

ARANY JÁNOS
ÖSSZES MŰVEI

ARANY JÁNOS

ÖSSZES MŰVEI

SZERKESZTI
KERESZTURY DEZSŐ

VIII. KÖTET
DRÁMAFORDÍTÁSOK 2.

ARANY JÁNOS

ARISZTOPHANÉSZ

A LOVAGOK. A FELHŐK. A DARÁZSOK. A BÉKE.
AZ ACHARNAEBELIEK.

1961

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE
KÖVENDI DÉNES

LEKTORÁLTA
BARTA JÁNOS

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1961

A burkoló Kondor Árpád munkája

Printed in Hungary

A kiadásért felel: Bernát György, az Akadémiai Kiadó igazgatója
Szerkesztésért felelős: Zrinszky Lászlóné. Műszaki felelős: Fülöp Antal
A kézirat beérkezett: 1960. XII. 23. Példányszám: 2900.
Terjedelem: 29 $\frac{1}{2}$ (A/5) ív, 4 melléklet
60.50913 Akadémiai Nyomda, Budapest. Felelős vezető: Bernát György

1. Arany János arcképe. 1863. (Acélmetszet.)

Eupolis atque Cratinus, Aristophanesque poetae,
Atque alii, quorum *comoedia prisca* virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod *malus*, aut *fur*,
Quod *moechus* foret, aut *sicarius*, aut alioqui
Famosus, *nulla cum libertate* notabant.

Horat. Serm. 1., 4.

1. A LOVAGOK.

SZEMÉLYEK.*

DEMOSTHENES, } szolgák Démosnál.
NIKIAS, }
AGORAKRITOS, hurkaárus.
KLEON, szolgák felügyelője Démosnál.
Lovagok kara.
DÉMOS.
Néma személyek.

Előadatott a 88-ik olympias 4-ik évében, Kr. e. 424-ben.

* Nem *rang* szerint, hanem *felleléők rende* szerint, mint az ó klasszikus drámaíróknál szokás.

Démos háza előtt.

I.¹

DEMOSTHENES.²

Ejhaj, keservét a bajának! ejhaj!
Hogy Paphlagont,³ az újanvett gonoszt,
Pusztítná el, tanácsostúl, az isten!
Mert, a mióta ez házunkba pottyant,
• Ütleg miatt vész itt el a cseléd.

NIKIAS.

Pusztuljon el, vádaskodásával,
E fő-fő paphlagon!⁴

DEMOSTHENES.

Hogy vagy, szegény?

NIKIAS.

Ebűl, miként te.

DEMOSTHENES.

Jöszte hát elő:
Sirjunk, Olympos⁵ nótájára, egyet.

KETTEN (*sírnak*).

¹⁰ Ühűn, ühűn, ühűn, ühűn, ühűn!

¹ A szakaszokat, hol némi nyugpont és gyakran *időhaladék* is van, csak számokkal jeleljük, mert a görög drámában nem voltak *felvonások*. A *színműváltozások* sincsenek megjelölve, *színpadi utasítás* is szerfelett ritka, az is későbbi betoldás. ² *Demosthenes, Nikias* a később Siciliában, oly nagy-szerű hadjárat után, elveszett hadvezérek. Itt szolgálaként szerepelnek. ³ *Szolganév*, Kleont érti alatta. (= Paphlagoniai, szószertint *tajtéksó, pőfőgő*). ⁴ *Pőfőgő*, szájas, gőgős ember. ⁵ Szomorú dalok szerzője, zenész.

DEMOSTHENES.

De mit pityergünk? nem jobb-é menekvést
Keresni, mint csak sírni szüntelen?

NIKIAS.

S mi lenne az? szólj.

DEMOSTHENES.

Szólj te, hogy veled
Vitázzam aztán.¹

NIKIAS.

Apollóra! én nem;
¹⁵ Csak mondd ki bátran, aztán szólok én is!

DEMOSTHENES.

„Bár mondanád ki, a mit mondanom kell!”²

NIKIAS.

Nincs bennem a „mersz”. Hogy is mondanám csak,
Euripides-cifrásan valahogy?

DEMOSTHENES.

Ne, csak ne turbolyázd³ a szót nekem,
²⁰ Hanem találj egy táncszökést — az úrtól.

NIKIAS.

No, hajtsad ezt hát szüntelen: „szokunk”.

DEMOSTHENES.

Mondom: „szokunk, szokunk”.

NIKIAS.

Most tedd utána
„Szokunk”-nak: „el”.

DEMOSTHENES.

„Szokunk, el”.

¹ Mert a heves Demosthenes vezér sokat vitázott Nikiással. ² Euripidesnél mondja Phaedra. ³ Vágás Euripidesre, hogy anyja zöldségkafa volt.

NIKIAS.

Jó, nagyon jó.
Most, mintha *bőrt*¹ gyúrnál, szép halkán ejtsd
²⁵ Előbb: „szokunk” s utána: „el” sebessen.

DEMOSTHENES.

„Szokunk el szokunk elszökünk” —

NIKIAS.

No hát?

Nem jól esik?

DEMOSTHENES.

Zeüsz uccse! csakhogy a *bőrt*
Féltem, ha így mutatnak a jelek.

NIKIAS.

Mitől?

DEMOSTHENES.

Hogy elkallódik rólam a bőr.

NIKIAS.

³⁰ Legjobb tehát, így lévén a dolog,
Az istenek szobrához menekülni.²

DEMOSTHENES.

Szo—szo—szoborhoz? Hát hiszesz te istent?³

NIKIAS.

Igen.

DEMOSTHENES.

S mi a bizonyosságod reá?

NIKIAS.

Tulajdon engem vert meg, de nagyon.

¹ *Kleonra* vágás. Alább until ismételi. ² Szökött szolgák a Theseus templomába menekültek. ³ D. nem igen hisz az istenekben; Nikias ellenben, Thukydides bizonyossága szerint, a babonássággig vallásos volt.

DEMOSTHENES.

³⁶ Jól megmutattad. De másképp segítsünk. —
Elmondjam a nézőknek, hogy mi baj?

NIKIAS.

Nem árt; de jó lesz egyre kérni őket:
Adják jelét, hogy a játszó személyek
Beszéde és játéka tetszik-e?¹

DEMOSTHENES.

⁴⁰ Mondom tehát. Van egy gazdánk nekünk,
Bab-rágicsáló,² mérges, pórias,
A pnyxi³ Démos,⁴ zsémbes, álsüket
Vén emberecske. Ujholdkor minap
Megtett ez egy bőrvarga Paphlagont
⁴⁶ Szolgául, a legcselszövőbb ravaszt
S árulkodót. Ez a bőrpaphlagon
Hamar kileste gyöngéjét urának,
S hízelgve, farkcsóválva, csúszva-mászva,
Bőrhulladékkal kedveskedve, agg
⁵⁰ Urát befonta, és így szólt neki:
„Oh Démos, egy⁵ pert eldöntvén, fürödj meg,
S egyél-igyál, van három obolod.
Tálaljak ételt?” Akkor, ha melyfünk
Ebédet készít, elragadja, és
⁵⁶ Az úrnak ő kedveskedik vele.
Minap is, hogy én lakón⁶ pitét habartam,
Ármányosan körülfut, elrabolja
S ő adja fel az én habartomat.
Szolgálni mást az úrnak ő nem enged,
⁶⁰ Bennünket elhajt; ott áll, míg ebédel,
Legyezve róla bőrcsapóval a
— Szónokhadat. Majd jóslatot zeneg
Fülébe (mert sibyllás⁷ az öreg),
S látván, mi együgyű, mesterkedik,
⁶⁶ A háziakra rágalmat kohol,
Mi korbácsot kapunk, a Paphlagon

¹ Valószínűleg *taps*; aztán folytatja a másik szolga, a mi következik.
² Babot, bor mellett, rágcsálni szokás volt. ³ *Pnyx* a népgyűlés helye egy sziklás dombon. ⁴ Személyesítve az athenaei *Nép*. ⁵ T. i. egy nap csak egyet, hogy minden napra jusson per és három obol. Lásd: *Darászok*. ⁶ Demosthenes hadvezér pylosi győzelméről van szó, a spártaiak ellen. Lásd alább: 368. v. ⁷ Vakbuzgóan szereti a jóslatokat. (Mint: *bibliás*.)

Pedig körülfut a szolgák között,
Zsarol, zavar, ajándékot vesz, és mond:
„Látjátok? én csapattam meg Hylast:¹
70 Ha nem fizettek, meghaltok ma mind!”
És mi — adunk; ha nem, hát az öreg
Úgy ránk tapos, hogy nyolcannyit — nyögünk.
Most hát sietve hányjuk meg, barátom,
Mi útra lesz jobb fordulnunk, s kihez.

NIKIAS.

75 Legtöbbet ér az a „szokunk”, öcsém.

DEMOSTHENES.

De Paphlagontól nincs titkolni mód:
Mindent lát és tud az. A lába, egyik
Pylosban, másik a gyűlésben itt.
S a mint a lábát így szélyelveti,
80 A s—e épen *Furtánál*² esik,
Keze *Kapjonban*, és esze *Lopádon*.

NIKIAS.

Legjobb ha meghalunk; csak azt találd ki,
Mi lenne a legférfiasb halál?

DEMOSTHENES.

Mi lenne a legférfiasb? mi csak?

NIKIAS.

85 Legjobb, bizony, ha bikavért iszunk:
Themistokles halála legnemesb.³

DEMOSTHENES.

Zeusz uccse, azt: piros jóféle színbort,
Akkor, tudom, megjő a jó tanács.

NIKIAS.

Hogy is ne? színbort! mindig az ivás!⁴
90 Hogy tudna jó tanácsot részeg ember?

¹ Egyik szolgát. ² A szintén ily célzatos igazi görög nevek helyett.
³ A görögök azt beszélték róla, hogy számkivetésében bikavért ivott,
úgy ölte meg magát. ⁴ Úgy látszik, hogy az igazi D. is szerette a borocskát.

DEMOSTHENES.

Ugyan úgy-e, hé? Vízkannalocska vagy.
Gyalázod a bort, hogy nem ád eszet?
Mi hathatósabb a bornál, ugyan?
Nem látd: az ember, hogyha jót iszik,
⁹⁶ Mily dús, pörét megnyerte, végrehajt
Mindent, barátját fölsegéli; boldog.
Hozz hát ki egy kancsóval: az eszem
Hadd áztatom meg s mondok egy okost.

NIKIAS.

Oh jaj, hová juttat még italod!

DEMOSTHENES.

¹⁰⁰ Hát jóra. Csak hozd, én ledőlök itt;
Ha én becsípek, ontom a tanácskát,
Cselecskét, tervecskét, szintúgy szakad.

NIKIAS (*elment s visszatér*).

Ezer szerencse, hogy rajt' nem kapának
Míg loptam a bort!

DEMOSTHENES.

Mit csinál a Paphlagon?

NIKIAS.

¹⁰⁶ Jólakva köz-lepénnyel, a cudar,
Hanyatt a *bőr* közt horkol részegen.

DEMOSTHENES.

Tölts hát nekem bort, vastagon, sokat.

NIKIAS.

Áldozz kehelyt „a jó szellemnek”¹ elsőbb,
Húzd, húzd meg Pramnion² jó szellemének.

DEMOSTHENES (*ivott*).

¹¹⁰ Te tanácsod ez, jó szellem, nem enyém!

¹ Ebéd után, mikor a vegyített bort elvitték s a *sztinbort* feladták, az első ital a jó szellemé (agathu daimonos) volt. ² Bortermő hegy Smyrna körül.

NIKIAS.

Kérlek, mi az? szólj.

DEMOSTHENES.

Csend ki csak hamar
És hozd ki a Paphlagon jóslatit
Míg föl nem ébred!

NIKIAS.

Megteszem, de félek
Hogy a „jó szellem” rosszá változik. *(El).*

DEMOSTHENES *(tölt, iszik).*

¹¹⁵ Szolgállok addig is magam magamnak.

NIKIAS.

Hogy horkol Paphlagon! hogy durrogat!
Nem sejti, hogy kiloptam féltve őrzött
Jóslásait.

DEMOSTHENES.

Bölcs férfi, hozd elő,
Hadd olvasom; te meg tölts innom addig.
¹²⁰ Hamar hát! addszí csak, hadd lám hogyan szól.
Ha! jóslat — add csak a kupát hamar! *(Iszik).*

NIKIAS.

Nel mit mond a jóslat?

DEMOSTHENES.

Tölts másikat.

NIKIAS.

A jóslat mondja, hogy „tölts másikat?”

DEMOSTHENES.

Oh Bákis!¹

NIKIAS.

No, s mi az?

¹ Híres jós.

DEMOSTHENES.

Kupát hamar!

NIKIAS.

¹²⁵ Beh sok itallal élt Bákis, a jámbor!

DEMOSTHENES.

Gaz Paphlagon, ezt őrized tehát
Oly rég, remegve a tenjőslatodtól!

NIKIAS.

Mi az?

DEMOSTHENES.

Itt van, benne van, hogy vész el ő!

NIKIAS.

No hogy?

DEMOSTHENES.

Megmondja a jóslat kereken:

¹³⁰ Először egy kócárus¹ lesz, ki az
Állam-hatalmat a kezére játssza.

NIKIAS.

Egy már az „árus”. Hát aztán? tovább!

DEMOSTHENES.

Utána birkaárus² lesz megint.

NIKIAS.

Kettő az „árus”. — Ennek sorsa mi?

DEMOSTHENES.

¹³⁵ Uralkodik, míg nála undokabb
Ember kerül helyette. Akkor elvész.
Az lesz pedig bőrvarga Paphlagon,
A kapzsi, kurjancs, vízroham³ szavú.

¹ *Eukrates*, kinek lenüzllete volt. Perikles halála után, mint demagog, ez jutott fő hatalomra. Ajándék leső, áruló, idegen, a comoediák szerint.
² Ez *Lysikles*, ki a híres *Aspasidé* nőtől vette és, talán ennek segélyével is, Athenae élére került. ³ Valami olyas rekedt, mégis lármás hang, mint a hegyről lerohanó vízé.

NIKIAS.

S a birkaárus a bőrvarga által
140 Kell hogy pusztuljon?

DEMOSTHENES.

Isten uccse.

NIKIAS.

Jaj!

Honnan kerül még egy „árus”, csak egy még?

DEMOSTHENES.

Van még, van egy: a mestersége pompás!

NIKIAS.

Miféle, kérlek?

DEMOSTHENES.

Megmondjam?

NIKIAS.

Biz isten.

DEMOSTHENES.

Egy hurkaárus fogja ezt kitolni.

NIKIAS.

145 Egy hurkaárus? phí, uram Poseidon,
A mestersége! — Hol kapunk ilyet?

DEMOSTHENES.

No majd keressünk. — Itt jön egy, fel a
Piacra, mintha isten küldené. —

Oh boldog hurkamúves, erre, erre!

150 Hágj fel,¹ galambom, te ki megjelentél
E várost s minket is megmenteni.

HURKÁS.

Mi baj? minek hívsz?

¹ A szinpadra az orchestrumból.

DEMOSTHENES.

Hallgasd meg, gyere,
Mily boldog ember vagy, minő szerencsés.

NIKIAS.

Menj, vedd el asztalát, s így a hogy itt áll,
¹⁵⁵ Tudasd az isten jóslatát vele;
Én azalatt majd Paphlagont lesem.

DEMOSTHENES.

No, rakd le hát a földre holmidat
S mondj egy imát a földhöz, istenekhez.

HURKÁS.

Megvan. Mi baj hát?

DEMOSTHENES.

Oh te boldog! oh dús!
¹⁶⁰ Oh még ma semmi, holnap szörnyü nagy!
Oh, boldog Athenae dicső feje!

HURKÁS.

Mért nem bocsátsz, hogy mossam én a bendőt
S áruljam a hurkát? miért nevensz ki?

DEMOSTHENES.

Miféle bendőt, kuksi? nézz oda:
¹⁶⁵ Látd-é a nép tömött sorait?¹

HURKÁS.

Igen.

DEMOSTHENES.

Te mindezek főkormányzója léssz,
Meg a vásáré, Pnyxé, kikötőé.
Tanácsot lábbal tiprasz, hadvezért
Lehordasz, láncra és börtönbe vetsz,
¹⁷⁰ A prytaneionban² — latorkodol.

¹ A nézőket. ² Hol *érvemes* nagy férfiak ingyen étkeztek, a nép hálájából. De aztán a *Kleon*-félék kerültek oda — latorkodni.

HURKÁS.

Én?

DEMOSTHENES.

Te bizony. De még nem látsz be mindent:
Hanem kapaszkodj fel csak asztalodra
És nézz körül a sok szép szigeten.

HURKÁS.

Látom.

DEMOSTHENES.

No mit? a sok raktárt? hajót?

HURKÁS.

¹⁷⁵ Igen.

DEMOSTHENES.

No, s még se vagy boldog nagyon?
Vesd Káriára most a jobb szemed,
A másikat meg Karchedon felé.

HURKÁS.

S boldog leszek, ha a szemem kifordul?

DEMOSTHENES.

¹⁸⁰ Nem úgy; de mindezt egykor te fogod
— Eladni.¹ Mert ama jóslatbeli
Nagy férfiú te léssz.

HURKÁS.

De, hogy lehetnék,
Hurkás létemre, oly nagy ember én?

DEMOSTHENES.

Hisz ép azért lehetsz nagy, mert olyan
Alávaló, vásári, s vakmerő vagy.²

HURKÁS.

¹⁸⁵ Ily polcra én nem méltatom magam.

¹ Azt várják: *kormányozni*; de mivel a mostani kormányzók *haza-
árulók*, a költő hirtelen erre fordítja: *eladni*. ² Mint ezek a *mostani* nagy
emberek.

DEMOSTHENES.

Mi a menykőre hát! talán bizony
Furdál a lelked valami — nemessel?
Talán előkelő vagy?

HURKÁS.

Nem biz én!

Alólkelő vagyok.

DEMOSTHENES.

Ezer szerencséd!

¹⁹⁰ Hogy rászülettél a közügyre hát!

HURKÁS.

De, jó ember, hisz én nem is tanultam,
Csak a betűket, még azt is rosszul.

DEMOSTHENES.

Az benned a kár, hogy még rosszul is.
A népvezérlet, nem tanult, nevelt
¹⁹⁵ Emberhez és mivelte erkölcsühöz,
Hanem tudatlanhoz, pimaszhoz illik.
De ne szalaszd el a mit isten a
Jóslatban ad.

HURKÁS.

Hogy mondja hát a jóslat?

DEMOSTHENES.

Jól, isten uccse! foglyosan, de tisztán:
²⁰⁰ „Ámde midőn kampó-csőrrel horogújjzatu børsas
Megragad egy oktondi kigyót, a vérnek ivóját,
Akkor a Paphlagonoknak előmlik hagymalevesse,
Hurkaszatócsoknak pedig isten nagy diadalt ad,
Hogyha nem a kolbászt árulni tovább is akarják.”

HURKÁS.

²⁰⁵ Hogy illik ez rám? értesd meg velem.

DEMOSTHENES.

No, hát a „børsas” Paphlagon, ez itt.

HURKÁS.

Hát a „horogújjzatú” mi?

DEMOSTHENES.

Mintha mondaná,
Hogy görbe újja mindent elrabol.

HURKÁS.

Hát a kígyó minek?

DEMOSTHENES.

Világos az.

²¹⁰ Hosszú a kígyó, a hurka is az,
A hurka vérszopó, az a kígyó is.
Azt mondja hát, hogy a bórsast a kígyó
Meggyőzi, — ha le nem cseptüli szóval.

HURKÁS.

Csiklándoz a jóslat. Csak azt csudálom,
²¹⁵ Hogy én népet tudnék kormányzani.

DEMOSTHENES.

Hisz az potomság. Tedd, a mit teszesz most:
Keverj, gyúrj össze minden közügyet
Gömböcbe, hódítsd a népet, magadhoz
Édesgetvén szakácsi méz szavakkal.
²²⁰ Egyéb kolompos érdemed van immár:
Otromba hang, pimaszság, kofanyelv,
Van mindened mi a kormányra kell,
A jóslat összevág, s a Pythia.
Tégy hát koszorút s áldozz a Butaságnak,
²²⁵ S légy rajta, hogy leküzdöd az embered.

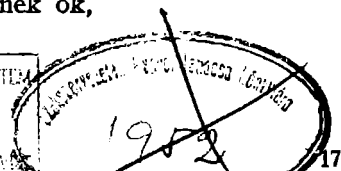
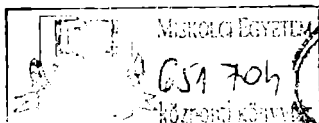
HURKÁS.

Ki lesz segítóm? mert fél tőle ám
A gazdag, a szegény meg csak — poszog.

DEMOSTHENES.

Van itt lovas jó férfiú ezer,¹
Kik őt gyüldölik, majd segítnek ők,

¹ A lovagok.

230 Meg a polgárok színe és java,
Meg im e nézők közt is a művelt,
Meg én velök, s az isten is velünk.
Te csak ne félj: nincs ábrázolva képe,¹
Nem merte ábrázolni féltiben
235 Álarccsináló egy se; mindazáltal
Ráismer a közönség, mert ügyes.

NIKIAS.

Oh jaj nekünk, jön már a Paphlagon!

KLEON.

Nem fogtok, a tizenkét istenekre,
Örülni mindjárt, ti néparulók!
240 Hát e chalkisi kancsó mit keres?
Hogy Chalkis elszakadjon, abba' jártok?²
DögöljeteK, ti gaz nép, vesszeteK!

DEMOSTHENES.

Hé, hé, hová futsz? Nem maradsz? ne hagyd el,
Nemes barátom, hurkás,³ az ügyet! —
245 Lovag férfiak, segíyre! itt az óra. Hej, Simon,
Hej, Panaitios,⁴ ti a jobb szárny felé vonuljatok! —
Már közelgnek: fordulj vissza, küzdj erősen, védekezz,
A fölvert por is mutatja érkező csapatjokat.
Szembe hát, és nyomd erősen, és verd vissza Paphlagont.

KAR.

250 Űssed, Űssed a gaz embert, a lovagrendzavarót,
Kapzsi vámost, pénz-sülyesztőt, martalék Charybdisét,
A gazembert, a gazembert, — többször is kell mondanom:
Mert gazember ő mindennap, és napjában többször is.
Hanem Űssed és szorítsad, és zavard meg és kavard,
255 Köpj szemébe, mint mi tesszük, és üvöltve menj neki.
Ám vigyázz, hogy el ne fusson, mert van egerútja sok,
Mint Eukrates egyenest a korpa közé menekült.⁵

¹ Kleonnak színészi álarcát senki sem merte megcsinálni. Aristophanes maga játszotta el, befestve arcát. ² Azon csekély körülményből, hogy (tiltott) chalkisi kancsóból isznak, azt a nagy vádat süti ki, hogy összeesküdtek Chalkis fellázítására Athenae ellen. ³ Megszéppent és futni indult. ⁴ Simon, Panaitios, a lovagok hadnagyai. ⁵ Vádoltatván e demagog, lisztet osztott ki, s újra lekenyerezte a népet. V. ö. 130. v.

KLEON.

Oh, öreg törvénytevőim, háromoblos véreim,¹
Én hizlallak, kurjongatva mind jogost mind jogtalant:
260 Védjetek hát, mert megvernek im ez összeesküvők!

KAR.

Méltán is, mert a köz földet nyilhuzatlan² elnyeled,
S bizgatván a számadókat, újjal egyre nyomdosod,
Hogy melyik a vackor köztük, melyik érett, zsendülő;
S azt vigyázod, hol egy polgár, a ki gazdag s együgyű,
265 Jó családból származott, de perpatvartól rettegő:
S ha találsz egy szájatáti perkerülőt, messziről
Cherzonézhul is horoggal ide rántod s leszeded,
A ki éretlen, hagyod még, ezt, hogy érett, bekapod.

KLEON.

Hát ti is mind rajtam estek? Értetek bánt engem ez,
270 Mikor indítványt akartam tenni épen, férfiak,
Hogy vitézségért a város néktek állítson szobort.

KAR.

Nézd a nyeglét, síma *irhát!* hogy rászedne minket is,
Mint a vén naposbírakat³ megtréfálna csúfosan.
De, ha győzne álnoksággal, itt az öklünk, megveri,
275 Vagy ha ettől félrekushad, lábbal is felrugjuk őt.

KLEON.

Ohjaj, város! ohjaj, népem! mily vadak gyomroznak itt?

KAR.

Ilyen ordítással szoktad tönkre tenni városunk.

HURKÁS.

Hanem én meg túlordítlak, s hangommal kergetlek el.

KAR.

Ha legyőződ ordítással, úgy az „Éljen!” te leszesz,
280 Szemtelenségén ha túljársz, mindnyájunké a lepény.⁴

¹ Ez apostrophe a Bírákhoz szól, kik nincsenek jelen a szinpadon, de ott ülnek a nézők közt. ² A köz földet a polgárság közt nyilas számra ki kellett osztani. *Nyilas*: kleros. ³ Heliastákat. Különben nem a *naptól* (helios), hanem a helytől neveztetnek így, a hol bírászkodtak. De *napi-díjat* kaptak (3 obol) s így a *naposbíró* nem helytelen. ⁴ A jutalom. Némely zeneversenyben lepényt kapott a győztes.

KLEON.

Ezt az embert én bevádlom, hogy titkon a spártai Gályákon kolbászkötéllé¹ úzi a csempészetet.

HURKÁS.

Be, biz isten, én meg őtet, hogy üres hajóval a Prytaneionba evezvén,² tele hassal távozik.

DEMOSTHENES.

²⁸⁵ Isten uccse! tiltott árut visz ki: húst és kenyeret, S drága halmeműt, minőre Periklest se méltaták.

KLEON.

Itt dögöljeteK meg mindjárt.

HURKÁS.

Háromszorta túlkiáltlak.

KLEON.

Én ordítva ordítlak le.

HURKÁS.

Én káromva káromlak le.

KLEON.

Légy vezér csak: hogy feladlak!

HURKÁS.

Orját metszek a hátadból.

KLEON.

²⁹⁰ Letöröm még hetyke szarvad.

HURKÁS.

Görbe útjaid bevágom.

KLEON.

Nézz szemembe hát, s ne pillants!

¹ *Hadiszert*, tehát hajókötelet is, az ellenséges spártaiaknak eladni tilos volt. ² Lásd fentebb 170.

HURKÁS.

Én is a piacon nőttem!¹

KLEON.

Szélyeltéplek, hogyha mukkansz.

HURKÁS.

S én lerondítlak, ha csácsogsz.

KLEON.

Én lopok, s bevallom; te nem.

HURKÁS.

Hermes² uccse, a vásári!

Én elesküszöm, ha látják.

KLEON.

Sarlód a máséba vágta:

²⁹⁶ Én feladlak a prytanoknak,
Hogy nem adsz az isteneknek a belekből tizedet.³

KAR.

Oh te gonosz, oh gyűlölt
Szájálól! vakmerőségeddel

Mind egész föld telyes, mind egész népgyűlés,
³⁰⁰ Vám-, adóhivatal s a bíróságok, oh pocsolya-lubickoló!
Ki egész városunk összevissza habarád,
És ki Athenaét süketté ordította, mialatt
Szirten állva, tinnhal módra lested jőni az adót.⁴

KLEON.

Tudom én, e dolgot régen honnan tákolják nekem!

HURKÁS.

³⁰⁵ Ha te bőrt tákolni nem tudsz, én se hurkát tölteni.
Te, ki hitvány marha bőrért rézsut metszve árulod
A paraszt népnek csalárdul, hogy mutasson vastagot,⁵
Melyet egy nap sem viselve, két tenyérnyivel kinyúlt.

¹ Azaz ő is tud szemtelen lenni. ² Az *agorán*, mely vásártér is volt, álló Hermes. ³ Erre, úgy látszik, megdöbben a hurkás, kell hogy a Kar biztassa. ⁴ Mint ki szigonnyal lesi, mikor jó a heringféle sereges hal: úgy leste az adót. ⁵ Ma is így tesznek.

NIKIAS.

Hát biz isten, velem tette, — hogy neveltség tárgya volt
310 A falumban és barátim közt egészen a dolog,
Pergasosba¹ még nem értem, s úsztam a bocskorba már.²

KAR.

Szemtelenségedet nem kitűntetted-é, melybe bíznak csupán
A vezér szónokok?

S melybe bíztodban, te, mint fő, a „társak” kövérjeit³
315 Úgy fejed, hogy könnyes szemmel nézi Hippodam fia.⁴
Ámde jelen van e férfiu, nálad ezerszer is a ki gonosz,
örömemre,
S ez letorkol, túltesz rajtad (a szeméből látom én)
Ravaszsággal, merénnyel, és
Hízeltő beszédével.

320 De most te, ki onnan származál, honnan főfő vezérink,
Mutasd meg, hogy kutyát sem ér az a fínom műveltség.

HURKÁS.

No, halljátok tehát, minő országos férfiú ez.

KLEON.

Nem hagysz megint...?

HURKÁS.

Nem, uccsegen! én is csak oly
selejtes

Vagyok...

KAR.

S ha nem tágít, feleld: „Csak oly hitvány szüléktől.”

KLEON.

325 Nem hagysz megint...?

HURKÁS.

Nem, uccsegen!

¹ Egy attikai község (demos). Állítólag odavaló volt Nikias vezér.
² Úgy kitágult a rossz vékony bőr. ³ A szőveiséges városok gazdagabb polgárait. ⁴ Az alább is előforduló *Archeptolemos*, egyike Athenae nagyjainak, ki elvonulva rosszalta a demagogia rakoncátlanságát, de tenni nem mert ellene.

KLEON.

De, uccsegen . . .!

HURKÁS.

Poseidon-
Szentuccse! az *első* szóért¹ verekszem meg elébb is . . .

KLEON.

Oh jaj! bizony megpukkadok.

HURKÁS.

Nem engedem, azért se!²

KAR.

Engedd, engedd az istenér', hadd pukkadjon meg itt helyt.

KLEON.

Miben bízol, hogy énvelem csak szóba állni is mersz?

HURKÁS.

³³⁰ Hát, mert beszélni jól tudok, savát-borsát³ megadni.

KLEON.

Beszélni, lám! Igen, ha egy silány ügy rád szorúlna,
Nyersen felaprítnád, tudom, s százjzre megcsinálnád.

Ha egy zsellér, külföldi, vón' ellenfeled, s te éjjel

Magolva, nappal úton-útfelen motyogva mindig,

³³⁵ Csak vízzel élve, s próbakép úntatva ismerősid,

Nagy szónoknak hinnéd magad.⁴ Bohó, mily esztelenség!

HURKÁS.

S minő itallal élsz te, hogy kivitted, hogy e város,
Egyes-egyedül teáltalad lenyelveltetve, hallgat?

KLEON.

Állíts velem hát szembe még egy férfiút, velem, ki

³⁴⁰ Rántott hallal ha jóllakám s egy kanna bort megittam,

Pylosban a vezéreket megnyagatom hazulról.

¹ Azért, hogy ő beszélhessen elébb. ² Hurkás a *szót* nem engedi, a mit a Kar furcsán elfordít. ³ Mint hentes. ⁴ Kezdő szónokok gyötrődését festi. *Később* Demosthenesnek is ilyet hánytak szemére.

HURKÁS.

Én meg, ha marha-bendőből vagy disznó gömböcéből
Bevertem és ráítottam a levét is, meg se mosdva
Letorkolok minden rétot, s lefőzöm Nikiást is.

KAR.

³⁴⁵ A többi csak mehet, csupán az nem fér a fejembe
A dolgodból, hogy a levét hogy szürcsölöd magad ki?

KLEON.

Azért ám, hogy csukát eszel,¹ meg nem töröd Milétust.

HURKÁS.

De sódarral ha jóllakám, kincses bányát találtam.²

KLEON.

Én ám, berontva, szétütök erővel a Tanács közt.

HURKÁS.

³⁵⁰ Én meg neked az alf...d megtöltöm, hurka helyett.

KLEON.

Én meg kitollak innen, a farodnál fogva, két-rét.

KAR.

Poseidon uccse, *engem* is kidobj akkor, ha ezt ki!

KLEON.

Bitóra kötlek, szemtelen.

HURKÁS.

Feladlak gyávaságodért.

KLEON.

A *bőröd* cserzőpadra jut...

¹ Miletusnál sok (tengeri) csukát fogtak. Miletus lázzadni kezdett s Kleon most épen abban fáradozt, hogy megtartsa őket az Athenae iránti hűségben. Azt mondja hát Hurkásnak: könnyű miletusi csukát enni, de nehéz Miletust megzabolázni. ² Olyan úr vagyok, mintha kincset találtam volna.

HURKÁS.

Lenyúzom tolvaj-zsákokodat.¹

KLEON.

³⁵⁵ A földre kiszegzettem.²

HURKÁS.

Tokányhússá³ aprítalak.

KLEON.

Lekoppasztom szemszőreid.

HURKÁS.

Kimetszem a zuzádat én!

DEMOSTHENES

Zeüs uccse, hentes módra, fölfeszítve
Száját pecekkel és kihúzva nyelvét,
Megnézzük, a szájátul alf . . . éig,
³⁶⁰ Nem borsókás-e,⁴ mint disznó szokott.

KAR.

Van melegebb, látom én, mint a tűz, — s van beszéd
Szemtelenebb, mint e városban a mi szemtelen.
Látd-e, nem megy rosszúl a dolog:
Rajta hát és kalold, és ne félig nagyold; már derékon fogád.⁵
³⁶⁵ Most, ha még egy támadással megpuhítod emberül,
Gyávának fogod találni; ismerem szokásait.

HURKÁS.

Teljes életén keresztül ilyen volt ez, és midőn
Embernek mutatkozott is, más vetését hordta be.⁶

¹ A bőrdet, mely tolvajzsák, mert lopottat eszel. ² Mint száradni a bőrt. ³ Paprikás. ⁴ Egy sertés nyavalya. ⁵ Mint a birkozó. ⁶ A pylosi dolog. Röviden ez. A peloponnesusi háború alatt az atheneiek, Demosthenes vezérlete alatt, Peloponnesus nyugati partján, Pylos elpusztúlt város mellett, erődöt rögtönöztek. A spártalak ezt szárazon ostrom alá vették, vizen pedig az athenei hajóhad blokade alá vette a szemközi Sphakteria szigetét, hova 400-on felül levő spártal csapat beszorúlt. Kleon Athenaeben rágalmazta a hadvezéreket, hogy e maroknyi spártait nem bírják elfogni, s azt a *bolond* ígéretet tette, (Thukydidés is *manid*-nak nevezi,) hogy ő két hét alatt elhozza. Szaván fogták, s bár szabadkozott, elküldték. Csakugyan — nem Kleon, hanem Demosthenes — kemény csata után elfogott a 400-ból vagy 300-at, s azokat Kleon nagy diadallal Athenébe vitte. A többi elesett.

Most pedig fán szárogatja a hozott kalászokat,
370 El akarván őket adni s jó váltságra tenni szert.

KLEON.

Töletek semmit se félek, a míg él a bölcs Tanács,
S az öreg Nép álszemélye ottben együgyűsködik.

KAR.

Lám, minő szentelen egy dög ez, még csak a színe
sem változik,

A mi volt, az marad!

375 Ám legyenek, ha nem gyülöllek, a Kratinos¹ matraca
S Morsimos² tragoediáját énekelni kénytelen.

Oh te, ki minden ajándokos ügyre leszállsz, kirabolni
virágai mézét,

Bár kihánynád, ép oly könnyen mint bevetted, falatod!
Hadd énekelnem mindig ezt:

380 „Jó sorsban igyál, igyál!”

Jó kedviben az Iuliszi öreg³ gabnakufár is

Tudom „Paeánt” dalolna rá és vídám „Bacchebacchost”.

KLEON.

De szentelenségben rajtam ki nem fogtok, biz isten!
Vagy Zeüsz oltárlakomáiban többé ne részesüljek.⁴

HURKÁS.

385 S én, a pofoncsapásra, mit gyermekkoromtu óta
Soknál is többet kaptam, és a hány vágást a késsel,
Mindarra esküszöm, hogy túlteszek rajtad e részben,
Vagy hát hiába nőttem vón' ily nagyra, hulladékou?

KLEON.

Eh, hulladékou mint az eb! gaz állat, hát hogyan mersz,
390 Ebkoszton hízva, ebfejű majommal⁵ szembe szállni?

HURKÁS.

Zeüsz uccse, sok csinyt tettem én gyermekkoromban ílyet:
Rászedtem a bölléreket, magam el-elkiáltva:

¹ Vigjátékszerző. Öreg volt és részeges. Lakomán nem tarthatta vizét, matraca tehát nem volt tiszta. ² Gyenge tragoediákat írt. ³ Azokkal tartok, kik e helyet *Simonidesre* értik. V. ö. *Béke*: 665 v. ⁴ Azaz, legyenek eltöltve a szentségektől. ⁵ Mely erősebb is ravaszabb is. Magát érti.

„Ni, fecske, fecske! gyermekek, látjátok-é? tavasz van!”
Felnéztek, és míg bámulák, elloptam tőlük a húst.

KAR.

³⁹⁵ Ej, csintalan egy húsdarab! furfangosan kilelted:
Mint a csalánevő,¹ te is „fecske előtt” oroztál.

HURKÁS.

Még rajta sem kaptak bizony; s midőn egy észrevette,
Vápámba dugtam hirtelen, s esküdtem mennyre-földre,
Úgy hogy, ki látta tettemet, egy szónok, felkiálta:
⁴⁰⁰ „No, e kölyökből nincs eset, hogy népezér ne váljon!”

KAR.

Jól is hozzávetett; hanem könnyű volt azt belátni,
Ki a rablást elesküvéd, s hús volt az alf . . . . dben.

KLEON.

Én vakmerő száz bétömöm, vagy mindkettőtökét is,
Kírontok, mint zúgó vihar, s lecsapván a magasból
⁴⁰⁵ Mind összevissza földet és tengert felháborítok.

HURKÁS.

Én meg szedem-veszem hamar hurkáimat, s a vízen
Jó széllel útra indulok, kiáltva hogy „gebedj meg!”

DEMOSTHENES.

Én meg, ha rést kap a hajó, a szivattyúhoz állok.

KLEON.

Déméter uccse, szárazon el nem viszed Athenae
⁴¹⁰ Sok ellopott talentumát.²

KAR.

Vigyázz! le a vitorlát!
Északkeletről támad egy árulkodó hamis szél.

HURKÁS.

Te tíz talentumot kaptál Potidaeából, tudom jól.

¹ Vagy *csalán* vagy *tengeri puhány*, melyről azt tartották, csak addig jó enni, míg a fecske haza nem jő. ² Vádolja olyannal, a mit Hurkásnak még alkalmá sem volt tenni.

KLEON.

No s aztán? *egy* talentomért nem hallgatnál belőle?¹

KAR.

Elvenné, látom, szívesen. — Le a vitorla-póznát!
415 A szél lohad.

KLEON.

Négy pert varrok nyakadba, száztalentumost.

HURKÁS.

Én, harckerülésért, huszat; lopásért többet mint ezert.

KLEON.

Én meg feladlak, hogy templomfertőztetők² az őseid.

HURKÁS.

Fel én téged, hogy nagyapád csatlósa volt . . .

KLEON.

Kinek? beszélj.

HURKÁS.

No, *Bürszinának*,³ *Hippias*³ nejének.

KLEON.

Gaz vagy.

HURKÁS.

Róka vagy.

KAR.

420 Űss rá csak, emberűl.

KLEON.

Jaj, jaj! hogy vernek az össz'esktivők!

KAR.

Űsd emberűl, gyomrozd agyon, taposd ki a belét, meg a Százrétűjét is; jól megintegesd ám!

¹ Hurkás gondolkozóba esik. ² Az úgynevezett *kyloni* szentségtörés. (*Thuk.* I. 126. stb.) ³ *Hippias* zsarnok; a neje *Mürsina* volt, de a *börre* célozva, ferdít (*bürsza*: bőr, tájlag: *bür*).

Oh, címeres nagy húsdarab, vitézebb lelkü mindnél,
Ki megjelentél, városunk megvédni és magunkat,
425 Mily bölcsen és ármányosan kiforgatád beszéddel!
Hogyan dicsérhessünk fel úgy, a mily nagyon örülünk!

KLEON.

Nem volt előttem ez titok, Déméter uccse! hogy mit
Faragnak itt: tudtam, mikor enyvezték és szögezték.

KAR.

Ej, hát te már kerékgyártó munkát semmitse mondasz?

HURKÁS.

430 Argósi tetted nálam sem titok:
Békítve színleg az argívokat
Valóságban Spártával fújsz követ.
Azt is tudom, miről fújsz; a rabok¹
Felől koholtok s pörölyöztök ott.

KAR.

435 Derék, derék! ha ő enyvez: kovácsolj.

HURKÁS.

S majd összeforrasztják, onnanvalók, itt.
De nem adhatsz annyi pénzt, aranyt, ezüstöt,
Küldözve hozzám cimboráidat,
Hogy el ne mondjam Athenaenek ezt.²

KLEON.

440 Én meg repülök a Tanácsba rögtön,
Feladni a ti árulástokat:
Hogy cimboráltok a városban éjjel,
A méd³ királlyal hogy esküdtök össze,
S Boeót turóval⁴ mit ragasztatok.

HURKÁS.

445 Hogy kél Boeótiában a turó?

¹ A pylosi rabok kiszabadítása felől. ² Hogy a haza elleneivel titkon cimborálsz. ³ Persa. ⁴ Boeotia híres volt turójáról. Kl. csak metaphorában beszél, hogy Boeotliával is trafikálnak; a Hurkás kérdése aztán kihozza sodrából.

KLEON.

Herakles uccse! mindjárt leterítlek. (El.)

KAR.

No, most mutasd ki, hé, minő eszed
Minő fortélyod van, nemcsak mikor,
Mint mondod, a húst a vápádba dugtad:
450 Fuss a Tanácsba, száguldj és rohanj,
Hová betörve most elvádol az
Bennünket egyig és ordítva ordít.

HURKÁS.

Megyek hát, így a mint vagyok; csupán
A kést rakom le s a hurkát előbb.

KAR (*hájat adva*).

455 Ne, kend meg ezzel a nyakad körül,
Hogy majd kicsúszhass a sok vád alól.

HURKÁS.

Jól mondod, és mint tornamester,¹ ezt.

KAR.

Ne, kapd be még e fokhagymát.

HURKÁS.

Minek?

KAR.

Hogy mérgesebben harcolj, mint kakas.²
460 De már siess.

HURKÁS.

Futok.

KAR.

S eszedbe jusson,
Hogy csípj, harapj, rúgj, a búbját kitepd,³

¹ Ki a vívókat megkente, hogy birkozásban könnyebben kicsúszhassanak az ellenfél kezéből. ² A kakasviadal meg volt már Athenaeen; s a viadort fokhagymával mérgeztették fel. ³ Kleont is mint kakast képzeli.

Megedd taréját — vagy vissza se jőj.

(*Hurkás el.*) [*Kommation.*]

Menj csak örömmel, s végezd a miként én óhajtom,

Őrizzen a vásárbeli¹ Zeüsz, hogy győztesen ismét

485 Térj vissza mihozzánk a harcból s koszorúktól elborítottan. —

Ti meg itt anapaestusainkra figyeljeteK, oh minden
Zenemértékben már magatoktól gyakorolt izlésű közönség.

[*Parabasis.*]

Ha előbb minket fölkér valamely régebbi komoediaszerző,
Hogy a nézőkhöz fordulva, saját szavait tolmáclani jöjünk:

470 Bizony egykönnyen meg nem nyeri azt. De ma költőnk
érdemes erre,

Mert gyűlöli, a kiket épen mi, s igazat mer mondani szembe,
És bátran síkra kiszáll a Typhón, az üvöltő vészvihar ellen.
De mivel, mint mondja, közületek őt bámulva sokan keresik

S faggatják, mi okon nem kért már régen kart,² maga nevében:

475 Ránk bízta, hogy erről is szóljunk. Nem esett, úgymond,
hülyeségből

Rajta, hogy ezt halogatta, hanem mert az volt a vélekedése,
Hogy minden munkánál nehezebb a vígjáték-betanítás,³
Mert járnak utána sokan, de kegyét ritkának nyújtja közülök.

480 Ismerte továbbá a ti muló, egy-évi⁴ szeszélyteket, és hogy
Kedvenc íróitokat ti mikéP hagyjátok cserbe, ha vénül;

Tudta, hogyan járt Magnés költő, haja immár őszbe borulván,

Ki pedig diadaljeleit oly sok versenyben győzve ütē fel,
Mindennemű hangot utánozván nektek: lantolva, repesve,
Lydizálva, gubóbogarazva, magát békának zöldre befestve,⁵

485 Nem elégtett ki, s azon végzé aggkorban — mert soha
ffjan —,

Hogy vénségére kipisszegték, elfogyván csintalan élce.

Aztán jut eszébe Kratínos⁶ is, a ki olyan dícséretes árral
Hömpölyg vala a sík földeken át, s álltokból mosva ki, vitte

¹ Az *agorán* álló. ² A szinköltő *kart* kért, ha darabját elő akarta adatni. A költséget egy gazdag vállalkozó ingyen fedezte: a *choregus*. Azután a költő maga *tanította be* darabját a színészeknek. ³ *Kart kérni*, v. *darabot tanítani* tehát annyi, mint föllépni a művel. ⁴ Egyik előadástól másikig. ⁵ Vígjátékai címeiből. ⁶ Lásd: 375.

- A tölgyeket, a platanuszt, s minden versenyfeleit, gyökeres-
tül:
- 490 Lakomán sem hangzott más dal, mint: „Dóro figetalpu
cipője . . .”
És a „Remek ének mesteri”-nél,¹ úgyannyira élte virágját.
Most elnézitek őt eszelősen támolygani, senkise szánja,
Miután a lant tekerője kihullt s idegében semmi feszesség,
Összhangja pedig szétbomladozott; maga lézeng őszen alá
s fel,
- 495 Mint Konnas,² hervadt koszorúval, s mindig szomjazva
veszettül,
Kinek annyi babérja után most a prytanok³ közt kellene . . .
innya,
S nem firkálni, de *nézni*⁴ kenetlenen Dionysos szobra tövéből.
Mennyi boszantást állott ki Kratés⁵ s fitymálást töletek,
ámbár
Kicsi költséggel⁶ titeket gyakran megvendégelve bocsát el
- 500 Józan ajakkal rágcsálva elő sok fínom városi élcet;
Ez az egy még birja ugyan valahogy, hol bukva szegény
feje, hol nem.
Ettől⁷ borzadva halasztá ő felléptét mindig: azonkül
Evezősnek kell lennie,⁸ mondá, mielőtt kormánypadon ülne,
Azután örködve hajó orrán, a széljárásra figyelni,
- 505 Úgy végre vezetni magára hajót. Nosza hát, mind ennek
okáért
Hogy ilyen józan vala, és dőrén tengerre,⁹ locsogni, ki nem
szállt:
Riadozzon most neki a hullám! tizenegy dísz-sajka kövesse
Lenausi¹⁰ nagy zajjal haza, hogy szíve szerénti
Vágya betelvén, hadd távozzék ragyogó arcával a költő!

¹ Dalok kezdetei Kr. vígjátékaiban. ² Konnas, jeles zenész, de vén-
ségére hitvány csavargó, kinek *szava* nem jár. ³ V. ö. 170. ⁴ *Nézni*, a
színpadon, fő helyről. ⁵ Ez is komoedia-szerző. ⁶ Kevés szellemmel. ⁷ A vígjá-
tátékról ily sorsától. ⁸ Alantibb fokon kell kezdeni. ⁹ Folytatja a hajós
hasonlatot. ¹⁰ Bacchus. A *dionysziák* (Bacchus ünnepei), melyeken színi elő-
adások is voltak, kétszer tartattak évenként: *tavasszal* (ezek *nagy v. városi*
dionysziáknak mondattak) és *ősszel*, melyek *kis v. mezői dionysziáknak*,
többnyire pedig *lenaedák-nak* (*sajtó-* azaz *szüreti dionysziák*) nevezettek. Ez
utóbbiak olykor Attika más községében folytak le, a színi előadás azon-
ban valószínűleg mindig Athenaeon volt, hová a kis Attikából könnyen
berándulhatott az ünneplő sokaság.

FÉL KAR.

[*Strophe.*

- 510 Lovag király Poseidon, kinek ércpatáju ménék
 Nyerítése, robajja tetszik, és a
 Sereget vivő kékorru sebes hajók,
 S a fiatalság versenye,
 Mely harcszekerén begyeskedik,
 515 S futtat — tönkrejutásig,¹
 Jer, jer, légy ma velünk, te aranyszigonyu,
 Csellék ura, Sunium öre,
 Kronosfi, Geraistios, kedveltje Phormionnak²
 S Athenaenek, valamennyi isten közt, mostani harcán.

KAR.

[*2. Parabasis.*

- 520 Emléssük dicsérettel, hős apáinkat, hogy ők
 Férfiak, s e honhoz méltók — s a palástra³ — voltak.
 Kik gyalog csatában úgy, mint gályavértes harcokon
 Mindenütt és mindig győzve, városunkat emelék.
 Mert közülök soha egy is, látva ellenink hadát,
 525 Nem számlálta, sőt megannyi „Győző”⁴ lett a kebelök.
 Vagy, ha olykor vállra estek volna, egy vagy más csatán,
 Hát leverték szépen a port, eltagadták a bukást,
 És birokra mentek ismét. Egy vezér se kért bizony
 Tartást azelőtt magának, sürgetvén⁵ Kleinetost.
 530 Most, bezeg, ha ingyen tartást nem kap és előülést,⁶
 Úgy nem harcol, mind azt mondja. Ámde mi készek
 vagyunk
 Városunkat, isteninket védni bátran, díj nekül;
 És ezért semmit se kérünk, azt kivéve, hogy, ha majd
 Béke lessz és fáradalminnk kipihenni jó idő:
 535 Ne gyülöljetez hajunkért⁷ és ha nyalkán öltözünk.

FÉL KAR.

[*Antistrophe.*

Oh városőre Pallás, te, ki e csatákon úgy, mint
 Dalokban s hatalomra mindenek közt

¹ Lótartással, vagyonilag. ² Tengeri hadvezér. ³ Athena istennő pep-
 luma, melyre a haza iránt érdemesek nevei behímeztek. ⁴ Tulajdon név
 kétértelműleg. ⁵ Kl. írt törvényt a prytaneumi ebédek szabályozására,
 s valószínű, hogy őt bízták meg az engedély-adással. ⁶ Színházban, gyűlés-
 ben stb. ⁷ A lovagok finomul gondozott nagy haját viseltek. A törvény
 csupán nekik engedte.

Kitünő hazának gondviselője vagy,
 Jer, jer elő, hozván veled
 540 A táboron és csaták között
 Minket célrsegítő
 Níké¹, mely kegyelője a karbelinek
 S győzelmet ad elleneinken!
 Jelenj meg azért ma itt; mert ím e férfiaknak
 545 Mindenképen diadalt szerezned, ha valaha, most kell.

KAR.

[*Antepirrhema.*

A lovak dicséretéül mondjuk el, ha mit tudunk.
 Méltók a magasztalásra: mert sokat túrték velünk,
 Sok rohamban és csatában helyt állottak hősileg.
 Szárazföldön a mit tettek, még nem oly bámúlatos,
 550 Mint midőn a ló-hajókra béugráltak *emberül*,
 Véve korsót harcfi módra, és fokhagymát és vöröst.²
 Azzal evezőre kaptak, épen mint mi emberek,
 S hozzálátva felnyihogtak: „Ihhahah! ki nem mozog?”
 „Jobban meg kell fogni! Rajta! Mért nem húzod, te kesely?”
 555 Majd Korinthusban kiszállva, ottan a csikófogúk
 Almot ástak körmeikkel, s szalmáhozni mentenek;
 Enni meg, a táskarákot³ úgy evék, mint lóherét,
 Partra hogyha mászott egy-egy, sőt a mélyből kivonák;
 Úgy hogy, mint Theóros⁴ mondá, így szólt egy korinthusi rák:
 560 „Borzasztó ez, oh Poseidon, hogy menekvésem sehol,
 Szárazon sincs, tengeren sincs, már e lovagok miatt!”

¹ Győzelem istennője. ² Útravalót, mint a katonák. ³ Korinthusiak gúnyneve. ⁴ Valami hízeltő hitvány ember, Alkibiades körül. Lásd: *Darázsk.* 40. és 406.

II.

KAR. (*Hurkásnak, ki már jó vissza a Tanácsból.*)

Legkedvesebb, legbátrabb emberünk,
Oh mint aggaszta távollételed!
De most, hogy itt vagy ép bőrrel megint,
565 Tudasd velünk, hogy folyt le a vita?

HURKÁS.

Hogyan folyt volna? „Győző” a nevem.

KAR.

[*Strophe.*]

Méltó hát ujonganunk most. Oh te jó-hír mondó,
S tettel a híredet messze túlszárnyaló!
Hogyha elmondanád részletesen nekem mind egész dolgodat,
570 Messze útat is megtennék, úgy kívánom hallani.
No, csak bátran kezd el tehát, hogy örvendjünk neked mi
mind.

HURKÁS.

Méltó is e dolgot meghallani.
Menék utána innen egyenest:
Ő már kitört volt benn, s mennydörgedelmes
575 Beszédben szórta rémkép-vádjait
A lovagokra, szirtdobálva, és
Nevezve őket összeesküvőknek
Mint bizonyost már. A Tanács¹ fülelt,
Lelkébe' fölburjándzott a gyanú,
580 S felvont szemölddél mustárt pislogott.²
Én, látva hogy bevette a beszédet

¹ Ne valami 12 tagú testületet, hanem a nagy néptanácsot képzelje az olvasó. (Bulé.) ² Azaz csipősen, mérgesen. Más helyen *tormanézés* fordul elő.

S a nyegleséggel rá van szedve már:
 „No, Gazság és Csalás — mondok — Hazudság,
 Otrombaság és szemtelen Pofa,
 585 S Piac, te, hol nevelésemet nyerém,
 Pergő, merész nyelvet most adjatok
 S trágár beszédet!” — E fohászkodásra
 Jobbról nagyot durrant egy táglíkú:¹
 Én jó jelnek vevém s a rácskaput
 590 Belökve farral, és kitátva számat
 Rikolték: „Oh Tanács, jó hírt hozok
 S először is tinektek mondoin el:
 Miót’ a háború kitört, soha
 Olcsóbbnak a szárdellát nem tudom.”
 595 Egyszerre arcuk síma lőn, s nekem
 Koszorút szavaztak e jó híremért;
 Én meg, nagy-titkolózva, sebtiben
 Mondám: vehetnek ob’lával² csomóját,
 Csak foglalják le az edényesek
 600 Minden csanakját.³ Tetszés-zaj riadt
 S mind rám vigyorgtak. Ó meg, Paphlagon,
 Élven gyanúval, és tudván minő
 Beszédeken kap a Tanács leginkább,
 Indítványozza rögtön: „Férfiak!
 605 Ezen szerencsés hírre, áldozatkép
 Vágjunk az istennőnek⁴ száz ökört.”
 Ráhagyta ezt is a Tanács megint.
 Én, látva hogy legyőztek „marhasággal”,
 Kétszáz ökörré csaptam fel legott,
 610 És Artemisnek ezrivel javaslam
 Kecskét levágni holnap áldozatra,
 Ha pizska-halból száz lesz egy obol.
 Most újra énrám bámult a Tanács.
 Ó, hallva ezt, vadat beszélt ijedten,
 615 S már vonszolák ki prytanok, poroszlók;
 S felállva mind, zajongtak a halon;
 Ó esdekelt: csak kissé várjanak
 És hallgassák ki Spárta hírnökét,
 Mert újra békét jött ajánlani.
 620 De mind egy szívvel-szájjal ráriadtak:

¹ Mennydörgés helyett, mely jó omen volt *jobbról*. ² Egy obolusért egy egész csomót. ³ Minden edényt, hogy a halakat hazavihessék. *Csanak*: rossz-féle, v. törött cserépedény. ⁴ A város védje, Athena.

„Most emlegetni a békét, bolond?
Megsejtették, hogy olcsó a halunk;¹
Nem kell a béke: csak hadd folyjon a harc!”
S kiáltozák, hogy őket a prytánok
625 Bocsássák szélyel, egyszersmind, körül,
Ugrálva már ki a rostélyzaton.
Én meg, kiszökve, meggevém a téren
A kóriándrom és párhagyma félét
Mind a mi volt, s kedveskedém nekik
630 A szárdinához ingyen fűszerül.
Nagyon köszönték és megéljeneztek,
Úgyhogy az egész Tanácsot meggevém
Egy obol-ára kóriándromért.

KAR.

[*Antistrophe.*

Megtevéll hát mindent, a mi a sükerre kellett,
635 S a ravasz, nála ravaszabbra s olyanra lelt,
Ki csalárdsággal és síma beszéddel önála még ékeőbb.
Most ahoz láss, hogy vitézül küzd le a mi hátra van:
És mi régi jó'karattal bajtársid leszünk, tudod.

HURKÁS.

De íme itt jó már a Paphlagon,
640 Egy hömpölygő, kavargó néma hullám,
Elynelni kész. Júj, múmus-adta dolyffe!

KLEON.

Ha meg nem öllek — lévén bennem egy csöpp
A régi cselből — pukkadjak meg itt!

HURKÁS.

Fenyegetsz: örülök; dolyföd kacagom,
645 És táncolok rá, kukorékolok!

KLEON.

Déméter uccse, egy napig se éljek,
Ha ki nem eszlek az országbul is.

HURKÁS.

Egyél ki hát no! én meg hát kiiszlak,
Ha mindjárt meggebednék is belé.

¹T. i. van eleség bőven a városban: hogy békülénék most!

KLEON.

⁶⁵⁰ Pylosban nyert előhelyemre¹ mondom:
Elvesztelek.

HURKÁS.

Előhelyedre? hogyné!
Megérem: a kakasülőre jutsz.

KLEON.

Bitóra kötlek, isten úgy segítjen.

HURKÁS.

Mi pulykaméreg! mit eszel, fiam?
⁶⁵⁵ Mit adjak enned? jó lesz pénzes erszény?²

KLEON.

Kitépem a körmömmel a beled.

HURKÁS.

Kikörmölöm prytani étkedet.

KLEON.

A *Nép*³ elé hurcollak: ott lakolj.

HURKÁS.

Oda én téged, s még jobban elgyalázlak.

KLEON.

⁶⁶⁰ De az neked semmit se hisz, cudar,
Én meg kis újjon forgatom, nevetve.

HURKÁS.

Oh, beh tiednek tartod már a népet!

KLEON.

Mert szája ízét én tudom leginkább.

¹ A pylosi győzelemért nyert előülés jogára a színházban. ² A szó eredetiben egy erszényalakú pogácsát vagy bélest tesz. ³ *Népgyűlés* (ekklésia) elé, mely a Tanácstól megint különböző volt, hol maga a *felséges nép* döntött.

HURKÁS.

S úgy bánsz, mikép a rossz dajkák, vele:
665 Rágtodbul egy kicsit szájába téssz,
Saját poklodba hárommannyi megy.

KLEON.

Zetüsz uccse, én fortélylyal megteszem,
Hogy a nép ünge hol tág, hol szoros.

HURKÁS.

E tudománynyal az én s—em is bír.

KLEON.

670 Nem a Tanácsban piszkolsz most, ne gondold!
Jerünk a Néphez.

HURKÁS.

Ott az út, eredj,
Ne tartson vissza semmi akadály.

KLEON.

Hej, Démos,¹ jer ki csak!

HURKÁS.

Jer, jer, apám!

KLEON.

Galambom Démikém, jer csak ki, jer:
675 Lásd, mint gyaláznak érted, kedvesem!

DÉMOS.

Ki lármáz? Mentek az ajtóm elől!
Ledíboljátok a szent gallyamat.²
Ki bánt, jó Paphlagon?

KLEON.

Te érted ütnek,

Ez, és az ifjú lovagok.

¹ Ez személyesíti a Népgyűlést, az összes népet. ² Minden ajtó felett ki volt téve az *eiresione* szentelt galy. *Ledíbol*: civódás vagy hancúzás közben lever s összetapos. V. ö. *Plutos*: 1054. v.

DÉMOS.

Miért?

KLEON.

⁶⁸⁰ A mért szeretlek, kedvesed vagyok.

DÉMOS.

Te meg ki volnál?

HURKÁS.

Én: vágytársa ennek,
Mert rég szeretlek, s jódat akarom
Sok más derék mívelt emberrel együtt;
De nem tehetjük, e miatt. Te meg
⁶⁸⁵ Úgy téssz, mint a fiúkedves szokott:
Megtetve a nemest, előkelőt,
Mécсарulókhoz, birkabél-kupechez,
Vargák- s timárokhoz adod magad.

KLEON.

Mert jót tevék a néppel.

HURKÁS.

Mit ugyan?

KLEON.

⁶⁹⁰ Hogy gyors hajón megleptem a vezért¹
Pylosban, s elhozám a foglyokat.²

HURKÁS.

Én meg, hogy egy műhely körül csavargék,
Elloptam a másfözte fazekat.³

KLEON.

Tarts hát, oh Démos, most mindjár' *ülést*,
⁶⁹⁵ (Tudod, hol) és itélj: melyik közöttünk
Jobb szívü hozzád, aztán azt szeresd.

¹ Demosthenest. ² A *Sphakteria*-szigeten körülzárolt 300 spártait.
Lásd fentebb: 368. v. ³ „Ez ép oly érdem, mint a tied.”

HURKÁS.

Úgy, úgy, itélj; csak a Pnyxen¹ ne, kérlek.

DÉMOS.

Másutt nem ülök népgyűlést soha;
Elöttem a Pnyxen kell megjelenni.

HURKÁS (*félre*).

⁷⁰⁰ Jaj hát nekem! végem van! az öreg
Otthon legokosabb ember a világon,
Hanem mihelyt ama sziklára² ül
Eltátja száját, s csak néz mint³ a sült hal.

KAR.

[*Strophe.*

Most kell neked minden hajóköteled kieregetni,
⁷⁰⁵ Hős elszántsággal birnod és öldöklő szavakkal,
Hogy ezt velök legyőzhed, mert álnok ám az ember,
S nincs oly zsákútca, honnan ez kijárót ne találjon.
Ronts rá tehát egész dühvel és tűzzel emberedre,
Hanem őrizkedj, s mielőtt hozzád ő férne közel, megelőzve,
⁷¹⁰ Vaskapcsaidat te hajítsd által, s fűzd össze hajód az övével.

KLEON.

Városom ótalmához, Athena úrnőmhöz esengek először,
Haugyan az athénei nép körül én vagyok érdemeimre legelső
Férfi, Lysikles és Kynna után, s majd oly nagy, mint Sala-
baccho,⁴
Úgyhogy mai nap, semmitemvésért, kapom a prytanéumi tar-
tást:
⁷¹⁵ Hogy, ha gyűlöllek, s egyedül érted ki nem állok harcra,
ne éljek;
Fűrészseljenek el derekon, vagy hasogassák szíjnak a bőröm.

HURKÁS.

Engem is, oh Démos, ha szivemből nem imádva szeretlek,
azonnal
Aprítsanak össze tokányhússá; ha pedig most sem hiszed,
akkor

¹ Lásd: 42. v. ² A pnyxre, mely sziklás domb volt, s rajta a szirtből kifaragott szószejk. ³ Az eredetiben: *mint a ki kocmánydndi fogva fügét kötöz fel, aszalni*. E tollfosztás-szerű pepceselő munkán eltátja száját az ember. ⁴ Lysikles birkakupec, Kleon előde. L. 133. v., haszontalan ember. Kynna, Salabaccho kéjhölgyek.

Itt gyúrjanak össze tojás-ecetes-hagymás-túrós domikának¹
720 S erszényemmel fogva, horoggal hurcoljanak a temetőig.

KLEON.

Hogy volna lakos több szeretettel, mint én, oh Démos,
irántad,
Ki, mihelyt kezdék adni tanácsot, kincset tártam fel előtted,
Közjóra, csigázva egyet, fojtván mást, mástól meg kunyora-
rálva,²
Mit se törődvén egyesekével, ha neked hízelgeni tudtam.

HURKÁS.

725 Ez még, oh Démos, nem nagy dolog: ezt én is megteszem
érted:
Elrablom a más kenyerét, aztán neked úgy teszem enni
elődbe.
Hogy pedig ez nem szeret és nem jó-akaród, csak a mennyi-
ben és míg
Élvezi a te pirított haladat: most mindjár' megbizonyítom.
Ugyanis téged, ki Marathonnál a hazáért kardot emeltél,
730 S győzve, nekünk nyelvelni jogot szerzél s fennyen dicse-
kedni,
Nem sajnál, mikor e durva kövön, úgy mint most, ülve
nyomorgasz,
S nem varr neked ezt, a mit én hoztam. (*Vánkos* *dd.*) Hanem
egy kissé emelintsd csak
Magad, és aztán úgy űlj le, puhán; ez nem töri a Salamínit.³

DÉMOS.

Ember! ki vagy? a Harmodiosok maradéka talán, a di-
csőké? . . .
735 Legalább e tetted most igazán gyöngéd és népszerűtő tett.

KLEON.

Mily kicsi farkcsóválása után jó hajlammal vagy iránta!

HURKÁS.

Mert te nem apróbb csali étkekkel fogtad meg horgodon ötet!

¹ A *myttotos* nevű görög étel; *moretum* a rómaiaknál. *Domika*, egy alkalmasint tótos-magyar étel, szintén túróval, de egyszerűbben csinálva.
² T. i. a kibe másképp belé nem köthetett, hogy adós. ³ A salamisí utközet-
kor, evező padon ülés miatt, feltört rész.

KLEON.

No tehát, ha van ember, ki a népet jobban védelmezi nálam
Vagy téged nálam jobban szeret: én a fejemet teszem arra!

HURKÁS.

- 740 Hát úgy szereted, hogy látva miként lakik ez, már nyolca-
dik éve,¹
Hordókban, odúkban, bástyazugon: nem esik meg rajta a
szíved,
Hanem itt megzárva, öled füsttel; s mikor a békét haza
hozta
Archeptolemos, te meg elzavarád, s a fegyvernyugtot ajánló
Küldötteket is farbarugád és a városból kidobattad! —

KLEON.

- 745 Hogy *egész* Hellas feje légyen² azért. Meg van jósolva, hogy
ennek
Öt obolért kell Arkadiában még bíraskodni naponkint,
Ha kitart; én őt minden esetre táplálom s ápolom addig,
Igazán-hamisan kieszelve, mikép juthasson a három obolhoz.

HURKÁS.

- Nem, hogy *ez* úr legyen Arkadiában, Zeüsz uccse, de arra
tekintél,
750 Hogy lophasz magad, és kenyeretzesd³ inkább a városok által,
A nép pedig, a harci zavarban, cseleidnek utána ne nézzen,
De szorultságból, s a napidíjért, rád kelljen tátani száját.
Mert, ha vidékre vonulva *ez*, egyszer békében töltheti napját,
S pörkölt új búzán megerősödik, és törköllyel szóba eredhet:
755 Akkor veszi észre, minő jóktól fosztá meg bér-adományod;
Akkor, ha bejő mint durva paraszt, leteremt mérges szava-
zattal.
Ezt jól tudod, és csalod a népet, álmot hüvelyezve magad-
nak.

KLEON.

- Nem rettenetes, hogy rólam ilyen mersz mondani, szembe
gyalázva
Athenae előtt s az egész népnél, ki bizony több jót cseleked-
tem —
760 Déméterre — Themistoklesnél, e város előmenetére!

¹ A peloponnesusi háború kezdetén egész Attika vidéki népe Athenaebe költözött, hol alig talált helyet. ²T. i. a város, Athenae; most már az ezt személyesítő *Démós*. ³ Ide is értendő a *magad* szó.

HURKÁS.

„Argos városa, hallod-e mit mond!”¹ te Themistokleshez
akarnád

Mérni magad, ki szinig tölté a várost, mely volt szoros-aljig²

S reggelijéhez még a Piraeust is hozzágyúrta lepénynek,

És régi halából semmit is el nem vévén, tálala újat!?

⁷⁶⁵ Te meg Athenae lakosit kurta polgárokká teszed, itten
Befalazván s jóslatokat zengvén, te Themistoklessel egyen-
lő! . . .

Hanem ő számkivetett lőn, te pedig falod a prytanéumi
lángost.

KLEON.

Hát nem szörnyűség, nekem *ettől*, oh Démos, hallanom illyet,
A miérthogy imádlak!

DÉMOS.

Elég, hagyd el; gonoszúl káromlani szűnj meg:

⁷⁷⁰ Már is igen rég űzöd az ármányt titkon, nem sejtve, mögöttem.

HURKÁS.

Istentelen ez, oh Démika, és minden gonosz elkövetője:

Mikor elbámulsz, ez tördeli a számadolások üde hajtását³

S elnyeldesi, a város vagyonát meregetvén mind a két kezivel.

KLEON.

Ezt nem köszönöd meg, elárullak, feladom: loptál harminc
ezeret.

HURKÁS.

⁷⁷⁵ Mit evickélsz, mit zavarod a vizet, te ki leggonoszabb vagy
az Athenae

Népe iránt? *Én* adlak fel előbb, Déméter anyám uccse, úgy
éljek

Hogy ajándékot Mytilénéből, több mint negyven mínát be-
szedél!⁴

KAR.

Oh te, ki minden emberek javára megjelentél,
Szeretlek éles nyelvedért, mert, ha így letiprod,

¹ Euripidesből. ² A magyar gazdasszonyok talán még fogják érteni, mikor van az edény *szinig*, s mikor *szoros-aljig*? ³ Mint valami ehétő növénynek a fris hajtását, mely legizletesebb. ⁴ A Kleon vádja nem volt igaz, a Hurkásé, úgy látszik, az.

780 A legnagyobb Hellen te léssz; egymagad kezében
Lesz városunk, s a társakon uralkodol szigonnyal,
Mely sok vagyont szerez neked, ha zurbolod keményen.
Csak *most* ne tágíts rajta, hogy marokra csípted egyszer,
Hiszen könnyen lebírod őt, ily vaskos oldalakkal.

KLEON.

785 Jó emberek, Poseidon a bizonyosságom, nem úgy van:
Oly tettet vittem véghez én, mely képes egytül egyig
Betönni száját minden én ellenségimnek, a míg
Lesz a pylosi martalék-pajzsok közül csak egy is.

HURKÁS.

Megállj csak a *paizs* szónál: épen kapóra jöttél.
790 Nem kellett vón' e pajzsokat, ha a népet szeretnéd,
Szándékosan *fogantyústól* oltárra tenni hagynod.¹
De cselfogás ez, oh Démos, hogy a midón ez embert
Büntetni lenne szándokod, ebben ne boldogulhass.
Mert látod-é, mily nagy csapat timárlegénye van kész,
795 S ezeknek a szomszédjai, a mézesbáb-sütők, a
Sajtárusok; mind ez pedig mellette egy követ fú:
Hogy majd, ha mérgebben szemed ostracismusra állna,
Ők éjjel e kész pajzsokat rohammal elrabolván,
Elfoglalják a liszt-tárok bejáróit mitőlünk.

DÉMOS.

800 Oh én szegény! hát rajtok a fogantusizij? Gazember,
Mióta koppaszthatsz te már az ilyen népcsalással! . . .

KLEON.

De, balgatag, ne hígy minden beszédnek, és ne gondold,
Hogy nálam jobb barátra lelsz, ki magam, egy személyben,
Elnyomtam az össz'esküvést, — s előttem rejtve semmi
805 Búvóka nincs a városban, hogy tüstént ne kiáltsak.

HURKÁS.

No, egy húron pendülsz tehát az ángolna-halásszal.
Ez is bizony semmit se fog, mikor szép csöndes a tó;
De, hogyha elsőbb a sarat fel és alá habarja,

¹ Az ellenségtől elvett s tropaeumként felakasztott paizsok fogantúit leszedték, nehogy államcsíny esetén könnyen használhassák a nép ellen.

Akkor fog: ép így fogsz te is, a várost fölkevervén.
810 Egyet kérdek tőled csupán: hogy, annyi bőrt eladván,
Adtál-e *ennek* valaha, csak egy bocskorra, talpat,
Kit a száddal mindig szeretsz?

DÉMOS.

Apollon uccse, ő nem!

HURKÁS.

Tudod hát már, kinek hívják: de íme én neked most
Pénzen vevém e pár sarut; egészséggel viseljed.

DÉMOS.

815 Tudtomra, legjobb férfiú a nép iránt, s e város
Legelső jó'karója vagy s az én lábujjaimnak.

KLEON.

Nem szörnyű, hogy pár lábbeli ennyit tehet tenálad,
Azt meg felejtéd, a mi jót *én* eszközöltem, a ki
Elnyomtam a latorkodást, Gryttost¹ ki is töröltem?

HURKÁS.

820 Nem szörnyű az, hogy effélék körül alfelleső vagy
S a latrokat megfékezed (bár nem hiszem, hogy őket
Gyanúból nem nyomád el, hogy majd *szónok lesz* belőlök):
Ezt meg, ruhátlanul látván, elnézed ily korában
És soha még egy ujjásra se méltatád e Démost
825 Téli víz időn? De ímhol én ezt néked szántam, ingyen.

(*Köntöst ad.*)

DÉMOS.

No, már ilyet Themistokles sem ért soha föl ésszel,
Ámbár elég okos az is, a Piraeus; de nekem
Úgy tetszik, hogy még sem nagyobb találmány e zekénél.

KLEON.

Ohjaj, minő majomsággal szorítsz engem sarokba!

¹ A polgárok közül. Szónok volt, hihetően Kleon ellenfele s a mellett *cinaedus*.

HURKÁS.

⁸³⁰ Sőt úgy teszek, mint borivó ember, ha dolga ráért:
A te saját erkölcsidet használgom papucsnak.¹

KLEON.

De rajtam a hízelgésben ki nem fogsz, mert reá én
Ím *ezt*² adom; te meg, cudar, dögölj meg!

DÉMOS.

Píha, píha!
Nem pusztulsz a manóba rút, fertelmes bórszagoddal?

HURKÁS.

⁸³⁵ Ládd, ezt se másért adta rád, csak hogy lefojtson a bűz,
Előbb is tört már ellened; tudod mikor minálunk
Oly olcsó lett ama növény, a búzaszat...³

DÉMOS.

Tudom hát.

HURKÁS.

*Ez tette olyan olcsóvá szándékosan, hogy inkább
Vegyék s egyék a bíránk; aztán, ha összegyűlnek,*
⁸⁴⁰ Miközben a törvényt teszik, egymást f...gal megöljék.

DÉMOS.

Poseidon uccse, nekem is ép ezt mondá Ganajdi.⁴

HURKÁS.

Hát nem kipállott nektek a sok szél miatt vörösre?

DÉMOS.

Zetisz uccse, abban is ez a Vörösdí volt a mester.

KLEON.

Minő bohóc fogásokkal zaklatsz engem, gazember!

HURKÁS.

⁸⁴⁵ Az istennő rendelte, hogy pofával győzzelek le.

¹ A borivó, ha kiment, tévedésből vagy szándékosan szomszédja lábbelijét rántotta fel. ² A scholiasta szerint ez is köntöst (chitón). ³ Assa foetida. ⁴ Nehéz, nem is szép magyarázni; a *bohócokat* (scurra) ganajszedőknek mondták.

KLEON.

De mégse fogsz. Mert én neked, oh Démos, azt ígérem,
Hogy, munka nélkül, a díjat kapod, hörbölni tállal.¹

HURKÁS.

Én meg szelencét és irat fogok tenéked adni
És drága jó kenőcsöket súlyos lábszáraidnak.

KLEON.

⁸⁵⁰ Én meg kitépem ősz hajad s megifjítlak egészen.

HURKÁS.

Ne, fogd ez a nyulfark: evel töröld fájó szemecskéd.

KLEON.

Oh Démos, itt az én hajam, ha orrod kell törülni.

HURKÁS.

Itt az enyém!

KLEON.

Itt az enyém! (*Hurkához:*)

Hajót állítatok veled!² rozzant hajót szereltetek,
⁸⁶⁵ Hogy mindened ráköltve is,
Akármennyit fúrsz és faragsz, sehogyse boldogulj vele;
Azt is kiviszem, hogy neked rohadt vitorlát adjanak.

KAR. (*Kleonra:*)

Ni, hogy bugyog.³ Megállj, megállj, mindjárt kifutsz!...
Szedjék ki alóla a tüzet!

⁸⁶⁰ Fenyegetésiből ki kell meríteni!

KLEON.

Busásan meglakolsz ezért, ha majd szorít a nagy adó:
Mert én a gazdagok közé sietek beírni a neved.

HURKÁS.

Én nem fenyegetlek semmivel, csak ezt imádkozom reád:
Sisteregve álljon tintahal a serpenyőben, te pedig —

¹ Bőven, mint valami levét. ² Gazdag polgárokat gyakran kényszerített az állam egész hadihajót felszerelni saját költségeken, büntetéskép, vagy a nélkül is. ³ Mint forró víz az edényben.

- ⁸⁶⁵ Milétusért¹ beszédet fogván mondani
És egy talentumot keresni, hogyha nyersz —
Siess, hogy a mint hallal megtöméd magad
Korán a népgyűlésbe érj: aztán, előbb mint enni fogsz²
Jőjön be a küldött; te meg, midőn már a talentumot
⁸⁷⁰ Akarod elvenni: evés közben fuladj meg!

KAR.

Zeüsz uccse, jó! Apollon uccse jó!
Déméter uccse, jó!

DÉMOS.

Nyilván előttem is nagyon derék
Polgár ez, a minő nem volt soha
⁸⁷⁵ Egy férfi még az *ob'los* nép iránt.
Te, Paphlagon, pedig, szájjal szeretve,
Hagymával ölsz. Add vissza gyűrűmet:
Nem léssz tovább sáfárom.

KLEON.

Itt van. Ámde
Tudd meg, ha nem hagysz gazdálkodni, más,
⁸⁸⁰ Még álnokabb jó helyettem megint.

DÉMOS (*nézi a gyűrűt*).

Lehetetlen, hogy az én gyűrűm legyen:
Egészen másnak látszik a címer,
Ha vaksi nem vagyok.

HURKÁS.

Hadd lám; mi volt
A címered?

DÉMOS.

Egy marhafaggyuval
⁸⁸⁵ Töltött fügelevél.³

HURKÁS.

Az nincs rajta.

¹ Mely város t. i. megvesztegette. ² Evéshez fogsz. Régies. ³ Olyanforma tréfa, mint a mely Magyarország címerében töltött káposztát keres. Fügefa levelet, megtöltve holmival, ettek az athenaebellek

DÉMOS.

Nincs

A töltelék? Mi hát?

HURKÁS.

Csüllőmadár,
Mely tátott csőrrel sziklán szónokol.

DÉMOS.

Ajbaj nekem!...

HURKÁS.

Mi lett?

DÉMOS.

Vidd, vidd előlem:

Nem az enyém volt: Kleónymusé.¹ (*Más gyűrtül adva:*)
⁸⁹⁰ Ezt én adom, ne: gazdálkodj nekem.

KLEON.

Ne még, könyörgök oh uram, ne még!
Csak a míg jóslatim meghallgatod!

HURKÁS.

Az enyéim elsőbb.

KLEON.

Ha *ennek* hiszesz,
Megfej bizonnyal.

HURKÁS.

És ha *ennek*, úgy
⁸⁹⁵ Egész a myrtuszágadig² meredsz.

KLEON.

Az enyéim azt mondják, hogy egykoron te léssz
E földnek rózsakoszorús ura.

¹ Sokszor előfordúl, mint nagytestű, gyáva, *szodé* (falánk) ember. Tán azért hasonlítja csüllőhöz. ² A homlokán levő koszorúig. (Egyike a nem magyarázható rút helyeknek.)

HURKÁS.

Az enyéim meg, hogy hímezett bársonyodban,
Koszorús fővel s arany kocsin fogod
900 Üldözni, mind férjestül, Smikythést.¹

KLEON.

Menj, hozd elő hát, hogy hallgassa meg.

HURKÁS.

Jól van, hozom.

DÉMOS.

Eredj, hozd el te is.

KLEON.

Megyek. (El).

HURKÁS.

Megyek, Zeüsz uccse, mért ne mennék! (El).

KAR.

Boldog nap ragyog akkor a most élőkre, de még a
905 Későbbben születőkre is, a midőn Kleon elvész.
Ámbár a kikötőhelyen² perpatvarba' megszült
Vénektől akadékosan hallom az ellenmondást:
„Ne lett volna ez a Kleon Athenaeben ilyen nagy:
Most nem volna *mozsárülő* s *köpülő*, két hasznos eszköz.”³
910 De bámúlom ezenfölül még disznó zenekedvét:
Mondják iskolatársai, kik együtt véle jártak,
Hogy lantját csupa *dórjai*⁴ összhangokra szerelte,
S fogni mást nem akart sehogy; mígnem mestere végül
Elkergette boszúsán őt, mondván: „e gyerek épen
915 Nem tud *fogni* egyéb *fogást*, csak *dórt* markol örökké.”

¹ Thrák király. Itt asszonyisággal csúfoltatik, hogy *férje* van.
² A Pirneusban, hová kijártak időtölteni az athenaeiek, s üzleti célokból
is, mert ott, az érkező árukból, *börse*-féle volt. (*Deigma*: mutatóvány.)
³ T. i. Kleon mindenben *közköpű*. ⁴ Szójáték: *dóriai* és *dóron* (ajándék).

III.

KLEON (*egész teher jóslattal*).

Ehol nézd; nem hozom még mind pedig.

HURKÁS (*szintén úgy*).

Mindjárt alám megy! bár még nem hozom mind.

DÉMOS.

De hát mi az?

KLEON.

Mind jóslat.

DÉMOS.

Bámulok.

KLEON.

De még, bizisten, egy ládám teli!

HURKÁS.

⁹²⁰ Egy kamra nálam, s két oldalszoba!

DÉMOS.

Hadd lám; kitől valók e jóslatok?

KLEON.

Az enyém Bakistól.¹

DÉMOS.

Hát a tieid?

¹ *Bakis* néven több jósló volt. Leghíresebb a kyrenei. *Glanis* csak a Hurkás ötlete. [Lásd a kőv. lapon.]

HURKÁS.

Glanistól, a ki Bakis bátyja volt.¹

DÉMOS.

S miről beszélnek?

KLEON.

Athenaeről, Pylosról,
925 Terólad, énrólam, minden dologról.

DÉMOS.

Hát a tieid?

HURKÁS.

Athenae, lencse, Spárta
Van bennök, és tinhal, frisen fogott,
Meg a hamissan mérő lisztkofák,
Meg én is, meg te is. (*Kleonnak* :) Öklöm beléd!

DÉMOS.

930 Na, olvassátok el hát most nekem,
Rólam kivált azt, melynek úgy örülök,
Hogy „fellegekben szálló sas” leszek.

KLEON.

Hallgasd meg ezt hát, és figyelj reám.
„Értsd meg Erechtheusnak fia,² jóslatom, a mit Apollon
935 Zeng szentélyeiből csodatévő triposza által.
Védned rendeli szent ebed,³ a fogsorvicsoritót,
Mely tátongva üvölt, ugat érted retteneteskép,
S díjjal dédelget. Ha te nem védelmezed, elvész,
Mert sok irigy varjú⁴ károgja le szüntelen ötet.”

DÉMOS.

940 Déméter uccse, nem t'om, mit beszél:
Mi köze Erechtheusnak varjúval, ebbel?

KLEON.

Eb én vagyok, mert érted csaholok;
Azt mondja Phoebus, védj engem, kutyádat.

¹ *Bakis* [lásd a jegyzetet az 52. lapon; A. mindkét helyre vonatkoztatva]. ² A. m. athenaei, Erechtheus régi királytól. ³ T. i. öt maggal Kleont. ⁴ Eredetiben *szajhó*, de így jobban talpra esik magyarád.

HURKÁS.

Nem áll a jóslat, mert hát e kutya
945 Lerágta szélét,¹ mint a kapunak.
Nálam ez ebről a valódi jóslat.

DÉMOS.

Mondd hát; — csak elsőbb egy követ veszek,
Hogy meg ne marjon e sok kutyajóslat.

HURKÁS.

„Értsd meg, Erechtheusnak fia, rabló Cerberus ebről,
950 Mely farkat csóvál, ha ebédelsz, s azt lesi mindig,
Hogy habsolja fel ételedet, míg félre tekintesz.
Nem veszed észre, hogy a konyhába kapott, s kutya módra
Éjjel tálaid' és — *szigetid*² tisztára kinyalja.”

DÉMOS.

Poseidon uccse, sokkal jobb Glanis!

KLEON.

955 De, jámbor, ezt hallgasd meg, úgy ítélj.
„Nő fog Athénae szent városban szülni oroszlánt,
Mely sok szűnyoggal bátran megharcol a népért,
Mintha tulajdon kölykeiért. Légy őre te ennek,
Védelmére falat fából, s vas tornyot emelvén.”
960 No, érted ezt?

DÉMOS.

Apollon uccse, nem.

KLEON.

Azt mondja isten: védj engem szilárdul,
Mert az „oroszlán” benne én vagyok.

DÉMOS.

Hát hogy levél oroszlán,³ ebanyád?

¹ A jóslatnak. ² Az Athenaenek alárendelt (u. n. *társ*-) szigeteket kizsákmányolja. ³ Az *Antileon* szójáték fordíthatatlan.

HURKÁS.

Egyet nincs kedve, lám, megfejteni:
965 Mért vas torony s fa fal legyen csupán,
Hol őrzened rendelte őt Apollon.

DÉMOS.

Méért mondja hát az isten ezt?

HURKÁS.

Hogy *ezt* tetesd az *ötlyukú* bitóba.¹ Azér'

DÉMOS.

No, már e jóslat teljesül, hiszem.

KLEON.

970 Ám, te ne hígy, ha irígy varjúk kárognak utána;
Jusson eszedbe, szeresd a sólymot, mely Lakedaimon
Varju porontyaiból sokat elhoza összekötözve...

HURKÁS (*folytatólag*).

„S Paphlagon ezt a merényt részeg fővel cselekedte.
Balgá tanácsú Kekropides,² mért nagyzod e tettet?
975 Terhet emelni bir asszony is, a mit férfi reátesz,³
Harcba azért nem mén; ha menne, alúl odamenne.”

KLEON.

„Jusson eszedbe: *Pylosnak előtte Pylos*” ...hogyan is volt?
„*Van Pylos, annak előtte Pylos*...”⁴

DÉMOS.

Mi: „Pylosnak előtte?”

HURKÁS.

Fürdőkádnak akarja *füllét* ez fogni *előtted*.⁵

DÉMOS.

980 Úgy már ma én meg sem fürödhetem.

¹ Két kéz-, két láb- és nyakszorító *hegedű*. ² Athenaei; Kekrops királytól. ³ Hát ennek sem érdem, hogy elhozta a foglyokat, mikor Demosthenes a kezébe adta. ⁴ Ezt az *igazi* régi jóslatból idézi, melyet Kleon felhasználált volt. ⁵ Fordíthatatlan szójáték, *Pülosz* (város) és *püelosz* (fürdőkád) közt.

HURKÁS.

Mert ez *fület* fogdossa kádjainknak. —
De most figyelmed e jóslatra fordítsd,
Mert ez meg a hajózásról beszél.

DÉMOS.

Figyelmezek; te olvasd: hogy lehet
985 Hajósaimnak a bérét megadni?

HURKÁS.

„Aegéusfi,¹ vigyázz: be ne rántsón ama kutyaróka,
A gyorslábu, orozva maró, kitanúlt cseles állat!”
Nos, tudod ezt, mi lehet?

DÉMOS.

Philostratos, a kutyaróka.²

HURKÁS.

Nem azt jelenti; ládd, *ez* gyors hajókat
990 — Adó-beszédni — kér mindenhová:
Azt mondja hát Apollon, hogy *ne* adj.

DÉMOS.

S mért kutyaróka a hajó?³

HURKÁS.

Miért?

Gyors a hajó is, meg a kutya is.

DÉMOS.

S mért van kutyához téve róka is?

HURKÁS.

995 Rókának a katonákat nevezi,
Hogy a hegyekben a szállót csenik.

DÉMOS.

No jó;

Honnan lesz e rókácskák bére meg?

¹ Ez is annyi mint: *athenaei*. ² Úgy csúfolták. Kerítő volt. ³ Démos ostobaságát jellemzi. A hurkás pedig kap rajta, s nem világosítja fel, hanem folytatja a képtelen magyarázatot.

KLEON.

¹⁰²⁰ Ne még, könyörgők; várd el, hogy neked
Mindennap árpát hozzak, s étetet.

DÉMOS.

Nevét sem állhatom már; annyiszor
Megcsaltatok,¹ te és Thuphanesed.²

KLEON.

De most a lisztet már *készen* hozom.

HURKÁS.

¹⁰²⁵ Én meg dagasztott és kisült cipót,
S az ételt főve, hogy csak enni kell.

DÉMOS.

Siessetek hát, ha valamit akartok,
Mert a melyik több jót teend velem,
Én arra bízom a Pnyx gyeplüit.

KLEON.

¹⁰³⁰ Én nyargalok elsőbb. (*EL.*)

HURKÁS.

Nem te, hanem én. (*EL.*)

KAR.

Szép a te uralmad, oh Démos, kit az emberek félnék
s az egész világ, mint zsarnoki férfit;
Ám félrevezethető vagy, s kedveled a hizelgést, rászedetést
nagyon, bámúlva szünetlen a
Szólóra; de távol az elméd, noha itt van.

DÉMOS.

Nincs a hajatokban³ ész, hogy engemet oktalannak tartat-
tok; együgyű *színből* vagyok én csak.
¹⁰³⁵ Kedvem pitizálni napról-napra magamnak is van, s tar-
tani mindig egy orgazda parancsolót:
Mikor *tele* van pedig, földhöz csapom aztán.

¹T. i. a népnek ígért gabonát ki nem osztották. ²Irnoka vagy tisztviselője (hypogrammaticus). ³A lovakok (kikből a Kar áll) nagy haját viseltek.

KAR.

Ezt jól teszed; és ha így bánol veled, a mikép mondd,
nagyon is sok ész rejlik modorodban;
Hogy hízlalod őket a Pnyxen, közös áldozatbarmúl, s az-
után, mikor fogytán van az élelem,
Közzölk, a mely' kövér, áldozni levágod.

DÉMOS.

¹⁰⁴⁰ Lássátok azért, ha nem bölcsen kerülöm meg én őket,
mikor azt hiszik, hogy lopva lefőznek:
Tettetve, hogy arra sem nézek, lesem őket és várom,
hogy orozzanak; aztán kiokádtatom
Mind a mit oroztak, a *vedret*¹ kikutatván.

¹ Szavazó vedret. Azaz: szavazatommal tönkre tevén.

IV.

KLEON (*berohan*).

Pusztúlj az üdvösségbe láb alól!

HURKÁS (*szintén*).

Pusztulj te, vessz meg!

KLEON.

1045 Itt ülök, hogy veled már jót tegyek!
Oh, Démos, mióta

HURKÁS.

Én meg tízszermióta, húszmióta,
Ezermióta, régmióta óta!

DÉMOS.

S én, várva itt harmincezermióta,
Haragszom régesrégmióta óta!

HURKÁS.

1050 Tudod hát, mit csinálj?

DÉMOS.

Tudom, ha mondd.

HURKÁS.

Nyisd fel sorompód, és eressz neki,¹
Hogy versent jót tegyünk veled.

¹ Bennünket; mint a kocsiversenyénél a futtatókat.

DÉMOS.

No hát,

Indúljatok!

HURKÁS.

Nézd.

DÉMOS.

Fussatok.

KLEON.

Ne vágj elém!

DÉMOS.

Mily boldog is leszek ma „kedvesimmel”,
1065 Zeüsz uccse, mint begyeskedem velök!

KLEON.

No lásd: először széket *én* hozok.

HURKÁS.

De asztalt én *előszöreb*b hozék.

KLEON.

Nézd, itt van a számodra egy cipő,
Pylosi áldozatlisztből dagasztva.

HURKÁS.

1060 Én *kész* mérítő zsemlyéket hozék,¹
Ivor² kezével Pallas vájta ki.

DÉMOS.

Oh, beh nagy ujjod volt, felséges asszony!³

KLEON.

Én ezt a borsópépet; szép fehér:
Pallas habarta, a *Pylosi* harcos.⁴

¹ Kanál helyett (mely nem volt) apró kivájt kenyerekkel ették a levest.
² Elefántcsont, ebur. ³ Nagyon kivájta, csak a pusztá héja maradt. ⁴ Mint *harcistennő*, ott volt Pylosnál védettei, az athenaebelik segélyére, bizonynal.

HURKÁS (*Démoszhoz*).

¹⁰⁶⁵ Nyilván az istennő gondot visel rád:
Fölötted, ím, tart egy fazék levest.

DÉMOS.

Hát azt hiszed: megtűrnők városunkban,
Ha nem látnók felettünk fazekát?

KLEON.

E sültet adja a Seregszalasztó.¹

HURKÁS.

¹⁰⁷⁰ S e lébefőtt húst az Ádázapáju,
Meg e darab hurkát, pacalt s belet.

DÉMOS.

Jól tette, nem feledvén a *palástot*.²

KLEON.

Im, *derelyét* küld a Gorgontaréjas:
Egyél, hogy bírj *dereglyét* hajtani.

HURKÁS.

¹⁰⁷⁵ Vedd ezt is.

DÉMOS.

Aztán mit csináljak
Ez oldalbordával?

HURKÁS.

Szándékosan
Küldé Athéna, *bordának* hajódba;
Mert a hajózást nyilván kegyeli.
Itt a bor is: háromra két vegyíték.³

DÉMOS.

¹⁰⁸⁰ Mily édes, oh Zeüsz! s bírja jól a hármát.

¹ Mind Pallas melléknevei. ² A peplumot, mellyel szobrát ékesíti a város, tehát illő, hogy érte hálás legyen. ³ Három rész víz, két rész bor. Legszokottabb vegyítés.

HURKÁS.

Mert Tritogeneia harmadolta meg.

KLEON.

Vedd tőlem e darab zsíros lepényt.

HURKÁS.

S tőlem fogadd, ím ez *egész* lepényt.

KLEON.

De nyulat nincs hogy honnan adj: nekem van.

HURKÁS (*félre*).

¹⁰⁸⁵ Oh boldog isten! nyulat hol veszek?...
Most, most találj, ész, valami bolondot.

KLEON.

Lásd *ezt*, szerencsétlen?

HURKÁS.

Mit bánom én!
Azok hozzám jönnek, amott ni!

KLEON.

Kik?

HURKÁS.

A pénzes erszénnyel rakott követség.

KLEON.

¹⁰⁹⁰ Hol? hol?

HURKÁS.

Mi gondod rá? ereszd az embert!...
(*Míg Kleon bámul, Hurkás elkapja a nyulat.*)
Oh Démikám, ne a nyúl, *én* hozom.

KLEON.

Jaj, az enyímet rablád el, gonosz!

HURKÁS.

Poseidon uccse, *így* tevél Pylosban.

DÉMOS.

Hogy is jutott eszedbe elrabolni?

HURKÁS.

¹⁰⁹⁶ „Az ész istentül,¹ a lopás enyém.”

KLEON.

Hisz *én* vadásztam, én sütöttem azt.

DÉMOS.

Lódulj; azé az érdem, a ki adja.

KLEON.

Oh jaj nekem: *leorcátlankodott!*...

HURKÁS.

¹¹⁰⁰ Hát mér' nem ítélsz, Démos, hogy melyikünk
Jobb embered, magad s hasad iránt?

DÉMOS.

Mi legyen a jel, hogy ítéletem
Okosnak lássék a nézők előtt?

HURKÁS.

Megmondom azt is: a szekrényemet
Eredj kutasd ki, a Paphlagonét is,
¹¹⁰⁶ Mi van bennök: s ne félj, majd tudsz itélni.

DÉMOS.

Mutasd, mi van hát benne?

HURKÁS.

Látd, üres,
Atyuska, mindenem eléd rakám.

DÉMOS.

Ez a szekrény valódi népbarát.

HURKÁS.

Most jer, kutasd ki a Paphlagonét. —
¹¹¹⁰ No, látod?

¹T. i. van. Paródiának látszik, alkalmasint Euripidesből.

Kezdetre 7 1/2 óraker.

NEMZETI SZÍNHÁZ

(A Népszínház együttesében.)

Bérlés 70 szám.

Budapesten, pénteken, 1912 április 19-én:

Bemelés hájrték.

A vigjáték-sorozat I. előadása.

Előszöri

A FELHŐK

Vigjáték 3 felvonásban. Írta: Aristophanes. Fordította: Arany János. Szereplők

Strepheides, atika	hírnök	athenszi	Gál Gyula	Felhők kars	Vapla Piroska
Phidiasz, a fia	---	---	Rápai Gábor	---	Tanai Lilly a. n.
Sokrates	---	---	Somlai Arthur	Karzesztón	S. Pál Serfina
Ignas Herod	---	---	Hajós József	Pallas	Sugar Károly
Klészta Herod	---	---	Hovós Jenő	Amphylas 1 uszacoai	Bóna Lajos
---	---	---	Iványi Irén a. n.	Chairephon, Sokrates barátja és követője	Fenyő Aladár a. n.
---	---	---	Comlément Edith a. n.	1.	Lutenský Tibor
---	---	---	Charnet Béla a. n.	2.	Szendy Irén a. n.
---	---	---	Kollár Mária a. n.	3.	Idár Lajos a. n.
---	---	---	Falusi Henriette a. n.	4.	Körös Béla a. n.
---	---	---	Lányi Julián a. n.	5.	Csigán István a. n.
---	---	---	Garami Blanka a. n.	6.	Szalay Antal a. n.
---	---	---	Rüle Mária a. n.	7.	Idényi Irén
---	---	---	Dénes Andrák a. n.	8.	Abonyi Gyula

Tudósnak Államhaz. Kr. e. 423-ban.

Az előadást megelőzi Rákosi Jenő felolvasása.

Az előadás kezdete 7 1/2 óraker, vége 10-ker.

Szerdén	Apr. 18-án	Bérlés 80 sz.	II. É. S. Ö. S. I.	A többik előadások A vigjáték-sorozat II. előadás. Felolvas: Rákosi Jenő	Kend. 7 1/2 ó.
Vasárnap	21-én	Bérlés 81 sz.	A 1. kérés (I) betanulással	A vigjáték-sorozat III. előadás. Felolvas: Géczy Zoltán	Kend. 7 1/2 ó.
Hétfő	22-én	Bérlés 82 sz.	A 2. kérés (II) betanulással	A vigjáték-sorozat IV. előadás. Felolvas: Lőrinczy Zoltán	Kend. 7 1/2 ó.
Kedd	23-án	Bérlés 83 sz.	Eva boszorkány		Kend. 7 1/2 ó.

Vigjáték-előadások:

Április 25-én és 26-án (Elsőszöri) **Tantérenk.** Írta: Terentius. Fordította: Dr. Kis Sándor. Felolvas: Dr. Sebostyán Károly. — Április 27-én és 28-án (II) betanulással) **A csomók.** Írta: Szigligeti Éde. Felolvas: Hutvay György. — Május 1-én és 2-án (Elsőszöri) **Patholin manóker.** Szerzője ismeretlen. Fordította: Dr. Hovós Jenő. (Elsőszöri) **I. Buzimattion.** Composita del arte. Egy XVIII. századbeli török utazás alapján. Felolvas: Dr. Hovós Sándor. — Május 3-án és 4-én (II) betanulással) **Cetermadia** német kifestések. Írta: Szigligeti József. Felolvas: Dr. Varradi Antal. — Május 7-án és 8-án (II) betanulással) **Sok hibó szomszéd.** Írta: Shakespeare. Fordította: Arany László. Felolvas: Dr. Alexander Bernát. — Május 9-én és 10-én (II) betanulással) **Nők az alkotmányban.** Írta: Tóth Kálmán. Felolvas: Árkányi Emil. — Május 13-án és 14-én (II) betanulással) **Rézkézi beteg.** Utas: A doktorvizuális cserendő. Írta: Molnár Ferenc. Fordította: Beresik Árpád. Felolvas: Irányi Jenő. — Május 15-én és 16-án (II) betanulással) **Kezd meg az anyját.** Írta: Beresik Árpád. Felolvas: Ignatus-Vegelsberg Hugó. — Május 19-én és 20-án (Elsőszöri) **Urnák és komorok.** Írta: Caidoren. Fordította: Kozsikovszky Dezsd. Felolvas: Pokor Gyula. — Május 21-én és 22-én (II) betanulással) **Remegés.** Írta: Rákosi Jenő. Felolvas: Molnár Ferenc. — Május 25-én és 26-án (II) betanulással) **A seveitl sorbely.** Írta: Beaumarchais. Fordította: Puslay Éde. Felolvas: Irányi Jenő. — Május 27-én és 28-án (II) betanulással) **Szelethi Mária.** Írta: Döczt Lajos. Felolvas: Dr. Varradi Antal. — Május 31-én és június 1-én (Elsőszöri) **A fogadószoba.** Írta: Goldoni. Fordította: Dr. Hovós Sándor. Felolvas: Dr. Radó Antal. — Június 2-án és 3-án (II) betanulással) **Buzorékok.** Írta: Csáky György. Felolvas: Wörösz Zsigmond.

Délutáni előadás:

Vasárnap április 16 21-én. Utolsó 7 óraker

A BOSZORKÁNY

Drama 5 felvonásban. Írta: Bardes Piktos. Fordította: Pál J. Béla.

HELYÁRANK:

A helyek megjelölése	Bemelés		Bemelés		A helyek megjelölése	Bemelés		Bemelés		A helyek megjelölése	Bemelés		Bemelés	
	szeg	szék	szeg	szék		szeg	szék	szeg	szék		szeg	szék	szeg	szék
Übületi páholy	80-85	200-40	10	10-60	Übületi páholy	1	1	1	1	B. em. előbely	100	100	100	100
I. emeleti páholy	54-60	25-60	14	14-60	Übületi páholy L. sor	100	100	2	2-30	B. em. középső L. sor	150	150	150	150
B. emeleti páholy	14-60	17-60	10	10-60	B. V. sor	3	3	3	3-60	B. em. hátsó L. sor	100	100	100	100
Közlejárás I. V. sor	7-10	10-14	4	4-30	VI-VII. sor	10	10-60	100	100	B. V. sor	140	140	140	140
Közlejárás II. V. sor	6-10	7-10	2-60	2-60	B. em. középső R. sor	60	60	2	2-10	B. emeleti előbely	100	100	100	100
VI-VII. sor	5-10	6-10	3	3-60	B. em. hátsó R. sor	100	100	100	100	hátsó lépcső	100	100	100	100
IX-VIII. sor	5-10	6-10	2-60	2-60	B. V. sor	200	200	100	100					

Üb. Esetli pénztárgyítás a színházban 7 óraker.

Nevezett a „Clubs” Revue, műintézet és közvilágítás. Budapest: Aradi-útsz. 8 szám. Telefon: 43-45

3. A Felhők bemutató előadásának színlapja.

DÉMOS.

Ejnye, mennyi drága jó!
Mily rengeteg lepényt eldugdosott,
Nekem csak ekkorkát csípven belőle!

HURKÁS.

Hát másszor is csak így bánt ő veled:
A mit zsarolt, parányit néked adván
1116 Belőle, a nagyobb részt félrerakta.

DÉMOS.

Gazember, így loptál-csaltál te engem?
Én meg koszorút adék s ajándokot!

KLEON.

Ha loptam, a város javára loptam.

DÉMOS.

Tüstént letedd azt a koszorút, hogy ennek
1120 Fejére tűzzem.

HURKÁS.

Tedd le, kössenek fell

KLEON.

Nem én, mert jóslatom van Pythiától
Arról: *ki* győzhet engem le csupán.

HURKÁS.

Az *én* nevem van abban, szent igaz.

KLEON.

Kikérdelek hát, csak próbára, hogy
1126 Illik-e rád az isten jóslata.
Először is csak ennyit kérdezek:
Kihez jártál, mint gyermek, iskolába?

HURKÁS.

A hentesek közt, pofleven tanultam.

KLEON.

Hogy mondtad? (*jélve.*) Oh, mint tép belül a jóslat!
1130 (*fenn.*) No jó;
Hát a tornába' mily fogást tanultál?

HURKÁS.

Lopván, elesküdni és szembe nézni.

KLEON.

„Oh Phoebus Apollon, mit művelsz velem!”¹
S mi mesterséged, hogy megemberedtél?

HURKÁS.

¹¹³⁵ Hurkát árúlok, és...

KLEON.

No, mit?

HURKÁS.

Kefélek.

KLEON.

Oh, én boldogtalan, végem tehát!
„Vékony reményszál tartja horgonyom.”²
Egyre felelj még: a vásárteren
Árúlod a hurkát, vagy a kapuknál?

HURKÁS.

¹¹⁴⁰ Biz a kapuknál, hol olcsó a sóshal.

KLEON.

„Oh, jaj, betelt az isten jóslata!
Gördítsetek be³ hát, boldogtalan!”⁴
Isten veled — nem önkint hagylak el
Koszorúm! ezentúl más fog már viselni,
¹¹⁴⁵ Tolvajnak „nem nagyobb, de tán szerencsésb.”⁵

HURKÁS.

„Hellásvédő Zeusz, a diadal tiéd!”⁶

DEMOSTHENES.

Üdv, győzedelmes férfi! s ne feledd,
Hogy ember *általam* vagy; csak kicsit
Kérek: nevezd ki engem Phanosoddá.⁷

¹ Euripides *Telephos*ából. ² Euripidesének mondják. ³ A színpadi géppel, miután földhöz vágta magát. ⁴ Euripides *Bellerophon* c. darabjából. ⁵ Parodia Euripides *Alkestis*éből: „más nő fog bírni, nem tisztább életű, de szerencsésőbb.” ⁶ Ez is parodiának látszik valahonnan. ⁷ Közirnok volt, azaz *grammateus*, írnoknál sokszor magasb rangú tisztviselő.

DÉMOS.

1150 Hogy hínak?

HURKÁS.

Agorakritos¹ a nevem,
Mert a vásárba' patvarkodva élek.

DÉMOS.

Agorakritosra bízom hát magam,
S e Paphlagont im átadom neki.

AGORAKRITOS.

És én, oh Démos, hű szolgád leszek;
1155 Magad bevallod majd, hogy sohse láttál
Derekabb embert *Vakhénæ* városában.²
(*El Kleon és Hurkás.*)

FÉL KAR.

[*Strophe.*

„Dalt kezdeni szebb mi lehetne
S végzeni dalt nemesebb, mint
Zengeni a gyors paripák vezetőit?”³
1160 Semmit is Lysistratost⁴
Szándokosan nem bántani, vagy
Thumantist,⁵ a hajléktalant:
Bárha ez, hajh kedves Apollon!
Koplal, sűrű könnyeit ontva,
1165 S tegzedbe kapaszkodik a
Pythonban, a nyomorúságnak miatta.

KAR.

Csúffá tenni a rös ember, gáncsra nem méltó dolog,
Sőt becsület a jobbaknak, ha ki helyesen ítél.
Ha az ember, a kiről most sok roszt kell mondanom,
1170 Ismerős vón' *ön* nevéről, mellőzném barátomat.⁶
Így, Arignotost nevezve, — hisz melyőnk nem ismeri?
(Tudja ő, mi a *fehér*⁷ — s mi a keményebb hangmenet)
Mondom, ennek van egy öccse, a ki nem ütött reá:

¹ Vásárbíró. ² *Athenæ* helyett. Eredetiben *Kechenæ* (szájtáti város), a helyett itt *vak* város. ³ Pindarból van. *Paripák vezetői* itt a Lovagok. ⁴ Hízelkedő. ⁵ Egy szegény jós. ⁶ Nem említné Arignotost. ⁷ S mi a *fekete*, következnék, de tréfásan elfordítja, mint híres zenésznek. *Automenes* fia ez, kiuek három fiáról lásd: *Darászok*, 1227. v.

Ariphrades, a rossz ember, készakarva rossz pedig.
1175 S nem csupán, hogy semmi ember (észre sem venném
azért),
S nem elég, hogy rosszakrossza: hozzá újat is talált:
Mert a nyelvét bujasággal rútol megfertőzteti,
Nyalva szerte bordélyokban a kifeccsent harmatot,
Elkeverve a bajúszát s lötykölődve ronda helyt,
1180 És Polymnetos¹ módjára fölvevén Oiónichust.
A ki hát az ilyen embert nem utálja rendkívül,
Soha többé egy pohárból nem fog inni az velünk.

FÉL KAR.

[*Antistrophe.*]

„Oh mennyiszer, éjjeli gond közt
Hányatom és tünölködöm”²
1185 Hogy kinyomozzam, miből és hogyan élhet
Oly vadúl Kleónymus!³
Hallom ugyan: ha zabálni bejut
A módos emberek közé,
Ott se hagyná az eleségtárt,
1190 Bár térden esengjenek is mind:
„Kérünk, o uram, leborulva:
Jőj már ki, és kegyelmezz asztalunknak!”

KAR.

Azt mondják, beszédbe álltak a háromsoros⁴ hajók
Egymás közt, és egyik így szólt az idősebbek közül:
1195 „Nem hallátok-é, mi hír van a városban, oh szüzek?⁵
Azt mondják, hogy százat kíván Chalcedonba valaki
Közzülnünk, — egy nyugős polgár, a fanyar Hyperbolus.”⁶
Mind kitortek: ez szörnyőség, túrni ezt már nem lehet!
Egy pedig szólt, a ki még csak férfihoz sem járt közel:⁷
1200 „Vészharító szent Apollon! kormányomra fel nem ül,
Bárha itt kell megvénuílnöm s megesz a fúrócsiga,
Sem Nauphante Nauson lánya⁸ kormányára — esküszöm:
Oly igaz, mint hogy fenyűből s fából ácsoltak, bizony.
Hogyha ezt végzi Athenae, ússzunk, azt javaslom én,

¹ Kythera-énekes; mindkettő cinaedus. ² Látnivaló, hogy parodia, mert a mi következik, nem felel meg e nagy hangnak. ³ Ismerjük már e gyáva tányérnyalót. Lásd közelebb: 889. v. ⁴ Melyeknek 3 sor evezőjük volt egymás felett, mindkét oldalon. ⁵ Mert a hajó nőnemű. ⁶ Mécsárulóból, illetőleg fazekasból lett demagóg. L. *Felhők* 536. v. ⁷ Még új, tehát szűz. ⁸ A hajó nőnevet ad társának.

¹²⁰⁶ S ülünk fel a Theseonban,¹ vagy az Erinnysek köré;
Mert a várost, mint vezérünk, ő bolonddá nem teszi:
Ám evezzen a manóba, hogyha tetszik, egymaga
Rosz ladikján, melyen egykor mécsárúit vontatá,

¹ Theseus templomában, hová a szökött szolgák menekültek.

V.

AGORAKRITOS (a *volt* hurkás).

Csend és figyelem!¹ száj zárva legyen; szünjön kiki pör-
lekedéstől;
¹²¹⁰ Csukják be a törvény termeit is, melyeknek örül ez a
város,
S üdvözleni az új, boldog időt *paean*² harsogjon a szín-
kör!

KAR.

Oh fénye Athén' szent városnak! bajtárs szigetink
segedelme!
Mi örömhírrrel közelítsz hozzánk? mire áldozzunk a
küszöbnél?

AGORAKRITOS.

Az öreg Démost, újra kifőzvé, rútból széppé alakítám.

KAR.

¹²¹⁵ És hol vagyon ő, te csodálatos új lelemény bűbájosa? hol
van?

AGORAKRITOS.

A régi Athén ibolyakoszorús várossát lakja dicsően.

KAR.

Hogyan óhajtom meglátni, minők a díszleti, és maga
milyen.

¹ Szokott felkiáltás a szertartásos ünnepeknél (Euphemeite). ² Üdvözőlő
v. győzelmi ének.

AGORAKRITOS.

Mint mikor Aristídesselel előbb, és Miltiadessellel ebédelt.
De hiszen mindjárt meglátjátok: már nyílik az ércapu
zajjal.

(*Athenae a színpadon feltárul. Démos, ijjan, trónuson.*)

1220 Riadozzatok ujjongó dalokat a feltúnt régi Athénnek,
A dalzengte dicső városnak, hol uralg a nagynevű
Démós!

KAR.

Oh, hírben ragyogó és ibolya-koszorúzza szerelmes
Athenae,
Nosza láttassad mivelünk Hellas és Attika nagy fejedel-
mét!

AGORAKRITOS.

Im ő — az arany tücskök haja közt¹ — tündöklő hajdani
mezben,
1225 Nem kagylótól² szagosan, hanem a békétől s mirrhakenet-
től.

KAR.

Üdv, hellének fejedelme, neked! mi is üdvözlünk vala-
mennyin,
Mert méltó vagy ezen városhoz, s a marathoni győze-
delemhez.

DÉMOS.

Oh, jöszte, kedves drága emberem;
Mily jót tevék velem, hogy újra főztél!

AGORAKRITOS.

1230 Hisz nem tudod, milyen valál előbb,
Sem, hogy miket től; máskép istenitnél.

DÉMOS.

Milyen valék hát, s mit tettem? beszélj.

AGORAKRITOS.

Először is, ha így szólt valaki
Gyűlésben: „Imádlak, oh Démos, szeretlek!

¹ Régi athenaei viselet, a haj közé arany tücsköket tűzni. ² A szavazó kagylót érti, s a sok bíráskodásra, gyűléskedésre céloz.

1235 *Én* gondolok rád, én adok csupán
Igaz tanácsot' — ha így kezdte, mondom,
Már röpdésél, s emelted szarvad.

DÉMOS.

Én?

AGORAKRITOS.

Cserébe aztán rászedett, s odább állt.

DÉMOS.

Mit hallok! ezt tevél, s nem vettem észre?

AGORAKRITOS.

1240 Mert a füled, Zeüsz uccse, szét terült
Mint egy napernyő, s ismét összehajlott.¹

DÉMOS.

Öreg létemre ily oktondi voltam?

AGORAKRITOS.

Bizony; s ha két szónok felállt, az egyik,
Hogy nagy hajókat kell csinálni, más,
1245 Hogy árát osszuk el napdíj gyanánt:
A *díjas* messze hagyta a *hajóst*.
Mit bújsz? mért nem maradsz a helyeden?

DÉMOS.

Szégyellem az előbbi tévedésim.

AGORAKRITOS.

Ne búsulj; nem te vagy hibás, hanem ,
1250 A rászédőd. Most pedig felelj:
Ha egy árulkodó szónok felállna:
„Bírák (különben nem lesz lisztetek)
Szavazzátok meg e vádat² nekem!”
No, mit tennél az ily vádaskodóval?

DÉMOS.

1255 Kapnám derékon, s a mélységbe dobnám,
Nyakára kötve még — Hyperbolust.³

¹ Nagy füled volt: számár voltál. ² Vagyonkobzást. ³ Lásd legközelebb: 1197. v.

AGORAKRITOS.

Ez már okos szó, és nagyon helyes.
Hát máskülönben hogy kormányzanál?

DÉMOS.

Először: a kik nagy-hajót¹ eveznek,
1260 Ha visszatértek, a bért megadom.

AGORAKRITOS.

Sok feltörött farocskának vigasz.

DÉMOS.

Aztán, a polgár, ki hadsorba jó,
Egy sem fog átiratni² kedvezésből,
Hanem, mint volt először, úgy marad.

AGORAKRITOS.

1265 Hej csípi ez Kleónym pajzsa-szfíját!³

DÉMOS.

Gyűlésben a csupaszszájú⁴ ne szóljon —

AGORAKRITOS.

Hát hol beszél majd Kleisthenes, Straton?⁵

DÉMOS.

Értvén a mirrha-boltokat⁶ leső
Ifjoncokat, kik ottan így fecsegnek:
1270 „Phaeax a szónok! meghalt volna másképp;⁷
Mert kapcsolékony, mindig célfutékony,
Bölcsmondalékony, biztos és fogékony,
Zajongékony elem közt is⁸ hatékony

AGORAKRITOS.

Nyárs a csacsogékony bőrdöbe!⁹ s ne vékony.

¹ Hadihajó. ² Magasabb rangba. ³ Ki a paizst elhányta, mégis tiszt volt. ⁴ A fiatal. ⁵ Fialtal szónokok, természetesen. ⁶ Hol az ifjak összegyűltek, mint pl. a cukrásznál ma. ⁷ T. i. szónoklatával egy halálos vád alól kivágta magát. Ha nem derék szónok, meghal. ⁸ Nagy, zajos néptömegben. ⁹ T. i. annak, ki így beszél.

DÉMOS.

¹²⁷⁶ Zeüsz uccse, őket én leszoktatom
A szavazásról, s kergetem vadászni.¹

AGORAKRITOS.

Vedd most ezen dísz-széket, s hogy vigye
Utánad, ím e nem-herélt fiút:
Ha tetszik, ezt is használd szék gyanánt.

DÉMOS (*a székre ül*).

¹²⁸⁰ Ím, régi boldog helyzetemben ülök!

AGORAKRITOS.

Hát még a harmincéves² Béke-nőket
Ha átadom. Elő, lányok, hamar!
(*Jőnek.*)

DÉMOS.

Oh Zeüsz, mi szépek! Hát aztán szabad,
Az égre! — megharmincadolni őket?
¹²⁸⁵ Igazán, hol vetted őket?

AGORAKRITOS.

Paphlagon
Eldugta volt benn, hogy rájok ne lelj.³
Most én ím átadom; eredj velők
Ki a mezőre.⁴

DÉMOS.

Hát a Paphlagont,
Ki ezt művelte, szólj, hogy bünteted?

AGORAKRITOS.

¹²⁹⁰ No, nem nagyon: mesterségem vigye,
Áruljon ő most hurkát a kapuknál,
Ebhúst vegyítsen a szamár — ügyekkel,
Rimákkal szitkozódják részegen,
S fürdő-csatornák moslékját igya.

¹ Mint ifjakhoz illő mulatságra. ² 30 évig tartó fegyverszünet. ³ No hát, csak allegoria: Kleon a békének ellene dolgozott, én most hozom.
⁴ A háború miatt elég soká voltál falak közé zárva.

DÉMOS.

- ¹²⁹⁵ Jól gondolád, hogy mire érdemes:
Rimákkal és fürdősökkel kocódni.
Helyette most jer a prytaneumba,
Hol eddig ő, az akasztófa, ílt.
Ím vedd e zöld palástot, és kövess;
¹³⁰⁰ Azt meg vigyék a mestersége mellé:
Hadd lássák hercehurcált *társaink*.¹

KAR.

(Végdala nincs meg.)

¹ A társ városok és szigetek.

2. A FELHŐK.

SZEMÉLYEK.

STREPSIADES, attikai birtokos, athenai polgár.

PHEIDIPIDES, a fia.

Szolgája Strepsiadesnek.

Sokrates tanítványai.

SOKRATES.

Felhők kara.

IGAZ BESZÉD } személyesített fogalmak.

HAMIS BESZÉD }

PASIAS } uzsorások.

AMYNIAS }

TANÚ.

CHAIREPHON, Sokrates barátja és követője

Néma személyek.

Előadatott a 89-ik olympias 1-ső évében, Kr. e. 423.

A színpad egyik oldalán Strepsiades lakása, melynek hálószobájába láthatni, másikon Sokrates háza.

I.

STREPSIADES.

Aj, haj!

Oh Zeüsz király, mi hosszú, tenger éj!

Mi végtelen! hát nem virrad soha?

Pedig jó-régen hallom a kakast.

⁵ S a háznép horkol; mint nem ám elébb.

Vessz is meg, háború, sok más okért, —

Meg, hogy cselédünk verni sem szabad.¹

E drága úrfi sem serkenne föl

Két éjen átal, hanem durrogat

¹⁰ Beburkolózva öt pokróc közé. —

No hát, ha így van, horkoljunk mi is. —

De jaj, nem alhatom, szegény fejem!

Mar a költség, a jászol, tartozás

E szép fiúért: s ez hajat növel,²

¹⁵ Lovaz, kocsiz, lovakkal álmodik;

Én meg, ha a hold³ a huszas napokba

Fordúl, vesződöm, végem van: mivel

Jön a kamat rám. Gyújts mécszet, fiú,

Hozd könyvemet, hadd lám, kinek vagyok

²⁰ Adós kamattal s hánynak? és vetem föl

Az összeget. — Hadd lám a tartozást:

Tizenkét mína⁴ Pásiásnak. Eh,

Micsoda tizenkét mína Pásiásnak ez?

¹ T. i. hadi szolgálatra alkalmaztatnak, s a ki otthon marad is, kényes, ha megverik, elmegy katonának. ² Mint a lovagok. ³ Hó számra kölcsönöztek, s „utolsón” fizetni kellett a kamatot. ⁴ A mi pénzünk szerint 471 for. 48 kr.

Mikor vevém fel? — Úgy a *Koppa*-lóra:
25 Bár a szemem *koppantám* vala ki!¹

PHEIDIPPIDES (*álmában*).

Philó, nem igazság; hajts ön útadon!

STREPSIADES.

Ez, ez az átok, mely engem megölt!
Álmában is lovasdit játszik ez.

PHEIDIPPIDES.

Hány a futás a harckocsin?

STREPSIADES.

No hisz
30 Megfuttatod te, bezzeg, az apádat. —
De „mely vész üldöz”² Pásiás után?
Amyniásnak három mína, egy
Csézának ára és két kereké.

PHEIDIPPIDES.

Úsztasd³ meg a lovat, s vezesd haza.

STREPSIADES.

35 Elúsztattál te már engem nyakig:
Ki elmarasztalt, ki megzálogol
Az uzsoráért.

PHEIDIPPIDES (*ébren*).

Igazán, apám,
Mit hánykolóddol egész éjtszaka?

STREPSIADES.

Csíp itt az ágyból valamely tribún.⁴

PHEIDIPPIDES.

40 Hagyj még alunni egy szikrát, apus.

¹ *Koppa* v. *koppás* ló, melyen bizonyos *koppának* nevezett bélyeg volt. ² Euripidestől. ³ Sajátkép homokban hengergették meg az izzadt lovakat. ⁴ Eredetiben *démarchos*; de amazt minden olvasó könyebben megérti.

STREPSIADES.

Jó, hát aludjál; ámde tudd meg azt,
Hogy ez adósság mind fejedre gyúl. —
Hej!

- Vesztett is volna el az a banya,
45 Ki elvétette az anyád velem! —
Mevolt az én víg életem falun,
Bő, csíntalan, kényelmes gazdaság,
Méhvel, juhval, szürettel duzzadó;
De, hogy Megaklesi Megakles úr
50 Húgát — paraszt létemre vároésit —
Finnyás, pazarló, fényűző leányt
Elvettem: úgy feküdtünk össze, én
Törköly, aszalvány, gyapju, pénz szagú,
Ő mirrha, balsam, nyelvcsók dőzsölés,
55 Költség, szerelmi mámor illatú.
Restnek se mondom: *varrt* rám sok hitelt,
És én, mutatva színből köntösöm,
„Asszony, sokat *varrsz*” szoktam mondani.¹

SZOLGA.

A mécsbe' nincs olaj.

STREPSIADES.

Jer csak, kikapsz:

- 60 Azt az iszákos mécsset gyújtni meg!

SZOLGA.

Hogy mért kapok ki?

STREPSIADES.

Mert vastag belet

- Tettél belé. — Hogy aztán e fiú
Nekem s jó nőmnek a világra lett:
Kezdénk civódní a nevéen legott.
65 Nőm minden áron a „hippost” (lovat)
Toldá nevéhez: „Xanthippos,” „Charippos,”
„Kallippides”; én a zslugorgatást:
„Pheidonides”, mint a nagyapja volt.
Idővel összeférkezéék s neveztük
70 „Pheidippidesnek”, hogy közös legyen.

¹ Az eredetiben használt szó *varrást és téhózlást* jelent.

Fiát az asszony mind becézte, így:
„Ha majd te megnősz s hajtod a kocsit,
Mint egy Megakles, bársonyosan” . . . . én viszont:
„Ha majd a Phelleus hegyről, mint apád,
75 Kérges subában kecskenyájt terelsz”
De nem fogadta a szavam, s ezért
Futá el vagyonom *ló*-sárgaság.
Most hát, egész éjjel tünődve, oly
Útat találtam, oly fölségeset,
80 Mely lábra állít, ha rábirhatom.
De most először fel kell költenem.
Hogy költeném fel gyöngéden, vajon?
Pheidippideském! hej! Pheidippides!

PHEIDIPPIDES.

Mi az, apám?

STREPSIADES.

Csókolj meg, s add kezed.

PHEIDIPPIDES.

85 Ne hát. Mi baj?

STREPSIADES.

Mondd csak: szeretsz te engem?

PHEIDIPPIDES.

Igen, tanúm Poseidon, a lovag.

STREPSIADES.

Ne a *lovagra* esküdj: ez oka
Minden bajomnak; de, ha igazán,
Szívből szeretsz, fogadj szót most, fiam.

PHEIDIPPIDES.

90 Hát mit fogadjak?

STREPSIADES.

Hagyd el eddigi
Szokásid és megmondom, mit tanúlj.

PHEIDIPPIDES.

Mit hát? parancsolj.

STREPSIADES.

S megteszed?

PHEIDIPPIDES.

Meg én,

Dionysosra!

STREPSIADES.

Jer hát, nézz oda:

Látd azt az ajtót s azt a házikót?

PHEIDIPPIDES.

⁹⁶ Látom. Mi hát az voltakép, atyám?

STREPSIADES.

Bölcs szellemek *gondolkozdája* az.

Oly férfiak tanyája, kik tüzes

Kemencének tanítják az eget,

Melyben mi szén vagyunk. Pénzért ezek

¹⁰⁰ Úgy megtanítanak szónokolni, hogy

Úgyed megnyerve, bár igaz, hamis.

PHEIDIPPIDES.

S kik ők?

STREPSIADES.

Nevenkint meg nem mondhatom:

Elmélkedők, a színe, a java.

PHEIDIPPIDES.

Aj, baj, szegények! a nyeglék, úgy-e,

¹⁰⁵ Sápadt mezítlábjárók, kik közül

Való szegény Sokrates, Chairephon?

STREPSIADES.

Éj! éj! te, hallgass! ne szólj mint gyerek,

Hanem, ha apád lisztzsákja érdekel,

Ezekhez állj be, hagyd el a lovat.

PHEIDIPPIDES.

¹¹⁰ Dionysos uccse, én nem! bár nekem

Adnád Leógorás facánjait.¹

¹ Ritkaság volt még, tehát uras.

STREPSIADES.

Tedd meg, könyörgök, édes jó fiam!
Eredj tanulni.

PHEIDIPPIDES.

S mit tanuljak ott?

STREPSIADES.

Mondják, ezeknél mind a két beszéd
115 Megvan, tudnillik *igaz, és hamis*:¹
Ezek közül a második, ha szól,
A leggaládabb ügyben nyertes az.
Ha hát ezt megtanulnád, a hamist,
A mely adósság érted nyom, biz' egy
120 Füllért sem adnék abból meg soha.

PHEIDIPPIDES.

De nem leszek rá: hogy néznék lovag-
Társimra vézna, satnya bőrrel aztán?

STREPSIADES.

No, Déméterrel hát nem is eszel
Az enyimből, sem magad, sem a rudas,
125 Sem a fakó, hanem csaplak pokolba!

PHEIDIPPIDES.

Nem tűri nagybátyám Megakles, hogy lovatlan
Maradjak. Föl se veszek, távozom. (*El.*)

STREPSIADES.

Buktam, de fekke még sem maradok,
Hanem, könyörgve istenimhez, a
130 Gondolkozdába én magam megyek. —
De hogy tanulom, vén, lassú, felejtő
Létemre, ott a szörszálhasogatást?
Azonban, menni kell. Mit habozok?
Miért nem zörgetek? — Fiú! fiam! (*Kopogtat.*)

TANÍTVÁNY.

135 Menj a manóba! ki dübögtet úgy?

¹ *Rossz* ügyet a beszéd hatalma által *jóvá* változtatni: Protagoras és más sophisták tana, melyet Aristophanes most Sokratesre fog.

STREPSIADES.

Én, Strepsziades Kikynnosból, Pheidon fia.

TANÍTVÁNY.

Tudatlan, engem úgyse! bárki légy,
Hogy az ajtót ily gorombán rugdosod,
Kivervén a talált eszmét fejünkéből.

STREPSIADES.

¹⁴⁰ Bocsáss meg: távol és falun lakom.
De mondd: mi volt az a kivert izé?

TANÍTVÁNY.

Azt tudni csak tanítványnak szabad.

STREPSIADES.

Úgy monddsa bátran: mert azért jövök
Hogy, mint tanítvány, fölvétessem itt.

TANÍTVÁNY.

¹⁴⁵ Megmondom. Ámde aztán szent-titok.
Azt kérdi Chairephontól Sokrates:
Hány lábat ugrik a bolha, *magáét?*
Mert Chairephon szemöldét csípve egy,
Onnét a Sokrates fejére pattant.

STREPSIADES.

¹⁵⁰ S hogy mérte azt meg?

TANÍTVÁNY.

Igen ügyesen.
Mefogta, és viaszt olvasztva, lábát
Belémártotta, s a mint megfagyott,
Csínos cipője lett; most ezt levonva
Mégmérte a távolságot vele.

STREPSIADES.

¹⁵⁵ Oh Zeüsz király, beh könnyü ész!

TANÍTVÁNY.

Ha Sokratesnek egy más ötletét
Meghallanád!

De hát-

STREPSIADES.

Mi az? Kérlek, közöld.

TANÍTVÁNY.

Azt kérdi tőle Chairephon, a Sphétti,
Mit gondol: a szájával énekel
160 A szúnyog, vagy hátulsó részivel?

STREPSIADES.

És mit felelt, e szúnyog-ügyben, Ő?

TANÍTVÁNY.

Azt, hogy mivel szűk a szúnyog bele,
A befúvó szél hátulján kironot,
S mert szűk, tekerzős útja volt a szélnek,
165 Kitorve, hangot adni kénytelen.

STREPSIADES.

Kürt e szerint a szúnyog alfele.
Oh, mily szerencsés bendő-bölcselet!
Mily könnyen boldogúl oly alperes,
Ki a szúnyog belébe is belát!

TANÍTVÁNY.

170 De nagy találmányt veszte a minap
Egy gyík miatt.

STREPSIADES.

Hogyan? mondd meg nekem.

TANÍTVÁNY.

A mint keresné a hold útait
S körjáratát, szájátva fölfelé,
Lerondította egy gyík, az ereszből.

STREPSIADES.

175 Derék, hogy a gyík Sokratessel így bánt.

TANÍTVÁNY.

Az este meg, hogy nem volt vacsoránk . . .

STREPSIADES.

Nos, nos, hogyan tett élelemre szert?

TANÍTVÁNY.

Asztalra könnyű hamvat hinte, s egy
Nyársat horoggá hajtva, körvonót
180 Vőn a kezébe, s így az áldozatból
Egy szép darab húst titkon elcsene.

STREPSIADES.

No, mért csudáljuk hát ama Thalest! —
Nyissad, hamar, nyisd bölcseldéteket,
S mutasd nekem meg azt a Sokratest!
185 Mert *okhatnám* nagyon. Csak nyiss kaput.
Oh Hérakles! miféle állatok?

TANÍTVÁNY.

No, mit báméskodol? mihez hasonlók
Előtted?

STREPSIADES.

A Pylosban elfogott
Lakónokhoz.¹ De mért néz földre mind?

TANÍTVÁNY.

190 A földalattit keresik.

STREPSIADES.

Tehát
Gumót keresnek. Ne busuljatok:
Hej szépeket tudok, hej nagyokat!
De mit csinálnak e lebókolók?

TANÍTVÁNY.

A Tartarusban „éjbuvárlanak.”

STREPSIADES.

195 S mért néz az égbe mindnek alfele?

TANÍTVÁNY.

Mert csillagot vizsgálni most tanul. —
Bemenjetek! nehogy itt kapjon Ő.

STREPSIADES.

Ne még, ne még! maradjanak, hogy én
A dolgaimból hadd közlök velek.

¹ Oly soványok, kiéhezettek. Lásd: *Lovagok*, 368. v.

TANÍTVÁNY.

²⁰⁰ De meg van tiltva künn, szabad legyen
Soká időzniök.

STREPSIADES.

Az istenért,

Mi ez?

TANÍTVÁNY.

A Csillagászat.

STREPSIADES.

És ez itt?

TANÍTVÁNY.

Mértan.

STREPSIADES.

S mi ennek a használata?

TANÍTVÁNY.

Felmérni, földet.

STREPSIADES.

Lánccal, a nyilast?¹

TANÍTVÁNY.

²⁰⁵ Nem, az *egészet*.

STREPSIADES.

Ej, tréfálsz velem.

No, ez közhasznú, népszerű találmány.

TANÍTVÁNY.

Látd ezt? ez itt a föld kerülete;

Ez itt Athenae.

STREPSIADES.

Mit beszélsz? Sehol

Se látom a bírakat: nem hiszem.²

¹ *Nyilas*, egy osztályrész; *Kleros* a görögöknél. ² Athenae 20,000 polgára közül *hat ezer* bíraskodott a dikasterionokon. Ezt *Darászok*: 672. v. után írom, bár maga Aristophanes 30 ezernél *többnek* mondja az athenaei (természetesen csak a *szavazható*) polgárok számát. (V. ö. *Nőuralom*: 1130. v.).

TANÍTVÁNY.

²¹⁰ No már, valóban, itt ez Attika.

STREPSIADES.

Hol van Kikynnos hát, az én falum?

TANÍTVÁNY.

Ott benne lesz az is. De látod-e
Euboea itt mily hosszan nyúlik el?

STREPSIADES.

Tudom; mi nyújtóztattuk ki, s Perikles.¹
²¹⁵ Hát Spárta hol van?

TANÍTVÁNY.

Hol van? itt alább.

STREPSIADES.

Olyan közel! No, rajta legyetek,
Hogy ezt tőlünk taszítsátok tovább.

TANÍTVÁNY.

Zeusz ugyse! nem lehet.

STREPSIADES.

Manóba hát! —
De, hé, ki lóg itt, e függő kosárban?

TANÍTVÁNY.

²²⁰ Maga.

STREPSIADES.

Ki „maga”?

TANÍTVÁNY.

Hát Sokrates.

STREPSIADES.

Hej! Sokrates! —
Menj, hé, kiálts helyettem egy nagyot.

¹ Euboea a peloponnesusi háború kezdetén Athenae ellen nyilatkozott, a miért Perikles és az athenaeiek bosszút álltak rajta: „kinyújtóztatták.”

TANÍTVÁNY.

Nem érek én rá, szólítsd meg magad.

STREPSIADES.

Hej! Sokrates!
Én Sokrateském!

SOKRATES.

Mért hívsz, egynapéló?

STREPSIADES.

²²⁵ Először is: mondd, kérlek mit csinálsz?

SOKRATES.

Légben hajózva, nézlem a napot . . . .

STREPSIADES.

No, mégsem a földről — egy tyúkkosárból
Nézed tehát le az isteneket.

SOKRATES.

Mert nem talál föl égi dolgokat
²³⁰ Elmém, ha föl nem függesztem, s ha könnyű
Észem a hasonló légbe nem vegyül.
Földről, alulról nézve fölfelé
Soh'sem találtam: mert a gondolat
Nedvét a föld magához vonja le.

²³⁵ A zsázsa épen így tesz.¹

STREPSIADES.

Mit beszélsz?

Nedvét a gondolat zsázsaiba vonja?
Jer, Sokrateském, szállj le, jer elő,
Taníts meg arra, a miért jövök.

SOKRATES.

S miért jövéél?

STREPSIADES.

Taníts meg szónokolni:

²⁴⁰ Mert a kamat, meg a sok uzsorás
Hajt, kerget, üldöz, zálogol.

¹ Nedvfelszívó, s így környezetét kiszáritó erőt tulajdonítottak neki.

SOKRATES.

Merültél így adósságokba el? S hogyan

STREPSIADES.

A ló-betegség vitt belé, az ett meg.
De most taníts meg engem a soha-
245 Meg-nem-fizető beszédre, s bármi díjt kérsz,
Meglessz, az istenekre esküszöm.

SOKRATES.

Miféle istenekre esküszöl?
Először is: kimentek forgalomból¹
Nálunk az istenek.

STREPSIADES.

Mire esküsztek tehát?
250 Vaspénzre tán, mint a byzántiak?²

SOKRATES.

Kivánsz az istenekről bizonyost,
S valót tanulni? . . .

STREPSIADES.

Zeüszre! ha szabad.

SOKRATES.

És szóba állni a Felhőkkel, a
Mi isteninkkel?

STREPSIADES.

Óhajtok nagyoni.

SOKRATES.

255 Új hát e szent nyugágyra.

STREPSIADES.

Im, leültem.

SOKRATES.

Most tedd fel ezt a koszorút.

¹ Mint a pénz. ² Dórok levén, vaspénzt használtak, mint a lakónok.

STREPSIADES.

Minek?

Jaj, Sokrates, nehogy véráldozat
Gyanánt megöljeteK, mint Athamást!¹

SOKRATES.

Ne félj: mindenkit így szoktunk avatni.

STREPSIADES.

²⁶⁰ S mi hasznom ebből?

SOKRATES.

Fogsz szónoklani
Csörgettyü módra, lisztláng-fínomul.
Tartsd csak, ne félj. (*Valami kőporral behinti.*)

STREPSIADES.

De, Zeüszre! meg ne csalj.
Ha így belisztelsz, lisztláng lehetek.

SOKRATES.

Áhítatosan hallgatni, öreg, kell és az imára figyelni. —
²⁶⁵ Oh fejdelem úr, végnélküli Lég, ki a földet tartod emelten,
S ragyogó Aether, s ti nagy istennék, villám- dőrej anyjai,
Felhők,
Oh jertek elő, kegyes Asszonyaim, a bölcs szava által idézve.

STREPSIADES.

De ne még! de ne még! hadd burkolom el magamat, hogy
össze ne ázzam.
Boldogtalan én! kucsmát se hozék, csupaszon távozva hazulról.

SOKRATES.

²⁷⁰ KeljeteK immár, mélyen imádott Felhők, hogy lásson ez ember,
Akar Olympos hóborította, fellengő csúcsain űltök,
Akar Ókeanos atya kertjeiben nymphákkal lejteteK együtt,
Akar a Nilus torkolatánál aranyos korsót meregetteK,
Vagy MaeótiS tavat őrziteK és szirtjét hólepte Mimasnak:
²⁷⁵ Halljátok imám, s szent áldozatom kegyesen és jóra vegyeteK.

¹ Sophokles elveszett tragoediájában. Az áldozatbarmot (s így ember-áldozatnál az *embert* is) koszorúsan vezették oltárhoz.

KAR (még künn távol).

[Strophe.

Fel, mi örök felhők!
Támadjunk lebegő, híg testtel, harmatos arccal,
Tomba-morajlatos Ókeanos atya
Lombfürttel koszorúzott ormairól, hol messzire-
280 Látó őrhelyen ülve, figyeljük a
Gabnanövesztő szent anyaföldet,
Felséges folyamok dala zöngzetit,
S a zuhogó nagy tengerek árját;
Míglen az aether alélhatatlan szeme tündököl
285 Játszi sugáru fényben.
Ámde, lerázva isteni lényünk
Sűrű ködét, nosza, nézzük a földet
Messzetekintő szemmel.

SOKRATES.

Meghallgattátok idéző szózatimat, kegyes, isteni Felhők! —
290 Hallád-e szavok, meg az égi dőrejt együtt bömbölni dalukkal?

STREPSIADES.

Tisztellek, imádni valók, s magam is kezdek már vissza-
korogni
Dörgéseitekre, a hogy szepegek, mert úgy megijedtem azoktul
Hogy, már ha szabad, ha tilos, bizony én mindjárt ide is
rakodom most.

SOKRATES.

Ne bolondozz, hé, s ne csinálj úgy, mint ezek a komédia-
szerzők,
295 Hanem a nyelvedre vigyázz; mert, íme, az isteni raj dalol
ismét.

KAR.

[Antistrophe.

Záporadó szűzek,
Íme jövünk Pallas dús földre, látni ma Kekrops
Férfi-lakozta kies mezeit,
Hol mély titok imádata van, s a Földanya ünnepin
300 Szent rejtelmek fölmutatása,
Kincses ajándok az égi lakóknak,
Nagyszerű templomok, isteni szobrok,
Oltárnál szent körmenetek sora,
Istenek áldozatin koszorúk, és ünnepi
305 Pompák minden időben;

És kikeletkor a Bacchus örömszaka,
Zengedező karok éneki versenye
S tárogatók mély hangja.

STREPSIADES.

Oh Sokrates, a nagy Zeüszre könyörgök, mondd, kik ez
oly gyönyörű dalt
310 Zengedezők? tán valamely hősnék, amolyan félisteni lények?

SOKRATES.

Dehogy! égbeli Fellegek ők, henye bölcsek imádott istennői;
Ezek adnak eszet minékünk, eszmét, szónoklatot és körülírást,
Szemfényvesztést, csúrés-csavarást, leleményt, s jól tudni
hazudni.

STREPSIADES.

Hát nem csoda, hogy dalukat hallván már szintén röpdös az
elmém,
315 Futtatni akar s elemezni ködöt, meg hajszálat hasogatni,
Eszmére szögezni az eszme hegyét, szóval cáfolni meg a szót;
Ugyhogy, ha szabad, már látni ohajtom színről-színre is őket.

SOKRATES.

Nézz hát oda Parnés-hegyre: ni már lefelé szállongani látom
Csendesen őket.

STREPSIADES.

Hol? hadd lám.

SOKRATES.

Ott jönnek seregestül, a völgyek
320 És bokrok közt kanyarogva.

STREPSIADES.

De hogy van az? én még most is alighogy
Látom, ha ugyan látom igazán, a bójárat körül őket.

SOKRATES.

Most csak látod, ha szemedben egész tök nagyságú csipa
nincsen? . . .

STREPSIADES.

Zeüsz úgyse, igen. — Kegyes asszonyaim!

SOKRATES.

Mert már szélt fogtak egészen.
De te nem tudtad, s istennőknek nem is álmodtad soha, úgy-e?

STREPSIADES.

³²⁵ Zeüszre! nem én; ködnek, harmatnak, füstnek gondoltam
először.

SOKRATES.

Zeüszre pedig, tudd meg, hogy ezen nők táplálnak sok henye
bölcset,
Áljósokat, orvosokat, körömig-gyűrűs-pulya-hajnevelőket,
Dithyrambi dalok ficamítóit, s minden más légi csalókat
Hízlnak heverésre, hogy őket dalaikban zengik örökké.

STREPSIADES.

³³⁰ Ezek éneklik: „nedves felhők fénycsíkjai, hadrohanása” —
„Százfejű Typhon hajfürtei” — meg: „lángörjögésü
zimankó” —
„Légúszó nedves madarak, nagy, villámló görbe körömmel” —
„Harmatozó Felhők víz-zápori” — s ezekért kölcsönbe zabál-
nak
Sok jó darab ízes drága halat, sok ritka madárhúst.

SOKRATES.

³³⁵ Hát nem méltán, ezekért?

STREPSIADES.

Hanem azt, mondd csak, mi okozza, ha felhők
Igazán, hogy mégis egész olyanok, mint bármely női halandó?
A felhő sohse ilyen.

SOKRATES.

Nos, ugyan milyen?

STREPSIADES.

Megmondani máskép
Nem tudom: inkább a kitértett gyapjúhoz volna hasonló,
Nem nőkhöz, ez áll, ennyit se, bizony! hisz lám orruk van
ezeknek.

SOKRATES.

³⁴⁰ No, megállj: kérdek, s te felelj.

STREPSIADES.

Felelek szaporán, csak tedd fel a kérdést.

SOKRATES.

Láttál-e, az égre tekintve, olyan felhőt, mint egy bika, párdúc, Farkas, Centaurus?

STREPSIADES.

Zeüszre, igen! s aztán?

SOKRATES.

Hát, látod, a felhő
Az lesz a mi akar; ha tehát egy hajas úzekedőt, az amolyan
Szőrös fajtából, meglát, mint Xenophant fia,¹ kapja, legottan
³⁴⁵ Centaur alakot vesz föl, hogy az ily örültséget kigunyolja.

STREPSIADES.

Hát mikor a közvagyon-elrabló Símont² meglátja, mivé lesz?

SOKRATES.

Annak az erkölcsét jelölendő, farkassá változik által.

STREPSIADES.

No biz azért volt hát, hogy tegnap, paizs-elhányó Kleonymot³
Látván, e világ-gyávája miatt mind szarvassá idomultak.

SOKRATES.

³⁵⁰ No, tehát *most* meg Kleisthént⁴ látták, s asszonnyá váltak
utána.

STREPSIADES.

Üdvöz legyetek hát, úrnóim, s nekem is, ha valaki másnak,
Megeresszétek roppant hangotokat, ti világ fejedelmei, mostan.

KAR.

Üdv, rég született öreg, a piperés szónoklat süрге vadásza! —
S te, a legléhább fecsegés főpapja, miért hívtál ide, mondjad?

¹ Hieronymos, dagályos tragoediák szerzője, ki roppant sűrű nagy hajjat viselt. V. ö. *Acharnaebeliék*: 358. v. ² Sophista, ki a közügyekben is forgott, s hamis esküről hírhedett lón. ³ Gyávaságról híres. ⁴ Piperkőc, ki ott állt a színházban.

355 Mert meg sem hallgatnánk mi bizony más egykoru légbeli
bölcset,
Csak még Prodikost¹ bölcs gondolatért; téged meg azért, hogy
az utcán
Berzenkedel és hányod-veted a szemeid, s járván saru nélkül
Szigorogsz, sanyarogsz, s bennünk bízván, komoly ünnepi
arccal ödöngesz.

STREPSIADES.

Oh Anyaföld! e hang be' dicső! beh szent, be' csudálatos egy
hang!

SOKRATES.

360 Mert látd: egyedül ezek istenek itt, a többi üres csacsogás mind.

STREPSIADES.

Hát már minekünk az olymposi Zeüsz, mondd, kérlek az égre,
nem isten?

SOKRATES.

Mit, Zeüsz! ne beszélj nekem ily vadakat. Nincs is Zeüsz.

STREPSIADES.

Micsoda szó ez?

Ki esőzik hát? mert ezt bizonyítsd és erre felelj meg először.

SOKRATES.

Magok e Felhők, valahogy; be fogom bizonyítani győztes
okokkal:

365 Mert hol láttad, felhő nélkül, hogy esett vón' bármikor esső?
Mért nem esőzik hát derüs égből Zeüsz és ezeket ki nem úzi?

STREPSIADES.

Apollóra! biz úgy van az, ezt már szépen kigyalúttad eszeddel;
Pedig én azt hittem előbb, hogy Zeüsz egy rostán h . . . zik által.
De ki mennydörög? azt még most se tudom; pedig attól
reszketek egyszer!

SOKRATES.

370 Ezek a Felhők hengergőznek.

¹ Nevezetes sophista.

STREPSIADES.

Hogyan „oh mindent te merészlő”?¹

SOKRATES.

Ha teleszívták magukat vízzel, s a lejtőn súlyos erővel
Természeti kényszerből tova kell gördülniök, önnehezüktől
Egymáshoz ütődve, kipukkannak, s támad dörgő-ropogó hang.

STREPSIADES.

S e kényszerűség okozója ki? Hát nem Zeűsz hengergeti őket?

SOKRATES.

³⁷⁵ De nem ám! hanem az aetheri tölcsér.²

STREPSIADES.

Tölcsér? no bíz ezt se gyanítám,
Hogy Zeűsz nincs, hanem egy Tölcsér³ lett a mindenség ura
immár.
Hanem a dörgést-ropogást még sem magyaráztad meg nekem.

SOKRATES.

Hát nem hallottad, hogy mikor a vízzel teli föllegek össze-
Ütköznek kölcsönösen, ropogó hang támad a sűrű nyomásból?

STREPSIADES.

³⁸⁰ De mi okra higyem már én ezt el?

SOKRATES.

Be fogom bizonyítani, magadról:
Panathéni⁴ levessel jól lakván, nem háborodott meg a gyom-
rod?
S nem korgott rajta keresztül nagy csikarás egyszerre olyan-
kor?

STREPSIADES.

De bíz', Apolló ugyse! igen; sőt háborgott benne veszettül,
Zakatolt a leves, mint mennydörgés, nagyokat szólt rettenetes-
kép,

¹ Parodia, Sophoklesből. (Oed. Kol.) ² *Kőrforgás*, mely Empedokles szerint mindent súlyegyenben tart. ³ Str. szószerint veszi. ⁴ *Panathenaeák*: ünnep, minden ötöd évben, melyben egész Attika részt vett.

¹⁰⁰ Csak halkán előbb: rotyroty, rotyoroty, azután gyorsítva
ro-rotyroty,
S mikor aztán ment alul is, ropogott: rotyorotyroty, mint ama
felhők.

SOKRATES.

No tehát, ha kicsiny hasad oly nagyokat volt képes, ládd-e,
rotyogni:
Hát a végnélküli légtenger roppantat hogyan dörögne?
(Hisz azért a név: „ropogás”, „rotyogás”, mint a hang, szinte
hasonló.)

STREPSIADES.

¹⁰⁰ Hanem a fénylő tüzes istennyila honnan jő? erre taníts meg,
Mely éget, ha megüt, s ha kit a szeleér is, megpörzsöli élve ;
Mert ezt már csak nyilván maga Zeusz hajigálja az esküszegőkre.

SOKRATES.

Mért hát, — te bohó, te Kronos-kori¹ és hava-járó együgyü
ember,
Ha az esküszegőkre dobálja tüzeit, — mért hát nem sujtja le
Símont
¹⁰⁰ Se Kleonymot, se Theorost?² hiszen ezek esküszegők,
a milyen kell;
Hanem a maga diplomait veri és „Athénnek Sunium ormát”³
S a nagy cserfákat; mi okon teszi? a cser nem mond hamis
esküt.

STREPSIADES.

Én nem tudom; úgy tetszik helyesen mondd. De mi hát az a
villám?

SOKRATES.

⁴⁰⁰ Mikor a száraz levegő fölmegy, s odafönn bézárul ezekbe,
Felfúja belül mint hólyagot, és azután, természeti kényszer
Által kirepesztve, tolul sebesen kifelé a sűrű nyomástól,
Zúgó rohamával együtt maga is meggyújtva magát, hogy
elégjen.

STREPSIADES.

Zeuszre! tulajdon magamon történt nem rég a Diasiakon.⁴
Rokonim számára süték bendőt, s folyvást szurkálni feledtem;

¹ Ó-divatú. ² Mint puha ember, Alkibiades barátja, csufoltatik.
³ Homerosból. ⁴ Zeusz innepei.

⁴⁰⁶ Nosza, felfúvódik hirtelenül, és szétpukkanva, szemembe
Lő egyenest, az egész orcámat fertelmesen összesütötte.

KAR.

Oh ember, az új nagy bölcsesség szomjas kezdője minálunk,
Mily boldog léssz te Athénben, sőt az egész Hellasban, ezentul,
Észlelni ha tudsz, emlékezeted jó, s megvan ama szigorúság
⁴¹⁰ Lelkedben, hogy soha nem fáradsz, nem alélsz, sem állva, se
járva,
Fázás se nagyon csüggeszti erőd, étvágyat ebédre nem érzesz,
Bor, testi gyakorlat nem kenyered, sem más afféle bolondság,
S ezt tartod legnemesebbnek, mint ügyes és bölcs férfihoz
illik:
Győzni perekben, győzni tanácsban, s a nyelveddel hadakozni.

STREPSIADES.

⁴¹⁵ No hiszen, kőnek elme, nehéz álmú gond- és bánatteli éjek
Dolgában, meg vékony ebédű, takarékos, satnya gyomorra,
Sohse félj! efféle dologban akár hasamon hagyok én kalapálni.

SOKRATES.

Ugy-e tehát, tagadod mi velünk, hogy más isten volna, egyeb
mint
A Chaos, és e Felhők, meg a Nyelv: e három; semmi azontul?

STREPSIADES.

⁴²⁰ Ha beléjök botlom is, a többivel igazán már szóba sem állok;
Nem is áldozom önekiek, sem vért, sem italt; tömjént se
ajánlok.

KAR.

Mondd bízvást: mit cselekedjünk hát, hogy szándékok
sikerüljön,
Ki csodálsz és tisztelsz bennünket, s bölcs férfiú lenni törek-
szel.

STREPSIADES.

Oh istennők! egy kicsiséget kívánok tőletek esdve:
⁴²⁵ Hogy száz mérfölddel jobb szónok legyek én valamennyi
görögnél.

KAR.

Legyen ez tőlünk telyesítve neked, hogy mától fogva, ezentul
Senki vitás ügyet a községben soha többet, mint te, ne nyerjen.

STREPSIADES.

Ne nagy, országos közdolgokban szónoklani — ezt nem
ohajtom —
Hanem a magamét csűrni-csavarni, s kijátszani hitelezőim!

KAR.

430 Megnyered a mit kívánsz, mert nem nagyok óhajtásid; azon-
ban
Add át magadat mostan bizvást szolgálaink rendeletére.

STREPSIADES.

Teszem azt, bizván bennetek, úrnők, mert hajt a nagy
nyomorúság:

A szürke lovak, meg a házasság, mely engem tönkre lapított.
Most hát tegyenek velem, a mit akarnak,
435 Od'adom nekik ezt a rossz testem,
Üssék, verjék, éhen-szomjan,
Fagyon és hőn; nyúzzák tömlővé,
Csak adósságitól meneküljek,
S legyek én mindenki fölött bátor,
440 Nyelves, makacs, álnok, fúrakodó,
Fityma, hazugság-összecsirizlő,
Szóban leleményes, pörcsavaró,
Élő törvény, róka, kereplő,
Lyuk, olaj, szíj, kétszínű, nyegle,
445 Kötnivaló, fergettyű, gonosz csont,
Szemtelen, ínyenc; —
Hahogy engemet így nevez a ki talál,
Cselekedjék velem, a mit tetszik,
Sőt, ha kívánják, Déméterre!
450 Akar a hurkám
Rakják a bölcsek elébe.

KAR.

Megvan a jó szándék, és nem lanyha, benne,
Sőt ugyan kész. Tudd meg azért
Hogy, mind ezt kitanulván, égbeható hírt
455 Nyersz az emberek közt.

STREPSIADES.

Jól hallom-é?

KAR.

Mindenkoron itt, mivelünk,
Fogsz élni, halandók legboldogabbja . . . .

STREPSIADES.

Látom-e azt, vajon? érem-e, vagy soha?

KAR.

Úgy hogy az ajtódnál sokan ülnek
460 Minden időben
A veled értekeződni ohajtók, közleni vágyván
Perbeli ügybajukat,
Méltót eszedhez, milliom értéküt,
Esdvén a te tanácsaidért.
465 Nosza hát, kezdj hozzá, öregünket bevezetni az új
tudományba,
Gyakorold az eszét és kísértsd meg, ha fogékony-e
gondolatokra.

SOKRATES.

No, add elő hát észjárásodat,
Hogy azt ismerve, kellő gépezet
Alkalmazását kísértsem reád.

STREPSIADES.

470 Az istenért! megvívsz, mint várfalat?¹

SOKRATES.

Nem, csak röviden tudni akarom:
Van-e jó emlékezeted?

STREPSIADES.

Van s nincs, bizony:
Nagyon jó van, ha más adós nekem,
De ha másnak én, nagyon feledkező.

SOKRATES.

475 Beszélni tudsz-e? van rá hajlamod?

STREPSIADES.

Beszélni, arra nincs; behúzni, van.

¹ Mert azt vívták gépekkel.

SOKRATES.

Hogyan tanulsz hát?

STREPSIADES.

Jól, engem nie félt.

SOKRATES.

No hát vigyázz, ha majd a légiekről
Bölcsen tanítlak, felfogd hirtelen.

STREPSIADES.

⁴⁸⁰ Mi a manó! elkapjam, mint az eb?

SOKRATES.

Jaj, beh tudatlan, barbár ember ez! —
Félek, veréshez kell nyúlnunk, öreg.
Hadd lám, mit téssz, ha vernek.

STREPSIADES.

Állok azt,
S ha tűrtem egy kissé, tanút fogok,
⁴⁸⁵ S keves-vártatva pörbe hurcolom.

SOKRATES.

Eredj most, tedd le zubbonyod.¹

STREPSIADES.²

Hibáztam?

SOKRATES.

Nem, de szabály itt pörén lépni be.

STREPSIADES.

Hájsz' nem motózni jöttem én ide.³

SOKRATES.

Csak vedd le; mit bolondulsz?

STREPSIADES.

Monddsa hát:

¹ A beavatáshoz tartozott. ² Azt gondolja, meg akarják verni. ³ A kik más házába valami ellopott tárgyat keresni beléptek, előbb magoknak is le kellett vetkezni, nehogy a köntös alatt valamit elcsenjenek.

490 Ha kedvvel és buzgón tanúlok itt,
Melyik tanítványhoz leszek hasonló?

SOKRATES.

Ugy Chairephontól nem különbözöl.

STREPSIADES.

Jaj, jaj nekem! oly félhalott leszek?

SOKRATES.

Nem kell csacsogni; jer, kövess hamar.
495 Siess hát egy kicsit.

STREPSIADES.

Adj hát előbb
Mézes lepényt markomba: félek én
Bemenni, mint Trophón barlangiba.¹

SOKRATES.

Jövell mit sullogsz az ajtó körül.

KAR.

Menj be örömmel, s nyerje jutalmát hősi merényed!
500 Kísérje szerencse e férfiút,
Hogy, noha életkora mélyére eljutott, nem rösteli
Elmáját új tudományba
Ártani, és a bölcseletet gyakorolni.

[Parabasis.

Nektek őszintén az igazt, oh nézők, kimondom én,²
505 Esküszöm Bacchusra, ki engem feltáplála ünnepin.
Ugy legyen nyertes ma, derék költő úgy legyen nevem,
A mint meggyőződve belül, hogy közönségem művelt,
S hogy legbölcsebb színdarab ez minden játékim között,
Mely legtöbb munkámba került, — elsőbb is, megzleni,
510 Nektek szántam. Haj, de silány, pórias szerzők³ miatt
Bukva távozám. Panaszul rátok, ezt nem titkolom,
Bölcs, művelt nézőkre, kikért oly művészleg dolgozám.
Mindazáltal töletek én könnyen így sem állok el;
Mert, mióta férfiak itt, kikhez szólni kész gyönyör,

¹ Jósbarlang Boeotiában, hová mézes lepénnyel ment be a jóslatkérő, hogy az alvilági daemonokat megengesztelje. ² A költő beszél, mint rendszeren a parabasisokban. (Parabasis, mikor a színpad üres levén, a Kar a nézők felé fordul.) ³ *Kratinos* volt pedig, és *Ameipsias*.

615 „Józan ifjam és a Ledért”¹ kedvezően fogadák,
(Melyet én — mert szűzi valék, s szűlnöm így nem volt
szabad —

Csak kitettem, más anya meg² felfogá és elvive
S ti feldajkálván nemesen, fölneveltétek vala)
Attól kezdve hajlamitok esküdt zálogit bírom.

620 Most Elektraként jön elő újra e komoedia,
Fölkeresni, ha valahogy lelne itt oly bölcseket,
Mert, hajfürtét látva csupán, a fivért megösmeri.³
S mily szemérmes lelkületű, lássátok, ki nagy konya
Bőr-koloncot varrva se jó, hogy röhögjön a kamasz,
625 Vastagot,⁴ vörös tetejűt; sem kopasz főt nem gunyol,
Fajtalan táncot se mutat, s a szerepmondó öreg
Sem botozza, kit csak elér, rossz tréfát így ütni el.
Fáklya-hordva sem jön elő, s nem rikkangat: ujjujuh!
Csak magát hozván, szövegét: erre támaszkodva jött.

630 Így költő létemre, hajam büszkén mégse borzolom,⁵
Meg se csallak benneteket, kétszer és háromszor egy
Dolgot feltálalva, hanem mindig új mesét hozok,
Nem hasonlót semmiben a régiekhez, s mind ügyest.
Igy Kleont, hatalma tető-pontján, hasba vágtam én,⁶

635 De nem ugrám rája megint, mikor aztán lennfeküdt;
Míg ezek, hogy kézre kapák a szegény Hyperbolust,⁷
Bezzeg aztán ütlegelik, őt s az anyját,⁸ szüntelen!
Eupolis elsőbb „Marikást” vonszolá színpadra így,
Megfordítván⁹ a mi „Lovaginkat,” rosz költő, roszúl,

640 Feslett táncért részeg anyót toldva hozzá, néhai
Phrynichos költötte banyát, kit meg-ett a vízi szörny.¹⁰
Majd Hermippos hozta megint színre jó Hyperbolust,
És azóta mind a világ nyúzza jó Hyperbolust,
Majmolgatva untig az én ángolnás hasonlatom.¹¹

645 A ki hát ezekre kacag, az enyéim hagyja itt;
Míg viszont, ha bennem, az én költeményimben gyönyört
Leltek, úgy mindenha okos férfiaknak tartanak.

¹ Főszerepek a *Lakmározók* c. elveszett vígjátékban, melyet Aristophanes 427. Kr. e. idegen név alatt adatott elő. ² *Philonides* színész és színiköltő. ³ Aeschylus *Choephoroi* c. tragoediájában. ⁴ *Phallust*. De teszi bizony Ar. is másutt. ⁵ Nem is tehetné, mert *kopasz*. ⁶ Főleg a *Lovagók*ban. ⁷ Fazekas, demagog. ⁸ Részeges sütőasszony volt. ⁹ Mint ruhát a szabó. ¹⁰ *Andromeda* parodiája volt, vén részeg asszony, a Phr. darabjában. Lásd *Nők ünnepe* 1007. v. ¹¹ Lásd ezt *Lovagók* 806. v.

[*Strophe.*]

Minden előtt az istenek nagy fejedelmét Zetüszt királyt
Hívja segédül e Kar;
550 És a hatalmas hármasszigonyút,
Sósvízű tenger és a föld marcona rendítőjét;
S a mi dicső nevű, mélyen imádatos
Aether atyánkat, a mindenek életadóját,
S a ló-vezérlőt, ki ragyoglatos
555 Fénnel tölti be a
Föld terét, s nagy az istenek- s halandóknak előtte.

[*Epirrhema.*]

Érdemes, tanult közönség! jól figyeljetek reánk:
Bántva töletek, panasszal szemrehányást hadd tegyünk.
Mert, habár mi e várossal, minden istenek között,
560 Legtöbb jót teszünk: ti mégsem áldoztok, se véreset,
Sem folyót — csupán nekünk nem, minden istenek közül,
Bár mi őrzünk a veszélytől. Mert, ha minden ész ne'kül
Hadba készültök, mi dörgünk, vagy csepergünk ellene.
Lám, midőn az isten-átka, bőrdagasztó Paphlagont¹
565 Megtevétek hadvezérré: homlokunk beráncolók,
S szörnyen bosszankodva „villám közt kitört az égdörej”²
Mefogyott a hold is útján, s a nap égő mécsbelét
Önmagába visszahúzta: ő biz, úgymond, ha Kleon
Lesz vezértek, nem világít; mégis rászavaztatok.
570 Mert veszett tanácson jár ez állam dolga, hir szerint,
Csakhogy isten jóra hozza, ha ti mit elrontatok.
Most, ez is hogy fordul jóra, megtanítlak szívesen:
Ha lopásban, zsarolásban ti Kleont, a csácsogót,
Elmarasztva, hurkot vettek a nyakára s hegedűt,³
575 Bár hibáztatok, a régi állapotba visszatér,
És e városnak javára fordul ismét, a dolog. [*Antistrophe.*]
Jer, fejedelmi Délios, Phoebus urunk „ki bírod a
Kynthosi sziklaormot;”
És te dicső, ki vert arany házban Ephes
580 Asszonya vagy, holott imád Lydia szűzi serge;
És e vidék honos isteni-asszonya
Aegis-irányzó városi-védnök Athána;
S Parnasus ormát ki bírod, fenyű
Fáklyákkal ragyogó,
585 Delphii baccha-csoportba' díszlő fürtös Dionysos.
A midőn mi útra kelni épen készülénk ide,

¹ Kleon. ² Rossz jel. A „—” hely Sophokles *Teukros*ából való. ³ Ez magyar neve a kéz- és nyakszorító kímző eszköznek.

- Szembe jött reánk a Hold, és azt izente általunk:
Hogy köszönti Athen népét s mind a többi társakat;
Aztán, hogy neheztel rátok méltatlan bánástokért,
590 Bár, mint mondja, jóltevőtök, nem szóval, de tettel, ő.
Mert havonkint legalább is oszt egy drachma fáklyapénzt,
Úgyhogy este minden ember így kiált föl, ha kimén:
„Most ne végy fáklyát, fiú, mert lám, mily szép a hold-
világ.”
- Másban is gyakorta jóltesz; ám ti a napok sorát
605 Mégse tartjátok jó rendben, hanem összevissza csak,
Úgyhogy őt már minden isten megtámadja, hamikor
Áldozatban megcsalódott s haza kellett mennie
Ünnepély és lakma nélkül, bár ő lett vón' a napos.
Mert ti áldozó-napon is patvarkodtok s pörletek;
600 Gyakran meg, ha istenek mi böjtölünk és gyászolunk
Zeusz fiát Memnont siratván, vagy Sarpedont, akkor is
Borral áldoztok, s nevettek. Így minap Hyperbolus,
Megválasztva szent-követnek,¹ a mint onnan visszatért,
Koszorúját elvesztette,² elvevők mi, istenek:
605 Tudja másszor élte sorját szabni jobban, hold szerint.

¹ Az *amphiktyoni* (leginkább vallási) *gyűlésekbe*, melyek évenként kétszer, Delphiben és Pylaeben, tartattak. ² Szél elfújta.

II.

SOKRATES *(a házából boszankodva kiset).*

No, Cháos ugyse'! Lég- s Lélekzet ugyse'!
Még ily parasztot nem láttam soha,
Sem ily ügyetlen, bamba, tőkfejút,
Ki, holmi apró hívságot tanulva,
⁶¹⁰ Míg megtanulná, elfelejti mind.
Mégis, kihívom a napfényre őt.
Hé, Strepsiades! jer, s hozd ki vackodat.

STREPSIADES.

De nem bocsátja ám a sok csimasz! *(Kijö.)*

SOKRATES.

Csak tedd le gyorsan és figyelj.

STREPSIADES.

Teszem.

SOKRATES.

⁶¹⁵ No hát, mit akarsz elébb tanulni, abból
A mit soh'sem tanultál? monddsa csak:
Mérték, avagy vers, vagy rhythmus felől?

STREPSIADES.

Mértékrül én: nem rég is a miatt
Két mérce lisztben csalt meg a kufár!

SOKRATES.

⁶²⁰ Nem azt beszélem én, hanem melyik szebb
Mérték: a három-, vagy négyméretű?

STREPSIADES.

Már, én szerintem, a félvéka legjobb.

SOKRATES.

Vadat beszélsz, öreg.

STREPSIADES.

No hát fogadjunk:

Ha félvékában nem két mérce van!

SOKRATES.

⁶²⁵ Patvarbal mily paraszt s nehézfejű vagy.
Igy már a rhythmust könnyen felfogod!

STREPSIADES.

S mit hajt e rhythmus a konyhára?

SOKRATES.

Azt,

Hogy társalogni tudsz majd finomul,
Megérzed a rhythmust: melyik a másod-
⁶³⁰ Melyik a harmad-lábon lüktető.

STREPSIADES.

A harmadik láb? Ugyse'gen tudom.

SOKRATES.

Mondd hát.

STREPSIADES.

Mi volna más, mint e középső?
Gyermekkorom óta megvan ez nekem.

SOKRATES.

Otromba vagy, s paraszt.

STREPSIADES.

Mert hát ezekből

⁶³⁵ Nincsen tanulni kedvem semmit is.

SOKRATES.

Mit hát?

STREPSIADES.

Azt, azt a furfangos beszédet!

SOKRATES.

De még előbb mást kell tanulnod: a
Négylábuak közt melyik hímnemű . . .

STREPSIADES.

Háj'szen tudom, ha őrtült nem vagyok:
640 Kos, bak, s bika, s kutya, s galamb . . . .

SOKRATES.

No látd? No látd?
Nőstény galambról is így mondanád.

STREPSIADES.

Már hogy?

SOKRATES.

No, hogy „galamb,” ha hím, ha nő.

STREPSIADES.

Oh szent Poseidon! s hogy kék mondanom?

SOKRATES.

Egyik galambuó, a másik galambfi.¹

STREPSIADES.

645 Igaz, galambnő? No, Lég-ugyise'gen!
Már e tanulság érdemes, hogy érte
Liszttel behintsem a teknőd, körösleg.

SOKRATES.

No lám, megint hibáztál: „teknő”²
Mondád, pedig hím az.

STREPSIADES.

Hogy' mondanám
650 Én nőnek a teknőt?

¹ Visszaadhatatlan nyelvtani szójátékok, miután a magyarban *nem* nincs. ² A tréfa azon fordul meg, hogy *teknő* görög neve (kardopos) *os*-ban végződik, pedig nőnemű. Ilyen azonban sok van.

SOKRATES.

Világosan,
Mint ezt: „szakácsnő.”

STREPSIADES.

Hogy-hogy? magyarázd meg.

SOKRATES.

Teknő, szakácsnő, nálad egyre megy.

STREPSIADES.

Hát már ezentul hogy hívjam?

SOKRATES.

Hogyan?
Hát „tek*fi*”, mint a „fér*fi*” mondanád.

STREPSIADES.

⁶⁵⁵ A teknőt férfinak?

SOKRATES.

Mert úgy helyes.

STREPSIADES.

S az asszony „férjnő” lesz, mint „tekenő”?

SOKRATES.

Még a sajátnevek közül tanuld meg,
Melyik a hím-, s melyik a nőnemű.

STREPSIADES.

Hisz már a nőneműt tudom.

SOKRATES.

Nevezz hát.

STREPSIADES.

⁶⁶⁰ Lysilla, Philinna, Kleitagora, Demétria . . .

SOKRATES.

És mely nevek most hímneműek?

STREPSIADES.

Ezer:
Philoxenos, Melésias, Amynias.

SOKRATES.

De, jámbor, e nevek nem hímneműiek.

STREPSIADES.

Nem hímneműik tinálatok?

SOKRATES.

Nem ám;
665 Mert hogy hívnád elő Amyniást?

STREPSIADES.

Hogyan? hát: „jöszte csak, Amynia!”¹

SOKRATES.

No lásd: nő néven hívod Amyniást.

STREPSIADES.

Hát nem méltán, mikor nem megy csatázni! —
De mért tanuljam, a mit tud kiki?

SOKRATES.

670 Nem azt! Zeüsz uccse'. Jer, feküdj le.

STREPSIADES.

Miért?

SOKRATES

S nézlelj saját ügyedben valamit.

STREPSIADES.

Ne fektess, kérlek, e matrácra; inkább,
Ha kell, a földön fekvé nézlelek.

SOKRATES.

Az nem szabad. (El.)

¹ Mert a *vocativusa* így van.

STREPSIADES.

Jaj, jaj, szegény fejem!
675 Mily büntetés lesz a csimasz között ma!

KAR.

[*Strophe.*

Észlelj tehát és tanakodjál, s eszed összeszedve
Forgasd alá- s föl;
Zsákútra találva pedig, legott ugorj eszeddel
Más gondolatra; hanem kerülje
680 Szemed, édes álmaid.

STREPSIADES.

Jajajajaj! jajajajajj!

KAR.

Mi lelt, hé? mi a baj?

STREPSIADES.

Szegény fejemnek vége van: mar e
Vacokból számtalan korinthusi,¹
685 És a vékonyam marcongolják,
És a vérem kicsapolják,
És a t — golyóm kivonják,
És a likam átfurdalják,
És éltem eloltják.

KAR.

690 No csak ne jajgass oly nagyon.

STREPSIADES.

Hogyne! mikor oda a vagyonom,
Oda a színem, oda a lelkem,
Oda a lábbelim,² s ezenkívül,
Kínomba' dalolva mint az őr,³
695 Magam is már-már odalettem!

SOKRATES (*jó*).

Hé, mit csinálsz? nem észlelőddöl?

¹ A csimasz görög neve: *koreis* (többes), innen a szójáték. ² A felső ruhával azt is le kellett vetnie. ³ Az *őr* dalolva úzte az álmat. Lásd *Agamemnon* kezdő sorait Aeschylosnál.

STREPSIADES.

Én?

Igen, Poseidon ugyse'!

SOKRATES.

Mit tehát?

STREPSIADES.

Hogy a csimasztól mi marad belőlem.

SOKRATES.

Vessz el, cudar.

STREPSIADES.

Hiszen már el vagyok.

SOKRATES.

⁷⁰⁰ Nem kényeskedni! csak beburkolózni
S fortélyos ötletet találni kell,
Ravasz kijátszást.

STREPSIADES.

Ohjaj! hol vegyem

Juhbórből¹ a fortélyos ötletet? (*Szünet.*)

SOKRATES.

⁷⁰⁵ Hadd lám először ezt, hogy mit csinál.
Hé, alszol?

STREPSIADES.

Én? nem én, Apollon ugyse'!

SOKRATES.

Van már?

STREPSIADES.

Zeusz ugyse', nincs.

SOKRATES.

Egyáltalában?

A takaró.

STREPSIADES.

Egyáltalában; csak markomban *ez*.

SOKRATES.

Mindjárt beburkolózz, s találj egy eszmét.

STREPSIADES.

De mit? *te* mondd meg, édes Sokrates.

SOKRATES.

⁷¹⁰ Találj magad, s mondj, a mit te akarsz.

STREPSIADES.

Ezerszer mondtam már, mit akarok:
Az uzsorát nem adni meg soha.

SOKRATES.

Csak burkolózz be, s elméd összeszedvén,
Apróra gondold el a tárgyakat,
⁷¹⁵ Nézelve és felosztva helyesen.

STREPSIADES.

Jaj bőröm!

SOKRATES.

Álljad; és ha eszme nem sül,
Hagyd abba; majd megint fordítsd reá
Elmédet, s mérlegeld.

STREPSIADES.

Oh Sokrates!
Galambom Sokrateském . . .

SOKRATES.

Mit, öreg?

STREPSIADES.

⁷²⁰ Van már kamat-kijátszó ötletem.

SOKRATES.

Lássuk tehát, no.

STREPSIADES.

Mit szólnál ehhez:

Ha vennék egy thessáliai boszorkányt,¹
S a holdat ellopatván éjtszaka,
Mint egy tükört bezárnám jó-erős
725 Fiókba, és ott örzeném becsukva . . .

SOKRATES.

De mit segítne rajtad ez?

STREPSIADES.

Mit-é?

Ha hold nem jőne fel, sehol, soha,
Kamatot se kén' fizetnem.

SOKRATES.

Már miért?

STREPSIADES.

Azért, hogy újhold napján kell fizetni.

SOKRATES.

730 Nem rossz: de mást adok fel, még ügyesbet.
Ha öt talentum birságban maradnál:
Hogy törlenéd azt? erre válaszolj.

STREPSIADES.

Hogy? nem tudom; de hadd gondolkozzom csak . . .

SOKRATES.

Ne mindig a magad körébe járjon
755 Elméd, hanem bocsásd, a légbe föl,
Mint egy fonálra kötött cserebülyt.

STREPSIADES.

No, megtaláltam a törlést, igen jól,
Úgyhogy magad se szólhatsz ellene.

SOKRATES.

Mikép?

¹ Híresek voltak bűbájosságról.

STREPSIADES.

Láttál-e már kórusoknál
740 Oly szép, világos, átlátszó követ,
A mely tüzet gyújt?

SOKRATES.

Láttam, üveget?

STREPSIADES.

Azt, azt.

SOKRATES.

De hát mért?

STREPSIADES.

Vennék egy olyat,
S ha majd az írnok a birságom írja,
Távoldad állnék, így, a nap felé,
745 S titkon leolvasztanám a számokat.

SOKRATES.

A Charisokra! bölcsen.

STREPSIADES.

Mint örülök,
Hogy öt talentum így törlesztve van!

SOKRATES.

Még ezt találd ki hirtelen...

STREPSIADES.

No, mit?

SOKRATES.

Hogyan búnál ki a birság alól,
750 Ha vádlanál, s nem lenne rá tanúd?

STREPSIADES.

Az legkisebb és legkönnyebb.

SOKRATES.

Hogyan hát?

STREPSIADES.

Megmondom: egy pör még ha voln' előttem,
Míg sor kerülne rám, megugranék
És felkötném magam.

SOKRATES.

Bolond beszéd.

STREPSIADES.

⁷⁵⁶ Nem a, biz isten! mert holtom után
Kivel pörölne?

SOKRATES.

Mit bolondozol!
Pusztúlj előlem, nem tanítalak.

STREPSIADES.

Már hogy ne? Sokrates, az istenért!

SOKRATES.

Ha mit tanulsz is, rögtön elfelejted.
⁷⁶⁰ No, mit tanultál legelőbb? felelj!

STREPSIADES.

Hadd lám. Mi is volt? Mi is volt az első?
Mi volt az, a miben lisztet dagasztánk?
Ohjaj! mi is volt?

SOKRATES.

Pusztulj a manóba,
Ügyetlen, hájfejű vén embere! (El.)

STREPSIADES.

⁷⁶⁵ Jaj, én boldogtalan! most mit tegyek?
Végem, ha a nyelvelést meg nem tanulom!
Hanem, ti Felhők, adjatok tanácsot.

KAR.

Adunk, öreg: ha van felnőtt fiad,
Azt küldd elő, magad helyett, tanulni.

STREPSIADES.

⁷⁷⁰ Hisz van fiam, van ffinom úrfiam,
De mit tegyek? tanulni nem akar!

KAR.

S hagyod?

STREPSIADES.

Hagyom, mert izmos és erős,

S Koisyra-féle¹ nőktől származott.

De hívom, és ha nem fogadja szómat:

⁷⁷⁵ Nincs mód, a háztul el nem verni őt;
(Maradj itt, s várj meg ott-benn, egy kevésbé).

KAR (*Sokrateshez*).

[*Antistrophe.*

Lásd, mennyi jót nyersz, hogy egyéb isteneken kiadtál,
Csupán mitőlünk!

Mily kész ez öreg telyesíteni, lám, bármit parancsolsz.

⁷⁸⁰ S te a megijedt, hóbortos embert,

Nyilván olyannak

Tudva, csapold meg,² valamint csak teheted;

Mivel ily bolondság másra³ szokott hamar átugorni.

¹ Előkelő. *Koisyra* vagy Alkmaion neje, s a Megaklesek özanyja, vagy Megakles leánya, Pisztratus felesége. ² Jegyezzük meg; Sokrates nem vett el pénzt tanításáért. ³ Más tárgyra; egy fajta bolondságból másba.

III.

STREPSIADES.

Nem, a Viharra! nálam nem lakol,
785 Menj, edd meg a Megakles oszlopit!

PHEIDIPPIDES.

Mi lelt, atyám? Boldogtalan atyám,
Olympi Zeüszre! elment az eszed.

STREPSIADES.

Nézd, nézd: Olympi Zeüsz! badar beszéd!
Ily nagykorúnak Zeüszben hinni még!

PHEIDIPPIDES.

790 Mért ezt nevetni?

STREPSIADES.

Mert bosszankodom,
Hogy oly gyerkőce vagy s oly balgatag.
De jöszte csak, hadd mondok valamit,
Melyet ha megtanulsz, ember leszesz.
Csakhogy, te, másnak aztán el ne mondd.

PHEIDIPPIDES.

795 Halljam, mi az?

STREPSIADES.

Nem Zeüszre esküvél?

PHEIDIPPIDES.

De arra.

STREPSIADES.

Ládd-e most, mily jó tanúlni?
Nincs Zeüsz, Pheidippides! csak valami
Tölcsér uralkodik, elűzve azt.

PHEIDIPPIDES.

Ajaj! ne tréfálj.

STREPSIADES.

Tudd meg, nincs különben.

PHEIDIPPIDES.

⁸⁰⁰ Ki mondja?

STREPSIADES.

Sokrates, a mélosi,
És Chairephon, a bolhanyom-tudós.

PHEIDIPPIDES.

S örültségedbe már addig jutál,
Hogy ily eszeveszett emberekre hallgatsz?

STREPSIADES.

Csitt! fogd be a szád! egy rossz szót se mondj
⁸⁰⁵ E bölcs, eszes, nagy férfiakra, kik
Közül, takarékoságból, sem haját
Nem nyírat egy is, sem fürdőbe nem jár,
Se nem kenődzik: míg te, mintha már
Halott volnék, kifürdesz vagyonomból.
⁸¹⁰ De jöj tüstént, s tanúlj helyettem ott.

PHEIDIPPIDES.

S mi jót tanúlna tőlök valaki?

STREPSIADES.

Ugyan?... Mindent, mi bölcs az emberek közt.
Megismered magad, hogy mily tudatlan
És hájfejű vagy. Várj csak egy kicsit! (EL.)

PHEIDIPPIDES.

⁸¹⁵ Ohjaj! bolond apámmal mit tegyek?
Panaszt adjak be rá, hogy eszelős?
Vagy inkább a sírásóval közöljem?

STREPSIADES.

Hadd lám, hogy hívod ezt, felelj.

PHEIDIPPIDES.

Galamb.

STREPSIADES.

Jól van; de hát ezt?

PHEIDIPPIDES.

Nos, galamb.

STREPSIADES.

Mindegyiket?

⁸²⁰ Nevetséges vagy. Ez napságtól fogva
Úgy mondd: galamb*i*, és ezt, hogy: galamb*nő*.

PHEIDIPPIDES.

Galamb*nő*: ezt a bölcs dolgot tanulád
Az óriásoknál, hová bejársz?

STREPSIADES.

Sok mással együtt. De miket tanultam,
⁸²⁵ Már elfelejtém a vénség miatt.

PHEIDIPPIDES.

Tán zubbonyod is a miatt hagyád el.

STREPSIADES.

Nem elhagyám, csak elbölcselkedém.

PHEIDIPPIDES.

Hát lábbelid hová lett, te bohó?

STREPSIADES.

Jó célra költém azt is, mint Perikles.¹
⁸³⁰ Hanem jerünk, indulj; s ha szót fogadsz
Atyádnak: költs azontul! Lásd, mikor
Hat éves voltál, én is megfogadtam

¹ Bizonyos 20 talentommal úgy számolt be, hogy jó célra, szükségesre költötte. Ma rendelkezési alap volna az ily kiadás.

Síró szavad, s első napdíjamért a
Diásiákon kis kocsit vevék.

PHEIDIPPIDES.

⁸³⁵ Te bánod azt meg egykor, ha megyek!

STREPSIADES.

Szép! szót fogadsz. Jer, jer ki, Sokrates:
Ehol a fiam! rábírva kedve ellen,
Hozom tanulni.

SOKRATES.

Hisz ifjúcska még,
Nem jártas itt a függő gép körül.

PHEIDIPPIDES.

⁸⁴⁰ Volnál te jártas! rajta függenél.

STREPSIADES. (*Halkan.*)

Patvarba innen! szidni a tanítót!

SOKRATES.

Úgy: „függenél”; no lám, mily foghegyen
S szétvont ajakkal ejti ki!
Hogy tudna ez tanulni pör-kijátszást,
⁸⁴⁵ Hamis idézést, csalfa cáfolást,
Mint — egy talentomért — Hyperbolus?¹

STREPSIADES.

Hagyján, tanítsd. Rátermett: van esze.
Ekkorka volt még, s már művészkedett:
Házat rakott sárból, hajót kivésett,
⁸⁵⁰ Bőrhulladékból kis kocsit csinált
És dinnyehajból békát, úgy-e no?
Csak hadd tanulja mind a két beszédet:
Az *igazt*, miben áll, s főleg a *hamist*,
Hogy *ezzel azt* jól tudja visszaverni;
⁸⁵⁵ Ha *azt* nem: minden áron a *hamist*.

SOKRATES.

Maguktól az *Igaz* s *Hamis Beszéd*től
Tanúljon.

¹ Mint H., kit, bár számár volt, egy talentomért megtanítottam.

STREPSIADES.

Én megyek. Csak, ne feledd:
Jól visszaverjen ám bármely igazt! (El.)

KAR.

(Éneke hiányzik.)

IGAZ BESZÉD.

860 Jer elő, jer elő, bemutatni magad
A nézőknek, — bár te merész vagy.

HAMIS BESZÉD.

Menj, a hova tetszik; jobban agyon
Ütlek szóval, sokaság közt.¹

IGAZ B.

Agyonütsz? te? ki vagy?

HAMIS B.

Ki? Beszéd.

IGAZ B.

A Hamis.

HAMIS B.

865 Meggyőzlek azért, ki magad nálam
Igazabbnak mondod.

IGAZ B.

Ugyan mi okossal?

HAMIS B.

Új eszméket kitalálva.

IGAZ B.

No hiszen, mert annak ma divatja
Van az esztelenek közt.

HAMIS B.

Sőt okosak.

¹ Nagy közönség előtt a sophisma még hatásosabb.

IGAZ B.

Agyonütlek.

HAMIS B.

Ugyan mivel aztán?

IGAZ B.

⁸⁷⁰ Az igaz szóval.

HAMIS B.

De ha visszaverem!

Sőt nincs is igazság, azt felelem.

IGAZ B.

Állítani mered, nincs?

HAMIS B.

Hol van hát?

IGAZ B.

Van az isteneknél.

HAMIS B.

Hát, ha van ott,

Hogy nem veri meg Zeüszet, ki tulajdon

⁸⁷⁵ Atyját láncokra vetette?

IGAZ B.

Hahó!

E káromlás is a többi után megy.

Mosdótálat ide!¹

HAMIS B.

Észelős vagy, öreg, s nyugös, de nagyon.

IGAZ B.

Te meg orcátlan s férfiparázna...

HAMIS B.

⁸⁸⁰ Csupa rózsaszavak!²

¹T. i. mintha hányni akarna az útaltattól. ²A szidás neki még jól esik. Másutt is fordul elő ily gúny; mely úgy látszik a görög köznépnél a versengés egyik módja volt.

IGAZ B.

S oltári bohóc...

HAMIS B.

Liliom-koszorú!

IGAZ B.

Apa- és hazagyilkos.

HAMIS B.

Tudod-é, hogy arannyal versz ki egészen?

IGAZ B.

Vert ám bizony ólmos kancsuka, rab!

HAMIS B.

Csupa dísz nekem ez!

IGAZ B.

Sokat ér benned

⁸⁸⁶ A mersz!....

HAMIS B.

S benned az együgyűség!

IGAZ B.

A miért egy ifju se fog hozzád

Járni ezentul,

Ha megismer Athéne, minő tanokat

Hirdetsz az eszteleneknek.

HAMIS B.

⁸⁹⁰ Rút-pizskosan élsz.

IGAZ B.

Kényedre te, most;

Noha koldultál azelőtt, mondván:

Te vagy a mys Téléphos,¹ és batyuból

Eszegetted a Pandelet² eszméit.

¹ Euripides drámájában. ² Szónok és sykophanta (árulkodó).

HAMIS B.

Oh bölcsesség....

IGAZ B.

Oh ostobaság....

HAMIS B.

⁸⁹⁵ Mit elárultál!

IGAZ B.

Magadé, városodé,¹
Mely táplál, fiatalság mételye!

HAMIS B.

Ezt nem fogod oktatni, bolondos!

IGAZ B.

De igen! ha okúlni akar igazán
S nem csak fecsegést gyakorolni.

HAMIS B.

⁹⁰⁰ Ide jöjj! ezt őrzöngeni hagyjad.

IGAZ B.

Megkeserülsz, ha kezet téssz rá!

KAR.

Hagyjátok a patvart s csúnya szidalmat:
Inkább *te* mutasd meg régi tanod,
Te meg új nevelési szabályaidat,
⁹⁰⁵ Hogy, hallva vitátok ez ifjú,
Válassza meg a követendő.

IGAZ B.

Én ráleszek.

HAMIS B.

Én is rá.

KAR.

No, tehát:
Mellyik fog szólni először?

¹T. i. ostobaság. Figyeljen az olvasó a félben szakított mondatokra.

HAMIS B.

Én átadom ennek,
910 Azután abból, a mit előád,
Nyilazom le szegényt új eszmékkal
S mondatkákkal; végre pedig, ha
Nyikkanni tud is, arcát, szemeit
Célba vevén, mint lódarazsaktól,
915 Úgy vesszen el eszmécskéim alatt.

KAR.

[Strophe.

Most hát mutassátok meg itt bátor, ügyes szavakkal
S eszmékkal és mondat-kovács, szónoki elmeéllél,
Mellyitek a kettő közül bír üdvösbet mondani.
Mert az egész bölcelemért foly vita most köztetek itt,
920 Épen azért, melyen barátim hevesen vitáznak.
Szólj hát te, ki a régieket jobb erkölcsökkel koszorúzd,
És hajlamodat s természetedet, valamint tetszik, magya-
rázd meg.

IGAZ B.

Elmondom hát, miben állt hajdantan az ifjúság nevelése,
Míg én, igazat szólva, virágzám s törvény vala tiszta
szerénység.
925 Legelőbb is: az ember az utcákon gyereket mukkanni se
hallott,
Hanem úgy mentek citerásukhoz szép rendben, sűrű
csoportban
Az egy utcában lakozók s pőrén, ha szitált is a hódara
szörnyen.
Az meg, tanítá énekre (tilos volt combjukat össze-
szorítani):
Vagy „Városokat dúló Pallas-” vagy a „Messzeható
riadal”-ra,¹
930 Kifeszítve keményre² az összhangot, mint ez rászállt az
atyáktól.
Ha pedig valamé'k pajzánságból a dalt görbére csavarta,

¹ Dalok kezdetei. ² Dur. Így értem a mit a scholiasta mond: hogy az összhang *feszes* legyen, ne *lebocsátott*, mint a mostani zeneszerzőknél. Aristoph. többször emlegeti a régi *férfias*, *harcias* hangrendet, (orthios nomos), mely a *dörökhé* volt, szembe az *ión* lágy és elpuhító, asszonyias hangrenddel, mely az újabb zeneszerzőknél divatos. Ez nem lehet más, mint a *dur* és *moll*.

- Mint, Phrynis után, a mostaniak ezt a sok ferde cikornyát:
 Megverte bizony jól, és kidobá, mint a Múzsák veszedelmét
 Úlvén pedig iskola földjén, a combját a gyerekek előre
 036 Kellett vetni, nehogy rút dolgot szemléljenek a körülállók;
 Aztán, ki felállt, a helyét porral meg kellett hinteni újra,
 Nehogy a szerető számára lenyomva maradjon gyöngé
 szemérme.
- Kenekedni se volt szabad a fiunak, egynek sem, a köldöke
 táján,
 Hogy harmatgyöngé pehely nőjön, mint birsalmának, a
 testén.
- 940 Hangját vékonyra se váltá, hogy szeretőnek kedvibe járjon,
 Se magát szem elé nem toltá, bizony, kerítő módjára,
 mikor ment.
- Étkezve pedig, hitvány retket se szabad volt venni magának,
 Még a köményt, zellert sem idősbek elől kiragadni a tálból,
 Halat és madarat lakomázni se, vagy térdét egymásra
 helyezni

HAMIS B.

- 945 Mind régi dolog! s a Dipoliák¹ idejéből, — rakva tücsökkel
 S Kékeidessel¹ s Búphoniákkal!

IGAZ B.

- Hanem e nevelésmód,
 Ez az én rendszerem az, mely képzé a hős marathóni
 vivókat!
- Te pedig a mai ifjúságot bő mezben vívni tanítod,
 Úgyhogy öl a méreg, mikor a Panathénéán lejtetőik kell
 960 S pajzsát tartja szemérme elé mind, így sértvén Tritogeniát.²
 Engem válassz hát, ifju, ne félj, az Igaz s jobbféle beszédet,
 S gyűlölni tudod majd a gyűlést, a fürdőt messze kerülni,
 Szégyellni a rútat, az illetlent; mástól dorgálva, pirulni;
 Öregbb ember ha feléd közelít, székedről előtte felállni,
 965 Szüleid tudtán kívül is rosszat nem tenni, se rútat, olyasmit,
 A mely tiszta szemérmed szobrát beborítná végre mocsokkal;
 Táncosnókhöz sem törni be, hogy, mialatt ily vágyban
 esengőt
 Almával hajigál a kéjné, jó híred örökre ne vesszen;

¹ *Dipoliák, Búphoniák* régi ünnepek. *Kékeides* régi lantos költő. *Tücsököt* pedig (aranyból) hajók közé tűzdeltek a marathonkori görögök. ² Athénát, a város istennőjét, a paizshordozót.

Vissza se mondani semmit apádnak, vagy Iápet¹ gúnynevet
adva,
960 Vénségén, mely fészken táplált, bosszút állani a fenyítésért.

HAMIS B.

Ezt hidd el, öcsém, s Dionys ugyse! olyan léssz általa,
mint a
Hippokrat fiai² s úgy hívnak, hogy: anyámasszony katonája.

IGAZ B.

Nem, sőt ragyogó, viruló testtel fogsz a tornákon időzni,
S nem, mint a maiak, gyűlésben szájalni kopott hegyű élccel.
965 Se pedig szőrszál-hasogatva-ravasz-perpatvaros ügybe
vonatni;
Hanem az Akadémiába lemégy, járkálni a tisztos olajfák
Árnyán, koszorúzva fehér náddal, s bölcs kortársid karon
öltve,
Lonctól szagosan és nyugalomtól s az ezüst-nyár hullt
levelétől,

Örvendve tavasz idején, mikor a platan és a szilfa susognak.
970 Ha szavam fogadod, mint elmondám,
S elmédet ezekre irányozod: úgy
Melled ragyogó lesz minden időn,
Bőröd hősín, vállad tetemes,
Nyelved pirinyó, üleped vaskos,
975 Makktyúd kicsike;
Ha meg azt teszed, a mit e mostaniak:
Színed, legelőbb is, sárga leend,
Vállad zsugorult, melled csontváz,
Nyelved igen nagy, üleped horpadt,
980 Makktyúd vastag, pöreid hosszúk;
És elhíted *ez*, ha reá hallgatsz,
Hogy a szép mind rút, hogy a rút mind szép,
S hozzá meg az Antimachos³ minden
Bujaságaival telerak!

KAR.

[*Antistrophe.*

985 Oh te, dicső és alapos bölcseletet gyakorló,
Mily édesek, ildomosak a te szavad virági!
Boldogok is voltak az ős-, az előbbi korban élt

¹ A Prometheus atyja, tehát igen *végi, vén.* ² Hárman voltak, ostobák és piszkosak, úgyhogy egy szójáték. H. *dísznainak* nevezi őket. ³ Cinaedus.

Emberek. Erre neked most, te cicomás szónokoló,
Újitanod kell valamit, mert ez kitett magáért;
990 És biz erős ellenokok fognak ahhoz kelleni,
Hogy megtetézd e férfiút, s nevetséget ne gerjessz.

HAMIS B.

Rég fúrja már az oldalam s régóta kínoz a vágy
Mindezt halomra dönteni ellenkező okokkal.
Hisz a nevem: „Hamis Beszéd”, is ép azért ragadt rám
995 A bölcselők között, hogy én első valék, ki tudtam
Törvényt s jogot ellenkező irányba elcsavarni.
No már pedig csak többet ér vagy tízezer aranynál,
Szándékosan, hamis ügyet felfogni, s győzni benne.
Meglásd, ama hánytorgatott nevelést hogy cáfolom meg,
1000 Mely tiltja, elsőbb is, neked meleg vízben fürödni.
No, hát mik érveid, hogy a meleg fürdőt gyalázod?

IGAZ B.

Mert a legártalmasb, bizony, s az embert elpuhítja.

HAMIS B.

Megállj, mindjárt nyakon foglak, hogy még moccanni sem
tudsz.
Felelj! ki a Zeüsz fiai közt a legbátrabb s vitézebb?
1006 Ki bírta, s végzé, mondd meg ezt, a legtöbb hősi mun-
kát?

IGAZ B.

Úgy gondolom, Hérakles az, kinél nincsen nagyobb hős.

HAMIS B.

No lám, ugyan hideg fürdőt „héraklesit” ki hallott!
Pedig ki volt már emberebb?

IGAZ B.

Ez a bibéje hát, ez,
Hogy naphosszanta csácsogó fiatalokkal telik meg
1010 A fürdő, míg a tornahely üres marad napestig?

HAMIS B.

A gyűlésben tanyázást is gyalázod: én dicsérem.
Ha oly rossz volna, hát bizony nem mondaná Homéros
Nestort gyűléskedőnek, és a többi bölcs vezért mind.

A nyelvre térek most, hogy azt nem illenék, szerinted
1015 Az ifjunak gyakorlani: én azt mondom: de illik!
S „ifju, legyen szerény” mondják. Ez a két legnagyobb
rossz.

Ugyan, hol láttál bármi jót mérséklet és szerénység
Által kivíve? Nos, felelj; mondj rá példát csak egyet!

IGAZ B.

Akárhanyat: Péleus csupán ez által nyerte kardját.¹

HAMIS B.

1020 Kardját! no szép ajándokot nyert hát az istenadta!
Hyperbolus mécsáruból² több mint néhány talentum
Értőt kapott gazságáért: nem egy kardot, bizisten!

IGAZ B.

Nejéül is Thetist³ szerénység által nyerte Péleus.

HAMIS B.

S az, őt elhagyva, megszökött, mert nem szilaj legény
volt,

1025 Se kéjelegve nem tudott az ágyban éjtszakázni;
Asszony nyalánkságot szeret; oktondi vagy, barátom! —
Nézd, ifju, mennyi bajt csinál az a józan szerénység,
És mennyi kéjet és gyönyört el fog rabolni tőled:
Fiú s leány szerelmeit, kockát, kacajt, tivornyát;
1030 Pedig mi haszna éltedet mind e nélkül leélni!
No ládd-e. Most áttérek a természet ösztönére.
Hibát tevél? más asszonyát szeretted s rajta csíptek?
Véged van: nem tudod magad szóval kivágni. Ámde,
Velem tartván, táncolj, ne vess, ne szégyelj, éld világod!
1035 Paráznaságon férj ha kap, nyelveld le: nem hibáztál;
Hívatkozzál magára Zeüsz istenre, és főlebbezd

¹ Péleusról, Achilles apjáról, van egy monda, mely hasonlít a József és Potifárné történetéhez. Akastos király neje, Hippolyta, megszereti, de ő nem viszonzza, miért a nő elárulja férjének, hogy erőszakot akart tenni rajta; azért Akastos el akarja veszteni; de az istenek, Hermes által, kardot küldenek neki, mellyel kimenekszik a veszélyből. ² H. fazekas volt, de a görög műfazesekos agyagból ma is csodált remek mécseket, lámpákat tudtak készíteni. ³ Istennő, Achilles anyja. Fia megöletése után halandó férjét is odahagyta.

Ügyed hozzá, mint kit szintén legyőz a nők szerelme:
Hogyan lehetnél hát nagyobb, istennél, te halandó!

IGAZ B.

Bezzeg, ha majd megretkelik, s megkoppasztják zsaráttal!
1040 Tud-é majd érvet hozni fel, hogy táglikú ne légyen?

HAMIS B.

S ha táglikú lesz? nos? beh nagy baj ez!

IGAZ B.

Nagyobb mi volna?

HAMIS B.

S mit szólsz rá, ha ebben
Legyőzlek.

IGAZ B.

Hallgatok, mit mást?

HAMIS B.

Felelj tehát:
A sok ügyvéd kiből telik? Táglikuakból.

IGAZ B.

Ráhagyom.

HAMIS B.

1045 Hát a tragédia-szerzők? Táglikuakból.

IGAZ B.

Jól beszélsz.

HAMIS B.

Meg a nép pártvezéri mind? Táglikuakból. Ládd-e már,
Hogy állításod mitsem ér? Meg a nézők közt is, tekintsd,
Melyik a több?

IGAZ B.

Látom.

HAMIS B.

No hát? Sokkal de sokkal több, bizony,
A táglikú.¹ Ezt ismerem; meg azt; meg ott a nagyhajút.
1050 Nos, mit felelsz rá?

IGAZ B.

Megadom magam. Csirák! az istenért,
Nesztek zekém,² mert hozzátok szököm.

SOKRATES.

No hát? ehez szegődjék a fiad,
Vagy én tanítsam őt szónoklani?

STREPSIADES.

1055 Tanítsd, fegyelmezd, csakhogy emberül
Felvágd a nyelvét! egyik ajakát
Az apró perpatvarhoz élesítsd,
A másikat nagyobb szónoklatokra.

SOKRATES.

Ne félj; ügyes sophistát kapsz haza.

PHEIDIPPIDES.

1060 Sárgát, tudom bizony, s boldogtalant.

SOKRATES.

Távozzatok.

PHEIDIPPIDES (*félve*).

Te bánod ezt meg, jó apám, idővel.

KAR.

Műbíráink hogy mit nyernek igazságos kedvezés
Által e darabra nézve: meg akarjuk mondani.
1065 Földjüket ha idejében föl szeretnék szántani,
Legelőbb nekik esőzünk; minden másnak az után.

¹ Mennyire el volt terjedve ez az ocsmányság, hogy a néző közönségnek így szemébe meri mondani Ar., melynek pedig sokszor nagyon hízeleg! E helyet vagy teljesen ki kellett hagyni, a mit nem akartam, mert egy *castrált* Aristophanes nem lenne többé Aristophanes, — vagy így meztelen lefordítani; *széplítni* egyáltalában nem lehetett. ² A csatában átszökők, úgy látszik, előbb a felső ruhájokat dobták át az ellenséghez, zálogául, hogy szöknek, s nehogy fegyveres ellentállásra találjanak.

Zsenge szölleik, vetésök, vesszük gondjaink alá,
Hogy se szárazság ne bántsa, sem fölötte bő esés.
Ha ki minket istennőket, bár halandó, nem becsúl,
¹⁰⁷⁰ Ne feledje, mennyi kárát vallja ennek általunk:
Bora nem lesz, mássa sem lesz a mi csak mezőn terem;
Mert virágzó olajfáit és szőlőgerézeit
Mind leverjük, parittyából szórván ekkora galacsint!
Téglát vetni meg, ha sejtjük, szakadunk; s a ház fedő
¹⁰⁷⁵ Cserepét mind ízre porrá zúzza szörnyű jégesőnk.
S ha menyegzőt ülne, maga, vagy barátja, rokona:
Mi esőzünk egész éjjel; úgyhogy jobb szeretne majd
Egyiptomban lenni bár, mint hozni rossz ítéletet.

IV.

STREPSIADES.

Ötöd, negyed, harmad, s úgy második,¹
1080 Aztán, — mitől én minden nap között
Leginkább félek, rettegem, utálok —
Egyszerre aztán, *régi s új*: utolsó!²
Mert esküszik mind, a hitelezőm,
Bánatpénzt rakva, hogy elveszt, megöl,
1085 Hiába kérem méltányos könyörrre:
„Jó ember, *ezt* ne kívánd vissza most.
Ezt még halaszd, *ezt* engedd el” — asz’ondják,
Úgy soh’sé kapnák meg; szídnak tehát
„Gazember” szóval, s hogy bepörlenek.
1090 Pörljenek hát! bánom én, ha egyszer
Jól megtanult beszélni a fiam?
Míndjárt is megtudom: kopogtatok.
Hé! hé! ízé! mondok.

SOKRATES.

Légy üdvözölve

Strepsiades.

STREPSIADES.

Te is; de vedd előbb *ezt*,³
1085 Tanítót holmival meg kell becsúlni.
Nos, a fiam, kit az imént behívtál,
Azt a beszédet megtanulta már?

SOKRATES.

Meg...

¹Visszafelé számlálja a hó hátralevő napjait. A „második” után „első” várnánk, de *első* nem a hónap utolsó napja, hanem a következő hó elseje. ²”*Ερη και νέα*, a fizető nap. Lásd alább. ³Zsák lisztet.

STREPSIADES.

Íz derék; oh szent Ravaszdiság!

SOKRATES.

Úgy, hogy akármi pört megnyér neked.

STREPSIADES.

¹¹⁰⁰ Habár tanú lesz, hogy kölcsönt vevék?

SOKRATES.

Ezer legyen bár! még annál ügyesben.

STREPSIADES.

„Riadozzunk hát egeketverő
Riadalt.”¹ Sírjatok filléresek,
Magatok, s a tőke, és kamat kamatja is!

¹¹⁰⁵ Többé nekem ti mit sem ártatok,
„Mert nekem e hajlék oly fiamat neveli”
Kétélú nyelven zengőt,² „ki az én paizsom,
Házam bástyája, ellenim baja,
Eloszlatója atyja nehéz gondjainak.”

¹¹¹⁰ Fuss nosza hát hamar, s hívd ide őt nekem.
„Oh fiam, édes, jer ki a házból,
Halld meg atyádat!”

SOKRATES.

No, ihol van, ez ő.

STREPSIADES.

Oh fiam, édesem!

SOKRATES.

Eredj tehát, s vidd őt magaddal.

STREPSIADES.

Jaj, gyermekem, ujjujuh!

¹¹¹⁵ Hogy örvendek már a szinednek is!

Rádnézve is már olyan *tagadi*

Olyan *patvardi* vagy; s az arcodon

Virágzik a honos: „ugyan, ne mondd!”

¹ Állítólag Euripides *Peleus* c. drámájából. ² Ez is, valamint a következő „—” jelű helyek, tragikái művekből szedték.

S a tettetés: hogy bántva vagy, ha bántasz;
¹¹²⁰ Szemedben ül az attikai ravaszság.¹
Most hát azon légy: ments meg, ha megöltél.

PHEIDIPIDES.

Mi a baj, voltakép?

STREPSIADES.

*A régi s új.*²

PHEIDIPIDES.

A régi s új, ez valami nap?

STREPSIADES.

Az ám, mikorra engem pörbe húznak.

PHEIDIPIDES.

¹¹²⁵ Vesszen meg, a ki húz! mert nem lehet,
Hogy egy nap — régi s új — kettő legyen.

STREPSIADES.

Mi? nem lehet?

PHEIDIPIDES.

Hogyan? ha egy banya
Egyszersmind ifju asszony nem lehet?

STREPSIADES.

Törvény pedig.

PHEIDIPIDES.

Nem értik helyesen

¹¹³⁰ A törvény mit jelent.

STREPSIADES.

Hát mit jelent?

PHEIDIPIDES.

Szerette népét Solon, az öreg.

¹ Vagy: merészség (geckheit), szemtelenség. ² Az a nap, melyre a hold teljes elfogyta, s egyszersmind az új hold kezdete esik. A következő nap aztán hó elseje.

STREPSIADES.

A régi s újjal ennek mi köze?

PHEIDIPPIDES.

Azért tevé hát ő két napra is
Az idézést: újra és a régire,
1135 Hogy a bánatpénzt *elsején* tegyék.

STREPSIADES.

Mért vette akkor hozzá az *utolsót*?

PHEIDIPPIDES.

Azért, te jámbor, hogy elébb jelen-
Levén egy nappal, önkint az adós
Kiegyezhessen, vagy ha nem, tehát
1140 Elüssék rajta *elsején* a port.

STREPSIADES.

Miért szedik hát a bírák *utolsón*
A bánatot, nem a hó *elsején*?

PHEIDIPPIDES.

Mint az elővásárlók, gondolom:
Hogy a bánatpénz mielőbb begyűljön,
1145 Egy nappal elébb elővásárt csinálnak.

STREPSIADES (*a nézőkhöz*).

Pompás! Mit ültök bambán, nyomorultak,
Mi barmaink, a bölcseké; kövek;
Ti szám, juhok, rakás cserépedény!
Mikor reánk, rám és derék fiamra,
1150 Dicsőítő dalt kéne zöngnetek:
„Bölcs vagy, oh Strepsiades, boldog vagy, és
Bölcs magad; hát még minő fiat nevelsz!”¹
Csodálva zengik barátim, társaim
Ez éneket, ha majd te győzesz
1155 Szónoklatiddal.
De most beviszlek és elébb dáridót csinálók.

(*Indulnak.*)

¹ Euripidesből (*Medea*) parodiáz.

PASIAS (*tanúval*).¹

Aztán az ember a tulajdonát
Odadja! Nem! Hisz jobb lett volna rögtön
Pirúlni akkor, mint *most* húzakodni.
1160 Mert a sajátom végett, ím, tanúnak
Cipellek, és még haragot veszek
Magamra, polgártársamtól, miatta.
De, élve, meg nem csúfolom soha
Hazámat, és bepörlöm Strepsiadest....

STREPSIADES.

1165 Ki ez?

PASIAS.

A régi s új nap.

STREPSIADES (*tanúhoz*).

Légy tanúm:
Két napra hívott. És mi ügybe' aztán?

PASIAS.

Hát, a tizenkét mináért, melyet
Kölcsön vevél, a *Koppa* lóra....²

STREPSIADES.

Halljátok? én, ki, tudva van, gyűlölők
1170 Lovat, lovaglást! Lóra?

PASIAS.

S esküvél, tanúm Zeüsz,
Az istenekre, hogy megfizeted.

STREPSIADES.

Zeüsz ugyse', úgy volt; mert még nem tudá
Fiam a győzhetetlen szónoklatot.

PASIAS.

És most ezért akarnád eltagadni?

¹ A hitelező nem léphetett adósa házába, hanem tanúval fölkereste az utcán, és úgy idézte törvény elé. A felszólított tanú meg nem tagadhatta a szolgálatot, bár haragudt is érte, mint Pasiás alább említi. ² Lásd felettebb 24. v.

STREPSIADES.

¹¹⁷⁶ Ne használnám fel az új tudományt?

PASIAS.

Teszsz hát esküt majd az istenekre,
Ha rád szabom?¹

STREPSIADES.

Miféle istenekre?

PASIAS.

No, Zeüsz, Hermes, Poseidon nagy nevére.

STREPSIADES.

Igen én, Zeüsz ugyse'! még ráfizetek,
¹¹⁸⁰ Hogy esküdhessem, egy hárm-as-obolt.

PASIAS.

Vessz meg hát, szemtelen!

STREPSIADES.

Tovább elállnál...
Besóзва,² hé,

PASIAS.

Oh, még csúfolódsz!

STREPSIADES.

S hat mázsát nyomnál.³

PASIAS.

Jól van; esküszöm
Hatalmas Zeüszre s minden istenekre:
¹¹⁸⁵ Ezt szárazon el nem viszed.

STREPSIADES.

Dicső!
Zeüsz? istenek? nevetség, *a ki tudja.*

PASIAS.

Ezért idővel meglakolsz, bizony.
De most: adod vagy nem? felelj.

¹ Esküt ajánl, mint ma is. ² *Disznónak* mondja, vagy buta hálnak (Stockfisch). ³ A só megnedvesíti s nehezebbé teszi a húst, szalonnát.

STREPSIADES.

Na, várj:
Tüstént fogok felelni biztosan. (*Kissé el.*)

PASIAS.

¹¹⁹⁰ Mit gondolsz, mit akar?

TANÚ.

Talán fizetni.

STREPSIADES.

No, hol van, a ki pénzét kéri? — Szólj:
Mi ez?

PASIAS.

Mi volna? teknő.

STREPSIADES.

S még ilyen
Ember zsarol pénzt! egy fillért sem adnék
Meg senkinek, ha „teknő” szóval él
¹¹⁹⁵ A „tekfi” helyett.

PASIAS.

Hát nem fizetsz?

STREPSIADES.

Nem én,
Tudtomra. Jobb is, elpusztúlsz sietve
Ajtóm elől.

PASIAS.

Megyek; de teszem is
A bánatot¹ le, vagy tovább ne éljek! (*El.*)

STREPSIADES.

Elveszted, a tizenkettővel, azt is! —
¹²⁰⁰ Egyrészt ugyan sajnálom károdat,
Ki együgyű vagy „teknőt” mondani.

¹ Bánatpénzt, melyet minden perlekedőnek előre le kellett tennie.

AMYNIAS.

Jaj, jaj nekem!

STREPSIADES.

Ohó!

Ki jajgat itt? tán csak bizony nem a
Karkin manói hangja volt?¹

AMYNIAS.

Minek

¹²⁰⁶ Kérded, ki vagyok? Boldogtalan vagyok.

STREPSIADES.

Fejrede szálljon.²

AMYNIAS.

„Oh, ádáz hatalmak!³

Oh, mén-ölő s kerékzúzós szerencse!

Oh Pallas, mely igen megsemmisítsz!”

STREPSIADES.

„S mi gonoszt tőn Tlépolemos valaha veled?”

AMYNIAS.

¹²¹⁰ Ne csúfolódj hé, jobb biz a fiadra
Jól ráparancsolsz, adja vissza pénzem,
Különben is nagyon ebűl vagyok.

STREPSIADES.

Miféle pénzed?

AMYNIAS.

A mit kölcsön adtam.

STREPSIADES.

Bizony rosszúl vagy hát, ha nem csalódom.

¹ *Karkinos* tragoedia-szerzőnek három fia volt, kikkel Ar. sokat csúfolkodik. Lásd *Darászok*, 1445. v. ² T. i. a boldogtalanság. Babonás elhárítása az épen hallott rossznak, mint ma is a székely nép, ha valami rosszat emleget, hozzáteszi: „kőre legyen mondva!” azaz rajtam ne teljesedjék. „Neki legyen mondva!” ³ Ez idézetek Xenoklesnek, az épen említett Karkinos egyik fiának, tragoediájából valók.

AMYNIAS.

1215 „Lovat hajték”¹ s lebuktam, isten ugyse’!

STREPSIADES.

Minek beszélsz hát *oly* bolondokat,
Mint ha számárról buktál volna le?

AMYNIAS.

Bolondokat! ha pénzem visszakérem?
Te nem lehetsz ép elmével.

STREPSIADES.

1220 Úgy sejtem, agyvelőd megrázkodott.
No no!

AMYNIAS.

De Hermes-ugyse’! én meg pörbe foglak,
Ha nem fizetsz, *úgy sejtem*.

STREPSIADES.

1225 A régi nedvet szíja föl megint?
Monddza csak,
Mi véleményed: Zeüsz új-új esőt
Ad mindig, és mindenhová? vagy a nap

AMYNIAS.

Hát tudom én! vagy bánom én!

STREPSIADES.

Hogy vón’ igazság pénzed visszakapni,
Ha a légtünettanból semmit se tudsz!
No hát,

AMYNIAS.

1230 Fizesd le.
Ha szúkiben vagy, legalább kamatját

STREPSIADES.

Kamat? Miféle állat az?

¹ Ez is valami parodia.

AMYNIAS.

Mi volna más, mint hogy hó- és naponkint
A pénz idővel több-több lesz.

STREPSIADES.

Derék!

Nos hát, a tenger, mit gondolsz, nagyobb
Most, mint elébb?

AMYNIAS.

Zeűsz úgyse! most is annyi;
1235 Mert nem törvénye, hogy nagyobb legyen.

STREPSIADES.

Ha hát az nem nagyobb, boldogtalan,
A sok folyamtól, mely belészakad:
Te még növelnéd tőkepénzedet!
Nem takarodsz el a házam köréből?
1240 Ide a korbácsol!

AMYNIAS (*taníjához*).

Erre légy tanú.

STREPSIADES.

Hajrá! ne kászolódj! Co fel, deres!

AMYNIAS.

Hát nem gyalázat ez!

STREPSIADES.

Méssz hát? vagy ütlek,
Korbáccsal a farod, lógós! — Szaladsz? (*Am. el*)
Majd is megoldtam vón' a kereked! (*El.*)

KAR.

1245 Mily rossz dolog rossz dolgokon kapdosni! [*Strophe*]
Öreg kománk is erővel
Azon van, hogy ne adja meg a pénzt, melyet kölcsön
kapott,

Pedig lehetetlen,
Hogy ma még oly dolog ne érje, mely megtanítsa
1250 Ezt a bölcsét, hogy a bölcs
Fondorkodású kezdemény gonoszt is hoz reá még.

Mert megtalálja iziben, úgy sejtem, [Antistrophe.
A mit régóta keresett:
Hogy lessz igazságot hatalmasan letorkoló fia,
¹²⁵⁵ Ki cáfolatokkal
Minden ellenfelét legyőzi a kit előkap,
Bárminő rossz ügyet véd;
Bizony, bizony, szeretné még, hogy néma lenne inkább!

V.

STREPSIADES (*kiszalad a házból*).

Jujujj! jujujj!
1280 Rokonim! szomszédim! polgártársaim!
Ne hagyjatok, vernek kegyetlenül!
Ohjaj, szegény fejem! szegény pofám!
Nyomorúlt, apád vered?

PHEIDIPPIDES (*utána jő*).

Azt én, apám.

STREPSIADES.

Bevallja, lássátok, hogy üt.

PHEIDIPPIDES.

Be én.

STREPSIADES.

1285 Nyomorult, apagyilkos és házfeltörő!

PHEIDIPPIDES.

Mondjad még egyszer, és mondj többet is,
A rossz, ha hallom is, gyönyör, tudod.

STREPSIADES.

Te semmire kellő!...

PHEIDIPPIDES.

Hints rózsát reám.

STREPSIADES.

Apádat még vered?

PHEIDIPPIDES.

Sőt, istenugyse',
1270 *Bebizonyítom: joggal is.*

STREPSIADES.

Gazember,
Apád megverni hogy voln' jogszerű?

PHEIDIPPIDES.

Megmutatom; legyőzlek érveimmel....

STREPSIADES.

Legyőzsz, te, ebben?

PHEIDIPPIDES.

És könnyen pedig,
Melyik beszéddel vítassam? te válassz.

STREPSIADES.

1275 *Minő beszéd?*

PHEIDIPPIDES.

Igazzal? vagy Hamissal?

STREPSIADES.

Azért taníttatálak hát, bolondúl,
Igazat cáfolni, hogy most rám vitázd,
Hogy apát fiúnak verni szép s jogos?

PHEIDIPPIDES.

Rád is vitázom, s úgy hiszem, magad
1280 *Se mondasz ellent, ha meghallgatod.*

STREPSIADES.

No hát, akármit mondasz, hallgatom.

KAR.

[Strophe.]

Te gondod az most már, öreg, hogyan fogod legyőzni ez
ifjat,
Mert ez, ha más rá nem beszéli, nem lett volna ily
zabolátlan,
De van, a ki őt felbiztatá: és most ez ember célja vilá-
gos.

1285 De most, hogyan keletkezett először a civódás,
Beszélj el a Karnak híven, el nem mellőzve semmit.

STREPSIADES.

Tehát, miért s hogyan kezdénk először húzakodni,
Elmondom. A mint végezők, tudjátok, az ebédet:
Előbb is azt mondom neki, vegyen lantot s dalolja
1290 Simonides híres dalát: „hogyan nyirták meg a kost”;
Ő meg legottan azt veti: hogy ó divat, dalolni
S citerázni bor s ivás között, mint egy nő a darálón.

PHEIDIPPIDES.

Hát nem megérdemletted a verést, az összetiprást,
Ki vendéged, mint egy tücsköt, dalolni kényszerítéd?

STREPSIADES.

1295 No lám! otthon is így beszélt, ily fenhéjazva, mint most;
Simonides felől meg azt mondá, hogy rossz poéta.
S én, bár alig, de mégis csak szenvedtem ezt először,
Majd unszolám: vegyen mirtus-galyacskát, s Aeschylusból
Mondjon tehát egy éneket. Ő erre visszapattan:

1300 „No, mert Aeschylus, azt hiszem, költők királya; hogyan?
Lármás, dagályos, pongyola, duzzadt, rögs, homályos!”
No, mit gondoltok, a szívem ne lázadt vón’ föl erre?
Azonban mérgem elnyelém s mondek: „No, énekelj hát
E híres újabbak közül, hadd lám, valami bölcsét.”

1305 Euripidesből ez legott kezd egy szakaszt: hogy ejté
Meg egy fivér, uram ne hagyj! édes hugát, tulajdon!
Nem tűrhetém tovább sehogy: kitörtem, elborítám
Szitokkal és mocsokkal ezt; s a mint szokás ilyenkor,
Ment szórul-szóra, többre mind; egyszer felugrik ez, rám,
1310 És ütni-verní engemet! kínozni, fojtogatni!¹

PHEIDIPPIDES.

Hát nem jogosan, ki legnagyobb költőnket nem dicséred,
Euripidest!

STREPSIADES.

Ő legnagyobb? Majd mit mondok! de megversz.

PHEIDIPPIDES.

Meg én, Zeüsz ugyse’! és méltán.

¹ *Elbeszélő* infinitív, melyet *így* a nép is használ.

STREPSIADES.

Hogyan méltán, gaz-
ember!

- 1315 Ki téged fölneveltelek, s megértém, mit gagyogtál:
Midőn *tütüt* kértél tőlem, megértém s innod adtam,
Popát ha mondál, én legott szaladtam a kenyérért,
Kakát még jól ki sem mondád, s ölon fogván, vivélek
A ház mögé, ültetni a lábomra. Most pedig te
1320 Hogy fojtogattál, s jajgaték: „fáj a hasam” — te bezzeg
Nem vittél engem, elfajult!
A ház mögé; de kínozá, míg oda nem kevertem.

KAR.

[*Antistrophe.*

- Dobog, tudom — „vajh, mit felel?” — a szíve most nem
egy fiatalnak;
Mert hogyha *ez*, a mit mivelt, kimutatja, hogy jól is
cselekedte:
1325 Nem adnék a vén emberek irhájaért egy árva paszulyt
se. —
Most már terád néz, új beszéd emeltyűs mozgatója,
Győző okot keresni, hogy igazságod kitessek.

PHEIDIPIDES.

- Oh, mily gyönyör, elmés-ügyes új dolgokban forogni
S túljárni ésszel a bevett törvényen és szokáson!
1330 Én, míg csupán lovagláson jártattam volt az elmém,
Alig tudék három szót is kimondani hibátlan.
De most, apám mióta megtanítottott erővel,
És értem a fufangokat s a szónoklat bibéit,
Megmutatom, hogy jogszerű megverni az apákat.

STREPSIADES.

- 1335 Csak lovagolj, az istenért! inkább lovad kitartom,
Akár négyet; jobb az nekem, mint hogy püfölj s agyon
verj.

PHEIDIPIDES.

Ott folytatom beszédemet, a hol szavamba vágta,
S azt kérdezem: vertél-e te gyermekkoromban engem?

STREPSIADES.

Igen, de jó szándékkal és javadra.

PHEIDIPPIDES.

Monddsza csak hát,
1340 Nem jogszerű-e nékem is jószándékkal s javadra
Megverni téged, hogyha már a jó szándék: az ütleget?
Mért a te tested volna csak verésnek „illetetlen”,
Az enyém meg nem? holott pedig szabadnak lettem
én is.

Sír a gyerek: „hogyan? s ne sirjon az apa?”¹
1345 Ez gyermek tiszte, mondhatod, ez a törvény s igazság;
Ellenvetem, hogy *második*, hogy *kétszer*-gyermek a vén:
Illő tehát, hogy ifjunál még többet sirjon a vén,
A mennyiben vétsége is megróhatóbb azénál.

STREPSIADES.

De nem törvény, se nem szokás, apával ezt mivelni.

PHEIDIPPIDES.

Vagy tán nem ember volt az is, ki e szokást behozta,
1350 Mint te, meg én, s az ősoket ki rábeszélte szóval?
Mivel kevesb az *én* jogom: jövőre a fiaknak
Új törvényül behozni az apák viszont-verését?
A mennyi ütleget ez új törvény előtt kiálltunk,
1355 Elengedjük, köszönjék meg, ha ingyen vertek eddig.
Nézd a kakast, s a barmokat: nem elverik busásan
Az apjokat? pedig köztök s köztünk mi a különbség,
Kivéve, hogy szavazni ők s pörölni nem szeretnek.

STREPSIADES.

No hát, ha már mindenben a kakas dolgát utánzod,
1360 Mért nem ganajt eszel te is, s miért nem hálsz az úlon.

PHEIDIPPIDES.

Nem vág, barátom, a beszéd! Sokrates sem taníttja.

STREPSIADES.

No hát, ne üss; ha mégis ütsz, magadra vess idővel.

PHEIDIPPIDES.

Ugyan miért?

¹ Euripides *Alcestis* c. darabjából.

STREPSIADES.

Ha most enyém a jog, fenyítни téged:
Te majd fenyíthetd a fiad, ha lesz.

PHEIDIPPIDES.

De hátha nem lesz?
1365 Hiába szenvedtem, te meg kinevetsz bizony, ha meghalsz.

STREPSIADES (*a nézőkhöz*).

Öreg barátim, úgy tetszik, igazság, a mit ez mond;
Engedni kell, belátom azt, ezeknek, a mi illő:
Mert, lám, megisszuk a levét, ha joptalant cselekszünk.

PHEIDIPPIDES.

Halld még egy másik tételem.

STREPSIADES.

Ne! mert megpukkadok már.

PHEIDIPPIDES.

1370 Aztán ne essék majd zokon, ha, mint elébb, kikapsz jól.

STREPSIADES.

Hogyan? mi hát, add értenem, s mi hasznom lesz belőle?

PHEIDIPPIDES.

Anyámat is, mint tégedet, jól megverem.

STREPSIADES.

Ne szólj! ez még nagyobb gonosz.
Ne szólj, te!

PHEIDIPPIDES.

De hátha, a *hamis* szó
Segélyivel legyőzlek, hogy anyát megverni szükség?

STREPSIADES.

1375 Mit még? ha már ezt megteszed,
Aztán akár ereszkedvést ugorj
A mély örvénybe, Sokratessel s a hamis beszéddel!
Néktek köszönöm én ezt, Felhők, habár
Egész valómat néktek áldozám.

KAR.

1380 Csupán magad vagy mind ennek oka,
Ki rossz ügyekbe ártád önmagad.

STREPSIADES.

Mért hát nem ezt mondatok akkor is,
Sőt fellovaltatok, vén parlagit?

KAR.

Mindenkor így teszünk mindenkivel,
1385 Ha látjuk, hogy gonosz dolgokra vágy,
Míg végre bajba ejtjük, hogy tanulja
Tisztelni, félni az isteneket.

STREPSIADES.

Oh, súlyos ez, de igazságos is:
Nem kellett volna, Felhők, eltagadnom,
1390 A mit kölcsön vevék. De most, édes fiam,
Veszítsük el, jer, Sokratest s gaz Chairephont,
Hogy engem s téged így rászedtenek.

PHEIDIPPIDES.

De én nem bántom a tanítóimat.

STREPSIADES.

Jer, jer: „féld az atyát-oltalmazó Zeüsz!”¹

PHEIDIPPIDES.

1395 Ni már, ni: Zeüsz? mily ódon-együgyű vagy!
Hát holmi Zeüsz van?

STREPSIADES.

Van.

PHEIDIPPIDES.

Nincs, nincs; hanem
Tölcsér uralkodik, ki Zeüsz elüzte.

STREPSIADES.

Nem üzte, ámbár én úgy gondolám,
Eme tölcsér miatt. Oh, én szegény!
1400 Cserép vagy bár,² istennek véltelek.

¹ Euripidesének gyanítják. ²T. i. a tölcsér.

PHEIDIPIDES.

Most már bolondozz itt s fecsegj magadnak. (El.)

STREPSIADES.

Én esztelen! mily örült is valék,
Hogy Sokratesért az isteneket
Eldobtam! Édes Hermes, ne boszankodj
1405 És el ne vessz, sőt megbocsásd nekem,
Ha csácsogásban elment az eszem;
Sőt még tanácsolj: pörbe fogjam-é
Őket? vagy a mi tetszésedre lesz. — (Szünet.)
Bölcsen sugalod, hogy ne pörlekedjem,
1410 Hanem tüstént gyűjtsam fel hajlokát
A szájasoknak. Jer, jer, Xanthias,¹
Létrát elő, fejszét! és mássz fel a
Gondolkozdára, vágd a födelét —
Ha gazdád szereted — míg a fejökre
1415 Nem ontod az egész épületet.
Nekem meg égő fáklyát hozzanak!
Majd meglakoltatom ma őket én,
Ha még oly nyegle kérkedők is!

TANÍTVÁNY.

Jú! jú!

STREPSIADES.

1420 No, fáklya, most gyűjts, szórd a lángokat!

MÁSIK TANÍTVÁNY.

Hej, ember, mit mivelsz?

STREPSIADES.

Hát mit mivelnék?
Föllengek itt a ház tetőzetén.

M. TANÍTVÁNY.

Ohjaj! ki ez, ki házunk pörzsöli?

STREPSIADES.

Az, a kitől a zubbonyt elvevéték.

¹ Szolgája.

M. TANÍTVÁNY.

1425 Megölsz, megölsz!

STREPSIADES.

Hisz épen abba járok,
Ha a fejszémben nem csalatkozom,
Vagy a nyakam ki nem töröm, leesvén.

SOKRATES.

Hé, mit csinálsz? te, ott a háztetőn!

STREPSIADES.

„Égben hajózva, nézlem a napot.”

SOKRATES.

1430 Ohhaj, boldogtalan, megfúladok!

CHAIREPHON.

S én összeégek, nyomorult fejem!

STREPSIADES.

Mert hát mi ész volt meggyalázni az
Isteneket s a hold útjait keresni?
Kergesd, dobáld, üsd! sok egyéb okért, de
1435 Főképp az istenek bántalmiért!

KAR.

Immár vezess ki: elég volt a Kar éneke a mai napra.

3. A DARÁZSOK.

SZEMÉLYEK.

SOSIAS
XANTHIAS } Bdelykleon szolgái.
BDELYKLEON, athenaei polgár.
PHILOKLEON, az atyja, biráskodni szerető öreg.
Darázsok (birák) Kara.
Fiúk, ezek szolgái s vezetői.
Egy kutya, mint *Vádló*, s egy másik, mint *Vádlott*.
Kenyérfoka, és még egy *Vádló*.

Előadatott : Olymp. 89. 3. azaz 422. Kr. e.

*Philokleonék háza, hálóval bebortlva. Előtte a két szolga szundikál, mint űr.
Virradta előtt van az idő.*

I.

SOSIAS.

Hé, mit csinálsz, boldogtalan fiú?

XANTHIAS.

Az űr-felosztatást próbálgatom.¹

SOSIAS.

Nagy bajt keressz hát a két oldaladnak:
Vagy nem tudod, mely szörnyet őrizünk?

XANTHIAS.

⁵ Tudom; de gunnyaszthatnám egy kicsit.

SOSIAS.

Vesd hát rá a fejed; magamnak is
Oly édes ömlik el pilláimon. (*Szünet.*)
De hát *valóban* őrjongsz, nincs eszed?

XANTHIAS.

Van, csak hogy e barbár² álom legyűrt.

SOSIAS.

¹⁰ Engem hasonló barbár vett körül:
Mint valamely méd, támadá meg a

¹ Azaz szundikál, s akkor vége az űrségnek. ² Az eredeti szöveg itt *Sabasiost* említ. Váltig küszködnek vele a commentátorok és fordítók. Én követtem a régi görög jegyzetet, s egyszerűen *barbárnak* vevém. Nem a világ. *Sabasios* különben egy plurgy isten, vagy Bacchus melléneve Thráciában, s ezért *barbár*.

Pilláim az imént a szunnyadás;
Már álmodám is egy csudálatost.

XANTHIAS.

Én is, bizony, a milyet még soha.
15 Elébb *te* mondd el.

SOSIAS.

Mintha rengeteg
Sast láttam volna a köztérre szállni,
S körmével egy réz pajzsot felragadva
Az égbe vinni messze, messze föl,
S mikor ledobta: Kleónym¹ vala.

XANTHIAS.

20 Ez a Kleónym hát egy kész talány:
„Mi az”, kérdehetnék borivás között:
„Egy állat égben, földön, tengeren
Elhányja pajzsát?”

SOSIAS.

Ohjaj! mi baj ér,
Hogy ilyen álmot láttam?

XANTHIAS.

Sohse félj:
25 Hisz az nem oly borzasztó, istenuccse.

SOSIAS.

Nem borzasztó, ki pajzsát elveti!
De már *te* mondd el a tiéd.

XANTHIAS.

Az állam köz-hajóját illeti.
Az nagyszerű:

SOSIAS.

Mondd hát, siettesd kissé a hajót.²

¹ Lásd *Felhők* 348. v. ² A hajóépítéstől vett eredeti metaphora nálunk ismeretlen, nincs is rá megfelelő szavunk.

XANTHIAS.

³⁰ Elébb, a Pnyxen, úgy tetszett, juhok
Gyűléskedének, bottal és zekében,
És e juhoknak szónokol vala
Egy kapzsi cethal, hangja mint kövér
Kocának....

SOSIAS.

Ajh!

XANTHIAS.

Mi lelt?

SOSIAS.

Hagyd el, ne mondd.

³⁵ Fertelmes álom: rothadt bőr¹ szagu.

XANTHIAS.

S e ronda cethal, mérő-serpenyőt
Tartván kezében, mérte, osztogatta
A marha-lépet.

SOSIAS.

Oh jaj, gyötrelem!

A népet akarja hát megosztani.²

XANTHIAS.

⁴⁰ S mellette holló fővel űlt Theóros³
A földön. Aztán Alkibiades
Selypítve hozzám így szólt: „Látod-e
Theólost? loppant holló olla van!”⁴

SOSIAS.

Igazán⁵ selypíté ezt Alkibiades.

XANTHIAS.

⁴⁵ Hát nem különös ez a hollófejű
Theóros?

¹ Kleonra, ki bőrvarga volt. ² Halvány utánzása az eredeti szójáték
nak: δημός faggyu és δήμος nép. ³ Hítvány hizelgő, Alkibiades körül. ⁴ Szó
játék. Alkibiades a hollót (κόραξ) hizelgőnek (κόλαξ) ejti. ⁵ Hogy: lop.

SÓSIAS.

Nem biz a; sőt még derék.

XANTHIAS.

Miért?

SOSIAS.

Azért. Ember létére holló
Lett hirtelen: könnyű megfejteni:
Felkötjük, ássa ki szemét a holló.¹

XANTHIAS.

⁶⁰ Aztán ne adjak két obolt az ily
Derék álomfejtőnek, mint te vagy!

SOSIAS.

Megállj, elmondom a nézők előtt
Tárgyunkat, és néhány szót még előre,
Hogy semmi nagyot tőlünk ne várjanak,
⁶⁵ Lopott furcsálkodást se Megarából.²
Nekünk se szolgálk nincs kettő, hogy a
Nézők közé diót hányjon kosárból,³
Sem ebéddel felsütött Heraklesünk,⁴
Sem újra csuffátett Euripides;
⁶⁰ Se, bár Kleonra⁵ napja újra süt,
Belőle nem csinálunk vetrecét.⁶
De van nekünk egy értelmes mesécskénk,
Nem ugyan szellemdúsabb tinálatok,
De bölcsebb mint a pór komédia. —
⁶⁵ Van tudnillik egy főfő urunk,
Ki ottfen alszik a ház födelén;
Ez úr az apját, hogy ki ne mehessen,
Bezárta, s most velünk őrizteti,
Mert az öregnek furcsa szenvedélye van,
⁷⁰ Ki nem találná, még hozzá se vetne
Egyőtök is, ha meg nem mondanók.
Ámbár találgassátok. *Ott* ugyan⁷
Azt mondja Amynias, Pronáp fia,
Hogy kockakedvelő: de mitse mond.

¹ Eredetiben: elkergetjük a hollók közé, azaz pokolba. ² Megarába illő pór tréfákat. ³ Hatás-vadászat neme. ⁴ Falánksága a komikum köz-tárgya volt. ⁵ Gúnyolva több helyen ⁶ Tönkretette a Lovagokban. *Vetrece* a megmaradt pecsenyéből újra készült húsétel. ⁷ A nézők felé mutat.

XANTHIAS.

⁷⁶ Zeüsz uccse, nem! csak önnön szenvedélyét
Árulta el.¹

SOSIAS.

A *kedvelő* különben
E baj nevéhez hozzátartozik.
Amott meg Sosias, Derkyl fülébe,²
Bor-*kedvelő*nek mondja.

XANTHIAS.

Oh, dehogy!
⁸⁰ Sok jámbor ember szenvedélye az.

SOSIAS.

Nikostrat, a skambóni, meg asz'ondja:
Vendég-, avagy áldozat*kedvelő*.

XANTHIAS.

Ebatta!³ nem *vendég* — philoxenos,⁴
Hisz férfiringyó e Philoxenos!

SOSIAS.

⁸⁵ Ná, né! ki nem találjátok soha,
Ha tudni vágytok, hát hallgassatok:
Elmondom az öregünk nyavalyáját.
Törvényszék-*kedvelő*, mint senki más,
Ítélni jár, szavazni, s nyög, mihelyt
⁹⁰ Nem ő az első a rostély mögött.
Még éjjel sincsen egy mákszemnyi álma,
Ha egy parányit szunnyad, akkor is
Elméje ott repdes a vízi-órán;⁵
S ha ébred, három ujja összeáll,
⁹⁵ Mint a kövecskét fogni⁶ megszoká,
És mintha tűzbe tömjént hintene.
S ha látja ajtón írva valahol:
*Demos, szereltek!*⁷ melléírja tüstént,
Mintha ítélné: *Demos, számkivetlek!*⁸

¹ T. i. ez kockajátékról hirhedt. ² T. i. sugva. Mindkettő szerethette
az italt. ³ *Kutya-uccsel* mondja a görög. ⁴ Itt a köznevet tulajdonnévre
fordítja. ⁵ Melyhez a szónoki előadást mérték. ⁶ Szavazáskor. ⁷ Szokott
módja a szerelmi nyilatkozásnak. ⁸ Fordíthatlan szójáték helyett ez.

- 100 Hát a kakast, midőn *estére* szól,
 Megvesztegette — mond — az alperes,
 Későn ébreszti, bár sok dolga van.
 Vacsora után nyomban *sarui!* kiált,
 Siet föl, ott hál, a törvényteremben
- 105 Az oszlophoz tapadva, mint csiga.
 S mivel mogorva, s a hosszú vonallal¹
 Mindenkit elmaraszt: mindig tele
 A körme alja, és mindig viasszal
 Rakodva jár-kél, mint méh vagy darázs.
- 110 Félvén pedig, hogy elfogy szavazó
 Köveccse, már egész zátonyt behordott.
 „Ekképen őrzöng; s kérve, józanítva
 Mégjobban” — íté². Ezt őrizzük itt
 Závár alatt mi, hogy ki ne jöhessen.
- 115 Mert a fiát bosszantja szenvedélye,
 S elébb ugyan szép szóval akará
 Lebeszélni, hogy bíró-zekét ne hordjon
 S ne menjen el hazól: de nem fogadta;
 Később füröszté, hogy kibabonázza,
- 120 Mint elmekórost, egyre bűvölé
 Síp-pal-dobbal:³ de megszökött dobostul,
 Szavazni a Kainosba⁴ egyenest.
 Nem boldogúlva hát bűbájival,
 Átvitte Aeginába s Aesculáp
- 125 Gyógytemplomában ott meghálatá:⁵
 Hajnalban ott ült a rostély mögött!
 Azóta nem bocsátók ki soha,
 De ő csatornán, kürtőn megszökött,
 Miért, a hol csak nyílás, lyuk vala,
- 130 Ronggyal betömtük és bedugdosók:
 Hanem szöget vert, hágcsókint, a falba,
 S azon kiugrált, csóka módra, szépen.
 Hálót feszíténk hát mi az egész
 Csarnok körül, s most úgy őrizzük itt.
- 135 Hívják pedig a vént Philokleonnak,
 Zeüs uccse! s a fiát Bdelykleonnak,
 Mert dölyf-utáló a természete.⁶

¹ Viasztáblán *hosszú* vonal elmarasztás, — *rövid* felmentés jele volt.
² Tragikus hely Euripidesből. ³ A korybant papok szertartásaival. ⁴ Egyik *dikassterion* a négy közül. ⁵ Minek csoda gyógyerőt tulajdonítottak. Lásd: *Plutos. III.* ⁶ Amaz *Kleonszerető*, ez *Kleonutáló*.

BDELYKLEON.

Hej, Xanthias! hej, Sosias! alusztok?

XANTHIAS.

Aj váj!

SOSIAS.

Mi baj?

XANTHIAS.

Fölkelt Bdelykleon!

BDELYKLEON.

¹⁴⁰ Nem nyargal hát egyik tüstént elő? —
Apám bebújt a kandalóba, s ott
Motoszkál bókolódva. Nézd, eredj,
Hogy a kürtő lyukán ki ne osonjon. —
S *te* nyomd az ajtót.

SOSIAS.

Értem, gazd' uram.

BDELYKLEON.

¹⁴⁵ Uram Poseidon, a füst hogy zörög! —
Hé, hé, ki vagy?

PHILOKLEON.

Füst, kifelé megyek.

BDELYKLEON.

Füst?

Hadd lám, miféle fából?

PHILOKLEON.

Fügefából.¹

BDELYKLEON.

Az istenuccse! mert az legmaróbb füst.
De nem szökünk: hol a kéményfedő?
¹⁵⁰ Bújj vissza. Hadd teszem rád e fatuskót.
Így; most törd a fejed másik cselen.

¹ Némi célzás lehet a *sycophantiára*.

Oh én boldogtalan, mint senki más,
Most *Kapniastól*,¹ *Füstfi* lesz nevem! —
Hé, nyomd az ajtót; csak taszítsd erősen
155 És emberül (én is megyek segítni);
Ügyelj a zárra, vasrudakra is,
S vigyázz, hogy a zár makkját le ne rágja.

PHILOKLEON.

Jaj, mit miveltek? nem bocsájtatok
Ítélni, átkozottak, s az alatt
160 Drakontidest fölmentik!

BDELYKLEON.

S azt te bánod?

PHILOKLEON.

Mert megjósolta Delphiben az isten:
Mihelyt egy embert fölmentek, legott
Elszáradok.

BDELYKLEON.

Minő jóslat! Apollon.

PHILOKLEON.

Kérlek, bocsáss ki, mert megpukkadok.

BDELYKLEON.

165 Poseidon uccse én, apám, soha!

PHILOKLEON.

Fogammal rágom szét hálótokat.

BDELYKLEON.

Ha volna!²

PHILOKLEON.

Jaj, jaj, nyomorult fejem!
Hogy öljelek meg? hogy? Kardot nekem,
Hamar!.. vagy büntető viaszlapom!

BDELYKLEON.

170 Ez ember még valami nagy bajt csinál.

¹ Görögül *kapnos* = füst. ² T. i. fogad.

PHILOKLEON.

Nem én, bizisten! csak hát a csacsit
Vinném eladni szerszámostul együtt,
Mert vásár napja van.

BDELYKLEON.

Nem el tudom
Azt adni én is?

PHILOKLEON.

Ugy, mint én: nem úgy!

BDELYKLEON.

¹⁷⁵ Zeüsz uccse, jobban! — Hozd ki a számárt (*szolgához*).

XANTHIAS.

No lám, minő furfangos ürügyet
Lél, hogy bocsásd ki.

BDELYKLEON.

Csakhowy nem fogott
Ezúttal. Észrevettem, mit kohol.
Hanem magam megyek be a számárért:
¹⁸⁰ Ki ne surranjon mellette az öreg. —
Mit nyögsz, füles? tán hogy eladni visznek?
Jobban siess! Mit nyöszörögsz, talán nem
Cipelsz Odysseust?¹

XANTHIAS.

Uccsegen! cipel:
Ezt, a ki elbujt a hasa alá.

BDELYKLEON.

¹⁸⁵ Hadd lám, mi félét?

XANTHIAS.

Ezt nil

BDELYKLEON.

Hát mi ez?
Ember, ki vagy? szólj.

¹ Ismeretes, mikor Odysseus a Kyklops barlangjából egy kos hasa alatt menekül. *Odyssea*. IX.

PHILOKLEON.

*Senki, istenuccse!*¹

BDELYKLEON.

Te *Senki* ? honnan?

PHILOKLEON.

Ithakából, a
Szōki családból.

BDELYKLEON.

No, ha *Senki* vagy,
Zeüsz iccse! *semmit* érő a cseled.
¹⁹⁰ Húzd csak ki mindjárt! *ní*, az istenadta,
Hová bebúvik! olyba képzelem
Ottan kucorgva, mint számárcsikót.

PHILOKLEON.

Békével hagyjatok, mert megverekszünk!

BDELYKLEON.

Verekszel, mért?

PHILOKLEON.

„Szamár árnyékaért.”²

BDELYKLEON.

¹⁹⁵ Ügyetlenül gonosz vagy s vakmerő.

PHILOKLEON.

Mit, én gonosz? mert nem tudod jelenleg
Mily jó vagyok; de megtudod, bizisten,
Ha majd a vén bíró *háját*³ eszed!

BDELYKLEON.

Told a csacsit, magaddal, befelé.

PHILOKLEON.

²⁰⁰ Birótársim, Kleon, ne hagyjatok! (*E1*).

¹ Lásd *Odysee*. IX. ² Ismert közmondás. ³ Örökségét.

BDELYKLEON.

Ordíts, ha kell, a zárt ajtó megett. —
Tolj sok követ te az ajtó elé,
A makkot ejtsd le a tolóreteszbe,¹
Meg a keresztrúdhoz feszítsd oda
205 — Siess — a hengert. (El.)

SOSIAS.

Júj, forgózom-atta!
Honnét esék rám e göröngy?

XANTHIAS.

Bizonyyal
Egér dobálja rád onnanfelül.

SOSIAS.

Egér? nem istenuccse a! hanem
Cserép alá bújt vén padlás-bíró.

XANTHIAS.

210 Oh! még verébbé válik: elröpül.
Ide a hálót, ide! hess vissza, hess!
Zeüsz uccse, könnyebb volna őrzeni
Egész Skionét,² mint egy ily apát. —
Már most pedig, hogy ezt elhessegettük,
215 S nincs mód kibujnia észrevétlenül:
Miért ne alunnánk egy cseppet mi is?

SOSIAS.

De, balga ember, mindjárt jönnek ám,
Hogy ezt kicsalják, bírótársai.

XANTHIAS.

Ne beszélj! alig szürkül az ég.

SOSIAS.

Bizisten!
220 Régóta ébren vannak már azok.
Éjfél után már kezdik hívogatni,

¹ Néhol a népnél még ma is vannak fazarak, melyek leeső makkjait, azaz cövekeit, a szintén fakulcs makkjai fölemelik, s ez által a zárat félre lehet húzni, s az ajtó kinyílik. ² Város, mely éppen akkor szakadt el az athenaeiektől.

Mécs a kezökben, és dúdolván egyre
Ódonszidonphrúnikhosz-éneket,¹
Hogy ezt kicsalják.

XANTHIAS.

Nos, ha arra kell,
225 Majd megdobáljuk kövel, úgy-e, őket?

SOSIAS.

De, jámbor, olyan e csoport öreg,
Mint a darázs-fészek, ha felboszantják;
Hegyes fulánkjuk van, kinőve a
Hasuk végéből, és zajogva, zúgva
230 Szökdösnek és pattognak szikraként.

XANTHIAS.

Azzal ne gondolj: csak kövem legyen,
Bíró-darázsok fészket szétverem.

KAR.

[Előének.

Jer, Kómiás! lépj biztosan, bátran haladj: ma késél.
Mászor nem így: szívós valál, Zeüsz uccse, mint az írha,
235 Most meg ni még Charinades is jobb gyalog tenálad.
Jer Strymodór, te konthylí, te legjobb a bírák közt;
De itt van-é Energides, vagy Chabes, a phyléi?
Mind jőjön, a ki még amaz öltőbeli, ihajla!
Mikor Byzántot megvevők; s együtt valánk, mi ketten,
240 Órálni, és barangolás közt éjjel a sütőnek
Elloptuk a nagy teknejét, s felhasgatván, tűzénél
Úgy főztük a tyúkhúrlevest,² vagy a mi mást találtunk.
Hanem siessünk, férfiak, ma Lachésón³ van a sor:
Pedig Lachés egy kincs-köpű, mindenki azt beszél.
245 Tegnap tehát urunk Kleon meghagyta, hogy ma jókor
Talpon legyünk, háromnapi *haraggal* fölszerelve,⁴
Megbüntetendők vétkiért. No hát, öreg barátim,
Siessünk míg ránk nem virad, s a méccsessel vigyázva
Körültekingessünk, nehogy valaki még leüssön.

¹ *Phrynichos* tragoedia-író, kitél volt a *Phoeniciai nők*, s ebben *Sidon* város sokat emlegetve. Innen van összetéve ez a komikus hosszú szó.
² *Tyúkhúr*, egy növény. Nem *tyúkhús*. ³ Siciliában vezérkedett. Most Kleon bevádolta sikkasztásért. ⁴ Mint 3 napi eleséggel a katoná. Rendesen így adta ki az induló parancsot a vezér.

FIÚ.

250 Apám, apám! ezt a sarat, jól vigyázz, kerüld ki.

KAR.

Keress egy szalmaszálat és told fölebb a mécsbélit.

FIÚ.

Hísz *ezzel*¹ is jó lesz nekem szítani a kanócot.

KAR.

De hol tanultad, újjal a mécsbelet piszkálni,
Mikor most is szűken van az olajunk, te töksi!
255 De nem fejed fő, venni a drága olajt, úgy-e?

FIÚ.

Ha még egyszer poflével intsz jóra, hát, biz'isten!
Eloltva mécsseink, haza nyargalunk, s azontul
Majd a sötétben a sarat lámpa nélkül itten
Gázolhatod, habarhatod, mint szalonka, térdig.

KAR.

260 Büntettem én különbet is² már tenálad, fattyu. —
Valóban, itt a hol megyek, habarék van, érzem;
Pedig megint nincs benne mód, hogy Zeüsz negyednap
Alatt esőt ne adna, mert ordas a mécs hamva
S olyankor esni fog, tudom. Kell is jó eső még
265 S északi szél, hús idő, a kései vetésre. —
De hát eme házban lakó társamat mi lelte,
Hogy nem mutatkozik sehol és gyűlésbe nem jár?
Nem volt elébb ily vontatott, még elüljárt mindig,
Fújván elől Phrynich dalát, mert szeret dalolni.
270 Egyet mondok: álljunk meg itt, férfiak, s dalolva
Hívjuk ki őt, ha nétalán, énekem meghallva,
Kijőne az ajtó elé, kedve telvén abban.
Mért nem jelenik meg az ajtónál
Öregünk s nem figyel erre?
275 Tán saruját elveszté bizony, vagy megüté
Sötétben lába egyik ujját?
Vagy bokája dagadt meg szegény öregnek
S a mirigye fölfakadt?

¹ Az ujjával. Erre természetesen több olaj ragad mint egy szalmaszála, azért szidja s üti pofon. ² Mert *bíró*.

Ő volt pedig legkérelhetlenebb közöttünk,
280 Rajta ki nem foga senki, vagy, ha sarokba szoríták,
Lehúzva fejét: „Követ főzesz”¹ felelé.

Vagy a tegnapi emberért haragszik tán
— Ki úgy rászede és kisurrana,² mondván, minő
Lelkes Athenae-barát:

285 Ő adta fel a Sámosi dolgot³
Legelébb — ez fáj neki tán, s az ágyat nyomja lázban,
Mert olyan természete van.

De azért kelj már, öregem! s magadat
Szúnj meg emészteni, és ne boszankodj:

290 Sorba jön egy zsiros⁴ ember
Thrácia áruói közzül:
Azt eltemeted majd. — No vezess hát, te fiú!

[*Stroph.*

FIÚ.

Valamit kérek, apám, úgy-e szíves léssz teljesíteni?

KAR.

Bíz igen, drága fiacskám; nosza mondjad, mit akarsz
  hogyan vegyek?

295 Úgy vélekedem: tán a barackot⁵ szereted?

FIÚ.

Ne, ne: jobb lesz füge inkább, apa: édesebb az.

KAR.

Azt nem,

Ha akasztva látlak, úgy se.

FIÚ.

No bizisten, ha vezetek tapot is hát!

KAR.

Telik ebből a parányi napidijból,
300 Úgy-e, liszt, fa, paszuly s minden egyéb, harmadmagam-
  nak?

Te pedig fűgét kérsz!

¹ Mint: szerezcent mos, sükeretlen dologban fárad. ² Az ítélet alól.
³ Történeti vonatkozás, midőn egy Karystion nevű elárulta a Samosiak hadi
készületeit, s ezért a velők harcban levő athenaeiektől nagy jutalmat nyert.
⁴ *Gazdag*, a kit elítélhetsz, kárpótlásul a másik helyett. ⁵ Eredetiben *kocka-
féle csont*. Hogy azt sem akar venni pénzen, hanem adni a fejére, az alábbiak-
ból kitetszik.

FIÚ.

[*Antistr.*

De, apácskám, ha az árkhon ma nem is tartana ülést,
Ugyan akkor hogyan ennénk ma ebédet? Mi kilátás a mi
Számunkra, vagy „átkelni a szent Helle vizét”?¹

KAR.

³⁰⁵ Ajajaj', haj, ajajaj, haj! bizony isten nem tudom, hé,
Az ebéd honnan kerülne.²

FIÚ.

„Mire szültél, nyomorult édes anyám, hát,
Bajok és gond közepett hogy legelésszek?”³
„Téged” oh kicsi zsák „hasztalan ék, hordván magam-
mal?... ”

³¹⁰ Nosza, sírva-sírjunk!”

¹ Pindarusból parodiáz. ² A bírói 3 obolra szorított szegénységét jellemzi a heliastáknak. ³ Euripidesből.

II.

PHILOKLEON.

Barátim, rég sovárgok itt,
Dalotok hallván az ablakon átal,
De sehogyse tudom belátni, mit cselekedjem;
Úgy őriznek ezek, mivel szökhethném veletek nagyon,
³¹⁵ A szó-vederhez, hogy ott valamicske gonoszt cselekedjem.
De te dördülj egy nagyot, oh Zeusz,
S tégy nosza *füstté*¹ engem, olyanná
Mint Proxenes, avagy Aeschines,
E hazugság-lomblugosa!
³²⁰ Tedd, oh uram, ezt irgalmadból,
Szánd meg nyavalyám! s vagy nyomba' tüzes
Villámaid hamvasszanak el,
Azután fújd szét a hamut rólam
S dobj, mint sült halat, ecetes pácba;
³²⁵ Vagy azon kővé alakíts, melyen a
Szavazó kagylót számbaveszik.

KAR.

Hát ki az, ki feltartóztat, a reteszt ki csukta rád?
Szólj: barátaidnak mondod.

PHILOKLEON.

A fiam. De ne kiáltsatok úgy; ott fön alszik: csendesen!

KAR.

³³⁰ S mi ürügye, oh te balga, a miért így bán' veled?
(Mínek örvével teszi ezt?)

¹ *Füst* egyszersmind *hérkedő-hazug* értelmű volt.

PHILOKLEON.

Hogy ne járjak, oh barátim, törvényt tenni — és
gonoszt.
Ennem-innom adna itthon: azt meg én nem akarom.

KAR.

Ezt meré tenni az alávaló!
335 Oh, Népfecsegi-Kleon,
Be' igaz a fiatalok felől a mit szólsz!
Soh'se mert voln' az az ifju ember illyet mondani,
Ha nem rögzött honáruló.
S mivel ez így van, ideje hát már új cselet gondolni
tenéked,
340 Hogy lopva s ez ember híre nekül szépen lejöhess ide
hozzánk.

PHILOKLEON.

De mi volna ez ám? ti okoskodjatok: én mindent meg-
teszek aztán,
Úgy bánt a kíváncs: a deszkafalak közt elsétálni csigám-
mal.¹

KAR.

Van tán valamely nyílás odabenn, melyet bővebbre ki-
áshatsz,
S melyen átbújhatsz, rongyba takartan, mint egy „furfan-
gos Odysseus”.

PHILOKLEON.

345 Mindet betömék, nincs annyi lyuk is, melyen egy
szúnyogcsa kiférne;
Egyebet kell hát kitalálnotok: itt soha lyukkal nem
lyukadunk ki.

KAR.

Emlékszel-e hát, mikor a Naxos szigetét hajdanta be-
vettük
S ott táborozánk: hogy ereszkedtél nyárs lopni a bástya-
omromról?

PHILOKLEON.

Tudom azt: de mit ér? nem olyan sor ez itt, s amához
csöppet se hasonló:

¹ A fentebbi szavazó kagyló.

350 Fiatal voltam, birtam magamat, könnyű volt lopni le-
másznom;

Nem is őriztek; szabadon, bízvást
Jöheték-meheték. De ma fegyverezett
Csatasorban erős férfiak állnak
Őrt ellenem a kijáratokon:

355 S kettejük épen, mint hús-orozó
Macskát, nyárssal les az ajtón.

KAR.

Mindazáltal útat-módot kell találnod hirtelen, mert
Virrad, édes méhikém!

PHILOKLEON.

Legjobb hát, ha szerterágom ezt a hálót. Megbocsáss
360 *Artemis*, ha szent hálódnak *árt emitt*¹ az én fogam.

KAR.

Már ez oly ember beszéde, a ki mindjárt mentve lesz.
Csak vesd neki az inyed.

PHILOKLEON.

No'jszen ez már el van rágva; csak ti ne kiáltatok:
Jól vigyázzunk, meg ne sejtse a fiam Bdelykleon.

KAR.

365 Semmitől ne tarts, barátom, semmitől: ha mukkan is,
Torkára forralom bizony, s szaladni fog
Ember-halálból, hogy tanulja meg, másszor nem tiprani
Az istennők² szövedreit.

Hanem a kötelet oda hurkolván a padláslyukhoz, ereszd le
370 Magadat, derekon átkötve, — szived töltvén Diopieithesi³
hóbort.

PHILOKLEON.

Igen áml de ha majd ezek észreveszik, s horgászni találnak
utánam,

És fel akarnak rántani újra: mondjátok, mit cselekesztek?

¹ Az eredeti szójáték fordíthatatlan. ² *Déméter és Persephone*. Tréfásan e helyett: „szent titkait” (mysteria). ³ Egy rhétor, s úgy látszik eszelős, hóbortos ember.

KAR.

Védünk bizony, és mind tölgyfa-kemény bátorságot tanusítunk,
Hogy senki se bír gátolni tovább; mi mutatjuk ezt meg,
azonnal.

PHILOKLEON.

³⁷⁵ Úgy ráadom a fejemet, bízván bennetek; ám azt kikötöm, hogy
Ha talán rajtam valami esnék: vigyetek ki ti, megsíratottan,
S temessetek a rostélyzat alá.¹

KAR.

Ne beszélj így, bátya, ne is félj;
Csak ereszkedjél le, fohászzkodván atyavédő isteneinkhez.

PHILOKLEON.

Oh, Lykos isten,² hős szomszédom, ki gyönyörködöl, énvelem
együtt,

³⁸⁰ A vádlottak könnyeiben s jaj-szavaiban az alpereseknek,
A miért egyenest oda költöztél, ezeket hogy halljad örökké,
Egymagad a félisteni karból ez üvöltökhöz telepedvén:
Könyörülj rajtam s szabadíts meg most engem szomszédodat;
imé!

Felfogadom, hogy a sövényednél soha nem vizelek, soh'se
f. . gok.

BDELYKLEON.

³⁸⁵ Hé, talpra!

SOSIAS.

Mi baj?

BDELYKLEON.

Valamely hangot hallék repdesni köröttem.

SOSIAS

Elosont az öreg?

BDELYKLEON.

Nem még, de akar; bocsátkozik is lefelé már,
Átkötvén derekát.

¹ A törvényszék helyén. ² I. félisten temploma közel volt a dikasterionhoz, melynek szegényes környezetét a bírák felhasználták.

SOSIAS.

Ejnye, gonosz! mit akarsz? Mégy vissza legottan?

BDELYKLEON.

Menj föl szaporán más oldalon, és hátulját üssed az ággal,
Ha talán a révbe farolhatnók, szent lombbal verve, hajóját.

PHILOKLEON.

³⁹⁰ Nem védetek-é hát mindnyájan, kiknek pöre dűl az idén el:
Hej, Smikythion és Tisiades, meg Chrémon, meg Pheredeiphos?
Mikor ótalmaztok, ugyan, ha ma nem, mielőtt felhúznak
egészen?

KAR.

Nossza, mit késünk kiadni azt a mérget és dühöt,
Mely felfortyan bennünk, hogyha fészkünk bántja valaki?
³⁹⁵ Most szögezzük, most, az éles nagy fulánkot,
Mellyel a vétkest büntetjük, jó feszesre.
Dobjátok le csak sebessen azt a zubbonyt, hé fiúk,
S fussatok kiáltva, hírül adni nagy Kleonnak ezt,
Mondjátok: sietve jőjön,
⁴⁰⁰ Mert honáruló ember van itt, s akasztófa-virág,
Ki javasolni merészeli,
Hogy nem kell igazságtevés!

BDELYKLEON.

Jámborok, de halljatok szót, és ne ordítozzatok.

KAR.

Sőt, biz'isten, fel, az égig! mert ezt nem bocsátom én.
⁴⁰⁵ Hát ugyan nem zsarnokság ez, szörnyű és nyilvánvaló?
Oh városom! oh Theóros¹ istentelensége!
S ki még előljárónk van ily — hízeltető!

XANTHIAS.

Jé, Herakles! még fulánkjok is van; látd-e azt, uram?

BDELYKLEON.

Van biz, a mivel Philippost,² törvény útján, megölelék.

¹ L. fentebb. Esküszegő és parázna is. ² Sycophanta. Így neveztettek az árukodók, feladók, kémek. (Füge-feladók, kik jelentik, ha valaki tiltott fűgét árul.)

KAR.

410 Most már téged ölünk meg. Sorba fordúlj, erre mind!
Bátran öltsd ki a fulánkot, s rászögezve szúrd belé,
Csatarendben, harci dühvel, vad haraggal telve be:
Tudja meg jövőre, hogy mi: háborgatni a köpút!

XANTHIAS.

Már az, istenuccse, szörnyü, ha ezekkel vívni kell;
415 Iszonyodom, látva is már borzasztó fulánkjakat.

KAR.

Hát ereszd a fogolyt: mert ha nem: tudd meg azt,
A tekenős béka bőrét irigyelni fogod.¹

PHILOKLEON.

Rajta hős-szívű darázsok, édes bírótársaim!
Rajta, ki az alf . . ébe repüljön be mérgesen,
420 Ki meg a szemét körösleg csípje, és az ujjait!

BDELYKLEON.

Oh Midas, jövel segítni, oh Masyntias,² ne hagyj!
Fogjátok meg jó erősen, s ne adjátok senkinek,
Mert különben vasra verlek, és nem kaptok reggelit;
Értem én, a szél honnan fú, mikor a levél zörög.

KAR.

425 Azt mondom, ha nem bocsátod, mindjárt kapsz egy jó dőfést.

PHILOKLEON.

Oh te kígyólábu Kekrops,³ hős királyom és uram,
Engeded, hogy barbar szolgák kezeiket rám tegyék,
Kiket annyit abrakoltam s vékám négy mércés kivolt?⁴

KAR.

Nem való hát, hogy a vénség búval-bajjal van teli?
430 De való! ím volt urokra kezét mernek e gazok
Tenni és erőszakolják, elfelejtve mind azon
Ócska zubbonyt, régi sinkót, melyet tőle kaptanak,
S mint ruházá télen át, hogy el ne fagyjon, lábukat.
De hiába, semmi hála bennök a vén bocskorért!

¹ Hogy vastag és kemény. ² Szolgák, mint néma személyek. ³ Athenae régi királya. ⁴ Azaz teljes mértékben megverte.

PHILOKLEON.

- ⁴³⁶ Nem bocsátsz el, gonosz állat, bár eszedbe juttatom,
Mikor a szöllőlopáson értelek, s hurcoltalak
Meggötni az olajfához, s emberül meghánytalak,
Hogy ezentul hú légy hozzám: mégis hálátlan levél.
De bocsáss te, és te is te, míg ki nem jó a fiam.

KAR.

- ⁴⁴⁰ Megsiratjátok, rövid nap meglakoltok ti ezért,
S megtudjátok: mi az olyan férfiak boszúja, kik
Hamar bőszek, s törvényt tesznek, s tormát pislant¹
a szemök!

BDELYKLEON.

Verd el, Xanthias fiam, verd, házamtól e sok darázst!

XANTHIAS.

Sz' azt cselekszem: fojtsad őket füsttel *tésis*, Sosias!

SOSIAS

- ⁴⁴⁵ Hesseetek már a manóba! nem tágítottok? bottal üsd!

XANTHIAS.

És te füstöld Aeschinessel,² attul bódul meg hamar! —
Elpusztúltok valahára? el győzünk-e hajtani?
Istenuccse, mind oly mérges (azért nem birunk velök),
Mintha méz gyanánt Philokles³ verseit ették volna meg!

KAR.

- ⁴⁵⁰ Hát nem látja a szegény nép ezt a tiszta zsarnokságot
Észrevétlenül hogy belopózkodik,
Ha te, oh *gonddal-gonosz* te, és Ayniashaju⁴
Már eltiltasz a törvénytől, melyet a város hozott
S magad kényúrkodol.

BDELYKLEON.

- ⁴⁵⁵ Nem lehetne, vad rivalgás, harc és háború ne'kül
Szóba állanunk egymással, s kezdenünk egyezkedést?

¹ Mérgesen néz. ² Mert az *kapnos* (füst): kérkedő, hiú, hazug ember.
³ Tragoedia-szerző. Keserű tragoediákat írt, *epének* csúfolták. ⁴ Nagyhajú:
kényenc.

KAR.

Vélled szóba, népgyülölő, te királyos pártbeli?
Te Brasídás¹ hitű, gyapju-rojtos ruhát
Viselő! te bajusz-növelő spártai!²

BDELYKLEON.

⁴⁶⁰ Jobb is volna hát, biz isten, apa nélkül lennem el,
Mint naponként ennyi bajnak hányattatnom tengerén.

KAR.

Még alig a kezdetén vagy, még ez mind csak semmise,
(Hogy röviden kettévágjuk háromrőfös nagyszavad,)
Még nem érzed, nem fáj semmid: de ha majd a közügyész
⁴⁶⁵ A nyakadba zúdít mindent, s hívja cinkos társaid!

BDELYKLEON.

De, az istenekre! békén hagytok-é már valaha?
Vagy tovább is verjük itten, nyúzzuk egymást, napokig?

KAR.

Nem megyünk, nem mi, míg lesz belőlünk egy íz:
Mert te zsarnokságra törekszel.

BDELYKLEON.

⁴⁷⁰ Mily hamar zsarnokság néktek minden s összeesküvés,
Bár legyen nagy, bár csekély vád, melyet felkap valaki!
Ötven éve, a nevét se hallám e bünöknek én,
Most meg olcsóbb mint a sóshal, s piacon hányják-vetik.
Kecsegét ha vesz az ember, *keszeget*³ meg nem akar:
⁴⁷⁵ „Zsarnok asztalt tart!” s ha épen szárdellához fűszerül
Még párhagymát is vásárol, félre sandal a kofa
S mondja: „Még te párhagymát kérsz? zsarnok módra,
  ügye-bár?
S azt hiszed, Athéne túri néked a finnyálkodást?”

XANTHIAS.

Tőlem is, hogy tegnap délben a rimához bemenék,
⁴⁸⁰ S lovagoljon, mondám néki, felbőszülve kérdező,
Visszaállítom talán a Hippias⁴ zsarnokkorát?

¹ Spártai vezér. *B. hitű* tehát: spártai érzelmű. ² Szóval: *ellensége* hazádnak. ³ Az eredetiben tengeri halak vannak. ⁴ A szójáték *hippos* (ló) és *Hippias* (név).

BDELYKLEON.

Mert ezek az ilyen vádon kapva-kapnak; engem is,
Hogy apámat arra kérem, hagyja félben ezt a rossz
Hajnal-járkel-árulkod-biráskod-nyomorú szokást,
485 S éljen úri kényelemben, mint Morychos:¹ e miatt
Vádolnak, hogy összeesküdt, zsarnok-ézelmu vagyok.

PHILOKLEON.

Zetüszre, méltán is! madártej sem kell nékem, hallod-e,
Amaz életért cserébe, melytől most te megrabolsz;
Rája-halnak, ángolnának sem örvendek: jobb izü
490 Nékem annál, fojtott lére,² egy kis ítélethozás.

BDELYKLEON.

Mert, bizisten, hozzászoktál kedved abban tölteni:
De, ha nyugton rám figyelnél s okaim meghallanád,
Megmutatnám, azt remélem, hogy csalódot szerföltt.

PHILOKLEON.

Én csalódom, bíró lévén?

BDELYKLEON.

Kinevetnek, s nem tudod,
495 Olyan emberek, kiket te csakhogy nem bálványozol;
Szolga vagy, s nem veszed észre.

PHILOKLEON.

Szolgaságról mit beszélsz?
Én parancsolok mindennek.

BDELYKLEON.

Nem bizony te, szolga vagy,
S elhiszed, hogy te parancsolsz; mert ugyan mondd, jó apám,
Mi előnyöd néked abból, hogy Hellast adóztatod?

PHILOKLEON.

500 Hát igen sok: én bírónak hívom köztünk ezeket.

BDELYKLEON.

Én is. El kell őt bocsátni.³

¹ Elpuhult kéjelgő. ² Játék: a törvényes megfojtás. ³ T. i. az apját, kit a szolgák még mindig fogva tartottak.

PHILOKLEON.

S adjatok kardot nekem!
Mert, ha meggyőzesz okokkal, én belébocsátkozom.

BDELYKLEON.

S ha nem állsz az ítéletnek: monddsa, jámbor, mit fogadsz?

PHILOKLEON.

Sohse kapjak áldomásul egy korty — napidíjat is!

KAR.

⁵⁰⁵ Most a mi falkánkbelinek új valamit
Kell mondania, és nem csupán ez ifjú
Ellen irányozni szavát: mert ime lásd, mi fontos
Nagy küzdelem, a mi reád
Vár, s az *egész*¹ körül foly, hogyha — ne adja isten —
⁵¹⁰ Most ez le talál győzni téged.

BDELYKLEON.

Fusson csak egyik, hozza ki jegyzőkönyvem szaporán.

KAR.

Minek nagyítod hát magad, ha még ilyet parancsolsz?

BDELYKLEON.

Csak emlékeztető gyanánt jegyzem föl, a miket mond.

PHILOKLEON.

Mit mondatok: ha mégis ez leszónokolna engem?

KAR.

⁵¹⁵ Semmire sem jó az öreg, száza sem ér egy fakovát;
Nemde az úton is gúnynevet adnak immár:
„Galycipelő”² nevünk, és „vádíratokon boríték”³
Hanem oh te, kinek most a mi egész uraságunkért feleselni
Szándokod, a nyelved elővedd ám, s nagy-bátran most
köszörüld meg!

¹ T. i. az egész bírói intézmény körül. ² Egyébre sem valók, mint hogy ünnepevényeken a szent galyat vigyék. ³ Azaz: eldobni való.

PHYLOKLEON.

- 520 Kezdem az induló pécénél, s elejétől megmutatom, hogy
A mi királyságunk egynél sem hitványabb széles e földön.
Mi van oly boldog s oly irígyelt, oly duskáló, rémletes állapot
Mai nap, mint a bíró-ember, noha még hozzá öreg ember?
Ki mihelyt ágyból felcihelődik, már ott várják a sorompón
- 525 Nagy férfiak őt, *ölesek* bizony; és alig ér oda, már valamennyi
Nyújtja feléje kezét, a puhát, a közpénzek megrabolóját,
És meghunnyászkodva, síralmas hangon könyörögnek előtte:
„Szánj meg, apám, kérlek, ha ugyan magad is csentél valaha
közpénzt,
Tisztviselő lévén, vagy eleség-vásárló biztos a hadnál.”
- 530 Ki biz azt sem tudná, élek-e én, ha minap meg nem szabadítom.

BDELYKLEON.

Ezt a hódolatot följegyezem, hogy jusson eszembe, ha majd
kell.

PHILOKLEON.

- Bemegyek hát, szinte imádottan, s haragom símára törölve,
Odabent abból, mit künn fogadék, bizony én mit sem telyesít-
tek,
Hanem a védő szónoklatokat kezdem hallgatni gyönyörrel.
- 535 Hogyne, mikor mennyi hizelgő szót nem hall ilyenkor a bíró!
Ki szegénységét panaszolja elő nagy-síránkozva, s bajához
Addig rak költött bajokat, míg az enyémet súlya föléri;
Ki meséket mond, vagy Ezópusból vesz holmi nevetni valókat,
Ki önelceivel nevetésre fakaszt, haragom hogy megszelidüljön.
- 540 Ha pedig minderre se hajlunk, a gyereket vonszolja be kéznél-
Fogva, leányt, fiakat, valamennyi van: én szépen hallgatom;
ők meg
Összedugott fejvel bégetnek, mialatt apjuk, leborúlva
Mint isten előtt, reszketve könyörg, hogy mentségére
szavazzak:
„Ha megindít a kis-bárány hang, gyermek hangjára kegyel-
mezz!”
- 545 Ha pedig — mond — a malacot szeretem, könyörüljek lánya
síralmán;
S ekkor haragunk tekerő-peckét kissé tágabbra eresztjük.
Hát nemde nagy a mi uralmunk s a gazdagság föl se vevője?

BDELYKLEON.

Följegyzem másodikul ezt: a *gazdász*¹ föl se vevőjét.
De ha, mint mondád, az egész Hellás ura vagy, mit nyersz
vele, halljuk?

PHILOKLEON.

⁵⁶⁰ Ha legényt avatunk, szabad a vizsgált fiunak szemlélni
szemérmét;

Ha meg Oiagros színész bekerül, addig híjába kerülget,
Valamíg *Niobe* legszebb helyeit végig nem mondja szavalva;
Ha pedig sípos nyeri meg a pert, ennek díjába előttünk
Indulót kell fújni, ha oszlunk, szájára kötött pofaszíjjal;

⁵⁶⁵ Valamely apa meghalván pedig, és lányát tévén örökössé.
Ráfogjuk: fejealja hibázik, s baja van végrendeletének
És a csigahéjnak,² mely pedig ép, s gyönyörűen rejtí pecsétjét;
Aztán mi magunk adjuk férjhez, annak ki esengve reábir.
S mindezt felelés nélkül, mit más felsőség nem tehet egy is.

BDELYKLEON.

⁵⁶⁰ Miket elsorolál, az ugyan mind szép, s irígylem dolgod azok-
ban:

Hanem egy valamit feszegetned kár: az örökösné csigahéját.

PHILOKLEON.

Hát még, a Tanács, meg a népgyűlés, ha nyomós ügyben
felakadnak

S arra szavaznak, hogy adassék át minékünk bírának a
vádlott;

Mikor Euathlos, meg ez a pajzsát elhányó *gaznevü*³ csélcsap:
⁵⁶⁵ „Nem akarnak elárulni” fogadják, „sőt készek vívni a népért;”
Meg hogy senki a népgyűlésen meg nem nyeri addig ügyét, míg
Azt nem kéri, hogy a bíróság eloszoljon ez egy szavazással;⁴
Hát, hogy maga e lármás Kleon is majd csak hogy meg nem
esz épen,

Tenyerén hordoz bennünket, s a legyet is tovakergeti rólunk!
⁵⁷⁰ Bezzeg, te saját édes apáddal soha ilyet nem cselekedtél;
De Theóros, lám, ki hízeltgőnek van, mint Euphemios,⁵ oly
nagy,

¹ Bocsássa meg Apolló e rosz szót; másképp nem lehetett az itteni játékot sejtetnem. ² Csigahéjjal borították be a pecsétet. ³ *Kleonymos* = bíres nevű, a helyett most *Kolakonymos* = *hízeltgő nevűnek* mondja. De az a szó nem fért be. ⁴ Akkor *egy* per után, az egész napi díjat (3 obol) megkapják. ⁵ Tehát ez is hízeltgő.

Veszi a spongyát a medencéből s megfénymázolja cipőnket.
Látod-e hát, mily boldogságtól fosztasz meg s zárod el útam,
Melyet te ugyan szolgálatnak nevezél s akarál bizonyítani.

BDELYKLEON.

575 Csak telj be beszéddel; majd beleúnsz: és akkor végre kitűnik,
Hogy az a híres nagy uraságod sem egész fenekig csupa
téjföl.

PHILOKLEON.

S mi nekem mind közt legkellēmesebb, mit azonban szinte
felejték:

Mikor aztán a napidíjammal haza ballagok, otthon ölelget
Mindenik a pénzért; legelőbb is lábam megmossa leányom
580 S megkeni, aztán lehajol hozzám, és megcsókolva *papá*zgat,
Mialatt számból¹ a nyelvével a három obolt kihalássza;
Feleségem szintén hozza elém hízelgő árpalepényét,
Aztán maga is mellém ülven, szép szóval erőltet: „Egyél csak!”
„Lakjál jól, lelkem!” az flyeneket szeretem s hogy nem
teredád kell

585 Tátanom a számat, meg a sáfárt, — mikor ad már egyszer
ebédet —

Szidni motyogva, hanem, ha nékem rögtön nem hozza, mikor
kell,

Itt van bajaim bástyája, nyilak háritó pajzsa, kezemben!²
Bort tölteni meg ha feledsz, behozom teli borral eme csacsi-
forma

Orros-edényt, s töltök lehenyélvén; számaram pedig, álla-
kitátva,

590 Nagyot ordít, s a te csuporkádat dörögve-morogva le —
f . . gja.

Hát nem nagy az én uraságom? vagy mivel a Zeüszé derekabb
már?

Rólam is úgy szólnak, mint Zeüszről:

Mert ha zajongunk odabent mi birák, azt mondja, ki elmegy
az útcán:

„Hogy mennydörög, én uram-isten Zeüsz, a törvényház!”
ha meg aztán

595 Villámlom is: a gazdag nagy urak cuppantva bűdösset
eresztnek.

Magad is félsz ám tőlem olyankor,
Bizony isten félsz: de nem én tőled; sülyedjek el én, te! ha
félek.

¹ *A zsebellen* görögök szokott erszénye. ² A 3 obol.

KAR.

Még ily világos-kereken
Szólani és fly eszesen senki-fiát se hallék.

PHILOKLEON.

⁶⁰⁰ Hász' azt hívé, könnyű leend *parlag szállót beszűrni*:¹
Jó hát, ha megtanulja: mily erős vagyok vitában.

KAR.

Mindenen hogyan átmene, mitsem hagyott el,
Hallva, szintén büszke valék reája,
S mintha talán a Boldogok szigetén² itélne,
⁶⁰⁵ Úgy örülék szavának.

PHILOKLEON.

Ni, hogy nyújtózik és feszelg: magán kívül van ez már.
Bizony, meg is teszem ma, hogy szemed zöld karikát hány!

KAR.

Most az idő, fonni ezer-féle cseled: hogy menekülj,
Mert haragom megszelídíteni nehéz,
⁶¹⁰ A ki velem vitázik.
De malomkövet is nézhetsz, a mely jól meg van vágva,
magadnak,³
Ha olyat nem tudsz mondani, a mi dühömet dercére darálja.

BDELYKLEON.

Nehéz ugyan, és komolyabb tárgy, mint efféle komédia
kíván,
Gyógyítani a városnak egy-egy veleszült s rögzött nyavalyá-
ját:
⁶¹⁵ Mindazonáltal „mi atyánk, Kronides!”⁴

PHILOKLEON.

Csak hagyd el, sohse atyázzgass;
Mert, ha nekem, hogy rabszolga vagyok, egyszerre be nem
bizonyítod:
Meghalsz, bizonyos! ha kitiltanak is végképen az áldozatok-
tul.⁵

¹ Közmondás. ² Az atlánti oceánban képzelték; olykor pedig az *elysionnal* egyjelentésű, hol a dicsőültek tanyáznak. ³ Hogy malomkövel daráld össze a dühömet, mert *szóval* bajosan fogod. ⁴ Homerosnál mondja Odysseus. ⁵ Mint gyilkost, excommunicálnak.

BDELYKLEON.

Most ide hallgass, édes apácskám, kissé lebecsátva szemöldöd.
Számítsd fel, ugyan, csak könnyeden és csak az ujjaidon, ne
köveccsel,

- ⁶²⁰ Az adót, mely hozzánk befoly összesen, a társas városok által;
Külön ettől a vámot, külön a sok százalagos jövedéket,
Bírság- s helypénzt, bányát, kikötőt, földbért, eladott javak
árát:

Ennek az összege lesz közel egy pár ezer évenkénti talentom.
Most ebből vonj le az ítélő bírák napidíjja fejében

- ⁶²⁵ Hatezerre valót (bíró-jogosult polgár több nem lakik itten):
A mi tehát néktek esik, szorosan százötven lesz a talentom.

PHILOKLEON.

Hát még tizedét sem kapjuk, ugyan, díjúl a jövedelemnek?

BDELYKLEON.

Zeüsz uccse, nem azt.

PHILOKLEON.

Hova megy hát mind el az a
tengernyi bevétel?

BDELYKLEON.

Ezek a „Soha nem hagyom Athénét!” ezek a „Vért ontok a
népért!”¹

- ⁶³⁰ Nyelik el; mert hát te, apám, önkint teszed őket kényuraiddá,
Lefőzve az ily mondókákkal. S ezek aztán ötvenesével
Szednek ajándékba talentomokat megijesztett városainktól,
Fenyegette: „Behozzatok az adót, vagy olyat mennydörgök
a nép közt,

Hogy felfordul egész városotok!” Te meg örvendsz, a
hatalomnak

- ⁶³⁵ Rágódva körül májbőr-szélén s elhányni való fityegőin.
A társak² pedig, észrevevén, hogy te, meg ím e többi szemét-
nép,

Szavazó kasotokból csemegéztek s a nagy semmin lakomáztok,
Ötödik kerekül néznek, bizony, és amazokhoz gyúl az ajándék:
Bor, szőnyeg, edény, sajt, méz, sütemény, fejbánkös, csésze,
ruházat,

¹ A demagogok, kik ily phrásisokkal ámítják a népet. ² A szövetséges
(valóságban: alárendelt) városok.

⁶⁴⁰ Koszorú, nyaklánc, poharak, kelyhek, gazdagság, kellemes élet;

Te meg a mit bírsz, a miért vízen és szárazon annyit evickélsz, Abból bizony egy fej foghagymát sem ad a fazekadba, de senki.

PHILOKLEON.

Bizony isten, nem! minap is három fejet úgy hozaték a szatócstul.

Hanem a *szolgálatomat* bizonyítsd: megöl a nagy várakozás már.

BDELYKLEON.

⁶⁴⁵ Hát nem csupa szolgálai állapot az, mikor ők dús hivatalokban Húzzák a fizetést, magok úgy, mint farkcsóváló pereputtyok, Te meg, a mit sok fáradsággal, vár-víva, evezve csatázva Szerezél, abból, megköszönöd, hogy valaki még három obolt ad?

Hozzá, beparancsolnak s te bejárász, hogy a méreg fojtogot engem,

⁶⁵⁰ Mikor egy lefarú¹ ifjonc odamegy, Chaereas fia, férfigarázna, S hanyagon himbálva magát, *így* lép közitek, puha mozdulatokkal,

Mondva: „Korán kell jőni s itélni idejében, mert a melyőtök Az adott jelnél későbbre marad, nem kapja ki három obolját.” Hanem ő megkapja ügyései díját, drachmát, bár jőjön utolszor;

⁶⁵⁵ S ha mit alperes ad neki, azt valamé'k archonnal, az ővele tartók

Közzől, megfelezik, s kicsinálják a dolgot ketten előre: Akkor van dolog! és, mint fűrészt, ez húzza erősen, az enged.² Te pedig lesed a napidíj-osztót, nem tudva, mi foly körülötted.

PHILOKLEON.

Azt tennék velem? Oh jaj, ne beszélj! fenekig feltúrod a lelkem,

⁶⁶⁰ Odahajtod egészen az elmémet, s nem t'om, mit téssz ma belőlem!

¹ Magyarítani nehéz, de ezt a szóképzést a néptől vettem „Le-s – gű” hallani ilyet. Természetesen, nem a görög értelemben: *καταπνυω*. ² Összejátszanak, mint két fűrészelő: mikor egyik húzza, a másik ereszti.

BDELYKLEON.

Mert lásd, te, ki dúsgazdag volnál jogosan, s ezek is valamennyin,

Én nem tudom, e népkibálók által lenyűgözve miként vagy;
Te, ki Pontustól Sardesig annyi városnak fő ura volnál,
Te nem élvezed azt, csak ez egy morzsát, a mit kapsz;
ezt is, olajként,

⁶⁶⁵ Csöpögtetik egy fürt gyapjúról a szádba, hogy élve maradhass,
De szegénynek akarnak hagyni: miért? megmondhatom én
neked azt is.

Csak azért, hogy tápláló dajkád ismerd jól, s majd ha uszítnak
Egy vagy más haragossokra, ugorj neki eb módjára vesztettül.
Mert hiszen a népet könnyű vón' eltartani, hogyha akarnák:

⁶⁷⁰ Van ezer város, ki nekünk az adót köteles évente behozni,
Ha parancsolnák nekiek, hogy csak hús ember tartson el
egy-egy,

Élhetne bizony húszezer¹ átheni polgár csupa nyúlpecsenyével,

Csupa gulásztával² s fecstéjjel, térdig rózsza s koszorú közt,

Méltóan élvezve honához s a marathoni győzödelemhez;

⁶⁷⁵ Míg mostan, olaj³-böngészőként, sullogtok utána, ki bért oszt.

PHILOKLEON.

Oh jaj, mi lel engem? mint valamely zsbadság fut karomon
le,

A kardot se birom tartani már, elalélt a testem egészen.

BDELYKLEON.

Bezzeg de mikor megijednek, egész Euboeát ingyen od'adnák
És ötven köblivel a búzát ígérik mindeniteknek;

⁶⁸⁰ Ámbár soha nem adtak semmit, csak minap öt köből árpát,
(Azt is nagynehezen, mércénkint, polgárságod⁴ feszegetvén.)
Ez okon csuktam be az ajtót rád,

Táplálni akarván holtodig, azt
Pedig épen nem,⁵ hogy ama fecsegők

⁶⁸⁵ Kinevessenek. És adok is mindent,
Valamit kívánsz —

Napidíj-osztó-tejet,⁶ azt nem.

¹ V. ö. *Nőuralom*: 1130. ² A tehén első teje ellés után. ³ Gyümölcszedéskor. ⁴ T. i. igazi polgár-e? ⁵ Akarván, t. i. ⁶ Mint *madártejet*. A közmondásnak, mely görögben is így van, comicus elfordítása.

KAR.

Mily bölcs ez a mondat: „Elébb mindkét félnek hallgasd ki
beszédét,

Azután ítélj.” Nekem úgy látszik, sokszorta legyőzted apádat,
690 Úgy hogy, haragom meglágyítván, botom ítéletre dobom
már.¹

Most hát, édes öreg pajtásom, velem egy kor- s karbeli társam,
[Strophe.

Fogadj, fogadj szót és ne légy oly esztelen,
Megbicsakolt s nagyon marcona férfiú.

Bár nékem is ily barátom vagy gondviselőm

695 Akadna, a ki jóra így intenél
Ím neked, nem tudom, melyík istened
Nyilván felfogta ügyedet és jót akar világosan:
Vedd hát köszönettel.

BDELYKLEON.

Biz' el is tartom, megadok mindent,

700 A mi való ily öreg embernek:
Nyalnia pépet, jó puha köntöst,
Kacagányt, asszonyt, ágymelegítőt
És hátvakarót.

De ni, hogy hallgat, szava sem hallik:

705 Ez nincsen inyemre sehogyse.

KAR.

[Antistrophe.

Magába szállva mind töprenkedik, minő

Oktalan ember is volt: de eszére tért

S előbbi dolgait hibának rója fel,

Hogy unszolásodat mért vetette meg.

710 Ámde most szót fogad valószínűleg,
Hanem fontolgat egy kissé, hogy változtassa meg sorát,
S vár tőled elébb szót.

PHILOKLEON.

Jaj, jaj nekem!

BDELYKLEON.

No, mit jajgatsz apám?

PHILOKLEON.

Ne ígérj nékem semmit ezekből:

715 „Oda vágy lelkem, ott halok élek”,²

¹ „Eltöröm a pálcát”, mondaná ma. ² A paródia Euripidesből.

Hol hírnök üvölti: „Ki nem szavazott még? álljon fel.”

S megvárom, akár mindig utolsó

Legyek a szavazó-kosaraknál.

Hamar, oh lelkem! — hol az én lelkem? —

⁷²⁰ „Hagyj menni, borúlt lélek!” de biz’ isten

Nehogy, ha Kleon maga vón’ is, eléim

Kerüljön már ma, lopásért!

BDELYKLEON.

Jer, jer, fogadj szót már apám, az égre!

PHILOKLEON.

De mit fogadjak? mondd, *egyen* kívül.

BDELYKLEON.

⁷²⁵ Melyiken?

PHILOKLEON.

Hogy ne bíraskodjam; ebben

„Hádes ítél elébb, mint engedek.”¹

BDELYKLEON.

No hát, ha ebben oly kedved telik,

Sohse járd te fel, hanem köztünk maradva

Láss törvényt itthon, a háznép felett . . .

PHILOKLEON.

⁷³⁰ S miről? ne vessz meg.

BDELYKLEON.

A mi tárgy akad.

Ha a kulcsárné lopva zárt nyitott:

Szabhatsz reá egy drachma büntetést.

Egy szóval itt is mindent úgy teszesz,

De herce-hurca nélkül. Reggelenkint

⁷³⁵ S derült időben a napon napolsz,²

Ha eső, hó esik, jó tűz megett

Bíraskodol, s ha délben kelsz is ágyból,

Nem zár előtted rostélyt a poroszló.³

¹ Euripides: *Krétai nők*. ² *Heliastáknak* nevezték őket a helyről, hol bíraskodtak. ³ A *thesmothet* nem ez; de nem fordítható alkalmasan. A későn jövőket nem bocsátották be.

PHILOKLEON.

No hát nem bánom.

BDELYKLEON.

S hosszú per ha foly,
740 Nem várod éhen, ajkharapva, és
Az alperesre titkon mérgelődve.

PHILOKLEON.

Hogyan fogom hát fel tisztán a tárgyat
— Úgy, mint elébb — ha egyre csámcsogok?

BDELYKLEON.

Még sokkal inkább: úgy is, a bírák
745 — Ha össze-vissza vall a sok tanú —
„Alig tudák” — így szoktuk mondani —
„Sokára felkérődzni az ügyet.”

PHILOKLEON.

Még rábeszélsz! csak egyet nem tudok:
Kitől kapok díjt?

BDELYKLEON.

Tőlem.

PHILOKLEON.

Jó; — tehát
750 Külön magamra, nem mással, kapom;
S habár hideg lel, úgy is megkapom.
Rútul kijátszott a minap Lysistrat
A kópé: fölvesz egy drachmát¹ velem,
Elkölti halra, és kezembe nyom
755 Egy tőke-halnak három pikkelyét:
Mohón bekaptam, azt hívén, obol,²
De, a szagára, undorral köpém ki,
S őt perbe vonszolám.

BDELYKLEON.

És mit felelt?

¹ Mert hat obol: egy drachma. A drachma értéke pedig körülbelül a régi ezüst huszasé. ² Szájába tette, mert zsebe nem volt.

PHILOKLEON.

Mit-é? kakas-zuzom van: pénzt adott,
760 De megemésztém; azt veté nekem.

BDELYKLEON.

Ládd, mennyivel jobb lesz, e részben is.

PHILOKLEON.

Jobb, jobb bizonynal. Kezdj hozzá tehát.

BDELYKLEON.

Várj engem itt: a holmiért megyek.

PHILOKLEON.

Lám, hogy telik be a jós mondata!¹
765 Azt tartja, hogy az athenaebelik
Egykor tulajdon házuknál ítélnék,
S mindenki épít tornácában egy
Parányi törvényházat, széltire,
Mint a Hekataeon,² az ajtók elé.

BDELYKLEON.

770 Itt van. Mi kell még? lám, mindent hozok,
A mit ígértem, sőt még többet is.
Ha a vizellés rád érik, ihol
Szegegy függ egy edény, hozzád közel.

PHILOKLEON.

Ez bölcs találmány, és nagy kényelem
775 Öregnek, a kít háborgat vize.

BDELYKLEON.

A tűzhely itt, és rajta lencse fő,
Hörpölsz, ha kell.

PHILOKLEON.

Ez már megint ügyes:
Itt, helyben ülve, lencsét hörpölök.
De hát ezt a kakast miér' hozod?

BDELYKLEON.

780 Hogy, ha elalszol a hosszú beszéden,
Ez majd kukorékol és aztán felébredsz.

¹ E jóslat nem létezik: csupán gúny. ² Hekate szobra, fülkében.

PHILOKLEON.

Egyet szeretnék még; a többi jól van.

BDELYKLEON.

Ugyan mit?

PHILOKLEON.

A Lykos hős templomát¹
Nem hozhatnád elő?

BDELYKLEON.

Dehogyan nem, itt van,²
785 És benne van, lám, a hős is maga.

PHILOKLEON.

Oh, hős uram,³ így szemrefőre mily
Nagy léhűtő vagy, mint Kleónymus!

SOSIAS.

Mert pajzsa ennek sincs, hiába hős.

BDELYKLEON.

Ha széket ülnél, hívnám a perest.

PHILOKLEON.

790 Hívd bátran, ülök már, imé leültem.

BDELYKLEON (*félre*).

Ugyan mit is kén' csak eléje hozni?
Ki és mi csint tett a háznép közül? —
(*Fenn.*) A thrák leány kozmásra főzte a . . . .

PHILOKLEON.

Megállj, megállj hé! majd tönkre tevél:
795 *Korlát* nélkül akarsz perest idézni,
Szentségeink közt első az pedig.

BDELYKLEON.

Nincs, istenuccse! de megyek, futok,
Magam hozok ki azt onnanbelől.
Csodálatos ez a hely-megszokás!

¹ Mely a dikasterion mellett volt. Lásd fönnebb 379. v. ² Képet hoz.
³ *Heros*, azaz félisten, ki emberből lett azzá.

XANTHIAS.

⁸⁰⁰ Manóba véle! tartani az ilyen kutyát!

BDELYKLEON.

Mi a baj voltakép?

XANTHIAS.

Hát nem bebújt

A Lábas¹ a kályhába, s onnan a
Szicíliai sajtot felkapva, gyorsan
Odább iramlék és megette mind!

BDELYKLEON.

⁸⁰⁵ Előbb is ezt a vétséget hozom
Bíró elé; te meg légy vádoló.

XANTHIAS.

Én, uccsegen, nem; a másik kutya
Azt mondja, majd lesz ő a felperes.

BDELYKLEON.

Menj, hozd elő hát őket.

XANTHIAS.

Azt, teszem.

PHILOKLEON.

⁸¹⁰ Hát ez mi?

BDELYKLEON.

Veszta sertésakla, nádból.²

PHILOKLEON.

Szentségtörő, behoztad?

BDELYKLEON.

Csak azért,

Hogy *Vesztán kezd el*³ a vesztés művét.

¹ Eredetiben *Labas*, s az *Laches* vezérre céloz, kit sicíliai hadjárata alkalmával visszaélésel gyanúsítottak. Alább a másik kutya *Kleon* lesz, de az eredeti célzásokat nem lehetett magyarban mindenütt érthetőleg visszaadni. Vessd össze: fentebb 243. v. ² Koriát helyett azt a nádkerítést hozza, melyben a *Vesztán*nak áldozandó malacot szokták tartani. ³ Közmondás: *Vesztán, azaz jól kezdeni.*

PHILOKLEON.

Vezesd be már a válottat, siess,
Mert büntetésre áll már a szemem.

BDELYKLEON.

⁸¹⁵ Viasztáblákat, írótört hozok még.

PHILOKLEON.

Oh jó! megölsz idő-lopásaidal:
Barázdát húzok a bottal, s elég.

BDELYKLEON.

Itt van.

PHILOKLEON.

No, hívjad.

BDELYKLEON.

Itt jönnek.

PHILOKLEON.

Ki ez

Az első?

BDELYKLEON.

Tyhí, a kőbe! hogy haragszom
⁸²⁰ Magamra: még se hoztam szóvedert!

PHILOKLEON.

Hé, hé, hová futsz?

BDELYKLEON.

A szóvedrekért.

PHILOKLEON.

Ne bánts: ehol van két boros kupa.

BDELYKLEON.

Nagyon derék: így hát van, a mi kell,
Minden; talán még vízi-óra nincs.

PHILOKLEON.

⁸²⁵ Hát e mi? hát nem vízi-óra ez?¹

BDELYKLEON.

Könnyen segítsz a dolgon, s népszerűleg.
Hanem tüzet kell hozni szaporán
És myrrhalombot, tömjén-füstölőt,
Hogy elébb imádkozzunk az istenekhez

KAR.

⁸³⁰ Mi pedig járúlunk az imához
S áldozatokhoz hálaadással,
Hogy a vitának, versengésnek
Vége szakadván,
Ily szépen összejövéték.

BDELYKLEON.

⁸³⁵ Először is csend, hallgatás legyen!

KAR.

Oh, jós Apolló isten, jó szerencsét
Adj e dologra, melyhez
Fogott ez a tornác előtt; hagyd végzenünk szép rendben
azt
És minden hiba nélkül. Íéie Paian!

BDELYKLEON.

⁸⁴⁰ Oh fejdelem-úr, szent Utcalobor,² hú szomszéd, csarnokom
őre!
Vedd jó neven ez új áldozatot, melyhez most fogtam atyám-
ért,
Szüntesd meg az ő nagyon is fanyar és fás erkölcsét
valahára,
Indulatához, főtt must helyett, elegyítvén egy kicsi mézet;
Tedd, hogy legyen ő mindenki iránt kegyes és nyájas,
⁸⁴⁵ Hogy szánja meg a vádlottat, elébb mint a vádlót,
Ejtsen könnyet az esdeklővel,
S elhagyva kedélye komor voltát,
Természetiből
Gyomlálja ki mérge csalánját.

¹ Vagy az *edényt* mutatja, vagy még obscoenabb dolgot. ² Apollon kúp-
alakú oszlopa, (maga is istenség,) az *aula* ajtaja előtt.

KAR.

⁸⁵⁰ Veled könyörgünk és énekelünk
Ím ez új tisztségben¹
A fönnen elsoroltakért; mert jó szívvvel vagyunk irántad,
Mióta észrevettük, hogy barátja vagy
A népnek, minő egy sincs mái nap.

BDELYKLEON.

⁸⁵⁵ Jöjön be, a ki még künt van bíró,²
Mert nem jöhet be tárgyalás alatt.

PHILOKLEON.

Ki légyen e vádlott? — Hogy elmarasztom!

XANTHIAS (*mint vádló*).

Halljátok immár a vádiratot.
Vádolja *Nyelves*, az alvégi eb,³
⁸⁶⁰ Fölvégi *Lábas* sérelem miatt:
Hogy a túró *magában* ette meg.
Kér büntetést: fügefafa nyakszorítót.

PHILOKLEON.

Haljon meg ebhalállal, ha reásúl.

BDELYKLEON.

Jelen van, ím, a vádlott, Lábas eb.

PHILOKLEON.

⁸⁶⁵ Te, rossz dögl — tolvaj a nézése is.
Ni, hogy vicsov, hogy majd lekenyerez!
Hol hát a vádló, az alvégi eb?

KUTYA.

Au, au!

BDELYKLEON.

Jelen. Kész Lábas ám ez is:⁴
Ugatni jól tud, s nyalni fazekat.

¹ Hogy t. i. a házánál törvényszéket tart, a mi új és szokatlan. ² Így szokták „becsengetni” a künn ácsorgókat. Itt, persze, senki sincs. ³ Az eredeti célzásait csak gyengén lehetett visszaadni. *Nyelves* (ered. *dicsekvő alihénaei*) Kleonra vág; Lábas *Laches* vezérre. ⁴ Kleon ép oly lármás tolvaj, mint *Laches*.

SOSIAS (*mini hírnök*).

⁸⁷⁰ Csend! üljetek le! Vádló, lépj elé.

PHYLOKLEON.

Mindjárt! . . . . kitöltöm a lencsét s eszem.

XANTHIAS (*kutya helyett*).

Hallátok immár vádam, mellyel ezt

Bevádolám, ítélő férfiak!

Szörnyűség, mit velem s a „hurrah”-néppel¹

⁸⁷⁵ Csinált, hogy félrebútt, s a sok turót

Besziclíázta, jóllakván sötétben . . . .

PHILOKLEON.

Zeusz uccse, hisz világos! az elébb is

Gonosz turó búzét bőfögte rám

A csúnya féreg!

XANTHIAS.

Kértem: nem adott.

⁸⁸⁰ Pedig ki tudna nektek² jót mivelni,

Ha nem dob nékem a kutyának is?³

PHILOKLEON.

S nem adott belőle?

XANTHIAS.

Nem, saját felének!⁴

PHILOKLEON.

Heves a legény: a lencse sem különb.⁵

BDELYKLEON.

Apám, az istenért, előbb ne ítélj:

⁸⁸⁵ Hallgasd ki mindkettőt.

PHILOKLEON.

De, csillagom,

Hisz oly világos, szinte bög, az úgy.

¹ *Hajós néppel.* Eredetiben megfelelő tengeri kiáltás van, melyre magyar szó nincs. ² Athenaeieknek. ³ Kleonnak. ⁴ „Ki csak oly kutya vagyok.” ⁵ Olyan heves, mint ez a lencse. Az ily főzések igen soká tartja a meleget.

XANTHIAS

Csak *most* szorítsátok, mert minden eb
Között ez ember legmagánfalóbb,
Ki a turósbodont körülhajózá¹
890 A városok gipszét kiette mind.²

PHILOKLEON.

S nekem korsó-bedugni sem maradt.³

XANTHIAS.

Büntetni már azért is kell (különben
Se fér meg egy csárdába két . . .⁴ zsivány)
Hogy ne ugassak én hiába mindig;
895 Mert, hogyha nem, többé nem ugatok.⁵

PHILOKLEON.

Tyhú!
Minő gazemberséget árul el!
Zsivány egész mivolta. Nem igaz,
Kakas? biz isten ráhagyá fejével.
900 Hé, hírnök!⁶ Hol van az? Edényt hogy adjon!

SOSIAS.

Hát vedd le magad. Én hívom a tanúkat.
Lábas tanúi: a tál, a fazék,
Mozsárütő, vasláb, túróskanál,
S a többi füstös szerszám, jöjjenek be! —
905 Mégis vizellsz, te? Ülsz le már?

PHILOKLEON.

Nem én.
De ez ma *nem csupán* vizell, tudom.⁷

BDELYKLEON.

Te csak mogorva és kemény maradsz
Az alpereshez? Nyeld le mérgeidet. —
Te meg jer, védj magad. Szólj hát, ne kuttogj.

¹Siciliát. ² Ugyanazon görög szó a turó keményedett részét is jelenti.
³ Gipsz, a kilyukadt korsónak. ⁴ Ered. „egy bokorban két tolvaj.” A köz-
mondás ily elfordítása Aristophanesi. ⁵ Nem őrzöm a házat. ⁶ A nehezen
fordítható *thesmoteta* helyett maradjon hírnök; mint elébb porozló. ⁷ Hanem
nagyobb baj is érik rá; t. i. a vádlottra.

PHILOKLEON.

⁹¹⁰ De, a mint látom, nincs mit mondani.

BDELYKLEON.

Volna, de úgy járt, azt hiszem, szegény,
Mint, vád alatt levén, Thukydides:¹
Megütötte a szél az állkapcsait. —
Kotródj el innen! majd én védelek. —

⁹¹⁵ Nehéz ugyan rágalmazott ebért
Emelni szót, oh férfiak²: de szólok,
Mert jó eb, a farkast is megszalasztja.

PHILOKLEON.

Tolvaj biz ő kigyelme, s áruló.

BDELYKLEON.

Zeüsz uccse, legjobb a mai kutyák közt:
⁹²⁰ Sok jó juhocskát³ tud vezérleni.

PHILOKLEON.

Mi haszna, ha a túrót felzabálja!

BDELYKLEON.

Megharcol érted, őrzi hajlokod,
Mindenre jó eb; ha turót lopott,
Bocsásd meg: citerát pengetni nem tud.⁴

PHILOKLEON.

⁹²⁵ Szeretném, hogy ne tudna írni se,
Ne írogatna álnok vádakát.

BDELYKLEON.

Hallgasd ki, jámbor, a tanúimat.
Jer, állj elő, turóskanál,⁵ s nagyon szólj.
Te voltál a sáfár; felelj: kiosztád

⁹³⁰ A katonáknak mindet, a mi volt? —
Azt mondja, hogy ki.

¹ Nem a történetíró. Perikles ellenfele volt, s ez által vádoltatva, csak megnémult, egy szót sem tudott felelni; a miért 10 esztendőre „kicserepezték”. Lásd: *Acharnaebeliae* 667. és köv. vv. ² Védő beszédnek ily kezdete gyakori volt a hellen szónokoknál. ³ *Buta* birkákat: a népet. ⁴ Közmondásos. (Az a mestersége, hogy a turót is megeszi, ha kapja.) ⁵ Sajtos kés is lehetne, a mivel vágják: de a görög szó: *turó-dagasztót* jelent, s így kanál jobban illik, bár *evő*-kanál még nem volt.

PHILOKLEON.

De hazud, biz'isten!

BDELYKLEON.

Jó ember, szánd meg a bajban levőket.
Lábas, szegény, nyakcsonttal is beéri,
Meg hátgerinccel, s mindig fut, sűrög:
935 A másik, az, mint házőrző kutya,
Itthon marad, s a mit behoznak, abból
Kívánja részét, s nem kapván, harap.¹

PHILOKLEON.

Mi a gonosz lelt engem? ejnye no!
Lágyúlok, ez rosz jel; még elhitetnek.

BDELYKLEON.

940 No csak, könyörgök, szánd meg őt, apám,
És ne veszítsd el. Hol a gyermeki?²
Elő, porontyok! és vinnyogva, sírva,
És térdre hullva esdekeljetek.

PHILOKLEON.

Eredj, eredj, eredj, eredj!

BDELYKLEON.

945 Bár ez „eredj” szó megcsalt már sokat.³
De jó, megyek hát.

PHILOKLEON.

A manóba is!
Nem jó zabálni, ha bíró az ember:
Lám, könnyet ejték, azt hiszem pedig,
A lencse forró, nincs egyéb oka.

BDELYKLEON.

950 Feloldozod hát?

¹ *Laches* legalább fut-fárad érte, de *Kleon* itthon, készen lopja. ² V. ö. fentebb 540. és köv. vv. ³ T. i. azt hitte, nyert pöre van, azért küldi el a bíró.

PHILOKLEON.

Azt nem tudni még.

BDELYKLEON.

Úgy, úgy, apácskám; térj a jobbik útra.
Ne, egy kövecs: dobd, szem-behunyva a
Hátsó fiókba, s mentsd fel őt, apám.

PHILOKLEON.

Nem járja: „citerázni nem tudok.”¹

BDELYKLEON.

⁹⁸⁵ No jer, körülvezetlek erre mindjárt.

PHILOKLEON.

Ez a vádló-fiók?

BDELYKLEON.

Ez.

PHILOKLEON.

Be, kövecs!

BDELYKLEON (*jéltre*).

Rászedtem, és fölmenté, nem-akarva.

PHILOKLEON.

Öntsük ki, hadd lám. Hogy ütött ki, vajjon?

BDELYKLEON.

Mindjárt kitetszik. — Lábás, mentve vagy!

⁹⁹⁰ Apám, apám, mi lelt?

PHILOKLEON.

Oh jaj! vizet! . . .

BDELYKLEON.

Térj hát magadhoz.

PHILOKLEON.

Azt mondd meg csupán:

Szabad, valóban?

¹ „De az ítéletozás az én tanult mesterségem.”

BDELYKLEON.

Isten uccse.

PHILOKLEON.

Végem! . . . .

BDELYKLEON.

Kelj fel, ne búsulj, édes jó apám.

PHILOKLEON.

Hogy engedek én meg ezért magamnak?
965 S mi ér még? . . . . vádlottat fölmenteni!
Bocsássatok meg, oh nagy istenek!
Önkéntelen tevém, szokásom ellen.

BDELYKLEON.

Sohse boszankodj: én eltartalak,
Apám, kényelmesen; viszlek magammal
970 Mindenhová: ebédre, dáridóba,
Színházba; éld világod, a mig élsz:
Itt nem nevet ki, hogy rászéd, Hyperbol.¹
Hanem jerünk be.

PHILOKLEON.

Nem bánom, ha tetszik. (El.)

KAR.

[*Kommation.*]

Hát menjetek, a hova tetszik, örömmel.

975 Ti pedig, számlálhatlan ezernyi-ezer nép, azalatt
Vigyázzatok, hogy a mi jót vagyok mondandó, falra ne
Hányjam, mert ügyetlen nézőkön szokott ilyen megesni,
S nem rajtatok. [*Parabasis.*]
980 Mert most meg akarja közönségét dorgálni elébb is a költő.
Azt mondja, igaztalanúl bántá közelebb, noha tőn vele sok jót,
Nem nyíltan elébb, de titokban, más költőknek nyujtva
segédet,²

Euryklesnek³ utánozva eszes fortélyát s jóslati módját,
Más embernek bújva hasába, hogy önvíjátékait ontsa;

985 Azután maga lépett föl nyilván és tette magát ki veszélynek,

¹ Mint a dikasterionban. H. mécsárusból, fazekasból lett demagog, már fordult elő. ² Aristophanes első darabjait más költők neve alatt hozta színre. ³ Hasbeszéd által jóslott.

Nem mások, de saját múzsái száját kormányzani mervén.¹

Majd, bár neve nagy lőn s tiszteletes, mint még soha egynek is
ittén,

Nem eléglé azt gőgösen, úgy mond,² s felfúvalkodva eszében,
Sem a vívóhely körül ő nem járt³ fitogatni magát; se, ha ifjú

⁹⁹⁰ Hozzá sietett, fenyegetve, nehogy kigunyolja szerelmi
kalandját,

Soha egynek is ő szót nem fogadott, oly illő vélekedésben,
Hogy nem szabad a Múzsát, kivel él, kerítővé alacsonyítani.
Mikor elsőbb kezdte tanítani kart, sem az apró emberek ellen
Támadt, hanem a legnagyobb körül forgott hérákleszi dühvel,

⁹⁹⁵ Bátran legelébb viadalra magát híván a fogcsikorítót,⁴
Kinek a szeme a legrettenetesb kéjhölgyszem lángjait ontá,
És száz csapnivaló hizelgő feje nyalta körösleg az arcát,⁵
Hangja, miként a vésszel-viselős örvény zaja, búze pedig, mint
Fókáé, a t—ke mosdatlan cápáé, s—ge tevéé.

¹⁰⁰⁰ Ily szörny láttára se rémült el, sem ajándékot neki nem vitt,
Azt mondja, hanem ma is egyre csatáz érettetek, és tavál
ismét⁶

Szörnyen megtámadta lidérceit és forrólázeit annak,
Kik megnyomták és fojtogták az apákat s a nagyapákat
Éjjeli ágyokban, s közzületek a kevésbbé jártasok ellen

¹⁰⁰⁵ Vádíratot, esküt, idézetet és tanuvallást összekoholtak,
Úgy hogy sok az ágyból is kiszökött, rettegve miként
polemárchtól.

Ily vészháritótok akadván s gonosz-irtótok hazaszerte,
Eladátok mégis tavaly őt,⁷ mikor új eszmét hinte közéték,
Melyeket ti, nem értve elég tisztán, meggyöngítetek az
által;

¹⁰¹⁰ Pedig esküszik ő száz- meg százszor, áldozva kehelyt Dionys-
nak,

Hogy ama vígjátéki darabnál soha jobbat senkise hallott.
Ez nem vala szép töletek, ámbár nem fogtátok föl azonnal;
Hanem a költőt a műértők rosszabbnak azért nem itélték,
Ellenfeleit megelőzve kinek széttört győzelmi reménye.

¹⁰¹⁵ No tehát ezután, oh balgatagok, az olyan költőt, ki ujat mer
Mondani és költeni, még inkább ápoljátok szeretettel,
Őrizzétek meg az eszméit, ruhaszekrénytekbe, az alma

¹ A *Lovagokban* a hatalmas Kleon szerepére senki sem vállalkozván, maga a költő játszotta el. ² T. i. ezt, a költő helyett, a karvezető szavalja.

³ Mint Eupolis. ⁴ Kleont, a *Lovagokban*. ⁵ Mint a Medusafőt a kígyók.

⁶ A *Felhőkben*, a sophistákat és rhétorokat. ⁷ A *Felhőkkel* megbukott.

Mellé¹ rakván köntösitekhez:
Így rajtok egész esztendőt át az okosság illata érzik.

FÉL KAR.

[*Strophe*]

- 1020 Oh, mi egykor, néhanapján oly erősek lejteti,
És erősek csatán,
Sőt kivált magával *ezzel*² is oly harcona férfiak!
Régen volt az, régen ám!
Vége már, és fürteink a hattyunál is
- 1025 Őszebben virítanak. Ámde
Maradtjában is, meg kell mutatnunk
Ifju erőnket. Én vénségemet ma is még
Többre tartom, mint sok ifju felpiperézett fürtjei,
Ruhája és tág fele.

KAR.

[*Epirrhema*].

- 1030 Hogyha van, ki látva, nézők, természetem³ közületek,
Elcsudálkozik derékban átdarázsult testemen:
Mit jelentsen e fulánk, és hogy mi célzatunk vele,
Félvilágosítom könnyen, „még ha oly tudatlan is”.
Hát vagyunk mi, kiknek ilyen furcsa farszikája lóg,
- 1035 Attikának őslakói, az egyedül valódiak,
Legvitézebb fajta nép, mely harcmezőn e városért
Oltalomra legtöbbet tőn, mikor a barbár bejött
Fojtva füsttel — tűzzel-vassal fenyegetve vár osunk
S hogy kasunkat megrabolja és sejtünket elviszi.
- 1040 Ám gerellyel és paizzsal kirohanva hirtelen,
Harcolánk mi ellenökbe, zord haragtól ittasan,
Férfi állván férfi mellett, ajkharapva mérgiben,
Hogy dárdától és nyilaktól nem látszott a fényes ég.
Mégis visszanyomtuk, isten jóvoltával, est felé,
- 1045 Mert bagoly⁴ repült keresztül táborunkon harc előtt.
Úztük aztán, és szigonnyal bökdösők a bugyogót,⁵
S ők szaladtak, a fulánktól szembe marva és pofon,
Úgy, hogy a barbár előtt ma sincs — bevallja széltire —
Hősebb állat a világon, mint az attikai darázs.

FÉL KAR.

[*Antistrophe*].

- 1050 Nagy dolog volt, rettentő az, senki nem félt közzülünk,
Visszavertük bizony

¹ Szagosítani almát raktak a ruha közé. ² Obscoen. ³ Darázsnek volt a Kar álcázva. ⁴ Athena szent madara. ⁵ Bő perzsa nadrágot.

Ellenink a tengeren, hadigályákkal eredve ki.
Mert nem a szónokbeszéd
Cifra voltán s kémszerű árulkodáson
1065 Járt eszünk még akkor-időben:
Hanem, hogy ki bír evezni jobban.
Így, mi foglalván el a méd sok szigetjét,
Legtöbb érdemünk a tőlük bejövő adóba', mit
Ellopdos a mai nemzedék.

KAR.

[*Antepirrhema.*

1080 Bármí oldalról tekintve, úgy találjátok bizony,
Hogy szokásra, életmódra, a darázssal egyezünk.
Mert, először, nincsen állat, ingerelve, mérgesebb,
Hirtelenebb haragvó nálunk, sem rosszabb természetű.
Aztán más tekintetben is úgy teszünk mint a darázs:
1085 Összegyűlünk raj módjára, mind kinek hol fészke van,¹
Egy csoport az árchon mellé, más, hol ül a *Tizenegy*,²
Más az Odeonban ítél, más a falbírák³ körül,
Sűrűn összegomolyodva, földre sütve a szemünk,
Mint a féreg a sejtjében, s alig vánszorogva már.
1070 Máskülönben feltaláljuk könnyen életünk sorát:
Mert szurkálunk minden embert, s így megélünk lassadán.
De herék is vannak köztünk, s e fulánktalan herék
Otthon ülve, nem bajlódva, kész javunkat föleszik.
S ez nekünk a legfájdalmasb, hogy ki harcban sohse volt,
1075 A mi díjjunk fölemészti, olyan a ki e honért
Sem evezve, se dárdavetve nem kapott hólyagtörést.
De rövid nap megteszem, hogy olyan polgár, a kinek
Nincs fulánkja, ne is húzza többé a háromobolt.

¹ Négy dikasterionban bíraskodtak. ² Tisztviselőik neve. ³ Mint: *hegy-bírák*; választott polgárok, kik a város falai jó karban tartására ügyeltek.

III.

PHILOKLEON.

Nem, a míg élek, ezt le nem vetem,¹
1080 Mert ez mentett meg a táborban is,
Midőn ama nagy boreas megrohant.

BDELYKLEON.

Úgy látszik, nem tudod a magad javát.

PHILOKLEON.

Nem kell, biz' isten! nem nekem való.
Minap, hogy a sült hallal jóllakám is,
1085 Három obolt fizettem a mosónak.²

BDELYKLEON.

Hiszen no próbáld, hogyha már nekem
Jótéteményre átadád magad.

PHILOKLEON.

Hát mit csináljak?

BDELYKLEON.

Vesd le a zekét,
S vedd rád,³ zekének, e gyapjúköpenyt.

PHILOKLEON.

1090 Aztán ezért növeljünk gyermeket,
Hogy most ez engem megfojt a meleggel!

¹ A régi zubbonyt, mely helyett a fia új, gyapjas, perzsa szövetű ruhát akar ráadni. ² Elcsorgatta a zsíráját, és a szép új ruhát ki kellett mosatnia. Azért jobb ócska zeke, melyet már nem kell mosatni se. ³ Azaz, mintha szűk zeke volna, úgy burkolózzál belé.

BDELYKLEON.

Ne! vedd el, öltsd fel, és ne hűtsd a szád.¹

PHILOKLEON.

Mi a nyavalya ez? boldog istenek!

BDELYKLEON.

Úgy hívják: perzsabolyhos, — *kaunake*.

PHILOKLEON.

¹⁰⁹⁵ Azt gondolám, hogy thymoitiszi bunda.²

BDELYKLEON.

Hiába, nem voltál Sardesbe' még,
Úgy ismernéd, de most nem ösmered.

PHILOKLEON.

Én? nem biz' isten én; de a Morychos³
Subájához hasonlított, azt hiszem.

BDELYKLEON.

¹¹⁰⁰ Hm, Ekbatánában szövik pedig.

PHILOKLEON.

Hát Ekbatánában gyapjúpacal⁴
Terem magától?

BDELYKLEON.

Az eszed, barátom!
Drágán szövik barbárok; ez maga
Egész talentom⁵ gyapjút megevett.

PHILOKLEON.

¹¹⁰⁵ Hát gyapjukárnak kéne mondani,
Nem kaunakének, igazság szerint.

BDELYKLEON.

Ne! jámbor, állj meg, s vedd rád.

¹ Ne csácsogj hiába. ² Hely, hol juhászbunda-féléket csináltak. Mintha *debreceni* gubát említne. ³ Fentebb már van említve, mint puha ember. 485. v. ⁴ Oly fűrtös, mint a százzrétű pacal. ⁵ A talentom súlymérték volt ^aajátlag. (*Talanton: serpenyő* a súlymértékben.)

PHILOKLEON.

Jaj nekem!
Hogy megcsapott melegje a cudarnak.

BDELYKLEON.

Veszed már?

PHILOKLEON.

Nem biz én; hanem, ha meg
1110 Kell lenni, adjatok rám egy kemencét.

BDELYKLEON.

No, mindjár' rád adom hát én: gyere!

PHILOKLEON.

Adj hát abárlót is.

BDELYKLEON.

Minek?

PHILOKLEON.

Minek?
Hogy majd kivégy, míg el nem olvadok.

BDELYKLEON.

Most rugd le azt az istenverte bocskort
1115 És rántsd föl ezt a pár lakón¹-cipőt.

PHILOKLEON.

Majd én meg eltürném a lábamon
„Gyülölt ellenség ádáz”² bocskorát!

BDELYKLEON.

No dugd a lábad, hágj belé, ne félj,
Éme lakónba.

PHILOKLEON.

Rútul bánsz velem,
1120 Hogy lábam ellen-földre téteted.

¹ Nyalkább, városi topán, melyet először a spártaiak használtak, hogy jól beszorítsa lábaikat. ² Parodia Euripidesből.

BDELYKLEON.

No még a másikat.

PHILOKLEON.

Ezt már sehogysem:
Szörnyen gyűlöli a lakónt egy újja.

BDELYKLEON.

De nincs kibúvó.

PHILOKLEON.

Jaj, szegény fejem!
Hát vénségemre — vaktetűt¹ se kapjak?

BDELYKLEON.

¹¹²⁵ Húzd fel ma! gyorsan. Aztán kényesen
Járj benne; így! hetykén, mint gazdag ember.

PHILOKLEON.

No, íme! nézd a tartásom: melyik
Gazdaghoz a menésem leghasonlóbb?

BDELYKLEON.

Melyikhez? a foghagymával bepólyált
¹¹³⁰ Keléshez.²

PHILOKLEON.

Már riszálhatnám³ is a
Farom.

BDELYKLEON.

De tudsz-e finomúl beszélni
Tudós és művelt férfiak előtt?

PHILOKLEON.

Igen.

BDELYKLEON.

Mit mondanál hát?

¹ Lábvizsketeg, fagyás miatt. ² Az elég pongyola. De meg a *kelés* mérges, a foghagyma sem kedves. ³ Kényeskedve lóbálni szeretném.

PHILOKLEON.

Annyi mindent:

Mikor elfogták, hogy f. . gott Lamia;¹
1135 Meg, hogy mikor Kardopion² az anyját . . .

BDELYKLEON.

Hagyd a regéket, mondj társkörbe illőt,
Mint a családban, a háznál szokás.

PHILOKLEON.

Tudok nagyon jót olyan házit is:
Volt egyszer egy egér, meg egy menyét . . .

BDELYKLEON.

1140 „Oh balga és tudatlan!” — mocskolá
Theagenes a ganajszedőt³ — „egér —
S menyétről fogsz beszélni férfiakhoz?”

PHILOKLEON.

Hát mit beszéljek?

BDELYKLEON.

Nagyszerűeket:

Hogy Androklessel, Kleisthenessel együtt
1145 Valál ünnepkövet.⁴

PHILOKLEON.

Soha én, sehol, —
Parosban egyszer, két obol díjért.

BDELYKLEON.

Azt kell beszélned, hogy birkozta le
Ephudion Askondast,⁵ ősz öreg
Létére, — ámbár a csipője, karja,

¹ Mythologiai személy, ki a gyernekeket elnyeldeste. ² Ez is mythologiai kétes személy. ³ Így nevezték a *scurrákat*, *bohócokat*. Theagenes egy ucharnaei ember. A hely homályos. ⁴ A görög városok egymás ünnepeire, játékaira stb. díszkövetséget szoktak küldeni polgáraik közül. Ezeknek hát semmi dolguk nem volt, csak húzták a napidíjat. Mostanában az athenaeiek oly hitvány embereket küldtek, mint *Androkles* és *Kleisthenes*, csufolódik költőnk. ⁵ Bizonytalan nevek. Pindarusnál fordul ugyan elő egy ily *öreg győző*, de annak *Erginos* a neve.

1150 Ágyéka izmos volt még, s domboru
A mellkas.¹

PHILOKLEON.

Állj meg, állj meg! zöld beszéd.
Hogy birkozott vón' méhkassal, vajon?

BDELYKLEON.

Így társalognak a mivelt körök.
De más kérdék: ha vendéglakomán
1155 Boroznál, mit beszélnél el magadról,
Mint ifjuságod legfőbb hősi tettét?

PHILOKLEON.

Azt, azt, az én leghősibb tettemet:
Ergasiontól a karó lopást.

BDELYKLEON.

Ne ölj meg a karóddal! Azt beszéld,
1160 Vadkant ha íztél, vagy nyulat, s vagy egyszer
Lámpát² futottál; ilyes csinyt találj.

PHILOKLEON.

Jut még eszembe egy nagyon legényes:
Phaülost, a kengyelfutót, legyőztem³
Suhanc koromban, két szóval,⁴ mikor
1165 Rágalmazási pörben megnyerém.

BDELYKLEON.

Hagyd el; hanem már dűlj asztalhoz itt,
Szokjál iváshoz és társas körökhöz.

PHILOKLEON.

Hogy kell ledőlni? mondjad.

BDELYKLEON.

Módosan.

PHILOKLEON.

Így mondod, úgy-e?

¹ A *thorax* mellkas és páncél. E szójátékot nem lehetett híven követni.
² Egy futójáték volt, égő lámpákkal vagy fáklyákkal. ³ Azt gondolnók: *futás-*
ban. ⁴ Szótöbbséggel.

BDELYKLEON.

Ah, dehogy.

PHILOKLEON.

Miképp hát?

BDELYKLEON.

1170 Térded kinyújtva, kent testtel, miként
Egy birkozó, omolj a pamlagon el.
Aztán dicsérd a rézedényt, tekints fel
A mennyezetre, a kárpit szövetjét
Magasztald; „kéz-vizet! asztalt behozni!”

1175 Együnk; mosódjunk; áldozzunk kehelyt . . . .”

PHILOKLEON.

Az Istenekre! álmot lakomázunk.¹

BDELYKLEON.

„A fuvolásnő fújja; mind jelen:
Theoros, Aischines, Phanos,² Kleon,
S a jövevény, főtől,³ amott: Akestor.”

1180 Ily társaságban jól folytasd a kördalt.

PHILOKLEON.

Oly jól, mint senki a hegypárt⁴ közül.

BDELYKLEON.

No, majd meglátom. Én vagyok Kleon,
S kezdem Harmodiust,⁵ te folytatod. (*Dalol.*)
„Nem volt még Athenaeben olyan férfi . . . .”

PHILOKLEON (*dalol*).

1185 „Nem még oly agyafúrt egy tolvaj, mint te.”⁶

BDELYKLEON.

Hát így dalolsz te majd? Vesztedre bógysz:

¹ Csak képzeletben. ² Veszekedő irnokféle. Mások szerint sovány koszton élő, s tréfából kerül ezek közé. ³ Az asztalfőn. *Akestor* tragoedia-szerző, itt csúfolva van azzal, hogy *jövevény*, nem athenaei polgár, *thrák*. ⁴ Az attikai nép, ha érdekpolitikát űzött, három pártra szakadt: *hegylakók*, *mezősgiek*, *tengerpartiak*. ⁵ Kallistrates híres dalából ismeretes zsarnok-ölő. ⁶ Ezt nem a fiának mondja, hanem Kleonnak, kit a fia személyesít.

Majd rád riaszt, hogy elpusztít, megöl
S kivér az országból.

PHILOKLEON.

Én meg, biz' isten,
Ha rám riaszt, mást éneklek megint:
1190 „Oh ember, te, ki nagy hatalomra törekszel,
Még felfogatód e várost, mely örvény szélén áll!”¹

BDELYKLEON.

S ha majd Theoros, lábtul ott henyélve,
S Kleonnak a kezét megfogva, dall:
1195 „Admetus szavait, társ, ne feledd: hogy a jókat szeresd —”²
Hát erre mit dalolsz?

PHILOKLEON.

Fenhangon ezt:
„Nem járja, róka módra,
Két féllal, igaz barátság, sehogy.”³

BDELYKLEON.

Most Aischines jön, a Sellok fia,
Finom, zeneértő férfi, s így dalol:
1200 „Kincseket és erőt Kleitagorával”⁴ én, thessaliak között....

PHILOKLEON.

„Elfecsérlenenél sokat, meg én is.”

BDELYKLEON.

Ezt már alkalmasint tudod; hanem
Jerünk Philoktemonhoz⁵ enni most.
Hé, szolga, Chryzos! rakj ebédet össze,⁶
1205 Csfpjük le már egyszer magunk.

PHILOKLEON.

Ne bántsuk.
Bort inni nem jó: mert abból ered
Ajtó-bezúzás, kődobás, verés,
Aztán fizetni érte józanon.

¹ Alkaiosból való parodia. ² Ezt is Alkaiosénak mondja a görög Scholiasta. ³ Ezt Praxilla nőköltőének mondja. ⁴ Ez poetria; a vers róla szól, de nem tudni kié. ⁵ Nagy ebédeket adó, *bolond* ember, mondja a Scholiasta. ⁶ T. i. vittek magukkal ennivalót is a lakomára. Nem vinni, rútt dolognak tartották.

BDELYKLEON.

Nem kell, ha ily urakkal társalogsz:
 1210 Mert vagy megkérelek sértett feled,
 Vagy holmi furcsát elmondván magad,
 Aesópi tréfát vagy sybarita-élcet,
 Mit a lakomán tanultál, — így nevetség
 Lesz a dologból: békét hagy s tovább megy.

PHILOKLEON.

1215 Sok furcsa dolgot kell tanulni hát,
 Hogy ne fizessek, bármi csínyt teszek.
 Hanem jerünk; ne tartson vissza semmi.

KAR.

[*Kommation.*

Sokszor úgy tetszik nekem, hogy finom és ügyes vagyok,
 Ügyetlen semmi esetre nem:
 1220 Ámde, Varkocs¹ nemzetéből, Sellosfi Amynias
 Még ügyesb, mert láttam egyszer, almát hozva és fűgét,²
 Leógorasnál lakomán;
 Mert koplal ám, mint Antiphon:³
 Pharsalosba is követnek hogy lement, a thessalok
 1225 Közül egyes-egyedül csak a penestákkal⁴ társalkodott,
 Penesta és szegény, mint senki, ő maga.

FÉL KAR.

[*Strophe.*

Boldog apa, Automenes,⁵ üdv teneked általunk!
 Hogy te fiaikat nemezél, mind csupa művészeket.
 Elseje a kedves-okos, a cítera mestere,
 1230 Közszeretet a kit ölel, és nyomon a Báj követ;
 Másik a színész . . . . no ez is, éktelen a mily okos!
 Harmadik Aripgrades, a még legokosabb fiu:
 Esküszí az apja, soha nem tanula senkitül,
 Csak veleszülött nagy esze az, mi tanította őt
 1235 Járva lebujojka furát játszani a nyelvivel.

MÁSİK FÉL KAR.⁶

[*Antistrophe.*

Van, ki nekem azt veti, hogy íme megadám magam,
 A mikor úgy zaklata és megfenyegetett Kleon,

¹ Ez magyar szó volna, mely zopfot jelent. ² Csekély ajándékot vitt, mégis dúsan lakomázott. ³ Egy éhező rhétor. ⁴ Penesta a thessaloknál az, mi a thét Athenaeben: a legszegényebb proletár néposztály. ⁵ A Scholiasta sem tud róla többet, mint itt van. ⁶ Egészen Aristophanes szavait mondja.

Sőt gonoszul összetöre. Ámde, mikor nyúztanak,
A ki kívül állt, kacaga hangos üvöltésemen;
1240 Gondja ugyan nem vala rám semmi se, csak leste, ha
Mondok-e az ütleget alatt jóra való élceket.
Látva ezeket, legyezém egy kicsit az ellenem:
Mostan, ime, a venyigét cserbe' hagyá a karó.¹

¹ Azaz: Kleon hiába bizott, hogy költőnk nem bántja többé.

IV.

XANTHIAS.

Oh béka, teknősbéka, boldog állat!
1245 Háromszor boldog a páncélodért;
Mi jól, mi bölcsen megfedéd te a
Házad cseréppel, hogy ne fájjon ütleg:
Míg engem a bot, a verés, megöl.

KAR.

Mi lelt, fiú? — fiúnak kell neveznem,
1250 Habár vén volna is, ki ütlegeget kap.

XANTHIAS.

Hát nem merő egy átok az öreg!
Legittasabb a vendégek között,
Ott volt pedig Hippylos, Antíphon,¹
Lysistrat, Thuphrast s a Phrynich² hada:
1255 De mind ezek közt ő volt legvadabb.
Alghogy eltelt a sok drága jóval,
Hát felszökik, táncol, f . . gik, kacag,
Mint árpa-szurta jóllakott csacsi;
Aztán nekem: „fiú! fiú!” kiáltoz
1260 S megver legényesen. Ezt látva, mond
Lysistrat: „Épen olyan vagy, öreg,
Mint hirtelenforrt újbor, vagy pedig
A polyva közzé szabadult számár.”
„Te meg!” kiálta „sáskához hasonlitsz,
1265 Mert a zekéd elhányta lombjait,
Meg Stheneloshoz, a ki holmijából

¹ Homályos nevek, de mindegy is, akárkik; iszákosak. ² A költő, vagy más.

Kivedlett." Erre tapsol mindenik,
 Csak Thuphrast vonta félre finom ajkát.
 Ettől öregünk azt kérdi: „Monddsa csak,
 1270 *Mivel* vagy oly fel, s úrhatnál, te ki
 Minden dús lényaló-bohóca vagy?"
 Így tette csúffá őket sorra mind
 Parasztrugással, a beszéde meg
 Szörnyű tudatlan volt s tárgyhoz nem illő.
 1275 Most részegen, mint a csap, megy haza,
 S mindenkit üt-ver, a kit csak talál.
 Ahon ni! épen erre tántorog:
 Kotródom is, míg meg nem ütlegel.

PHILOKLEON.

Hó, megállj! félre állj!
 1280 Sírni fog még az utánam tódulók közt valaki,
 Mert, ha nem tágultok innen,
 Tepertővé sütlek össze a fáklyámmal, kóficok!

BDELYKLEON (*túvolról, többed magával*).

De meglakolsz ezért holnap, bizony,
 Ha még oly nagy legény vagy is: vizünk
 1285 Bíró elébe, mind csoportosan.

PHILOKLEON.

„Ihaj! juhaj! csoportosan.”
 Avúlt beszéd: bíró elé; még a nevét sem állhatom.
 Ihaj, juhaj! *ez*¹ kell nekem! manób' a szóvödörrel!
 Mert ha nem kotródnak — hol van csak egy naposbíró?
 1290 Gyere fel hozzám, aranyos cserebogaram,
 Ezt a kötélvéget ragadd meg itt;
 Ne! csak vigyázz ám, mert rossz a kötél,
 De mégse bána egy kis dörzsölést.
 Lásd, mily furfangosan kiloptalak,
 1295 Már lesbiázni készülél pedig
 A társaságot. Légy hálás tehát.
 De nem leszesz, föl sem veszesz, tudom,
 Hanem meg is csalsz, meg ki is nevensz,
 Mert mással is tettél már így sokakkal,
 1300 Pedig, ha most nem lennél rossz leány,
 Én téged, a mint meghal a fiam,

¹ A fuvolásnő, kit hoz magával.

Kiváltlak, ágyasul, te kis malac.¹
 De még magam gazdája nem vagyok,
 Ifjú vagyok még, őriznek nagyon;
 1305 Őriz fiacskám; zsémbes ő pedig,
 Kákán-csomó-haj-szőrészál-hasgató.
 Félt hát nagyon, hogy elromlom, mivelhogy
 Nincs néki apja egy se több, csak én.²
 Úgy látom, épen ott jó futva ránk.
 1310 Hanem megállj csak, itt e fáklya, ne,
 Hagy' ejtek rajta egy ifjúi csínyt,
 Mint rajtam ő az avatás³ előtt.

BDELYKLEON.

Ej, ej, te vén bűn, szoknyakergető!
 Belé szeretted abb' a nyalka — sírba?⁴
 1315 De szárazon ezt még el nem viszed,
 Apollon uccse!

PHILOKLEON.

Egy kis pört ehetnél
 Ecet-mártással?

BDELYKLEON.

Nem szörnyű dolog,
 Hogy még te csúfolsz, a ki ellopád
 A fúvolásnőt?

PHILOKLEON.

Mellyik fúvolásnőt?
 1320 Mit csácsogsz, mint kinek fél lába sírban!

BDELYKLEON.

Zetisz uccse, hát ez itt nem Dardanis?

PHILOKLEON.

Nem látod, hogy égő fáklya, az isteneknek?

BDELYKLEON.

Ez, fáklya?

¹ A szó kétértelmű. Lásd: *Acharnaebeliék*. 737. v. ² Úgy beszél, mint a fiú szokott az apáról. ³ A mysteriumokba avatás előtt, tehát ifjú korában. ⁴ A fúvolásnőre is értheti, ki kész nyavalya; egyszersmind emlékezteti apját, hogy sírban a fél lába.

PHILOKLEON.

Fáklya hát; nem látd, hogy bélyeges?¹

BDELYKLEON.

Mi hát ez a fekete a közepén?

PHILOKLEON.

¹³²⁵ Ott forr ki, égés közben, a szurok.

BDELYKLEON.

S ez itt hátúl, mi ez? nem alf . . ez?

PHILOKLEON.

Nem, ott kiáll a fáklya egy göcse.

BDELYKLEON.

Göcs, mit beszélsz. (*A lednyhoz.*)

Hanem te jössz velem.

PHILOKLEON.

Á, mit akarsz?

BDELYKLEON.

Ezt tőled elveszem;

¹³³⁰ Te már rohadt vagy: mit tudnál vele
Csinálni úgy is?

PHILOKLEON.

Hallga! mondok egyet:

Olympián mikor néző valék,
Megverte Askondast Ephudion,²

Öreg létére jól megöklözé

¹³³⁵ S földhöz teremté az ifjút a vén.
Órízdz tehát kék folttul a szemed!

BDELYKLEON.

Olympiát, Zeüsz uccse, megtanúltad.

KENYÉRKOFA (*Bdelykleonhoz*).

Az istenekre! jőj, fogd pártomat.
Ez ember az, ki agyba-főbe vert

¹ A rabnőket megbélyegezték, sütéssel. ² Lásd fönnebb 1148. v.

1340 Fáklyával engem, és tíz obol ára
Kenyeret, meg négy mutatóványt,¹ sárba szórt.²

BDELYKLEON.

Látd mit miveltél! még bajt, büntetést
Hoz italod ránk.

PHILOKLEON.

Sohse az; hiszen
Ügyes mesével helyre ütjük azt;³
1345 Én már tudom, hogy' józanítom ezt meg.

KENYÉRKOFA.

Nem fogsz ki, az istennőkre, Myrtián,⁴
Ankylion és Sostrate leányán,
Hogy ekkép tönkre tedd az árumat!

PHILOKLEON.

Hallgasd meg, asszony: egy furcsát fogok
1350 Mesélni.

KENYÉRKOFA.

Nem bizony nekem, bolond!

PHILOKLEON.

Jövén Aesopus egykor estebédről,
Ugatta egy dühös részeg szuka;
S azt mondja neki: „Hej, kutya, kutya,
Ha búzát vennél a rossz nyelveden,
1355 Azt mondanám: biz' isten, van eszed.”

KENYÉRKOFA.

Még kinevetsz? feladlak, bárki vagy,
Mint kártevőmet, a vásárbiráknak;
Tinóm⁵ legyen rá Chairephon amott.

PHILOKLEON.

Zeüs uccse; mit mondok: hallgasd meg ezt.
1360 Versenyeze Lasos meg Simonides,
S azt mondja Lasos⁶: „hát mit bánom én!”

¹ Részeg fővel garázdálkodott. ² *Mutatvány* az a kenyér, melyet a kofa a takarón felül tett, hogy lássák, mi van a kosarában. Ma is így szokás. ³ V. ö. fentebb 1209. v. és köv. ⁴ T. i. öt hívják úgy. ⁵ Tanúm. Gyenge szójáték. Eredetiben *klétér* jelent *tanút* és *szamarat*. ⁶ Könyvet irt a zenéről s a dithyramb-költészetéről. Ezért kaphatott össze Simonidessal.

KENYÉRKOFA.

Ugyan úgy-e, hé? (El.)

PHILOKLEON.

S te, Chairephon, tanúnak
Úgy illel e birsalma képü nőhöz,¹
Euripides Inójához,² midőn
1365 Tengerbe ugrik a lábai előtt.

BDELYKLEON.

Na, itt a másik: perbe hív ez is
Úgy látom; és ez a tanú, vele.
Oh én szegény fejem!

VÁDLÓ.

Jer a bíróhoz,
Erőszakért, öreg.

BDELYKLEON.

Erőszakért?
1370 Ne hívd, ne hívd, az istenekre kérlek:
Ím én helyette kész vagyok letenni,
A mit kívánsz, s még meg is köszönöm.

PHILOKLEON.

Majd én magam kibékülök vele.
Elismerem: megvertem, megdobáltam.
1375 De jöszte errébb. Rám bízod, hogy én
Szabjam meg a pénzt, a váltságdíjat,
S maradjunk jó barátok, vagy te szabsz?

VÁDLÓ.

Mondjad te; pörpatvar nem kenyerem.

PHILOKLEON.

Leesett szekérről a sybarita,³
1380 S nagyon betörte a fejét, mivel

¹ Chairephon, Sokrates tanítványa, igen sárga volt. L. *Felhők.* ² *Ino*, a hitregéből ismeretes. Juno (Hera) üldözése miatt fiával, Melikertessel, a tengerbe ugrik. Ez öngyilkossági jelenetet, a mint épen ugrani készül, először Euripides hozta színi; azelőtt minden ilyes a színpadon *kívül* történt, benn csak *elbeszélték*. ³ Most már mindig mesél, a hogy a fia tanította. 1209. v.

A lóhoz épen semmit sem tudott.
Azt mondja erre ottelevő barátja:
„Kiki a saját mesterségét tegye.”
Így hát te is menj Pittalos sebészhez.

BDELYKLEON.

1385 Ez is csak olyan, mint a többi dolgod.

VÁDLÓ.

Magad lehetsz tanúm, hogy mit felelt.

PHILOKLEON.

Hallj szót, ne fuss   Egy sybarita nő
Eltörte csuprát

VÁDLÓ (*tanúhoz*).

Erre légy bizonyság.

PHILOKLEON.

S tanút hitt a csupor; de asszonya
1390 Szólt: „Esküszöm Persephonéra, hogy ha,
Mintsem tanút hívsz, sebkötőt szereznél,
Úgy több eszed vón’.”

VÁDLÓ.

Hát csak gúnyolódj,
Míg majd az árchon ítéletre vonsz. (*El.*)

BDELYKLEON.

Déméter uccse, nem maradsz tovább itt,
1395 Hanem fölveszlek, s . . . .

PHILOKLEON.

Mit csinálsz?

BDELYKLEON.

Mit-é?

Viszlek, be innen. Mert ha nem, bizony
Mindjárt több vádoló lesz, mint tanú. (*Viszi.*)

PHILOKLEON.

Aesopust Delphi népe

BDELYKLEON.

„Bánom én!”

PHILOKLEON.

Bevádolá, hogy szent kehelyt lopott.
1400 S ő így felelt: „Volt egy ganéjbogár

BDELYKLEON.

Oh jaj, bizony megölsz bogaraiddall (*Elviszi.*)

KAR.

[*Strophe.*

Irigylem a sorsod, öreg,
A mily örökre fordult
Szűk és sivár élet után; mibe ha beléfeledik,
1405 Majd nagyon is elmerül gyönyörök és kéj közepett.
De el is mehet kedve talán:
Mivel a természet kötelit valakinek lehányni nehéz;
Bár megtörtént már sokon ez, hogy mással élvén, maga is
Azok erkölcsét vette föl.
1410 Előttem s a józaneszűk [Antistrophe.
Előtt azonban érje
Méltó dicséret — mivel oly apaszerető s olyan okos —
A Philokleon fiát. Soha jelesb férfira én
Nem akadtam, és ily gyönyöröm
1415 Soha se' telt erkölcsiben. Mi diadalmasan feleselt
Apjával, bár mást nem akart, mint a nemzőket magasabb
Becsülettel díszíteni.

V.

XANTHIAS.

No, Bacchus uccse, furcsa dolgokat
Kavarinta házunkhoz valami daemon;
1420 Mert addig-addig kortyolt az öreg
S hallgatta a zenét, hogy kedve szottyant,
S táncolni meg sem áll az éjtszaka,
Járván a régít, még Thespis¹ korából;
S azt mondja: mind rüpők most a színész,
1425 Ő megmutatja, letáncolja mindet.

PHILOKLEON.

„Ki ül a csarnok kapujában amott?”²

XANTHIAS.

Itt jó maga már a vén nyavalya!

PHILOKLEON.

„Táruljanak a kapuk!” ím a tánc
Kezdeté itt van . . . .

XANTHIAS.

1430 Eszelősséged kezdeté inkább.

PHILOKLEON.

S derekam csavarúl, az inam rándul;
Hogy harsog az orrom, a nyakcsigolyám
Milyet roppan!

XANTHIAS.

Igyál helleborust.³

¹ A színészet ősapja. ² A „-” helyek parodiák, valahonnan. ³ Bolondokat gyógyító fű.

PHILOKLEON.

Vagdal Phrynichos,¹ mint egy kakas . . .

XANTHIAS.

Ej!

1435 Ni bizony megrugsz.

PHILOKLEON.

„Rugd ki alólad lábod az égig!”
Tátog a s—em.

XANTHIAS.

Lábod alá nézz.

PHILOKLEON.

Most, most pörög ám tagom és ízem,
Forog a csuklóban a bütyke.

BDELYKLEON (*jδ*).

1440 Nem jó dolog, őrült dolog, biz' isten!

PHILOKLEON.

No, hadd kiáltok versenytársakat.
Ha van itt színész, ki a táncára tart,
Álljon ki, táncoljon verset velem!
Van-e hát, vagy senki?

BDELYKLEON.

Egy csupán, amott.

PHILOKLEON.

1445 S ki a boldogtalan?

BDELYKLEON.

A Karkinos²

Fia, a középső.

¹ Szinköltő. Más versio szerint így olvasandó: „*Meglapul* Phr.” Phrynichos pedig akkor *lapult* volna meg, mikor a perzsák által bevett s elpusztított Miletosról oly szomorú tragoediát írt, hogy az athenaei közönség mind sírva fakadt, s ez ellágyításért a költőt 1000 drachmáig megbírságolta. De itt az első helyesebb, sőt tán *rugdal* kellene, mert az öreg rugdosódik, a mint a szolgálja feleletéből kitetszik. ² E tulajdonnév egyszersmind *rákos* jelent. *Karkinos* rossz poétának két fia táncos, egy tragoedia-író volt, Xenokles. Apró emberek mind.

Ugrálatok a főnyen s „meddő tengernek parti porond-
ján,”¹

Táskarák fivérek!

- ¹⁴⁶⁵ Gyors lábotok körben mozogjon,
Ropja ki egyötök a Phrynichos-ugróst,
Hogy a nézők „ó”-gassanak, látván a lábakat fenn.
Fordulj! karikára peregj! verd a hasad bokával!
Lábad hajigáld az égig! bűgőcsigát utánozz!
- ¹⁴⁷⁰ Ím a vizeken uralgó király-apa is előmász,
Örvendve az ő fiainak, a hármás *lóherének*².
Hanem már kifelé szaporán, táncolni kik szerettek,
Induljatok! Ezt azelőtt nem merte volna senki,
- ¹⁴⁷⁴ Hogy a komoediai kart táncolva küldje vissza.³

¹ Homerosi hely. ² Eredetiben *madár*; de annak nevében is a *here* gonoszkozik. ³ T. i. újítás, hogy a kar *eltáncol*; azelőtt csak *be* szokott táncolni.

4. A BÉKE.

SZEMÉLYEK.

Két szolga, Trygaionnál.

TRYGAIOS, athmonel föld- és szállóbirtokos, athenaei polgár.

Ennek leányai.

HERMES, isten.

HÁBORÚ, }
ZÜRZAVAR, } istenségek.

KAR, athmonel földművesekből.

HIEROKLES, jós.

Kaszaműves.

Bokrétaöntő.

Páncélikovács.

Trombitaáros.

Dárdanyél-vonó.

Lamachos fia, }
Kleonymos fia, } éneklő gyermekek

BÉKE, }
SZÜRET, } istennők, mint néma személyek.

ÜNNEPÉLY, }
Még egy pár néma személy.

Előadatott: Olymp. 89, 3. Kr. e. 421.

Trygaios udvara, oldalvást egy ól.

I.

ELSŐ SZOLGA *(az ólnál).*

Hozz a bogárnak, hozz, lepényt hamar.

MÁSODIK SZOLGA *(tekintben valamit gyúr).*

Ehol van. Adj neki, pusztúljon el;
Hogy jobbat ennél ne egyék soha!

ELSŐ SZOLGA.

Adj más lepényt, hamar! számárganéjból.

MÁSODIK SZOLGA.

⁶ Ehol megint. Hol a mit most adék?
Nem ette tán meg?

ELSŐ SZOLGA.

Uccseg'! elkapá
S lábbal meggöngyölgetve, benyelé.
Csak gyúrd sebessen, s adj sokat, nagyot.

MÁSODIK SZOLGA.

Ganajszedők, segítetek, az égre!
¹⁰ Ne nézzétek, hogy itt megfúladok.

ELSŐ SZOLGA.

Mást, mást megint, szerelmes fattyuét:
Finomra tört kell most, azt mondja.

MÁSODIK SZOLGA.

Ne. —

Egy vádat, óh nézők, én elkerülök:
Nem mondja senki, hogy töröm s eszem.

ELSŐ SZOLGA.

¹⁵ Ajbaj! csinálj mást, aztán másikat,
Törj többet is még.

MÁSODIK SZOLGA.

Isten uccseg' én nem:
Mert már nem állom a teknő felett.
Inkább magát viszem a tekenőt be.

ELSŐ SZOLGA.

Manóba ezzel és magad utána.

MÁSODIK SZOLGA (*a nézőkhöz*).

²⁰ Ki tudja, mondja meg közületek:
Honnan szerezzek én lyukatlan orrt,
Mert nincs keservesb munka a világon,
Mint e bogárnak törni abrakot.
Disznó vagy eb, ha félremén az ember,
²⁵ Habsolja nyersen: ez meg dölyfösen
Finnyáskodik, s nem enné a viláért
Ha, mint pogácsát, asszonynak valót,
Egész nap gyúrva nem rakom eléje.
De meglesem, talán már jóllakott,
³⁰ Így, a kilincsnél csak, hogy meg ne lásson.

(*Bekukucskál.*)

Csak rajta! csak zabálj, és el se hagyd,
Míg észre sem veszed, hogy meggebedsz!
Szintúgy görnyed belé, az átkozott,
Mint birkozó, megvetve álla-kapcsát,
³⁵ Fejét meg s hosszú nyulga karjait
Körültekerve, mint hajóban az
Alattságot felgöngyölő hajós.
Istentelen büdös falánk dög ez!
Mé'k isten a gazdája e csapásnak
⁴⁰ Nem t'om: de azt hiszem, nem Aphrodíte,
A Charisok se.

ELSŐ SZOLGA.

Hát ki?

MÁSODIK SZOLGA.

Nem lehet más:
Istennyilás Zeüsz; annak szörnye ez.

ELSŐ SZOLGA.

Mondhatja már a nézők közt egy-egy
Tudákos ifju: „Nos, mi sül ki ebből?
45 Minek a ganéjbogár?” Ahhoz pedig
Ión szomszédja így szólhat megint:
„Úgy vielem, ez cielzás Kleonra, hogy
Orcátlanúl ő is trágyával iel.” —
Hanem had' adjak a féregnek innya. (El.)

MÁSODIK SZOLGA.

50 Megmondom én okát, a gyermekeknek,
Az emberkéeknek és az embereknek,
És a legemberebb nagy embereknek,
S a már emberfölöttieknek is.
Gazdámat új őrülség szállta meg,
55 Nem mint titeket, de más, új divatú:
Bámúl az égre naphosszant, s teli
Torokkal — így ni — káromolja Zeüszet,
Kiáltva: „Oh Zeüsz, mit akarsz velünk?
Tedd már le seprűd, ne söpörd ki Hellast!”

TRYGAIOS (kívül).

60 Ohó! ohó!

MÁSODIK SZOLGA.

Hallgassatok, mert hang üté fülem.

TRYGAIOS (künn).

Oh, mit cselekszel, Zeüsz, velünk a néppel?
Míg észreveszed, kicsépléd városid!

MÁSODIK SZOLGA.

No lám: ez a baj, a mit említék.
65 Az őrülségből hallátok mutatványt:
Halljátok immár, mit beszélt, mikor
Dühödni kezdte. Azt hajtá magában:
„Hogy is mehetnék Zeüszhöz egyenest?”
Aztán sok hosszú létrát összetoldva,
70 Mászkalni kezdte rajtok ég felé,

Míg lebukott s betörte a fejét!
Tegnap meg elveszett — nem t'om hová —
S hoz egyszer egy nagy Aetnai bogárt
S parancsolá: én legyek a lovásza;
75 Ő meg, veregetve mint szilaj csikót:
„Oh Pegazuskám — mond — jó szárnyasom,
Repíts föl engem Zetüszhöz egyenest!” —
Bekandikálok: hadd lám, mit csinál.
Oh jaj! hamar, hamar szomszédok! erre!
80 Gazdám az ég felé emelkedik,
Ló-módra úlvén egy ganajbogáron.

TRYGAIOS.

(Egy roppani ganajbogáron látható lesz, a mint fölfelé emelkedik.)

Halkan, halkan paripám, lassan;
Ne repülj nekem oly szilajon mindjár'
Eleinte, nagyon bízva erődben,
85 Mielőtt neki-izzadnál s idegid
Megtágítná szárnyra kelésed.
S ne lehelj énrám bűdöset, kérlek,
Mert ha igen, hát jobb neked inkább
Itthonn ólamba' maradni.

MÁSODIK SZOLGA.

90 Oh, édes uram, beh félrebeszélsz!

TRYGAIOS.

Hallgass, hallgass.

MÁSODIK SZOLGA.

Hát aztán, hova légevezel most.

TRYGAIOS.

Az egész hellen népért röpülök,
Adván fejem új hősi merényre.

MÁSODIK SZOLGA.

95 Hova repülnél? Ne bomolj, ingyen!

TRYGAIOS.

Csend legyen! egy *kuk* se, hiábavaló
Szó, se zszibongás: hanem üdv-mondás!
Mondjad: az emberek elhallgassanak,

Pecegödreiket s a csatornákat
100 Befalazzák mind, új téglával,
És alf . . őket beszögezzék.

MÁSODIK SZOLGA.

Nem hallgatok, míg nem felelsz: hová
Akarsz repülni.

TRYGAIOS.

Hát hová repülnék?
Az égbe, Zeüszhöz.

MÁSODIK SZOLGA.

És mi szándokod?

TRYGAIOS.

105 Az összes hellenek dolgába' járok:
Megkérdem tőle, mit akar velök.

MÁSODIK SZOLGA.

S ha nem felel?

TRYGAIOS.

Bevádalom, hogy egész
Hellast eladta a perzsának, úgy!

MÁSODIK SZOLGA.

De, Bacchus uccse, míg élek, soha!¹

TRYGAIOS.

110 Nincs máskülönben.

MÁSODIK SZOLGA *(a ház felé)*.

Hó! hahó! hahó!
Leánykák, im apátok most szökkik
Az égbe s itt hagy árván titeket:
Jertek, szegénykéék, rimánkodjatok!

LEÁNY.

Oh papa, oh papa, hát igaz a hír,
115 Mely a szobánkig elhata már, hogy

¹T. i. ő, a szolgál, meggátolja Zeüszet, hogy el ne árulhassa Hellast.

Itt hagysz engem, s a madarakkal
A szelek szárnyán mégy — a manóba!¹
Oh, van-e ebben igaz? ha szeretsz, mondd meg papa, kérlek.

TRYGAIOS.

Könnyű hozzávetni, leányim; fáj nekem, az szent,
¹²⁰ Hogy mikor a kenyeret „papa” szóval kéritek, otthon
PéNZ, de csak egy fia sincs, egy csepp sincs, legkevesebb
sincs.²

Ámde, ha visszajövök, sikerülvén útam, azonnal
Lesz nagy derce³ cipó, s hozzá sült konc, idejében.

LEÁNY.

De hát minő alkalmon útaZol?
¹²⁵ Hová te mégy, hajó nem jár oda.

TRYGAIOS.

Szárnyas csikóm van, nem hajón megyek.

LEÁNY.

Miféle ötlet, hogy ganéjbogárt
Nyergelve szállsz az égbe, oh apus?

TRYGAIOS.

Aesopus írja egy mesébe', hogy
¹³⁰ Csak e bogár jutott, minden repülő
Közül, az égbe.

LEÁNY.

Oh, az a бүdös?
Apám, apám, hihetlen a beszéd.

TRYGAIOS.

Fölment, a sassal gyűlölködve hajdan,
Tojásgörgetve állni bosszuját.⁴

¹ Eredetiben: *a hollók közé*, a mi közmondás. ² A háború miatt. ³ Így nevezik a lángliszt után maradt durvább lisztet. ⁴ A sas ellopta a bogár fiait, megtorlásul a bogár a sas tojását, és felgörgette az Olympusra Zeüszhez, panaszt teendő. Zeüsz a sasnak fogta pártját, s a tojást, a bogártól megvéendő, keblébe rejté; de a bogár addig repkedett Zeüsz feje körül, míg ez, megfélelkezve, felugrott a bogarat elhajtani, s ez által összetörte a sas tojását. *Aesopi mese*.

LEÁNY.

¹³⁵ A Pegasusra jobb lett volna úlnöd,
Hogy drámaibb hatást¹ tégy odafenn.

TRYGAIOS.

Kétannyi élelem kén' úgy, bohó;
Míg most, ha egyszer jóllaktam magam,
Másodszor ezt is abrakolhatom.

LEÁNY.

¹⁴⁰ De hátha „tenger mély vizébe hullnál”²,
Hogy hoz ki? úszni nem tud, csak repülni.

TRYGAIOS.

Hisz itt a kormány, majd használom ezt;
Hajóm pedig lesz *naxosi* bogár.³

LEÁNY.

S mi rév fogad be, hánykodás után?

TRYGAIOS.

¹⁴⁵ Van a Piraeusban egy *Kantharos*⁴ rév.

LEÁNY.

Csak arra vigyázz hát, hogy le ne pottyanj,
Aztán, ha sánta léssz, Euripides⁵
Nyelvére és tragoediába juss.

TRYGAIOS.

Én gondom az; most isten véletlek.

(*A nézőkhöz:*)

¹⁵⁰ Ti meg, kikért ez útban fáradok,
Három napig bűzt ne csináljatok hé,
Mert, hogyha ennek az orrába üt,
Hanyatthomlok ledob, s legelni mén.
Nosza, én Pegazom, szállj hát vidoran,

¹⁵⁵ Aranyos kantárú zaboládat

¹ Euripidesre, ki a Pegasust színre hozta *Andromeda* és *Bellerophon* darabjaiban. ² Parodia valami tragikusból. ³ Volt *kantharos*nak nevezett hajóféle Naxos szigetén. ⁴ Ez a ganéjbogár görög neve. ⁵ Gúnyolták, hogy sánta, béna, rongyos koldús emberekkel akar hatást tenni; hogy szánandó alakban lépteti fel hőseit.

- Hegyezett füllel nekirántva.
 Mit akarsz? mit akarsz? hova tekergeted
 Orrod le az útcacsatorna felé?
 Szállj fölfele a földről bizvást,
 160 Azután, megeresztve sebes szárnyad,
 Egyenest a Zeusz csarnokinak vágj;
 Hanem orrod tartsd félre pocéktül
 És mindennapi ételeidtől. —
 Ember! mit akarsz? . . . te, ki ott kucorogsz
 165 A piraеusi bordélyház mellett?
 Megölsz, te megölsz! — betemesd mindjárt,
 Hordj rá földből egy egész halmot,
 Ültesd be fölül démutkával
 S balzsamot önts rá: mert, ha lebukván
 170 Megecsik rajtam: az én életemet
 Öt egész tálentommal fizeti
 Chios városa¹ a te alf . . edért!
 Oh jaj, be' rettegek, tréfán kívül!
 Gépész barátom,² itt jártasd eszed:
 175 Már is csikar egy szél köldököm körül:
 Ha nem ügyelsz, enni adok a bogárnak.
(Olympos és az istenek lakásai fellünnek a színpadon.)
 De, úgy tetszik, közel van már az ég,
 Sőt látom is már Zeusz fénycsarnokát. —
 Ki van itthon Zeüsznél? nyisson nékem ajtót!

HERMES.

- 180 Honnan csap emberszag? Uram Herakles!
 Miféle szerzet ez?

TRYGAIOS.

Egy lóbogár.

HERMES.

- Oh vakmerő és szemtelen gonosz!
 Te gaz, te fő gaz, te legfőbb gazember,
 Hogyan jöttél ide, te gazok gaza?
 185 Mi a neved? mondod tüstént?

TRYGAIOS.

Gazember.

¹ Egy illetlen közmondás szerint *chiosinak* gondolja a kucorgó embert.
² A színpadi gépésznek szól.

HERMES.

Honnanvaló vagy? szólj hamar.

TRYGAIOS.

Gazember.

HERMES.

Ki volt apád? felelj.

TRYGAIOS.

Nekem? gazember.

HERMES.

Meghalsz, a Földanyára! bizonyos!
Ha meg nem mondd, hogy mi a neved.

TRYGAIOS.

¹⁹⁰ Trygaios Athmonéből, jó kapás.¹
Nem sykophanta, nem patvarkodó.

HERMES.

S miért jössz?

TRYGAIOS.

Ezt a *húst* hozom neked.

HERMES.

Szegény, miért jössz?

TRYGAIOS.

Látod-é, kíváncsi,
Hogy nem vagyok már oly nagyon gazember?
¹⁹⁵ Eredj, hívd Zeüsznekem.

HERMES.

Hahó, hahó!
Nincs semmi abból, hogy az istenekhez
Bejuss: tegnap mind elköltöztek innen.

¹ Trygaios azt teszi, hogy *Seprósi* vagy *Mustosi*, tehát szőlőmunkás ember, szőlős gazda.

TRYGAIOS.

Mi földre?¹

HERMES.

„Földre?” hogy ne!

TRYGAIOS.

Hát hova?

HERMES.

Messzebb: az égnek legfelső zugába.

TRYGAIOS.

²⁰⁰ Hogyan maradtál hát te itt, magad?

HERMES.

Őrizni a butort, az istenek
Csuprát, edényét, kancsóit, fatálát.

TRYGAIOS.

S mért hurcolkodtak ki az istenek?

HERMES.

Merő boszúságból a hellenekre.
²⁰⁵ S maguk helyett a Háborút hagyák:
Csináljon véletek, a mit akar.
Maguk pedig felköltöztek, minél
Főlebb mehettek, hogy csatáitok
Ne lássák, még imátokat se hallják.

TRYGAIOS.

²¹⁰ S miért cselekvék ezt velünk, ugyan?

HERMES.

Hogy, bár gyakorta békét eszközöltek,
Ti mindég háborút kívántatok;
Kissé ha győztek a lakóniak,

¹ E kérdés a görög nyelv természetében van, s egyszerű értelme:
hová?

Mindjárt kiálták: „No, Dioskur¹ uccse,
²¹⁵ Most Attikácska meglakol!” ha meg
Az Attikóniak² kaptak fölül
És a lakónok jöttek béke kérni:
„Athena uccse” — mondátok legott —
„Csalárdság! nem kell hinni, Zeüszre, nem!
²²⁰ Eljőnek ismét, ha Pylos³ mienk”.

TRYGAIOS.

Biz e beszéd úgy hangzik, mint honi.

HERMES.

Ezért, nem is tudom, látjátok-e
Többé a Békét.

TRYGAIOS.

Hát, kérlek, hová lett?

HERMES.

A Háború egy mély barlangba lökte.

TRYGAIOS.

²²⁵ Melyikbe?

HERMES.

Abba, ott lenn. S látod-e,
Mily nagy halom követ hordott reá,
Hogy meg ne kapjátok többé soha.

TRYGAIOS.

Hát már a Háború mit fog velünk
Csinálni?

HERMES.

Nem tudom; csak tegnap egy
²³⁰ Roppant mozsárt vitt — azt tudom — haza.

TRYGAIOS.

S mit fog csinálni ezzel a mozsárral?

¹ Kastor és Pollux. ² Tréfásan, mint lakóniak. ³ Lásd: *Lovagok*, 368.
Értelme: míg Pylos a miénk, addig Spárta fog tőlünk békét könyörögni,
mint legyőzött fél.

HERMES.

Szétzúzza benne várositokat. —
De távozom, mert azt hiszem, jön immár
Ki, — hallok a zaját benn. (*El.*)

TRYGAIOS.

Jaj nekem!
35 Hová szaladjak? Ugy rémlett, ez is
A háború-mozsárnak hangja volt. (*Félre húzódik.*)

HÁBORU.

Jaj, jaj halandók, nyomorult halandók!
Egyszerre hogy fáj minden fogatok!

TRYGAIOS.

Oh szent Apollon, mily roppant mozsár!
240 S mily szörnyü ennek a nézése is!
Ez hát ama szörny, melytül úgy futunk,
Az iszonyú, merész, hátrálhatatlan?¹

HÁBORU.

Hajh, Prasiae,² háromszor átkozott,
Meg ötször, tízszer, százszor is: ma véged!

TRYGAIOS (*a nézőkhöz*).

245 Nem a mi gondunk, úgy-e emberek?
Ez a baj a Lacedaemon baja.

HÁBORU.

Hej Megara, Megara, hogy' összetörlek!
Péppé csinállak mindjárt, mindenestül.

TRYGAIOS.

Tyühaj, tyühaj! mekkora *fej* s mi csípős
250 — Síralmakat³ hány Megara közé!

¹ Ki senki előtt meg nem hátrál, arra képtelen is. ² Lakón város, melyet az athenaiek a peloponnesusi háború 2-ik évében elpusztítottak.
³ Mintha foghagymát mondana.

HÁBORU.

Hej, hej Sicilia, hogy elveszesz te is!
Szegény város, hogy összevissza gyúrlak!¹
Most *attikai* mézet töltünk reá.

TRYGAIOS.

Hé, hé! másfajta mézet önts belé:
²⁵⁵ Kíméld az attikait: mert négy obol!²

HÁBORU (*szolgájához*).

Hé, Zúrzarar!

ZÚRZAVAR.

Minek?

HÁBORU.

Jer csak, kikapsz
A mért henyén állsz. Itt ez a pofon.

TRYGAIOS.

Jujújj, be mérges volt!

ZÚRZAVAR.

Jaj, jaj nekem!
Tán foghagymát tettél belé, uram?

HÁBORU.

²⁶⁰ Lódulsz mozsárütőért?

ZÚRZAVAR.

Hisz tudod, nincs
Mozsárütőnk: csak tegnap költözénk be.

HÁBORU.

Fuss hát egyért, Athénéből, hamar!

ZÚRZAVAR.

Futok biz isten. (Máskép jaj nekem!) (*El.*)

¹ Mint *túrót*, mely sok volt Siciliában. T. i. Háború most *myttotost* csinál, a görögök kedvenc ételét. Siciliát *Syracusa* helyett mond. ² Azaz drága. (Hazáját féltve mondja.)

TRYGAIOS (*a nézőkhöz*).

Mi lesz belőlünk, árva honfiak?
265 Látjátok, a veszély rajtunk mi nagy:
Ha megjön a mozsárütővel, ez
Ültében összezúzza városinkat.
De, adja Bacchus! vesszen el, s ne hozzon.

HÁBORU.

No, hé . . . ?

ZŰRZAVAR (*jő*).

Parancs . . . ?

HÁBORU.

Hát nem hozod?

ZŰRZAVAR.

Izé . . . .

270 Hát elveszett az Athenae ütője,
A *bőrkupec*,¹ ki Hellast zagyvatotha.

TRYGAIOS.

Jól tette, — áldassék neved Athéna,²
Hogy elveszett, és a kellő időben,
Mielőtt kitálalhatha volna főztét.

HÁBORU.

275 Szaladsz Spártába mingyárt másikért?
Hanem siess.

ZŰRZAVAR.

Repülök. (*El.*)

HÁBORU.

De hamar járj.

¹ Kleon. „Hanyag és tudatlan” (Thukyd.) hadvezérlés után elesett Amphipolisnál, Thraciában. ² Istennő.

TRYGAIOS (*a nézőkhöz*).

Mit *érünk*,¹ emberek! nagy a veszély.
Ha van közöttünk, kit Samothrakében
Avattak:² most imádkozzék nagyon,
²⁸⁰ Hogy ne találjon a küldött oda.³

ZŰRZAVAR (*jő*).

Oh jaj nekem, jaj, jaj szegény fejem!

HÁBORU.

Mi lett? most sem hozod?

ZŰRZAVAR.

Mert elveszett
A spártaiak mozsárütője is.⁴

HÁBORU.

Hogyan, gazember?

ZŰRZAVAR.

Thraciába másnak
²⁸⁵ Kölcsön adák, s ott elveszett az is.

TRYGAIOS.

Oh, szent Dioskurok, be' jól tevék!
Tán jóra fordul. Bizzatok, halandók!

HÁBORU.

Fogd ezt a holmit s vidd be, majd magam
Csinálok odabenn mozsárütőt. (*El.*)

TRYGAIOS. (*Előlép.*)

²⁸⁰ Most volna helyén a Datis⁵ dala,
Ki délben, míg dagaszták, így dalolt:
„Jaj, mint örvendem, vígadom s örülöm!”
Most kell nekünk, oh hellen férfiak,

¹ Mire jutunk. ² Azaz: *igen szent*, mert a samothrakei mysterium legszentebb volt. ³ Spártába. ⁴ Brasidas derék hadvezér. Elesett Amphipolisnál, Kleon elleni győzelmes csatában. Thukydides is azt mondja: ezek ketten voltak a béke legnagyobb akadályai; Brasidas nemes ambícióból; Kleon, hogy jobban gonoszkothassék és rágalmazhasson. (V. 16.) ⁵ Perzsa, ki rosszul beszélt görögül.

- Felhagyva pörrel és fajháborúval,
295 Kihúzni a minden-szerette Békét,
Míg más mozsárütő nem gátol újra.
No hát parasztok, kalmárok, jövevények,
Zsellérek, ácsok és kőművesek,
Szigetlakók, elő, mind az egész nép
300 Hozva ásót és emeltyút s kötelet minélelőbb!
Most lesz alkalom meginni a „jó szellem poharát”.¹

KAR.

- Hát elő, ki üdvöt óhajt, minden ember szaporán!
Rajta összes hellén nemzet, most segítsünk, vagy soha,
Hagyjuk ott a harcirendet, gyilkot, vérszínű zekét!²
305 Íme földérült a szép nap, a Lamachos-gyűlölő.³
Most igazgass, mit csináljunk, s légy te munkavezető,
Mert ma énrám nem lehet hogy szálljon addig csüggedés.
Míg emeltyü s gépek által napvilágra nem vonók
É mindnél nagyobb istennőt, a borág⁴ védasszonyát.

TRYGAIOS.

- 310 Nem hallgattok? . . . Szerfölötti hangos örömjajotok
Felriasztja, lángra kelti odabenn a Háborút.

KAR.

Ilyen jó hír hallatára nem örülnünk nem lehet,
Mert nem így szól: „három napra hozzon élelmet kiki!”⁵

TRYGAIOS.

- Most figyeljetek nagyon a Cerberusra⁶ ott alant:
315 Ne vicsogjon, ne ugasson, mint midőn a földön élt,
Míg az istennőt kihúzzuk, s itt ne légyen láb alatt.

KAR.

Nincs eset, hogy elrabolja senki tőlem ezt a nőt,
Hogyha egyszer a kezemre kaphatom még. — Ujjujuh!

TRYGAIOS.

- Emberek, bizony megöltök, hogyha így ordítatok,
320 Mert kirontva⁷ lába mindent összegázol és tapod.

¹ Öröm- vagy áldomás pohár. Lásd *Lovagok*: 108. v. ² Különösen a hadvezér palástja volt bíbor-veres, melyet ha zászló gyanánt kitűzött, a csata kezdetét jelentette. ³ Hadvezér volt Athenaeben. ⁴ Szöllővessző. ⁵ Szokott parancs, háborúba indulás előtt. ⁶ Kleon, az alvilágban. ⁷ Háború.

KAR.

Ám zavarjon, ám tiporjon össze mindent: mi bizony
Már ma estig meg nem szűnünk hangosan örvendeni.
(Tánc.)

TRYGAIOS.

Emberek, mi a manó lelt? jaj, nehogy, az istenért!
Táncotokkal elrontsátok szépen indult tervemet.

KAR.

³²⁵ Hisz nem én, akarva, lejték, hanem az öröm miatt
Lábaim táncolnak önkint, noha én nem mozgatom.

TRYGAIOS.

Ne tovább! hisz mégis lejtész, hagyd el immár táncodat.

KAR.

Jól van; íme elhagytam már.

TRYGAIOS.

Mondod csak; nem hagytad el.

KAR

Ezt az *egy* ugrást engedd még, többet aztán nem, soha.

TRYGAIOS.

³³⁰ Ezt az egyet, jó; de aztán többé ne táncoljatok.

KAR.

Majd, ha néked tetszenék, sem táncolunk aztán soha.

TRYGAIOS.

Lám, hisz egyre folytatjátok.

KAR.

Ezt a lábunkat, ha már
Felhajítók, csak letesszük, uccsegen, a jobbikat.

TRYGAIOS.

Nem bánom, legyen; csak aztán ne boszantsatok tovább.

KAR.

- 335 Ámde most meg a bal lábam kell utána dobni, mert
 Úgy örülök, oly kedvem van, úgy meg f . . . m, kacagok,
 Majd kiugrom a bőrrömbül, hogy paizstul ment¹ levék!

TRYGAIOS.

- Még ne örvendeztetek, mert biztosan nem tudni, mért;
 Majd, ha elsőbb kézre kaptuk, akkor lesz örülni ok
 340 És üvölni és kacagni; mert szabad lesz nektek akkor
 Útra kelni,² jární, úlni, áldozatra összegyűlni,
 Lakomázni és kockázni,
 Kéjt vadászni,
 „Ujjujút” kiáltani.

KAR.

[*Strophe.*

- 345 Vajha egyszer még valaha láthatnám azt a napot!
 Mert sanyarut álltam eleget ki, hara³ fekhelyen, mellyet ada
 Phormion,⁴
 S már ezentul bennem durva, mérges bírót⁵ nem találsz,
 Sem vad erkölcsű mogorvát és nehézkest, mint előbb;
 Nyájasan látsz és egész
 350 Megfiatalodva, miután a harctól ment vagyok.
 Már eleget öltük az időt, szigorogánk eleget, ide-oda járva
 mind
 A Lyceumból ki meg be, kopja nálunk és paizs.
 Ámde nosza mit tegyünk mostan örömedre, szólj; mert
 parancsnok gyanánt
 Rendele közinkbe a sors kegye.

TRYGAIOS.

- 355 Hadd lám, hová gördítsük a követ.

HERMES (*jő*).

Istentelen merénylő, mit akarsz?

TRYGAIOS.

No, semmi rosszat — csak mint Killikon.⁶

¹ Nem kell háborúba mennie. ² Bizton mehetnek akárhová. ³ Durva szőrpokróc. ⁴ Tengeri hadvezér. ⁵ Athenae népe nagyon szeretett bírásokdni a 6000 polgárbíró közt. ⁶ Miletust elérulta, előre azt mondogatva, hogy *jót akar*. Közmondássá vált.

HERMES.

Nyomorult, véged van.

TRYGAIOS.

Nincs, ha sors nem üt:¹
*Hermes*² levén, tudom sorsot huzatsz.

HERMES.

³⁶⁰ Véged van, elvesztél.

TRYGAIOS.

Melyik napon?

HERMES.

Itt nyomba' tüstént.

TRYGAIOS.

Hisz még nem vevék
Lisztet, turót, se semmit, mint *veszendő*.³

HERMES.

Elpusztultál azért.

TRYGAIOS.

Hogy nem vevém
Hát észre, hogy ily nagy szerencse ért?

HERMES.

³⁶⁵ Hát nem tudod, hogy Zeüsz kiadta: meghal,
Ki *ezt*⁴ felássá?

TRYGAIOS.

Most hát okvetetlen
Meg kell halnom nekem?

HERMES.

Világosan.

¹ Az elítélteket *sors* szerint, bizonyos napon szokták kivégezni. ² Többi közt a sorshuzásnak is istene. ³ Katona, ki hadba indul. ⁴ A Békét.

TRYGAIOS.

Adj hát kölcsön három drachmát malacra:¹
Hagy' avassanak fel még halál előtt.

HERMES.

³⁷⁰ Villámdübörgő Zeüsz! . . . .²

TRYGAIOS.

Az istenekre!
Ne adj fel, kérlek, édes jó uram.

HERMES.

Nem, én nem hallgatok.

TRYGAIOS.

A *hú*sra kérlek,
Melyet számodra hoztam szívesen!

HERMES.

³⁷⁵ De, jámbor, engem Zeüsz „nemlétbe dönt”³,
Ha ezt „harsányriadva” nem jelentem.

TRYGAIOS.

Ne „riadj”, könyörgök, édes Hermikém!
Emberek, mi lelt? hallgattok; megdöbbenve álltok itt.
Szóljatok, szegény barátim; mert ha nem, hát majd „riad!”

KAR.

[*Antistr.*

³⁸⁰ Oh, uram Hermes, ne tedd azt, semmi-semmikép ne tedd,
Hogyha jut eszedbe malacáldozatom íze, melyet én valaha
áldozék:
Most mutasd meg, e bajomban, hogy hiába nem vészett.

TRYGAIOS.

Hallod-é, hogyan tyukásznak, én királyom és uram?

KAR.

Oh, ne haragudj reánk
És ne cselekedj, hogy eme nőt ne kapjuk vissza most,

¹ Áldozati malacra. ² Kiált Zeüsznek, nem csupán káromkodik.
³ Tragikus nagy szavak, a komikai hatás végett.

³⁸⁵ Sőt kegyesen tégy velünk, oh te legemberszeretőbb, leg-
adakozóbb urunk,
Hogyha útárod Peisandros¹ taraját s szemöldökét;
S téged ezért áldozatok és becses ajándokok által mi dicsőí-
teni
Soha, soha, oh uram, nem szününk.

TRYGAIOS.

Szánd meg, könyörgök, esdeklésöket, hogy
³⁹⁰ Tiszteljenek, még inkább mint előbb.

HERMES.

De tolvajok, még inkább mint előbb!

TRYGAIOS.

Majd megjelentek egy nagy árulást,
Az összes istenek ellen valót.

HERMES.

Na, szólj, fedezd föl; tán majd engedek.

TRYGAIOS.

³⁹⁵ A Hold, meg a ravasz Nap, cselszövényt
Forralva rég a többi isten ellen,
Héllast eladják most a barbaroknak.

HERMES.

S miért cselekszik ezt?

TRYGAIOS.

A mért, bizony,
Mi nektek áldozunk, a barbarok
⁴⁰⁰ Pedig nekik; alkalmasint ezer'
Akarják a ti pusztulástokat,
Hogy minden áldozat övék legyen.

HERMES.

Ezért lopkodják hát s eszik le régen,
Hibás hajtással, a nap s éj körét.²

¹ Gyáva, hetvenkedő katona. *Taraj*: a sisaktaréj. ² Nappalnak kellene lenni 12 órának, éjnek is annyinak: de a *nap* rosszul hajt. A *hold* pedig (mely szerint a hónapokat számlálták) 12 hónapnál többet fordúl egy évre, így hát ez is rosszul hajt, sok szökő-napot csinál; a 13 hónapnak pedig hijja van.

TRYGAIOS.

- ⁴⁰⁶ Ezért, bizisten. No s hát, drága Hermes,
Segíts kihúzni e leányt nekünk,
S neked ülljük a dicső Panathenaeát¹
És mind a többi isten ünnepit,
Déméter, Hermes, Zeüsz, Adonisét;
⁴¹⁰ S a háborúment többi város is, mind
Neked, *vészháritó*² Hermesnek áldoz.
Más jót is nyersz sokat; most egyelőre
Ím ezt adom boráldozó pohárnak.
(*Arany kehelyt ad.*)

HERMES (*félre*).

- Oh, én mindig megszánom az aranykát! —
⁴¹⁵ A ti dolgotok tehát most, emberek: kapát neki!
És lemenve, húzzátok le róla gyorsan a követ.

KAR.

Azt csináljuk; csak te állj itt, istenek bölcsebbike,
S a parancsot, mester szóval, add ki rendbe, mit tegyünk;
Majd meglátod, hogy alattad nem silányul dolgozunk.

TRYGAIOS.

- ⁴²⁰ Tarts kelyhet elsőbb, hogy munkára kelve
Az isteneknek mondjunk egy fohászt.

HERMES.

Áldozat, áldozat! imára, imára!

TRYGAIOS.

- Könyörgünk áldomással, hogy ez a nap
Legyen Hellasra sok jó kezdete,
⁴²⁵ S ki most serényen a kötélhez áll,
A férfiú ne fogjon több paizst.

KAR.

Zeüsz uccse, ne! hanem békében éljek,
Tüzet piszkálva, szép menyecske mellett.

¹ Ünnepe az összes athenaeiek (attikaiak, gyarmatosok stb.) részére.
² Különben *Apollo* vagy *Herakles* mellékneve. *Comice* alkalmazza Hermesre.

TRYGAIOS.

Ki meg harcot szeretne hogy legyen,
430 Add, Bacchus isten! míg él, sohse szűnjék
Könyökcsontjából szedni a nyilat.

KAR.

Ki meg hadnagy¹ szeretne lenni, és
Haragszik, égi szűz, hogy fényre jössz:
Úgy járjon a csatán, mint Kleonymus.²

TRYGAIOS.

435 S ha kopja-császár, vagy paizs-kupec
Harcot kíván, hogy keljen áruja:
Rablók kezére jusson,³ korpa enni.

KAR.

Ki meg vezérnek vágy, azért nem húzza,⁴
Vagy szolgál, s szökni készül a csatán:
440 Kerékre vonva kell megostorozni.
S mi jót lássunk. *Ié, Paean, Ié!*⁵

TRYGAIOS.

Ne mondd a „paeant”,⁶ mondj csupán *Iét*.

KAR.

Ié, ié hát, csak *ié* legyen . . . .

TRYGAIOS.

Hermesnek, a Horák- és Charisoknak,
445 Aphroditének, a szerelmi Váagnak! . . . .⁷

KAR.

Aresnek is?

TRYGAIOS.

Ne, ne!

KAR.

Enyaliosnak?⁸

¹ Régibb magyar értelemben. ² Veszítse el paizsát. ³ Rabszolgaságba.
⁴ A kötelet, mellyel a Békét húzzák fölfelé. ⁵ Örömkialtás. ⁶ Mert a szó-
ban *ütés, vágás* értelme van, s ez háborúra emlékeztet. ⁷ Mondj ié-t. ⁸ A
comicum abban van, hogy *Ares* és *Enyalios* egy isten (*Mars*). A *Kar* *kettő-
nek* veszi.

TRYGAIOS.

Ah, ne!

KAR.

Marokra hát, kötélre minden ember!

HERMES.

No, rajta!

[*Strophe.*

KAR.

Rajta!

HERMES.

Mégis!

KAR.

Egy kicsit még!

HERMES.

No rajta, rajta!

TRYGAIOS.

⁴⁵⁰ Hisz nem húzzák mind egyformán;
Nem erőlködtek, csak fogjátok,
Mebánjátok, Boeótok!¹

HERMES.

Rajta még!

TRYGAIOS.

Hajrá!

KAR.

No de húzzátok ti is ám ott!

TRYGAIOS.

⁴⁵⁵ Hát nem húzom? hisz rajt' csüngök,²
S úgy rádülök, majd megszakadok.

¹ Legkevésbé hajlottak a békére. ² Csupa spondeus-lábak, hogy a húzást fessék. Ily vontatva dörmögi a magyar népmesében is a medve: Tányértalpom, lompos farkam, Szép lány mátkám, nyiss ajtót.

KAR.

Hát mér' nem boldogúlunk?

TRYGAIOS.

Lamachos,¹ nem igazság, lábalatt vagy!
Itt semmi szükség a te múmusodra.

HERMES.

⁴⁶⁰ Ezek se húzzák, az Argosiak,
Csak nézik, hogy mi kinlódunk, s nevetnek,
Holott a lisztet két felől szedik.²

TRYGAIOS.

De a lakónok húzzák emberül.

KAR.

⁴⁶⁵ Tudod mit? a *jamunkás* mind szeretné:
De a *kovács* nem hagyja boldogulni.

HERMES.

Megara sem csinál semmit: puhán
Fanyalog csak s foghegyen, mint a kutya,
Pedig, biz isten, már éhen veszett!

TRYGAIOS.

⁴⁷⁰ Mit sem lendítünk, férfiak! együtt
Kell fogni újra, és egyszerre mind.

HERMES.

No rajta!

[*Antistrophe.*]

TRYGAIOS.

Rajta!

HERMES.

Mégis!

TRYGAIOS.

Rajta még!

¹ Vezér, Athenaeben. ² A háború kezdetén Argosnak mind két várossal fegyvernyugvása lévén, míg az le nem telt, 10 évig, békén maradt, s kereskedésben gyarapodott. (Lásd Thukyd.)

HERMES.

No, rajta, no rajta!

KAR.

Mégsem mozdúl.

TRYGAIOS.

Nem borzasztó:

Egyik előre, másik vissza? —
475 Korbácsot kaptok, Argos!

HERMES.

Rajta még!

TRYGAIOS.

Hajrá!

KAR.

Hamis itt a lelke néhánynak.

TRYGAIOS.

Békét óhajtók, legalább *ti*
Markoljátok hát meg erősen!

KAR.

480 Csak hogy sok van, ki gátol.

TRYGAIOS.

Megaraiak, nem mentek a manóba?
A Béke-istennő rátok haragszik:
Ti hagymáztátok¹ össze legelébb.
S azt mondom: Athenae se húzza onnan,
485 Hol most rángatja: a *hegy* oldalon;
Mert nem csináltok mást, csak pört ítéltek.
Hanem, ha ezt kihúzni vágytok, arrább
Kell fogni kissé a *tenger* felől.²

KAR.

No, emberek, fogjuk meg hát; csupán *mi*, a parasztok.

¹ Mert bőven terem a fokhagyma ott; s mert némelyek az egész peloponnesusi háborút a Megaraiak és Athenaeiek közt (két hetaera miatt) esett civódásból származtatták. ² Ne csak a *hegy*párt (földművesek), hanem a *kikötő*párt (radicalis democraták) is húzzák.

HERMES.

⁴⁹⁰ Lám, jobban is megy a dolog, gazd'emberek, tinéktek.

KAR.

Azt mondja, jól megy a dolog: csak rajta minden ember!

HERMES.

Földművesek húzzák ki csak, más senki, ezt a terhet.

KAR.

Nosza most, nosza még!

No lám, hisz már meg is van.

⁴⁹⁵ Csak *most* ne hagyjuk, most feszítsük emberebbül egy kicsit!

Mindjárt is megvan; itt van.

No rajta még, no rajta mind!

No rajta, rajta, rajta, rajta.

No rajta, rajta mind!

(A BÉKE istennő és kísértői SZÜRET és ÜNNEPÉLY megjelennek.)

TRYGAIOS.

⁵⁰⁰ Szőlőadó fenség, hogy' üdvözöljem,

Ezer-akós beszéddel, jöttödet?

Honnan vegyek? mert nem hoztam hazól.

Légy üdvöz, oh Szüret, s te Ünnepe!y!

Mily szép az arcod, kedves Ünnepe!y,

⁵⁰⁵ S mily szívyszerénti édeset lehelsz!

Mirrhánál, hadszünetnél édesebbet.

HERMES.

Nem olyat, mint táborban a tarisznya?

KAR.

Phú, undok ember undokabb iszákja!

Illatja hagymaecetbűfögés;

⁵¹⁰ Ezé meg dáridó, vidám szüret,

Dionysiók, síp-dob, tragoedia,¹

Sophokles-ének fenyvesmadara,

Euripides-virágok . . . .

¹ Mert a szüreti dionysiókon (vagy *lenaedkon*) színművek is adattak elé.

TRYGAIOS.

Majd adok!

Még azt hazudni *erről*,¹ hogy szeret
515 Oly költőt, a ki versben szónokol!

KAR.

. . . . Borostyán, bornyomó-zsák, bégető juh,
Mezőre futkosó nők kebele,
Becsípett szolgál, feldőlt boredény
És más egyéb sok drága jó.

HERMES.

Eredj most,
520 Nézd, a kibékült városok minő
Vígán csevegnek és kacagnak együtt,
Pedig nagy ütlegfolt van a szemök
Alatt a harcból még, és rajta köppöly.

TRYGAIOS.

Nézd most a nézők arcait, s találd ki
525 A mesterségöket.

HERMES.

Haj, istenadták!

Nem látod: ama sisakforgó-csináló
Hogy tépi a haját? s e fejszeműves
Hogyan lef. . . . ja azt a kardcsiszárt?

TRYGAIOS.

S ama sarlókovács, nézd, mint örül,
530 E kopjaművesnek fület mutatva!

HERMES.

Most menj, bocsásd el a földművelőket.

TRYGAIOS.

Hallgass reám, nép: a földművesek,
Szerszámukat felvéve, menjenek
Most azonnal a mezőre, kopja, dárda s kard ne'kűl,
535 Minthogy ott már mindenütt a puha békeség honol.
Hát dologra minden ember, *paedant* zengve, kifelé!

¹ Az Ünnepeletről.

KAR.

Oh te, minden földművesnek és igaznak várva-várt
Napja, mely vigan köszöntöm a borágot, jötteden!
S mellyet ifjabb éveimben én ültettem, a fügét,
540 Üdvözölni milly öröm lesz oly hosszú idő után!

TRYGAIOS.

Most tehát ez istennőnek adjunk hálát, férfiak,
Hogy megmente a sisaktól, s nem kell már Gorgon-paizs;
Aztán szép renddel siessünk a tanyákra és haza,
Véve itt még a mezőre holmi pácolt sós-halat.

HERMES.

545 Oh Poseidon, milyen ékes, hosszan induló soruk!
Mily tömött és milyen élénk, mint lepény s közlakoma!

TRYGAIOS.

Mert, biz isten, fölszerelve csillog immár a kapa,
S háromágu rögtörő vas fénye játszik a napon.
Mily szépen vonúlnak el, mint egy barázda, vagy fasor!
550 Úgyhogy magam is szeretnék a mezőre menni már
És forgatni a kapával valahára földemet.
Most tehát a régi élet-módra gondolván, barátim,
Mit ez istennőtül nyertünk: a gyümölcs-sajt kellemére,
A fügére, a mirtusra, és a drága édes mustra,
555 Az ibolyás kútfejekre, az üdén sajtólt olajra,
Mikre vágyunk:
Mind ezért az istennőnek üdvözlő dalt mondjatok!

KAR.

Üdv, kegyes nő, üdv neked!
Jöttöd minő öröme gerjeszt!
560 Érted epedénk sokat
Isteni, — ohajtva menekülni a mezőre már.
Mert te főnyereségünk vagy minékünk, oh te várva-várt,
Kik sanyaru földművesi életet folytatunk;
Mert csak te vagy hasznos nekünk.
565 Sok gyönyörüt, édeset adál valaha, — költekezés
Nélküli ajándokot.
Mert te a földműves pörkölt árpafője s üdve vagy,
Rád mosolyog a venyige, a figefa új rügyei,
S mindenik egyéb növény
570 A mi van, téged örömet fogad. —

Ámde, hol volt e kegyes nő anyyi tenger év során,
Azt beszéld te most nekünk el, istenek legjobbika.

HERMES.

Oh, elzüllött földmives nép, értsd meg hát beszédimet,
Hogyha e nő eltűnését meg szeretné hallani.
Phidiás volt a legelső, a ki rosszul bánt vele,¹
575 Majd Perikles féltiben, hogy annak sorsát osztja meg,
Jól ismerve a ti mérges, harapós mivoltotok,
Míg baj érné, jó előre felgyújtotta városunk;
Beledobva, mint kis szikrát, a megarai ügyet,²
580 Oly nagy háborút lobbanta lángra, melynek füsttől
Mind egész Hellas könyedzett, túlhan is, meg innet is.
Ezt mihelyt hallá, legottan összereszt a borág,
És hordó a másik hordót bosszú haraggal döngeté,
Csillapító senki nem volt sehol; így ez³ oda lőn.

TRYGAIOS.

585 Apollonra! soha ezt én nem hallottam senkitől,
Azt se, hogy ez istennővel Phidiásnak volt köze.

KAR.

Én se, mostantól kiválva. Hát azér' oly szép személy,
Hogy közel járt Phidiáshoz. Nem tudunk sokat, bizony.

HERMES.

Észrevéve most a hódolt s szövetségi városok,
590 Mint dühödtök egymás ellen s hogy vicsorgattok fogat,
Egyre cselszövényt koholtak, hogy lerázzák az adót,
S kincsekkel megvesztegették a lakónok főbjeit,
A kik csupa kapzsiságból, s mint külföldi-gúnyolók,
Csúfra eldobák e nőt, és megragadák a Háborút.
595 Így az ő magános hasznok a földmives kára lett:
Mert azontul *innen*⁴ indult visszatorló nagy hajók
Szintén megszedék ártatlan emberek gyümölcsösét.

¹ Röviden: Phidiast vádolták, hogy a Zeusz-szoborra való aranyból sokat ellopott, s pártfogóját, barátját, Periklest cinkossággal gyanúsították. Perikles e mlatti féltében működött volna háborúra, hogy a közfigyelmet másra fordítsa. A rágalom találmánya az egész. ² Másutt is van érintve egy másik gyanúsítás Perikles ellen, hogy azért kezdte a peloponnesusi háborút, mert Aspasia két kéjhölgyét megarabeliek elrabolták. Lásd *Acharnaebeliek*: 493–498. v. ³ T. í. a Béke. ⁴ Athenaeből.

KAR.

Méltán is! mikor nekem meg figeültetvényimet
Ők¹ kivagdalták, holott én ültettem volt, s ápolám.

TRYGAIOS.

⁶⁰⁰ Méltán istenuccse, földi, mert nekem meg, szinte ők,
Hat-köblös cseréphambárom² kődobással széttörék.

HERMES.

A mint aztán a munkás-nép, a mezőkről, mind beforrt,
Azt *nem* tudta, hogy eladták, épen úgy, mint bármikor;
De, mivel szóllője nem volt és ohajtá a fügét:
⁶⁰⁵ Hát a szónokokra bámult; a kik, tudva bölcsen azt,
Hogy erőtlen a szegénység, — lisztje otthon nincs neki,
Ezt az istennőt vasvilla-ordítással³ elverék,
Bár e honba visszavágyott és gyakorta megjelent;
Majd megrázták⁴ a hadtársak dúsait, köveireit,
⁶¹⁰ Azzal kötve beléjek, hogy Brasidashoz szítanak;
Kiket aztán, mint ebkölykök, ti mohón széttéptetek,
Mert a város, elsáppadva éhség s félelem miatt,
Bárki mit dobott eléje, jóízűen felfalá.⁵
Látva mások a sebet, mely földre sujtá társukat,
⁶¹⁵ Szín-arannyal tömték száját annak, a ki ezt tevé,
Úgyhogy *ezt* felgazdagíták; ti meg arra keltetek,
Hogy egész Hellas kipusztult. A ki ezt tevé pedig,
Bőrkupec volt! . . . .

TRYGAIOS.

Hagyd el, hagyd el, oh uram Hermes, ne mondd!
Hadd maradjon ott ez ember, ott alatt, hol most vagyon.
⁶²⁰ Mert nem a mienk már többé, hanem a *te* embered,⁶
Minden, a mit rá mondhatnál: hogy ravasz volt éltiben,
Fecskelecska, sykophanta, és izgága és zavargó, —
Minden ily gyalázatot most *tennen* emberedre szórsz.
De hát te, úrnóm, mért hallgatsz? felelj.⁷

¹ A spártaiak. ² Gabnatartó. A görögök bort, búzát roppant nagy cserépedényekben tartottak. ³ Oly ordítással, mintha vasvillát hánytak volna felé. ⁴ Mint gyümölcsfát, hogy aztán a gyümölcsöt felszedhessék. ⁵ Akárkit eltéptek, csak a bíról napidíjat kaphassák. ⁶ Köztudomásu, hogy a holtakat Hermes vitte le az alvilágba. ⁷ A Békéhez szól.

HERMES.

⁰²⁵ Nem akar beszélni a nézők előtt:
Haragszik rájok, vett sérelmiért.

TRYGAIOS.

Hát sugja meg csupán neked magadnak.

HERMES.

Szólj, édesem, hogy érzed ő irántok?
Jer, asszonyok legpajzsgyűlölőbbike! — (*Béke sűg.*)
⁰³⁰ Jó, hallom. Ezzel vádlod őket? Értem. —
No, íme halljátok, miért neheztel.
Azt mondja, önkint jött Pylos után,¹
Hozván egész kas békeáldomást:
De a gyűlés háromszor leszavazta.

TRYGAIOS.

⁰³⁵ Nagyot hibáztunk, istennő; bocsáss meg:
Bőr-pajzsainkba szállt volt az eszünk.

HERMES.

De hallga, mit kérdez tőlem megint:
Ki volt leginkább itten ellene?
S ki volt barátja, béke sürgető?

TRYGAIOS.

⁰⁴⁰ Legjobb barátja volt — Kleónymus.²

HERMES.

Minémü ember e Kleónymus
A háborúban?

TRYGAIOS.

Bátornak merész,
Csakhogy nem az volt apja, kit nevez:
Mert, ha csatába mén, eldobja pajzsát,
⁰⁴⁵ S a zabföldön lelik meg, mint *zabit*.³

HERMES.

Haldd még, minő kérdést intéze hozzám:
Ki most az úr a Pnyx⁴ magas kövén?

¹ Akkor Spárta békét kért volt. ² Mert *gyáva* volt. ³ A görög szó, mely itt a *pajzselvetést* jelent, kis fordítással fattyugyereket tesz. ⁴ Lásd: *Lovagok* 42. v.

TRYGAIOS.

Hyperbolus¹ most a hatalmas ott.
Mi lelt, dicső hölgy? mért fordul el arcod?

HERMES.

⁶⁵⁰ Elfordul a néptől: haragszik, a mért
Oly nemtelen főt választott magának.

TRYGAIOS.

Hisz úgy se vesszük semmibe, — csupán,
Hogy most a népnek gyámja nem vala
És meztelen volt: *ezt* övezte fel.²

HERMES.

⁶⁵⁵ S mi haszna — kérdi — a városnak ebből?

TRYGAIOS.

Bölcsebb tanácskozásunk lesz.

HERMES.

Hogyan?

TRYGAIOS.

Mert mécscsináló. Másszor a sötétben
Csak tapogattuk a közdolgokat:
Most mécsvilágnál tesszük a tanácsot.³

HERMES.

⁶⁶⁰ Oh, oh,
Mi mindent kérdeztem velem!

TRYGAIOS.

No, mit?

HERMES.

Sok régi dolgot, eltávozta óta.
Előbb is azt, hogy mit csinál Sophokles?

TRYGAIOS.

Jól van, de nagy csoda történt rajta.

¹ Mécsárusból lett demagog. ² Ezt kötötte a derekára, t. i. Hyperbolust, egyéb ruha híján. Azaz: a hol ló nincs, számár is jó. ³ Tanácskozásunk (nem pl. tanácsot *választunk*).

HERMES.

Mi?

TRYGAIOS.

⁶⁶⁵ Sophoklesből Simonides¹ leve.

HERMES.

Simonides, hogy?

TRYGAIOS.

Bár vén és rohadt:
Egy szál gazon tengerre szállna *pénzért*.²

HERMES.

No, s hát Kratinos, a bölcs,³ él-e?

TRYGAIOS.

Hogy a lakón ránk jött. Meghalt,

HERMES.

S miben?

TRYGAIOS.

Miben?

⁶⁷⁰ A szél üté meg: nem nézhette, hogy
Bevertek egy hordót, *borral* tele. —
De még mi minden történt az alatt!
Ugyhogy, királyné, többé nem hagyunk el.

HERMES.

No, most eredj, vedd nőül e Szüret
⁶⁷⁵ Istennőt s a mezőn lakván vele,
Nemezz magadnak szőlőfürtöket.

TRYGAIOS.

Jer, kedvesem, jer: hadd csókoljalak meg: —
De, hát nem árt meg, mit gondolsz, uram,
Ha nékihajtok annyi év után?

¹ Kít máshol gabnakufárnak csúfol. Lásd *Lovagok*: 381. v. ² Kecskét kitolná. Fukar lett. ³ Azaz vigjátéklíró, vén korában részeges.

HERMES.

⁶⁸⁰ Nem úgy, ha *ménta*¹ főtt levét iszol.
De most meg ezt az Ünnepeélyt, siess,
Vidd a Tanácsnak, a kié előbb volt.²

TRYGAIOS.

Oh, Ünnepeélyel már boldog Tanács,
Hogy hörbölöd három nap a levest
⁶⁸⁵ És mennyi főtt pacalt s húst megeszel!
Élj boldogul, kedves Hermes.

HERMES.

Te is
Távozz örömmel, s ne feledj, halandó.

TRYGAIOS.

Most vissza, vissza, édes bogaram!

HERMES.

De nincs az itt, hé!

TRYGAIOS.

Jaj, hová tűnék?

HERMES.

⁶⁹⁰ „Zeüsz szekerében villámhordozó lett.”³

TRYGAIOS.

De mit kap enni ott az istenadta?

HERMES.

Ganymedestől ambróziát eszik.

TRYGAIOS.

S én hogy megyek le?

HERMES.

Pompásan, ne félj:
Ez istennő levisz.

¹ Ménta, szüreti bajokról itták. ² Tanács dolga volt ünnepeélyeket elrendelni és rendeztetni. ³ Euripides sora.

TRYGAIOS.

Jertek, leányok,

- 695 Kövessetek hamar; mert hej sokan
Várnak tirátok vágyva és meredten. (El.)

KAR.

Menj te örömmel; mi meg addig ezen szerszámokat őrzeni
adjuk

A szinpadi szolgálknak: miután itt a szinpad körül annyi
Tolvaj csavarog¹ s itt szokta gonosz csinytételit úzni leg-
inkább.

- 700 Őrizzétek hát emberül ezt; mi meg a nézőknek azonban
„Gondolatink menetét és elménk tartalmát” mondjuk el
ittén.

[Parabas.

Meg kellene verni, poroszlóknak, az olyan komoediaköltőt,
Ki *magát* dicséri, ha a néphez fordul anapaestusi versben:
Hanem, oh Zeűsz múzsaleánya! ha *van* méltó becsűlésre, ki
legjobb

- 705 Vígjátékszerző s legjelesebb, valamerre csak emberek élnek:
A *mi* tanítónk² hiszi méltónak nagy dicséretre személyét.
Legelébb is, mert *maga* ő törle el versénýtársi szokását:
Rongynéppel gunyolódni örökké s a tetvekkal hadakozni;
És a *nagyevő* Héraklesekét, s éhenkórászokat innen,

- 710 Szőkevényeket és cselelendieket, meg az önként botba futó-
kat
Ő verte ki csűfosan elsőbb is, valamint a szolgálhadat, mely
Jajgatva szokott fellépni, azért, hogy szolgál barátja, gu-
nyolva
Útlegeit, kérddesse: „mi lelte, boldogtalan ember, a bőrdöd?
Tán bizony a korbács horpaszodat *†tetemes haddal rohaná*
meg»

- 715 És hátad közepén fát vágott?” — Ő, megsűntetve az ilyen
Otromba modort, pór tréfákat s *oltárlesi*³ nemtelen élcet,
Főlemelte művészeti águnkat s falait tornyozta magassá
Nagszerű nyelvvvel, nemes eszmékkel s nem köznapi és kofa-
gűnnyal;
Nem holmi magán emberkéket játszván ki, sem asszonyi
népet,

¹ Tény volt. Aristophanes rájok pörköl. ² Aristophanes. ³ Áldozatoknál
egy kis *lesi-pecsenyéért* bohóckodó. Innen általában aljas bohóc.

- 720 Hanem a legnagyobbát fogta elé mintegy hérakesi dühvel,
 Átgázolva erős *bórszagon* és habarékdühü fenyegetésen,
 Bátran legelőbb viadalra magát híván fel a fogcsikorítót,
 Kinek a szeme a legrettenetesb Kynné¹ szem lángjait ontá,
 És száz csapnivaló hízelgő feje nyalta körösleg az arcát,
 725 Hangja, miként a vésszel viselő s örvény zaja, bűze pedig
 mint
 Fókáé, a t—ke mosdatlan cápáé, s—ge tevéé.
 Ily szörny láttára se rettegtem, hanem, értetek egyre csa-
 tázva
 S minden szigetért,² ellene álltam. Mi okon méltó, hogy a
 hála
 Adáját ti nekem ma lerójátok, s ne feledjétek viadalmom;
 730 Mert én, ha sikert araték ezelőtt, sem jártam tornahelyekre
 Fiukat csábítani, hanem tüstént szedvén holmim, haza men-
 tem,
 Unalomra kicsit, vigságra sokat, s mindent telyesítve, mi
 kellett.
 Nosza hát tartson velem a gyermek, s a férfi az *én* részemen
 álljon,
 Sőt a *kopaszoknak*³ is ajánlom igen, diadalra segíteni most
 engem,
 735 Mert a lakomán és asztalnál, ha ma *én* győzök, sokan ezt
 mondják:
 „Nesze, vidd a kopasznak eme csemegét; adj a kopasznak,
 tőle ne sajnáld:
 Mert nála is ím a mi legjelesebb nagy költőnk homloka
 díszlik!”

FÉL, KAR.

- Múza, te a hadakat elhagyva, dalolj ma velem [*Strophe.*
 Régi kedveseddel,
 740 Te, ki zenged az isteni nászt, a föld lakomáit,
 S Boldogok ünnepeit,
 Melyekre fő gondod vagyon.
 Ámde ha Karkinos eljő
 Ésdeni a fiaival, hogy övelők lejts,
 745 Rá se figyelj, ne is jőj őket elésegíteni; nézd csupa házi
 fürjnek
 Mind e górnnyaku, törpe növésű táncosokat,

¹ Kynné, hetaira. ² T. i. a társ-szigetekért. ³ Arist., mint maga is vallja itt, kopasz volt.

Kecskegolyó-morzsákat, gép-csoda-szörny-keresőket:
Mert hisz az apjok is — a mi esetleg egy
Színműve lenni talált — „megölte macska!” úgymond.¹

MÁSIK FÉL KAR.

[*Antistrophe.*

- 750 „Ilynemű kördalokat, a széphaju Kellemekét,
Kell tanult költőnek
Lantolni, midőn cseveg a fészket ujtó
Tavaszi fecskemadár;”²
De *hart* ne kapjon Morsimos,
755 És ne Melanthios, a kit
Fülreszelő dalokat gajdolni hallék,
A mikor öccse és ő színpadi karra tőnek szert a tragoediá-
ban,
E nagyevő Gorgonhad, rája-leső³ csodaszörny,
E banyaízó, halpusztító, bak-szagu gaz pár,
760 Kikre te, múza-leány, laposat s nagyot
Köpvé, jer és ma *velem* játsszál ez ünnepélyen!

¹ Karkinos *Egerek* című darabbal lépett fel, de megbukott. Különb-
ben és fiai ismeretesek a *Darázsokból*. Lásd ott: 1445. vers. *Morsimos*, *Melan-*
thios gyenge költők. ² *Siesichoros* után parodiáz. ³ *Rája-hal-leső*.

II.

A szín, miképp a darab elején volt.

TRYGAIOS (*a nézőkhöz*).

Haj, beh keserves volt az égbe jutnom!

Szörnyen kifáradt a lábam belé.

S onnanfelül mily aprók voltatok:

⁷⁶⁵ Az égből oly – gonosznak láttalak,
Hanem hisz innen még nagyobb gonosz iak.

SZOLGA.

Uram, megérkezel?

TRYGAIOS.

Úgy hallom én is.

SZOLGA.

Hát mit tapasztalál?

TRYGAIOS.

Fájt a bokám

A hosszas úttól.

SZOLGA.

Menj! mondd csak nekem . . . .

TRYGAIOS.

Mit?

SZOLGA.

⁷⁷⁰ Láttál-e még más embert odafenn,
Magadon kívül, bolyongni?

TRYGAIOS.

Nem, csupán
Két-három óda-költő szellemét.

SZOLGA.

És mit csináltak?

TRYGAIOS.

Kezdő sort kerestek:
Afféle „üdvlégszellet-úszomát.” No s?

SZOLGA.

⁷⁷⁵ Hát az való-e, a mit mondanak:
Hogy, a ki meghal, ott *csillag* leszen?

TRYGAIOS.

Való hát.

SZOLGA.

És ki lett most csillag ottan?

TRYGAIOS.

Íon,¹ Chiosból, a ki írta nem rég
Itt lenn a „Hajnalcsillagot”; miért is,
⁷⁸⁰ A mint fölért, hajnalcsillag leve.

SZOLGA.

Hát a futosva-égő csillagok
Miféle népek?

TRYGAIOS.

Hát, mennek haza
Jobb módu csillagok ebédiről
Lámpával, és a lámpában világ. —
⁷⁸⁵ De vidd e hölgyet a szobámba, ne,
A kádat öblítsd meg, hevíts vizet,
Vess nászi ágyat, ennek és nekem,
S ha megcsináltad, jőj elő megint;
Én addig *ezt*² beküldöm a Tanácsnak.

SZOLGA.

⁷⁹⁰ S hol tettél szert e nőkre?

¹Tragoedia- és dithyrambköltő. ² Az Ünnepelyt.

TRYGAIOS.

Hol? az égben.

SZOLGA.

Nem érnek hát nekem három obolt
Az istenek, ha bordélyt tartanak
Mint mi halandók.

TRYGAIOS.

Abból él néhány.

SZOLGA.

Jerünk tehát. Mit adjak ennek enni?

TRYGAIOS.

⁷⁹⁶ Semmit; nem enne az meg a cipót
Se a lepényt: ahoz van szokva, hogy
Ambróziát szopott az isteneknél.

SZOLGA.

Úgy hát „szopóka” kell itt is neki. (El.)

KAR.

[*Strophe.*

Jól járt az öreg nagyon, jól foly neki dolga már, úgy látszik,
ezentúl.

TRYGAIOS.

⁸⁰⁰ Hát még. ha vőlegény gyanánt díszben ragyogni láttok!

KAR.

Írígyleni fognak, és ismét fiatal leszesz, dús mirrhakenet-
tel.

TRYGAIOS.

Elhiszem azt. Hát még ha majd öelve csicserézem!

KAR.

Akkor te boldogabb leszesz, mint Karkinos csigái.¹

TRYGAIOS.

Hát *nem* megérdemlem, ki egy bogár-járművön meghozám

¹ *Apró* fiai.

⁸⁰⁵ Hellasnak üdvét, hogy szét a mezőn
Ezentúl bizton merjenek mozogni és aludni?

SZOLGA (*jő*).

Meg van fűrésztve, s haj be' szép a dúcca!
Lepény kisütve, még' jó kaprosan,
S a többi is mind: csak kés kell neki.

TRYGAIOS.

⁸¹⁰ No hát sietve most ez Ünnepelet
Adjuk kezéhez a Tanácsnak.

SZOLGA.

Ezt-e?

Ez hát az Ünnepelet, kit meggyürénk,
Mikor Brauronba¹ mentünk részegen?

TRYGAIOS.

Biz ez; s majd elszalasztók.

SZOLGA.

Hej, uram,

⁸¹⁵ Minő ötévfordulós² tatja van!

TRYGAIOS (*a nézők felé*).

Hadd lám: ki a jó ember köztetek?
Ki adja ezt be *híven* a Tanácsnak? (*Szolgához*.)
Hé, mit kerülgeted?

SZOLGA.

Az isthmusi

Játékra sátrat nézek a karómhoz.

TRYGAIOS.

⁸²⁰ Hát senki sem szól, hogy megörzi? Asszony,
Jer hát, „leteszlek”, mint közhelyre, itt.³

SZOLGA (*mutatva*).

Az integet?

¹ Helynév. Az allegória rútv csak; nem a jelentett dolog. ² Brauron attikai *demos*-ban ötévenként egy-egy kicsapongó Bacchusünnepet tartottak. ³ Mint: „bírókézhez” tenni le valamit.

TRYGAIOS.

Ki?

SZOLGA.

Ki? Ariphrades,¹

Majd ő beadja, kér.

TRYGAIOS.

De hisz, bolond,

Útközbe' mind kiszopná a levét. —

⁸²⁵ Nő, rakd le most elébb a holmidat. —
Nemes Tanács,² ím nézd ez Ünnepeélyt;
Tekintsd, mi nagy jót hoztam én neked.
Kissé csak a lábát emelve föl,
Kész nektek a rejtelmes áldozat.

⁸³⁰ Nézzétek: itt a konyha is, mi vonzó!
És még azon füstös, — mert a Tanács
Édénye itt állt háború előtt.

Tornát is aztán tarhattok jelest,
Ha ezt birjátok, mindjárt holnap is:

⁸³⁵ Lehet birkozni, négy-kéz-lábon állni,
Kenődzve ősz-tusákat küzdeni,
Tülkölni, öklözni legényesen.

Harmad napon lófuttatás legyen,
Lovag lovaggal fussa versenyét,

⁸⁴⁰ Az egymás ellen rontó fogatok
Prüsszögve, fújva ágaskodjanak;
Lebukva meg', s konyultan sok kocsis
Fog majd heverni a fordúlaton. —

No hát, prytánok, ím az Ünnepeély. —
⁸⁴⁵ Ni, beh mohón kap rajta egy prytán!
Bezzeg, ha ingyen-pört kén' bemutatni,
Törvénszünettel mentené magát.

KAR.

[*Antistrophe.*

Mily hasznos az ily derék polgár az egész hazának, mint ez
az ember.

TRYGAIOS.

Meglátjátok, milyen vagyok, ha majd beszűrtök elsőbb!

¹ Lásd róla a gúnyverset a *Lovagok*-ban: 1174. s köv. vv. ² Azon tanácsstagokhoz szól, kik a nézők közt vannak; a Tanács számára rendelt padokon.

KAR.

⁸⁵⁰ Hisz látnivaló ma is; mert csak te vagy a világ- és népszabadító.

TRYGAIOS

Akkor beszélj, ha majd egész kancsó új bort megittál!

KAR.

Elsőnek, istenink után, téged tartunk ezentúl.

TRYGAIOS

Bizony sokat is érdelek, Trygaios én, az Athmoni,
Ki a szegény köznép s földműves osztály
⁸⁵⁵ Szörnyű baját megszüntetém, s Hyperbolust¹ kicsaptam.

KAR.

No monddsa, hát most mi következik?

TRYGAIOS

Áldozni ennek *csuprot*; mi egyéb?²

KAR.

Csuprot? mint egy silány Hermes-szobornak?

TRYGAIOS.

Nó, mit gondoltok: hát hízlalt ökörrrel?

KAR.

⁸⁶⁰ Ökörrrel? azt nem, hogy *öklelni* járjunk.³

TRYGAIOS.

Hát nagy kövér disznóval?

KAR.

Ne, ne.

TRYGAIOS.

Mért?

KAR.

Abból Theagenes⁴ disznósága lenne.

¹ Lásd fentebb. ² Kisebb alkalmakra főzeléket áldoztak, fazékban.
³ Azaz háborúba. ⁴ Egy piraеusi ember, ki mint tudatlan és puha, a mellett szurtos, gunyoltatik.

TRYGAIOS.

Melyikkel hát? mi van még hátra?

KAR.

Juh.

TRYGAIOS.

Juh?

KAR.

Az bizony.

TRYGAIOS.

Hisz ez *ión* beszéd!¹

KAR.

⁸⁶⁵ Szándékosan *az*, hogy majd a gyűlésben,
Ha háborúra izgat valaki,
A hallgató borzadva nyögje: *jú!*...

TRYGAIOS.

Találtad.

KAR.

Jámbor légyen az egész,
Hogy egymás közt mi is bárányok és
⁸⁷⁰ A „társaink”² iránt legyünk szelídek.

TRYGAIOS.

Eredj, keríts hát egy juhót hamar;
Áldozni én meg majd oltárt hozok.

KAR.

Minden, mit isten úgy akar s a szerencse hoz reánk,
Ím, hogy sikerül és mindkettő egyszerre találkozik össze!

TRYGAIOS.

⁸⁷⁵ Az már világos; íme az oltár is itt van épen.
Csak rajta tehát, a míg odafenn üde szél veri még

¹ Fordíthatatlan szójáték. Csak úgy érthető, ha feltesszük, hogy az *attikai* kiejtésnek magyarul az *ih* (= juh) szó felel meg, az *ioniai* kiejtésnek pedig a *juh*. Erre aztán az attikai közönség, mint szokatlanra, felkiáltana: *jú!* indulatszóval. (A *juh*, dativusban, ioni kiejtéssel, görögül *ót*, mely attikai kiejtésben indulatszó, míg a *juh* dativusa *ól* diphthongus.) ² A szövetséges városok és szigetek.

Felhőit a hadaknak;
Mert már bizonyos, hogy a jó szellem fordítja jobbra sorsunk.

KAR.

Itt a kosár, és benne a virágok, árpaliszt, kés,
⁸⁸⁰ A tűz is itt van: semmisem hibázik már csak a — juh.

TRYGAIOS (*szolgához*).

Lódultok érte mindjárt?
Tudom, ha Chairis¹ észre vesz,
Mingyárt hivatlan itt terem sípolni, a miért, tudom,
Míg fújja, hogy majd megszakad, ti ráfizettek inkább.²

(*Szolgához.*)

⁸⁸⁵ Ne a kosár s a kézmosó medence:
Kerüld meg az oltárt jobbra, hirtelen.

SZOLGA.

Ehol, már megkerültem; mást parancsolj.

TRYGAIOS.

Most hát ez üszköt mártsd a vízbe, ne,
Te ezt csóváld; *te* meg nyújts árpalisztet.³
⁸⁹⁰ Most addsza; mártsd be ujjaid te is;
A nép közé hints árpát és paszulyt.

SZOLGA.

Ím!

TRYGAIOS.

Szórtál nekik már?

SZOLGA.

Hermes uccse, annyit,
Hogy e nézők közt, mind a hányan vannak,
Égy sincs immár, kinek paszúlya nincsen.

TRYGAIOS.

⁸⁹⁵ És kaptak a nők?

¹ Zenész, fuvolás. ² Csak hagyja el. ³ Másik szolga is van jelen, mint néma személy.

SZOLGA.

Nem, de férjeiktől

Estére kapnak.

TRYGAIOS.

Most: könyörgeni!...

Ki van jelen? hol a *sok jámbor* ember?¹

SZOLGA (*a karra*).

Had' öntözöm meg! mert ezek sokan
Vannak, s mind jámborok.

TRYGAIOS.

Ezek?

SZOLGA.

No, hogyan?

⁹⁰⁰ Mikor leöntöm őket annyi vízzel
És mégis egyhelyt állnak² jámborul?

TRYGAIOS.

De most imára, most imára, mind!
Oh drága királyné, isteni nő
Mennyei Béke,

⁹⁰⁵ Karok asszonya, és asszonya násznak:
Ím vedd kegyesen kész áldozatunk!

KAR.

Oh vedd kegyesen, te imádandó,
És, Zeüszre! ne tégy úgy, mint az olyan
Balkörmű nők cselekesznek,

⁹¹⁰ Mikor a kissé kinyitott ajtón
A csarnokból kileselkednek,
Aztán, ha ügyel rájok valaki,
Félrevonóznak;

S újra, ha elment, kileselkednek.

⁹¹⁵ Ily asszonyi csinyt te ne tégy mivelünk.

TRYGAIOS.

Zeüsz uccse, ne ám! de mutassad egész
Szűz idomodban magadat minekünk

¹ Formai szólásmód áldozat előtt. ² Mert tartoztak ott állni.

Tizennegyed évig utánad epedt
 Kedveseidnek;
 920 Oszlasd el a háboru zűrzavarát,
 Hogy „Csatabontó” legyen a neved itt;
 És oltsd ki szivünköl a keresett
 Cifra gyanúkat,
 Melyeket egymás arcába dobunk;
 925 Elegyíts minket Helléneket a
 Régi barátság édes ízével,
 Elménkbe vegyíts szelidebb, készebb
 Bocsánatadást; hogy az áruterünk
 Teljék meg drága javakkal:
 930 Nagyfejü hagymával, uborkával,
 Nemes almákkal,
 Kurta subával szolgálainknak;
 Hozzanak ismét a Boeótok
 Lúd-kacsafélét, bíbicet, ölyvet,
 935 És ángolnát nagy kosarakkal
 A Kopaisból, hogy körülötte
 Vásárt ütvén, taszigáljuk odább
 Morychost, Teleast, Glauketést, meg
 A többi szodét; de Melanthios,¹
 940 Késve jelenjék meg a vásáron,
 Mikor elkélt mind, hogy jajszóval
 Szavalja saját „Medeájából”:
 „Oda, hajh! oda, hajh! megfosztva levék
 A céklalevél közt heverőktől!”
 945 S örvendjenek a körülállók.
 Mind ezt, könyörgünk, add meg istenasszony!

SZOLGA.

Fogd, itt van a kés, hogy szakácsilag
 Ölhesd le a juhot.

TRYGAIOS.

Tilos.

SZOLGA.

Miért?

¹ Nyalánk emberek nevel, kik siettek minden újságot hamar bevásárlani.

TRYGAIOS.

Kedvét ölésben Béke nem találja,
950 Oltára vért nem tűr. Csak vidd be hát,
S leölve, hozd ki csontos részeit,
(Így a juh megmarad a karvezérnek). (*Szolga el.*)

KAR.

Te meg maradj künn, és hasábokat
Rakogass ide most szaporán, s telyesítsd, mit szükség,
áldozatodhoz.

TRYGAIOS.

955 Mit gondoltok: nem *jósilag* tevém alá e rőzsét?

KAR.

Már hogy ne? hiszen mi ne menne neked
Okos embernek! s mit ki nem észlelsz,
Mi bölcs észhez illik, és akadálytalan
Bátor kebelhez!

TRYGAIOS.

960 Ég a hasáb: hogy Stílbidest¹ magát zavarba ejti.
No, most asztalt hozok *magam*, szolgára semmi szükség.

KAR.

Ki ne dícsérné az ilyen férfiut immár,
A ki nagyra veté fejét megmenteni városunk,
Miért irgylendő marad köztünk neve mindig.

SZOLGA (*jő*).

965 Megvan. Te rakd fel ím e koncokat:
Én a belekhez látok s a lepényhez.

TRYGAIOS.

Én gondom az. De, itt vagy már? siess!
(*Szolga el s rögtön vissza.*)

SZOLGA.

Ihol vagyok már. Hát késtem sokat?

¹ Híres áldozó jós, de ő sem tudta volna jobban megrakni a tüzet.

TRYGAIOS.

Süssed csak ezt; mert íme valaki
970 Jön ott felém babérral koszorúzva,
Vajon ki ez?

SZOLGA.

Csalónak gondolom:
Afféle jós lesz.

TRYGAIOS.

Sőt Hierokles¹ épen.

SZOLGA.

Az Oreosi jós? hát a' biz ez.
Mít mond, ugyan?

TRYGAIOS.

Nyilván a béke ellen
975 Lesz kifogása: látom a szeméből.

SZOLGA.

Nem annak: inkább a sült szagra jó.

TRYGAIOS.

Tegyünk úgy, mintha nem látnók.

SZOLGA.

Helyes.

HIEROKLES.

Mi áldozat, s mely istené, ez itt?

TRYGAIOS (*a szolgának*).

Csak süsd, ne szólj; kergesd odább a hústól.

HIEROKLES.

980 Kinek áldoztok? nem mondjátok?

TRYGAIOS.

A farka

Jó jelt mutat?

¹ Vágás benne az, hogy: *sőt épen H.*, ki legnagyobb „csaló”.

SZOLGA.

Jót, hála érte a
Szentséges Béke istennőnek!

HIEROKLES.

Áldozz
Zsengét hamar hát, és adj nékem is.

TRYGAIOS.

Sűljön meg elsőbb.

HIEROKLES.

Megsűlt már ez, e!

TRYGAIOS.

⁹⁸⁵ Akárki légy, de sok lében kanál vagy. (*Szolgának:*)
Most szeld le. Hol az asztal? Hozz kehelyt.

HIEROKLES.

Nyelvét külön szokás levágni.¹

TRYGAIOS.

Tudjuk.

Hanem, tudod mit?

HIEROKLES.

Halljam hát.

TRYGAIOS.

Ne szólj

Kezünk alá: ez *Béke*-áldozat.

HIEROKLES (*ünnepélyesen*).

⁹⁹⁰ Balga halandók, együgyűek....

TRYGAIOS.

Mind a te fejedre!²

HIEROKLES.

Oktalanul kik nem hallgatván isteni szóra,
Férfiak,³ a sívó — majmokkal egyeztetek össze....

¹ A papok számára. ² Szálljon a baljóslat vagy átok, a mit mondandó vagy. V. ö. *Felhők* 1206. v. ³ T. i. férfiak levén, a sívó — orosz lányt várunk.

TRYGAIOS.

Hahhahahah!

HIEROKLES.

No, mi lett?

TRYGAIOS.

É „sívó majmok” olyan szép!

HIEROKLES.

Gyáva sirályokként meghívén rókafiaknak,
995 Melyek szíve csalárd, elméje csalárd....

TRYGAIOS.

Be' szeretném

A te tüdődet is ily forrónak¹ látni, te nyegle!

HIEROKLES.

Mert, ha sem a Nymphák meg nem csalták Bakis agg jóst,
Sem Bakis a népet, se Bakist, ismétlen, a Nymphák....

TRYGAIOS.

Pusztúlj el, s vessz meg, ha tovább is akarsz *bakisolni*!

HIEROKLES.

1000 Nem vala végzetes,² a Békének eloldani láncát,
Csak ha elébb....

TRYGAIOS (*a szolgálónak*).

Ezt még jól meg kell hinteni sóval.

HIEROKLES.

Mert nincs kedve szerint örök isteneinknek, a hadzajt
Meggzúntetni elébb, mint „farkas nőszí a bárányt”...

TRYGAIOS.

Hát ugyan a farkas bárányt hogy nőszne, gazember?

HIEROKLES.

1005 És valamíg a csimasz bűdösebbet ereszt ki, mikor fut;
S a hegyesen csaholó nővizsla vajúdvá vakot szűl:
Addig ezen békét nem kellett vón' soha kötni.

¹ Mint ez a sűlt juhtűdő. ² A *végzet* nem engedte volna.

TRYGAIOS.

Hát mit kellett vón'? soha meg nem szűnni a harctól?
Sorsot vetni talán: melyőnk pusztúljon előbb el,
1010 Bárha, kibékülvén, közösen Hellas ura lettünk?

HIEROKLES.

Monhatod a ráknak, hogy: járj egyenest! soha sem jár.

TRYGAIOS.

Nem *te* bizony soha már a prytaneumba ebédre!
S eddigi izgágád ezután nem folytatod itten.

HIEROKLES.

Símfíthatd a súldisznót: nem lesz soha síma.

TRYGAIOS.

1015 Ámítgatni mikor szűnsz már az athénei népet?

HIEROKLES.

Combót az istennek minemű jóslatra pirítottok?

TRYGAIOS.

Arra, mit oly szépen költött régente Homéros:
„Ők pedig, eltolván a háboru vész-zivatarját,
A békét ölelik vala s annak emeltenek oltárt.”
1020 „És miután johot¹ izleltek, s a combok elégték:
Kelyhet is áldoztak”; s *én* voltam az útmutatójok;
Jósnak azonban senki bizony nem adott tele kancsót.

HIEROKLES.

Ahhoz semmi közöm, mert azt *nem* mondta Sibylla.

TRYGAIOS.

Zeüsre! hanem sokkal bölcsebben mondta Homéros:
1025 „Nincs hona, nemzete nincs, joga nincs és tűzhelye annak,
A ki gyönyörködik a véres polgári hadakban.”

HIEROKLES (*mintha jóslana*).

Ámde vigyázz, netalán, elméd meglopva cselével,
Kánya ragadja fel....

¹ Az áldozatbarom belső részei: szív, máj, tüdő, lép.

TRYGAIOS (*a szolgálóhoz*).

A *pecsenyére* ügyelj te azonban:
Mert félelmes ez a jósmondat a birkatüdőnek.
1030 Tölts áldozni kehelyt, és adj a beltetemekből.

HIEROKLES.

Engedelemmel! hadd szolgálok szinte magamnak.

TRYGAIOS (*ünnepileg*).

Áldozom, áldozom én. (*Iszik.*)

HIEROKLES.

Tölts nekem is, meg nyújts egy részt a beltetemekből.

TRYGAIOS.

„Nincs ám kedve szerint ez adás örök isteneinknek!”
1035 Nincs, hanem az *van*, hogy, mi kehelyt áldozva, *te* kotródj! —
Oh kegyes istennő, te maradj itt, Béke, halálíg!

HIEROKLES.

Hozdsza csak a *nyelvét*...

TRYGAIOS.

Élpusztúlj a *magadéval*.

HIEROKLES (*kezdi*).

Áldozom én...

TRYGAIOS.

Nesze hát neked *ezt* is¹ az áldozatodhoz.

HIEROKLES.

Hát már senki sem ad májját nekem?

TRYGAIOS.

1040 Adni neked, „*valamíg farkas nem nősz* a bárányt.”
Az lehetetlen,

HIEROKLES.

Kulcsolom a térded!

¹ Vagy csontot ád, vagy ütletet.

TRYGAIOS.

Jámbor, de hiába esengsz itt:
„Símithatd a sűldiszót: nem lesz soha síma.” —
Néző barátim, jertek a belet
Ízlelni.

HIEROKLES.

Hát én?

TRYGAIOS.

Edd meg a Sibyllát.

HIEROKLES.

¹⁰⁴⁵ Nem ketten esztek itt, a Földanyára!
Erővel elkapom: hisz közvagyon.

TRYGAIOS (*szolgának*).

Üsd a Bakist, üsd!

HIEROKLES (*a nézőkhöz*).

Legyetek tanúim!

TRYGAIOS.

De nékem is, hogy nyegle vagy s falánk.
Üsd a nyeglét, ne kíméld a botot.

SZOLGA.

¹⁰⁵⁰ Üssed te; én meg majd kihámozom
É kacagányból, melyre csalva tett szert.
Veted le, tátos, azt a birkabőrt?
Hallottad? . . . . Ejnye, Oreosi¹ holló!
Repűlsz Elymnionba² szaporán? (*Elűzi.*)

FÉL, KAR.

¹⁰⁵⁵ Mily öröm, mily öröm,
Hogy már nem kell a sisak, a hagyma és turó;
Nem kedves a harc nekem,
Csak borozgatni a tűz előtt jó barátimmal, és
Rakni rá, a mi legszárazabb s legvidámabban ég:
¹⁰⁶⁰ Nyári vágásu fát;

[*Stroj. ha.*]

¹ Lásd: 973. v. ² Euboeában volt ily nevű hely.

- Csicseri borsót pattogatva, és pírítva cserfamakkot
 Csókolgatni thrák leányt, míg a nőm fürödni van.
 Mert nincs annál kedvesebb, ha már az ember elvetett
 S permetez rá a jó isten, mint ha szomszédom kiszól:
 1065 „Mit csináljunk mostanában, mondcsa csak Komarchides?¹
 Úgy-e, jó lesz egyet innunk, míg az isten jót művel?
 Nossza, pörkölj nékem, asszony, három mérce kanbabet,²
 Elegyíts buzát is közzé, s hozz fűgét onnanbelől,
 Syra meg kiáltsa vissza *Manes*³ a hegyek közül,
 1070 Már ma szőlőt sem kötözni, sem kapálni nem lehet,
 Nem képes⁴ ma ott taposni: az egész föld egy pocok.
 Menjen egyik: hozza a pár csízt s a fenyvesmadarat.
 Még gulászta⁵ s négy egész nyúl is volt tegnap odabenn,
 Ha a macska el nem vitte tegnap este egyiket,
 1075 Mert zörömbölt, nem tudom mit, s borogatott odabenn.
 Hozz, fiú, nekünk ki hármat, egyet az apámnak adj,
 Aztán Aeschinadeséktől kérj mirrhát is, fürtöset,
 Egyúttal Charinadest⁶ is hívja által valaki,
 Hadd igyék ő is velünk, míg
 1080 Szántóföldeinkre isten bő áldását öntözi.”

MÁSİK FÉL, KAR.

- És midőn a tücsök [*Antistrophe.*
 Énekli vidám dalát, örvendve szemlélgetem
 Szőlőmben a Lemnosit:⁷
 Érik-é már, vajon (legkorábban szokott érni ez),
 1085 S a fűgét lesve, hogy duzzadoz; és ha zsendülni kezd,
 Úgy kínálom s eszem!
 Zengve vígan: „Oh, kedves nyár!” sört vegyítve démutkával,
 A mitől nyárára én, mint a ponty, kövér leszek;
 Isten átkánál görbébben nézve minden hadnagyot,
 1090 Hármás tollat a sisakján, és rikító bsbórat,⁸
 Melynek a festéke-színe, mint ő mondja, sardesi:
 De ha néki e biborban harcot állni kellene,
 Akkor színe hátul mindjárt kyzikéni sárga lesz,
 S ő az első, a ki megfut, mint egy sárga vert kakas,
 1095 Rázva nagy taréját: én helyt állok, mint hajtóvadász.
 De, ha egyszer *ithon* vannak, mily kiállhatatlanok!
 Kít beírnak, kít lehúznak,⁹ össze-vissza, közzülünk,

¹ Akárki; maga a beszélő. ² Szerették rágcsálni bor mellett. V. ö. *Lovagok* 41. v. ³ Syra nő, *Manes* férfi szolga. ⁴ Képtelenség, lehetetlen. ⁵ *Darászok* 673. ⁶ Szomszédok, jó barátok lehetnek. ⁷ Szőlőfaj. ⁸ Lásd főnebb: 304. v. ⁹ A katonák lajstromába.

Kétszer-háromszor, ha tetszik. „Aztán holnap indulunk!”
Ámde még *ez* nem podgyászolt, nem tudván, hogy menni
kell,

- ¹¹⁰⁰ Hát csak egyszer megpillantja Pandion szobrán nevét¹
S fut szegény most lóhalálban, vackor² a tekintete.
Így cibálják a parasztot³ (városit nem annyira)
Amaz isten- s emberektől átkozott paizsdobók!
De, ha isten addig éltet, számon kérem tőlük ezt,
¹¹⁰⁵ Mert sokat zaklattak engem,
Lévén itthon mind oroszlán, — gyáva róka harcmezőn.

¹ Tizenkét ily szobor volt, melyre a hadkötelesek neveit kiraggatták. Ezek egyike a Pandioné. ² Savanyú. ³ Vidékit, ki athenei polgár volt ugyan, de kinn, valamely *községben* (demos) lakott.

III.

TRYGAIOS.

Ihaj, juhaj!

Mily tenger a nép, mely lakzimba gyűlt!

(*Szolgának.*)

Ne, e sisaktarék asztal törülni,

¹¹¹⁰ Ugy sincsen ennek haszna már egyéb.

Aztán a fenyvest¹ add fel, a lepényt is,

Meg a sok nyúlát és fehér cipót.

KASZAMŰVES (*jó, vele Fazekas, néma személy*).

Hol van Trygaios, hol?

TRYGAIOS.

Fenyűmadárt süt.

KASZAMŰVES.

Lelkem Trygaios, beh nagy jót tevél

¹¹¹⁵ Velünk, hogy a békét kieszközölted:

Elébb kaszám egy kispénzen se kelt,

Most bezzeg ötven drachmáért adom,

Ez meg, mezőre, korsót háromért.

No, jó Trygaios, vedd hát e kaszát,

¹¹²⁰ Meg még ezekből, a mi kell. Ne, még ez!

Mert, a mit árultunk, kész nyereségből

Hozzuk tenéked, nászajándokul.

TRYGAIOS.

No hát, letéve, menjete be gyorsan

Nászlakomámra; mert ahol jön egy

¹¹²⁵ Fegyvercsiszár, s a mint látom, dühös.

¹ T. i. madarat.

BOKRÉTAKÖTŐ.

Trygaios, hajh, megöltél! tönkre tettél!

TRYGAIOS.

Szerencsétlen, mi lelt? meg**bokrosodtál?**

BOKRÉTAKÖTŐ.

Elvetted a vásárom, kenyerem;
Meg ím e dárdanyél-vonónak¹ is!

TRYGAIOS.

¹¹³⁰ Mit adjak hát e pár sisaktaréjért?

BOKRÉTAKÖTŐ.

Mit adsz magadtól?

TRYGAIOS.

Mit?... átallom a szót:
Azonban, minthogy a boglárja munkás,
Megadnék érték három pint fügét;
Asztalt seperni jó lesz majd velök.

BOKRÉTAKÖTŐ.

¹¹³⁵ Eredj be hát no, s hozd ki a fügét:
Jobb, mint ha épen semmit sem kapok.

TRYGAIOS.

Vidd, vidd a házamból! vidd a manóba!
Repít a szőre, egy batkát sem ér:
Egy *szem* fügét sem adnék érte már.

PÁNCÉLKOVÁCS.

¹¹⁴⁰ Szegény fejem! hát én e tíz-minás
Bélelt páncélderékkel mit tegyek?

TRYGAIOS.

No, hogy ne legyen rajta veszteséged,
Add által, a miben magadnak áll;
Alkalmas, *ebbe* járni félre majd (*ráül*).

¹ Ki a *vonószeleken*, *vonókéssel* simítja a dárdanyelet.

PÁNCÉLKOVÁCS.

¹¹⁴⁵ Mit csúfolódsz drága áruimmal?

TRYGAIOS.

Hát nem derék?... a törő *itt* megáll...

PÁNCÉLKOVÁCS.

S *hol* nyúlsz be majd, törülni, esztelen?

TRYGAIOS.

Hát, e karöltőn által, és ezen.

PÁNCÉLKOVÁCS.

Mindkét kezeddél?

TRYGAIOS.

Isten uccse, úgy:

¹¹⁵⁰ Ne érjen a vád, hogy lyukat¹ lopok.

PÁNCÉLKOVÁCS.

S tíz-mina-érvő árnyékszékre úlsz?

TRYGAIOS.

No, istenuttarc's; mit gondolsz, bohó:
Adnám *ezer* drachmáért a likam?

PÁNCÉLKOVÁCS.

Ne hát, csak adj pénzt.

TRYGAIOS.

Jó ember, töri

¹¹⁵⁵ A farcsikámat, vidd el, nem veszem meg.

TROMBITAÁRÚS.

Hát én e harsonával mit tegyek?
Hatvan drachmáért vettem, én magam.

¹ Hajón azt a likat, melyben az evezőnyél jár. T. i. a kapitány fölvette a bért az egész hajószemélyzetre; aztán nem bérelt elég matrózt, hanem becsinált néhány lyukat, mintha teljes számú volna a legénység, s a fölösleg bért zsebre rakta.

TRYGAIOS

Ha ólmot öntesz a lyukába, itt,
S felül hosszúka pálcát dugsz belé:
1160 Játszószered lesz: *kottabos* nevű.¹

TROMBITAÁRÚS.

Ah, még kicsúfolsz!

TRYGAIOS.

Mást mondok tehát:
Ólommal öntsd be, mint tanácsolám,
Aztán zsinegre függesztvén, csinálj
Nyelvét: azonnal kész a mérleged,
1165 S mérhetsz fügét mezőn a dolgosoknak.

TROMBITAÁRÚS.

Kegyetlen daemon, oh be tönkre tettél,
Hogy egy-egy minát adtam ezekért!
Hová tegyem most és ki veszi meg?...

TRYGAIOS.

Vidd Egyiptomba, ott eladhatod:
1170 Reteklé² mérni alkalmas nagyon.

DÁRDANYELES.

Hajh, beh eből vagyunk, sisakműves!

SISAKMŰVES.

Hisz ő még semmi kárt se vall: de *én*!
Ki vesz még, a világon, sisakot!

TRYGAIOS (*megfogva S. fülét*).

Ha ilyen két fülét ragasztanál:
1175 Elkelve jobban, mint korsó, tudom.

SISAKMŰVES.

Jerünk tovább, dárdás.

TRYGAIOS.

Ez még maradjon,
Hadd vásárlom meg tőle a nyelet.

¹ Sajátságos játék a lakomán, bornak edénybe csöpögtetése által.

² Ebből csinált hashajtó.

DÁRDANYÉLVONÓ.

Mit adsz hát érte?

TRYGAIOS.

Ketté róva őket,
Százával *egy* drachmáért megveszem
1180 Szőlőkarónak.

DÁRDANYÉLVONÓ.

Csúfolnak: jerünk. (*El.*)

TRYGAIOS.

Zeüsz uccse, már jön is ki két fiú
Piskálni, a vendégeké, s hogy itt
Próbálja, mit fog énekelni benn. —
No, kis fiacskám, a mit énekelni
1185 Akarsz, próbáld el itt előbb nekem.

ELSŐ FIÚ (*énekel*).

„Kezdem most *fiatal* hősekről énekem”....

TRYGAIOS.

Elmenj
A *viadallal* most, boldogtalan, ebben az áldott
Békében; hanem ostoba vagy, verjen meg az átok!

ELSŐ FIÚ.

„Hogy pedig a rohanók egymás közelébe jutottak:
1190 Összetüzék tarcsáikat, a rézköldökü pajzsot....”

TRYGAIOS.

Pajzsot hé? mersz még említeni *pajzsot* előttünk?

ELSŐ FIÚ.

„Ott jajüvöltéssel lón nagy diadalmi rivalgás....

TRYGAIOS.

Mit, jajüvöltéssel? Dionys', szent uccsel *te* jajgatsz,
Csak te dalold a jajt, és még „rézköldöküt” azt is!

ELSŐ FIÚ.

1195 Hát mit dalljak, ugyan? te magad hát monddsz,
mi tetszik?

TRYGAIOS.

„Így lakomáztak az ökrök húsából” vagy ilyesmit.
„És feladák az ebédet, melynek öröm vala íze.”

ELSŐ FIÚ.

„Így lakomáztak az ökrök húsából, s leszerelték
Izzadt méneiket, miután betelének a harccal.”¹

TRYGAIOS.

¹²⁰⁰ Úgy, úgy: beteltek harccal s enni íltek;
Azt énekeld, azt: s jóllaktak, betelvén.

ELSŐ FIÚ.

„Majd, kipihenve, megint mentek *vért-ölteni*”

TRYGAIOS.

Tölteni vért, bikavért; s nyakalák, úgy tartom, örömmel. Azt, azt:

ELSŐ FIÚ.

„S tornyokból kiomolva, riadt végetlen üvöltés”

TRYGAIOS.

¹²⁰⁵ Vessz meg, fiacskám, harcostul: hiszen te
Semmit sem énekelsz, csatán kívül.
Ki fia is vagy?

ELSŐ FIÚ.

Én?

TRYGAIOS.

Te hát.

ELSŐ FIÚ.

Lamachosé.²

TRYGAIOS.

Aj, baj!
Szinte csodálám is, hallván, ha te nem valamellyik
¹²¹⁰ Hadba-csalamachos s nyavalamachos fia volnál.

¹Többnyire Homerosból szedett sorok. ²Hadvezér.

Eredj, dalolj a dárdahordozóknak.
Hol van nekem Kleónym kis fia? *(Másik fiú jő.)*
Dalolj csak egyet; nem harcot, tudom:
Eszélyes egy apának vagy fia.

MÁSODIK FIÚ *(dalol)*.

1215 „Pajzsomat egy Saios¹ mutogatja, melyet nem-akarva,
Jó szerszám vala bár, dobtam a cserje mögé.”²

TRYGAIOS.

Ugy-e te most, szolgálám, az apádról mondd ezen dalt?

MÁSODIK FIÚ *(folytatja)*.

„Életem így mentém...”

TRYGAIOS.

Megböcstelenítve szülédet. —

Hanem jerünk be, mert tudom bizonynal,
1220 Hogy a mit most a pajzsul énekeltél,
El nem felejtéd, mint *apád fia*. *(Fiú el.)* *[Strophe.*
Most a *ti* dolgokat leszen, kik itt maradtok, ezt mind
Főlneni és bevenni, és jót húzni telt pohárból.
Csak rajta, gyűrni emberül,
1225 S mind két pofára őrleni! mert, jámborok, mi haszna
A szép fehér fognak, ha nem majszol velök az ember?

KAR. *[Antistrophe.*

Már ez *mi* gondunk lesz; hanem köszönjük biztatásod.

TRYGAIOS.

De oh ti, eddig éhezők, e nyúlhoz nyúljatok hát!
Mert nem találkoztok bizony
1230 Tyúkkal-kaláccsal mindennap, ha a mezőn bolyongtok:
Most kell tehát jóllakni, mert megbánjátok különben.

KAR.

Csend és figyelem! — Legelőbb az arát valamelyik hozza ki,
menjen;

Vegyetek fákyát, az egész népség biztassa, köszöntse ujongva;
S vigyük ünnepileg a földmivelő szerszámokat újra falunkba,

¹ Thrák népfajbéli ember. ² Archilochus verséből, ki úgy járt, mint Horatius.

1235 Táncolva, kehelyt áldozva vigan, s kergetve pokolba Hyper-
bólt;

És kérve imával az isteneket:
Hintsenek áldást a görögökre,
Legyen árpában aratásunk bő
Egyaránt mindenkinek; a bor sok,
1240 A füge termett;
Szűljenek a nők fiakat nekünk;
Egy szóval a jó, melyet elveszténk,
Pótolva legyen újra előlrül;
„Szűnjék pedig a ragyogó vas!”

TRYGAIOS.

1245 Nőm, jer ki mezőre, jer, hogy szép fejed ott lehajtsd szépen
az ölembe.

Hymen, Hymen éjhaj!

KAR.

Háromszorosan vagy, ím, boldog, hanem érdemled. Hymen,
Hymen éjhaj!

Hymen, Hymen éjhaj!

TRYGAIOS.

Mit kell vele tenni?

KAR.

1250 Mit kell vele tenni?

TRYGAIOS.

Bé kell szüretelni.

KAR.

Bé kell szüretelni.

Kapjuk fel a vőlegényt, s vállon vigyük, emberek! mi a ki-
jelöltek.

Hymen, Hymen éjhaj! Hymen, Hymen éjhaj!

TRYGAIOS.

1255 Vár békelak a falun, nem lesz hadi gondotok: fűgét szüreteltek.
Hymen, Hymen éjhaj! Hymen, Hymen éjhaj!

KAR.

Nagy, vastag ezé' — s emitt édes füge rejlik.

TRYGAIOS.

Hát még, ha eszel, s iszol jó bort odabenn sokat!

KAR.

Hymen, Hymen éjhaj!

TRYGAIOS.

¹²⁶⁰ Üdv hát ma, barátim, üdv! jertek be utánam
Jóllakni lepénnyel.

5. AZ ACHARNAEBELIEK.

SZEMÉLYEK.

DIKAIOPOLIS, athenaei polgár, földbirtokos.

Köz hírnök.

AMPHITHEOS.

Egy prytan.

A persa királytól visszatérő *athenaei követek.*

ÁL-ARTABAS, persa.

THEOROS, Thraciából megtérő követ.

Kar, acharnaei lakosokból.

Dikaiopolis neje.

Dikaiopolis leánya.

KEPHISOPHON, Euripides szolgája.

EURIPIDES.

LAMACHOS, athenaei hadvezér.

Megarai ember két leányával.

Egy sykophanta.

Boeotiai ember.

NIKARCHOS, sykophanta.

Lamachos szolgája.

Egy földműves.

Vőfély és nyoszolyó-leány.

Követek.

Néma személyek.

Előadatott a 88-ik olympias 3-dik évében (Kr. e. 425.), a *Lenaedon* (Dionysos őszi ünnepein). *Legelőször* az Aristoph. fenmaradt vígjátékai közül.

I.

(A *Πυκν.*)

DIKAIOPOLIS.

- Oh, mennyi méreg ette már szívem!
Öröm csak egy csepp, s négyszer ért csupán:
De a bosszúság tengersokfővényszer.
Hadd lám, mi kedves ért, örülni méltó?
5 No hát: örvende szívem, hogy Kleonnal
Kihányaták az öt talentumot.¹
Ujjongtam, és becsülöm érte a
Lovagokat: „méltó Hellashoz ez!”
De tragikus nagy fájdalom fogott el,
10 Midőn lihegve várom Aeschylot,
S kiáltják: „hozza bé *Theognis*² a kart!”
Hogy felkavarta szívem e kiáltás!
Örültem ismét, hogy Dexitheos
Bejött, dalolni versenyborjuért:³
15 De pukkadoztam, hallva, mint veszen
Chairis, kemény helyt, mind *lág*y harmadot.⁴
De, a mióta mosdom, még soha
Nem csípte úgy lág a pilláimat,
Mint most, — levén ma népgyűlés korán, —
20 Hogy íme a *Pnyx* most is még üres:
Mind ott fecsegnek a vásárteren,
Futván veres kötélből⁵ fel s alá;

¹ Vesztegetésül kapta a szigetektől. A „Lovagok” szorítván, ugyanannyira büntették. Így „kihányta”. ² Gyenge tragoedia-költő. ³ Cytharaversenynél borju lett volna a díj. D. jeles művész. ⁴ *Chairis* roszt zenész. Lásd „Lovagok”. ⁵ Vörös festékbe mártott kötéllel hajtották gyűlésbe a fehér ruhás görögöket.

- Prytan se jó egy is; de késve majd
 Tolongnak aztán az első padért,
 25 Egyszerre mind beforrva. Béke meg
 Hogy jönne létre, azzal nem törődnek.
 „Oh város, város!” — Én mindig legelső
 Jövök gyűlésbe, s itt ülök magam,
 Nyujtózom, ásítok, f. .gom, nyögök,
 30 Piszkálom orrom s szőrít tépdesem,
 Unatkozom, firkálok, számolok,
 S nézek le, a mezőre, béke-vággyal,
 „Vároست gyűlölvéen, óhajtván falum”,
 Hol nem kiáltják: „vegyenek szemet!”
 35 Sem „ectet” sem „olajt”; nincs is *vegyen* szó:
 Terem magától: ott így nem *veszünk*.¹
 El is tőkéltem, minden szónokot
 Lebögni, szidni és félbenszakítani,
 Ki *nem* a béke mellett szónokol.
 40 De végre jönnek, *délben!* a prytanok.
 Nem megjósoltam? és ni, hogy tolong,
 Mint mondtam, első helyre minden ember!

HIRNÖK.

Előre még ott!
 Előre, a szentelt² korlát közé!

AMPHITHEOS (*jő*).

- 45 Ki szónokolt már?

HIRNÖK.

Ki akar beszélni?

AMPHITHEOS.

Én.

HIRNÖK.

Már ki?

AMPHITHEOS.

Amphitheos.³

¹ A szó kétértelműleg olvasandó. ² Malacáldozattal szentelték be a népgyűlés helyét. ³ Szó szerint: *körül-isten*.

HIRNÖK.

Nem ember?

AMPHITHEOS.

Oh nem,

Sőt halhatatlan: mert Amphitheos¹
Déméter- s Triptoléntől származik;
Ettől Keleos; ez nőül veszi

- ⁵⁰ A nagyanyámat, Phainarete asszonyt,
Kitől Lykinos; ennek én, fia,
S így halhatatlan. Rám bízták, csupán,
Spártával békét kötni istenink.
De nincs, barátim, halhatatlan vagyok bár,
⁵⁵ Költségem útra: nem adnak a prytanok.

PRYTAN.

Poroszlók!²

AMPHITHEOS (*vonszolják*).

Oh Triptolém, Keleos, elnézitek?

DIKAIOPOLIS.

- Prytan urak, a gyűlést sértitek
Elhurcolván ez embert, ki nekünk jött
⁶⁰ Békét csinálni, pajzsot szegre tenni.

PRYTAN.

Te ülj le, hallgass.

DIKAIOPOLIS.

Apollonra, én nem,
Ha más, mint béke, lesz itt szőnyegen.

HIRNÖK (*jelent*).

Követség a királytól.³

DIKAIOPOLIS.

Mit, királytól!

- Útálok én már minden követet,
⁶⁵ Pávát⁴ és nyegleséget.

¹ Déméter papja. ² T. i. dobják ki ez izgága embert. ³ T. i. *persa* királytól, az athenaei küldöttek. ⁴ A *páva* még ritkaság volt, csak nagyúri fényezés.

HIRNÖK.

Fogd be a szád.

(Kövelek jőnek.)

DIKAIOPOLIS.

Tyhú, Ekbatána-adta cifrasága!

KÖVET.

A „nagy királyhoz” küldétek, napi
Két drachma díjjal, még Euthymenes
Archon-korában....

DIKAIOPOLIS.

Jaj, hát, mennyi drachma!

KÖVET.

⁷⁰ Azóta ott nyomorgánk, a Kayster
Vidékin sátorozva, és puha
Hintó-ülésen hálva utazánk,
Elveszve csaknem....

DIKAIOPOLIS.

S beh *ki voltam* én,
Hálván szeméten, a bástyák mögött!

KÖVET.

⁷⁵ Ott vendégeltek untalan s erővel:
Kristály s arany pohárból ittuk a
Jó édes színbort....

DIKAIOPOLIS.

Oh, Kranáa város,¹
Ládd, hogy nevet ki tennen követed!

KÖVET.

Mert a barbárnak *az* csupán az ember,
⁸⁰ Ki legtöbbet bír enni, inni.

¹ Athenaet érti. vagy *Kranaos* régi királytól. vagy, mert *sziklás* és népe *fejjes*.

DIKAIOPOLIS.

Nálunk
Meg a parázna és a táglikú.

KÖVET.

Negyed évre a királyhoz érkezénk,
De nem találtuk honn: elment, hadastul,
Nyolc óra, f.sni, az Arany-hegyekbe.¹

DIKAIOPOLIS.

⁸⁵ S mikor rántotta össze alf..ét?

KÖVET.

Hold töltekor; s úgy érkezett haza.
Vendégle aztán kemencébe sült
Egész ökörrel...

DIKAIOPOLIS.

Nyegleség! ki látott
Kemencében sült *egész* ökröket!

KÖVET.

⁹⁰ És Kleonymnál² háromszor nagyobb
Madárfajt tett élénk, *Füllents* nevűt.

DIKAIOPOLIS.

Füllented ezt *te*, két drachmaidért!

KÖVET.

S hozzuk magunkkal most Álartabást, a
„Király szemét.”³

DIKAIOPOLIS.

Hogy a holló neked
⁸⁵ Kopácsolná ki a szemed, követnek!

HIRNÖK (*jelent*).

A nagy király szeme!

(*Álartabas, roppant szemmel, jő.*)

¹ Fördőre, úgy látszik, nyári residentiájába. ² Nagy test volt, de gyáva, ki paizsát eldobva megfutott a csatából. L.: *Felhők* 348. és *Darázsok* 19. v. v. Minduntalan előforduló név. ³ Így hívtak egy persa főtisztviselőt, vagy a más államokhoz küldetni szokott követet.

DIKAIOPOLIS.

Uram Herakles!
Egész hajó-lik a nézésed, ember!
Sziklát kerülve, tán révet keressz,
Csüngvén szemedről a szíjj-foglalók?¹

HIRNÖK.

¹⁰⁰ Most add elő, Álartabás, Athenae
Népeinek, hogy miért küld a király.

ÁLARTABAS.

Iartaman szurkolni khezdem korhadot.²

KÖVET.

No, értitek?

DIKAIOPOLIS.

Apollon uccse, én nem!

KÖVET.

Azt mondja, hogy aranyat küld a király. —
¹⁰⁵ Mondd érthetőbben az „aranyt” nekik.

ÁLARTABAS.

Khapsz nem aran tetagliku Iaonaú.

DIKAIOPOLIS.

Jaj, most megértem jól.

KÖVET.

Mit mond tehát?

DIKAIOPOLIS.

Mit-é? azt mondja: táglíkú az *Ión*,
Ha még aranyt vár a barbar királytól.

KÖVET.

¹¹⁰ Nem, — tágnak a pénz-zsákat nevezi.

¹ Ennek értelmét a commentatorok is csak gyanitgatják. ² Aristophanes elferdített görög szavakat használ persa helyett; a fordító magyar szókkal helyettesíti azokat.

DIKAIOPOLIS.

Miféle zsákot? Csak nagy nyegle vagy te!
Eredj; majd én kivallatom magam. (*A persához:*)
No, mondásza nyilván, *ez előtt, nekem*
(Különben bíbor színre festelek),¹
115 Küld-é nekünk a nagy király aranyt?

(*Alartabas tagadólag² int.*)

DIKAIOPOLIS.

Csupán rászednek, úgy-e követink?
(*Némelyek a persa kísérteiből tagadólag [persául ráhagyólag] intenek.*)

DIKAIOPOLIS.

Ni, hellén módra intenek, bizony:
Nincs máskülönben, mind *innenvalók*.
Ama heréltet én jól ismerem:
120 Az Kleisthenes,³ Sibirytios fia.
Oh te beretvált, forró alf.lú,
Ily nagy szakállal jössz te, óh majom,
Herélt alakban hozzánk, mint követ?
Hát ez ki? nem Straton?⁴

HIRNÖK.

Nép, ülj le, hallgass.
125 „Király szemét” hivatja a tanács
A prytanaeonba.

DIKAIOPOLIS.

Hát nem méreg ez?
Én itt csavargok, s őket széltire
Vendéglik; ajtó zárva nincs előttük!
Hanem fordítok én egyet, nagyot!
130 Hol is van Amphitheos?

AMPHITHEOS.

Ehol vagyok.

DIKAIOPOLIS.

Ne, itt ez a nyolc drachma: köss nekem
Lakedaemonnal békét, egymagam —

¹ Jól megverlek. ² A mi *igent* jelent, mint ma is a törököknél. ³ *Felhők*
350. v. ⁴ Már előfordult név. *Lovagok* 1267.

S nóm s gyermekim részére, szaporán. (*Amph. el.*)
Ti meg szájtatva gyűléskedjete!

HIRNÖK.

¹³⁵ Jöjön Theóros,¹ a thrák követünk!

THEOROS.

Jelen.

DIKAIOPOLIS.

Nagy csélcspot hívnak megint.

THEOROS.

Nem késtünk volna Thráciában annyit....

DIKAIOPOLIS.

Nem istenuccse, napidj nekűl!

THEOROS.

Ha roppant hőésés nincs, s a folyók
¹⁴⁰ Be nem fagnak mind, épen a mikor
Itthon Theognis adta színművét.²
Mi akkor tájt Sitalkesnél³ boroztunk,
Mert nagy barátja Athenaenek ő,
S belétek oly szerelmes, hogy falakra
¹⁴⁵ Irkálja: „*Szép Athenaebeliek*!”⁴
Hát a fia, kit polgárrá tevének,
Az Apatúri⁵ kolbászt hogy eszi!
Kérvén az apját, védje a hazát:⁶
És ez megesküdt, hogy segítni fog
¹⁵⁰ Oly nagy sereggel, hogy Athenae is
Azt mondja rá: *mily tenger sáska jő!*

DIKAIOPOLIS.

Sülyedjek el most mindjárt, ha hiszek
Belőle egy szót, a sáskán kívül!

THEOROS.

Most, a mi legvitézebb thrák hada,
¹⁵⁵ Im, küldi néktek.

¹ Lásd: *Darázsok* 40. és 406. v. ² Vágás e fagyos költőre. ³ Thrák király. ⁴ Szokás volt, hogy a szerelmesek falra irkálták kedvesök nevét. V. ö. *Darázsok* 98. ⁵ Ünnepe neve, de a szóban *csal* értelem lappang. ⁶ Nem mondja, melyiket: *Athenaet-e*, vagy *Thráciát*.

DIKAIOPOLIS.

Ez már bizonyos!

HIRNÖK.

Első, Theoros hozta thrák hadak!

(*Valami szemét nép, barbárnak öltözve, jő.*)

DIKAIOPOLIS.

Mi a nyavalya ez?

THEOROS.

Odománt¹ sereg.

DIKAIOPOLIS.

Mi a manó? miféle odománt?

Hát ki metélte őket így körül?²

THEOROS.

¹⁶⁰ Ezek két drachma zsoldért³ az egész
Boeotiát agyon fogják nyilazni.

DIKAIOPOLIS.

Két drachma e körülmetélt csapatnak?

Feljajdul erre a jó tengerész,

A város őre. — Jaj, végem van, íme

¹⁶⁵ Hagymámat⁴ ellopá e thrák sereg.

Nem teszitek le a hagymát?

(*Nekik rohan, de visszaöklözik.*)

THEOROS.

Közel

Ne menj hozzájuk: hagyma-mérgesek.

DIKAIOPOLIS.

Elnézitek, prytanok, hogy hazámban

Igy bánnak vélem barbár emberek? —

¹⁷⁰ Hanem megtiltom a további gyűlést

¹ Egy népfaj Thraciában. ² T. i. körülmetéltek is és rongyosak. ³ Nagy zsold (2 ezüst huszas). ⁴ T. i. egy zsák hagyma volt nála.

A thrákok zsoldja végett, mert ihol
Bal nap van: egy nagy *csópp* esék reám.¹

HIRNÖK.

A thrák mehet; harmadnap múlva jőjön.
Eloszlatják a gyűlést a prytanok.

(A népgyűlés eloszlik.)

DIKAIOPOLIS.

¹⁷⁶ Hajh, mekkora, hagymás gombócóm elvesz! —
De íme Spártából Amphitheos.

(*Amphitheos jő.*)

Isten hozott, Amphitheos!

AMPHITHEOS.

Ne még!

Várj, hadd futok be; futnom kell erősen:
Kergetnek az *Acharnaebeliek*.²

DIKAIOPOLIS.

¹⁸⁰ Mi baj?

AMPHITHEOS.

Hogy a *te* békédet hozom
Sietve: megszagolják e gonosz
Achárni vénék, e kérges, szívós,
E tölgykemény Marathon-bajnokok,
És rám kiált mind: „Óh te, nyomorú,
¹⁸⁵ Szóllónk kivágva, s te békét hozasz?”
S kővel rakák a zubbonyuk tele.
Én elfutottam, ők ordítva úznek.

DIKAIOPOLIS.

Hadd bőgjenek. De a békét hozod?

AMPHITHEOS.

Hozom szegént,³ három kehellyel: itt van.
¹⁹⁰ Ez ím, öt éves. Izleld csak, nesze.

¹ Ha eső, zivatar lett, nem volt szabad a népgyűlést folytatni. ² Acharnae, egy község Attikában, melynek lakói leginkább akarták folytatni a háborút. ³ Népi szólás, némi dicsekvőbb színnel, mint a *bizony*.

DIKAIOPOLIS.

Ajbaj!

AMPHITHEOS.

Mi lelt?

DIKAIOPOLIS.

Nem tetszik ez: Csupa
Szurok s hajókészület a szaga.¹

AMPHITHEOS.

Kóstold eme tíz évest hát, nesze.

DIKAIOPOLIS.

Ezen is érzik a fanyar követség
¹⁹⁵ S húzó halasztó „társaink” szaga.²

AMPHITHEOS.

No, hát e harminc esztendő pohár,
Mind szárazon, mind vizen?

DIKAIOPOLIS.

Szent Dionysiák!

Illatja nektár és ambrózia!
Nem „harmadnapra élelem hozás”³ ez!
²⁰⁰ Azt mondja számban: „Járj a hol szeretsz”⁴.
Ez kell nekem! hadd áldozom s iszom ki,
Istennek ajánlván az Achárnokat;
Én szabadulva gondtól, háborútól
Megülöm otthon a Dionysiát.

AMPHITHEOS.

²⁰⁵ Én meg futok az Acharniak elől. (El.)

KAR.

[Stropha.

Erre! úzze minden ember, kérdje úton-útfelen
És minden jövőmenőtül: mert a város érdeke,
Hogy befogjuk azt az embert. A ki tudja, mondja hát,
Merre illant, merre bujkál ő, ki a békét hozá.

¹ T. i. új háború: „fegyveres béke”. ² A sok diplomatia. ³ Hadba induló parancs. ⁴ T. i. szabadon, félelem nélkül.

²¹⁰ Elszökött? Híre sincs, hamva sincs? Jaj, szegény agg erőtlen
korom!

Hej, fiatalabb koromban, mikor egész teher szénnel¹ a háta-
mon,

Még Phaylossal² is pályaversenyt futék, nem osont volna el
Tőlem ily könnyedén e barátságához, hogyha én kergetem!

[*Ant.*

Ámde, most, hogy már az ikrám összefonnyadott s merő

²¹⁵ S vén Lakratides³-korúnak nehezek a száraim:

Eloson. De úzni kell, hogy azt ne mondja gúnyosan,

Hogy, bár vének, az Achárni férfiaktól menekült.

Ő, ki — oh Zeus atyám s istenek! ellenimmal pohárt áldoza,
Kikre hadi gyűlöletemet növeli tönkre tett birtokom,

²²⁰ S nem hagyom, míg beléjek tövig nem hatok, mint a nyíl,
élesen,

Fájdalom-okozva, hogy a szölleimet össze ne tiporja seregük
soha.

Hát keresni kell az embert, s *Dob*⁴ felé álljon szemünk;

Nossza, úzni helyről helyre, míg reá nem akadunk,

Mert, a mit most rá ne *dobnék*, nincs a földön annyi kő.

¹ Az acharnaeiek szénégetők s -árulók voltak. ² Híres futó. L. *Darászok* 1163. ³ Dariusz korabeli archonja Athenaeusnak. ⁴ A szintén *dobás* értelmű görög helynév helyett, magyar. T. i. meg akarják kövezni Amphitheost és Dikaiopolist is, a mért békét kötött.

II.

Változás.

Egyik oldalon Dikaiopolis mezei láka, másikon Euripidesé, a háttérben Lamachos hadvezéré.

DIKAIOPOLIS (áldozni készül).

²²⁵ Csend és figyelem! Csend és figyelem!

KAR.

Elhallgasson minden ember: hallga „csend és figyelem”.
Itt van, a kit mi kerestünk. Vissza hát onnan kiki
Láb alól, mert ím az ember — úgy tetszik — áldozni jó.

DIKAIOPOLIS.

Csend és figyelem! Csend és figyelem!
²³⁰ Előre kissé a kosárvivő lány!
Phallust merőbben tartsa Xanthias.
Kezdjük: leányom, tedd le a kosárt.

LEÁNY.

Add hát, anyám, a pépmerő kalánt,
Hogy pépet öntsek e lángosra itt.

DIKAIOPOLIS.

²³⁵ Ez jól van eddig. — Oh, Dionys' uram,
Vedd jó neven e hála-ünnepélyt,
Engedj, a házam népével, neked
Áldozva, ülnöm víg Dionysiát,
Menten hadaktól; a békét pedig,
²⁴⁰ A harminc-évest, jól eltöltenem.

NŐ.

Szép lányom, a kosárt szépen vigyed,
Borsfű-kacéran. — Boldog, a ki téged
Nőül vesz, és hajnalra megteszi,
Hogy a görény se adjon több szelet.¹
²⁴⁵ Haladj; de jól vigyázz ám a tömegben:
Valaki el ne lopja ékszerid.²

DIKAIOPOLIS.

Te, Xanthias, jobban mereszd fel azt a
Phallust, a kaszivő leány mögött!
Utánad én a Phallus-dalt fuvom;
²⁵⁰ Te asszony a földérről nézd.³

(Leányhoz.)

Haladj.

(Énekel.)

Phales,⁴ Bacchos barátja, te
Éjjel-csavargó, dáridós, fiú- és nősparázna!
Hat év után hívlak megint, falumba vígan térve meg,
Most, hogy *magánbékét* köték, minden *viszály*, minden
veszély,
²⁵⁵ Minden *vezértől* mentesen.
Mert sokkal édesebb ám, oh Phales, Phales,
Ha Strymodór szép ifju thrák rabasszonyát
Phelleus hegyén, mikor rőzsét lop, elfogom
S derékon csípve, felkapom, földhöz vágom s magvát veszem.
²⁶⁰ Phales, Phales, ha velünk iddogálsz,
A béke korhelylevesét másnap vederrel hörpölsz;
Ellenben, füstre tesszük a paizst.

KAR.

Itt van, ő ez, ő maga!
Dobjad üssed, dobjad üssed, dobjad üssed
²⁶⁵ A gonoszt! Nem dobod? Nem dobod?

DIKAIOPOLIS.

[Stropha.

Hérakles, ne hagyj! mi már ez? Csuprom összetöritek!

¹ Homályos, de jobb nem magyarázni. ² Célzás a szinpad körüli sok tolvajra. V. ö. *Béke* 698. v. ³ Miután *asszony* nem vehetett részt az áldozati körmenetben. ⁴ A nemző termékenység istene, kinek jelképe a phallus.

KAR.

Magadat kövezünk meg, akasztófára való!

DIKAIOPOLIS.

S mit vétettem, oh Acharnae tisztos és bölcs vénei?

KAR.

Kérdezed? szentelen vagy bizony
270 És köpedelem, te hazaáruló, a ki egyedül iván
Békepocharat, ni még szembe mersz nézni rám!

DIKAIOPOLIS.

Nem tudjátok ám, mi végre; azt halljátok meg előbb!

KAR.

Hallani, mi, téged? Vessz el itt! kővel agyon verünk.

DIKAIOPOLIS.

Jaj, ne, míg ki nem hallgattok! várjátok, jó emberek.

KAR.

275 Nem fogok várni, nem! és ne is szólj nekem,
Mert gyűlöllek, Kleonnál is inkább, kiből
A Lovagoknak pedig még saruszijat szabok.
Tőled itt hosszú beszédet meg se hallgatunk bizony,
De lakolsz, hogy a Lakónnal békeáldomást ivál.

DIKAIOPOLIS.

280 Hagyjátok ki a beszédből, jó barátim, a Lakónt;
Azt halljátok meg csupán, ha *jól* kötém-e a frigyet.

KAR.

Hogy kötötted volna jól, ha *övelők* kötötted azt,
Kiknek oltár és hit semmi, és nem áll az esküjök!

DIKAIOPOLIS.

285 Én tudom, hogy — a Lakónra bármilyen szörnyen ráesünk —
Nem minden bajnak közöttünk *ők* a szerző okai.

KAR.

Nem minden bajnak, gazember? S ezt te nyilván ki
mered
A szádon nekem bocsátni? S aztán még kiméljelek?

DIKAIOPOLIS.

Nem mindennek, nem mindennek! meg tudnám mutatni
én,
Csak lehetne szólanom, hogy bántották ám őket is.

KAR.

²⁹⁰ Rettentő beszéd ez immár, szívlázasztó, hogy te mersz
S kész vagy esküdt ellenségink védelmére szólani!

DIKAIOPOLIS.

No s, ha nem valót beszélek s nem helyesli a gyűlés,
Hol van egy húsvágó tőke, fölteszem rá a nyakam!

KAR.

²⁹⁵ Ugyan, édes polgártársak, mit kiméljük a követ,
Szép piros posztót kalolni e gazember bőriből?

DIKAIOPOLIS.

Ejnye, mily tüzes zsarátnak forrt fel újra bennetek!
Hát nem hallgattok ki, hát nem, óh Acharnaebeliek?

KAR.

Nem, azért se hallgatunk meg.

DIKAIOPOLIS.

Jaj-keserves hallanom!

KAR.

Vesszek el, ha meghallgatlak.

DIKAIOPOLIS.

Kérlek, Acharnaeciak!

KAR.

³⁰⁰ Ugy tudd meg, hogy mindjárt meghalsz.

DIKAIOPOLIS.

Én is ártok hát visz ont
Megölöm, mi kedvesek közt néktek a legkedvesebb;
Túszotok van a kezemnél, azt kapom, legyilkolom.

KAR.

Vajh, mivel fenyegetődzik e beszéd, Acharniak?
Földiek? talán közülünk gyermekét valakinek
305 Tartja zárva odabent? vagy mitől vett ily vérszemet?

DIKAIOPOLIS.

No s, dobáljatok ha tetszik: mindjárt összezúzom ezt.
Tudom-istenem, Acharnae megsiratja a...szenet!

(*Szenes kast mutat.*)

KAR.

Oh jaj, végünk! e kosár az én falumból... az enyém!
Meg ne tedd, a mit kimondál! azt ne tedd sehogy, sehogy!

DIKAIOPOLIS.

[*Antistr.*]

310 Megölm. Ordítsatok bár: én reá sem hallgatok.

KAR.

Megölöd szeretett, velem egykoru szénkosaram?

DIKAIOPOLIS.

Hát ti sem hallgattatok meg, hogy könyörgék, az imént.

KAR.

Ámde most szólj, ha tetszik; beszélj,
Még ha Lacedaemoni barátaidat emlegeted is, bizony
315 Még se hagyom a kosaram, árulóként, soha!

DIKAIOPOLIS.

Rázzátok ki hát először kebletekből a követ.

KAR.

Földre van rázva, im, csak te is dugd be hát fegyvered.

DIKAIOPOLIS.

Csak nehogy még a zubbonyban több kő is kuttogjon ott!

KAR.

Hisz ki van rázva mind: rázhatom, ládd, üres;
320 Csak te ne keress ürügyet, és le az ölü vasadat!
Imhol, akar újra megrázzuk eme fordulaton.

(*Tánc közben rázzák a köpenyt.*)

DIKAIOPOLIS.

Jajgattatok is vón' mindjárt bizony.
 Kicsin mult a Parnéthi¹ szén halála,
 Hontársi balga tettéért pedig
³²⁵ Ontá is a szénport ijedtiben
 Szegény kosár, mint úzve tintahal.
 De szörnyőség az, így megegresedni
 Az indulatnak, ordítani, dobálni,
 Ki sem hallgatni mérsékelt szavam,
³³⁰ Mikor fejem tőkére szánva mondom
 A spártaiakról, a mit akarok;
 Hiszen csak én is féltém a nyakam!

KAR.

[*Stropha.*

Miért nem beszélsz tehát s nem hozod ki tőkédet is
 A mivel oly nagyra vagy, unalomig, szegény?
³³⁵ Igen öl a vágy, mire lyukad ez a dolog.
 Azonban, a mint törvényül szabád,
 Elő a tőkét, s úgy kezdj szólani.

DIKAIOPOLIS (*kihozza*).

Látjátok. A hús-vágó tőke itt van,
 S *ehkor*ka ember csak, ki szólni kezd. (*Ujját mutatva.*)
³⁴⁰ Hagyján! azért nem öltök nagy paizst,
 Csak elmondom, mit vélek a Lakónról.
 Félek pedig nagyon, mert tudom a
 Köznép szokását, hogy kap rajta, örvend,
 Ha nyegle férfi városát, magát
³⁴⁵ Dicséri egyre, joggal-jogtalan,
 (Nem sejtve, hogy bőrre alkuszik);
 A vének² hajlamát is ösmerem:
 Vágyuk *szavazva marni*, semmi más;
 Azt is tudom, hogy jártam én magam³
³⁵⁰ Tavaly Kleonnal vígjátékomért:⁴
 Törvénybe hurcolt, megrágalmazott,
 Hazugsággal lenyelvelt, szólt-szapult,
 Csávába tett; kis híja volt, bizony,
 Hogy a piszok s húslás⁵ közt nem veszék.

¹ Hegy, erdő ² Biráskodó öreg poigárok. ³ Szerző veszi át a szót.

⁴ Nem a *Lovagokat*, hanem a *Babyloniak* című (elveszett) vígjátékát érti.

⁵ A *bőr*ről vakart szennyes, nyálkás rész. (Igy értem az eredeti célzását.)

³⁶⁵ Most hát, előbb mint szólni kezdenék,
Hadd készülök fel, bajvívó gyanánt.

KAR.

[*Antistr.*

No, mit csúrsz-csavarsz? mit ármánykodol s lopod a napot?
Nekem, akár vedd Hieronymos¹ Hádési
Feketeködszörboruéjsüvegét, akár
³⁶⁰ Használd a Sisyphos fortélyait:
Nem bújssz ki e vitatkozás alól.

DIKAIOPOLIS.

Most kell tehát erős lelket merítnem,
S Euripideshez mennem legelőbb.

(*Kopogtat ennek ajtaján.*)

Hé, hé!

KEPHISOPHON.

Ki az?

DIKAIOPOLIS.

Itthon Euripides?

KEPHISOPHON.

³⁶⁵ Itthon s nem itthon, a mint *van* eszed.

DIKAIOPOLIS.

Hogy „itthon és nem itthon”?

KEPHISOPHON.

Elméje künn, eszmécske-szedni jár,
Nincs honn tehát; de ottfenn ő maga
S tragoediát ír.

DIKAIOPOLIS.

Boldog férfiú,

³⁷⁰ Kinek szolgálja ily bölcsen felel!
Menj, hívd ki csak.

KEPHISOPHON.

De nem lehet.

¹ Igen szörös ember, kinek az arca nem látható a szőrtől, mint azé, ki Hades süvegét (láthatlanná tevő süveg) felteszi.

DIKAIOPOLIS.

De mégis;

Mert én el nem megyek, sőt döngetem

Mindjár az ajtót. (*Megteszi.*)

Héj, Euripides!

Euripideském, hallgass meg, ha földi embert valaha!
375 Dikaiopolis hív, a Chollida nemből.

EURIPIDES (*főnn*).

Nem érkezem.

DIKAIOPOLIS.

Gördülj ki, no.¹

EURIPIDES.

De nem lehet.

DIKAIOPOLIS.

De mégis!

EURIPIDES.

Kigördülök hát, de le nem megyek,
Nincs érkezésem.

DIKAIOPOLIS.

Hm! Euripides...

EURIPIDES.

No, mit „riadsz?”²

DIKAIOPOLIS.

Magas helyt dolgozol;

380 Jobb volna földszint: nem csuda; hogy annyi
Sántát csinálsz. Szánalmas rongyokat
Viselsz: nem csuda, hogy merő koldust csinálsz.³
De, térden állva kérlek, add nekem
Avult drámáid ócska rongyait;
385 Mert nagy beszédet kell rögtönzenem
A Karnak, és ha nem győzők: halál.

¹ A színi gépen, mellyel a ház bensejéből a játzó személyt a nézők elé gördítették, nemcsak földszinten, hanem emeleten is. ² Tragikai negélyvel beszélteti. ³ Gáncsolták, hogy hatásvadászatból csupa sánta-béna koldus embereket léptetett föl tragoediáiban.

EURIPIDES.

Minémü „foszlányt”? Hajh azt-é, miben
„Oineus dühöngte, a balsorsú vén”?

DIKAIOPOLIS.

Nem Oineusé volt, más-, még nyomorúbbé.

EURIPIDES.

³⁹⁰ Vak Phoinixé talán?

DIKAIOPOLIS.

Nem Phoinixé, nem az,
Más, Phoinixnál nyomorúbb, volt a hős.

EURIPIDES.

Minő „palást foszlányit” kéri ez? —
Tán a Philoktet koldusét akarnád?

DIKAIOPOLIS.

Nem; sokkal ennél, sokkal koldusabbét.

EURIPIDES.

³⁹⁵ Hát a „pizokdús jelmezt” gondolod,
Mit Bellerophon, e koldús viselt?

DIKAIOPOLIS.

Nem Bellerophon, — ámbár sánta volt
Az is, de szájas, nyelves, nagy cigány.¹

EURIPIDES.

Tudom már: a Mys' Telephos.

DIKAIOPOLIS.

Az, az!

⁴⁰⁰ Add, kérlek, annak a rongyát ide.

EURIPIDES (*szolgához*).

Add át, fiú, Telephos „rongyzatát”,
Ott van, felül Thyestes rongyain,
Az Ínóé között.

¹ Bocsánat az anachronismusért; de a *cigány* itt, elvontan, a koldulás módját fejezi ki.

KEPHISOPHON.

Ne hát, vigyed.

DIKAIOPOLIS (*a világosság felé tartván*).

Oh Zeus, ki mindent átlátsz, és belátsz!...

- ⁴⁰⁵ Euripides, ha már szives valál,
Add ráadásul e hozzávalót is:
A rongyhoz illő mysos főveget,
„Mínt hogy ma koldusnak kell látszanom,
S maradván, a ki voltam, nem mutatni;”
⁴¹⁰ Hogy a közönség tudja, ki vagyok,
De a Kar¹ állja, túrje együgyűen,
Hogy mondókáimmal lúddá teszem.

EURIPIDES.

Adom; mert finom ésszel könnyű cselet szösz.

DIKAIOPOLIS.

- Áldás reád hát! „Telephosra meg
⁴¹⁵ Az, a mit gondolok.” — De enyje no:
Hogy duzzadok már is a nagy szavaktól!
Hanem, még a koldúsbót kellene.

EURIPIDES.

Vedd, íme, s távozz a „kő-íven² át”

DIKAIOPOLIS (*felre*).

- No, én eszem! látod mindjár' kidobnak,
⁴²⁰ Pedig többféle szerszám kéne még;
Légy szemtelen hát, szívos, zsaroló. (*Fenn.:*)
Euripides, könyörgök, add ide
Még azt a mécsőtől átégett kosárt.³

EURIPIDES.

S mi haszna, jámbor, ím e „fonadék”?

DIKAIOPOLIS.

- ⁴²⁵ No, haszna semmi; csak mégis szeretném.

¹ Annak nem szabad tudni, mint pl. ma sem a színésznek, bár a közönség már tudja a titkot vagy álkodást. ² Kapun. ³ Mécsét, vagy a szomszéd-ból tüzet kosárral borítva vittek a szabad levegőre, így a kosár gyakran kiégett.

EURIPIDES.

Tisztúj lakomból! nyugós vagy, tudod.

DIKAIOPOLIS.

Ej!

Légy boldog, mint anyád volt néhanapján.¹

EURIPIDES.

Elmenj nekem már!

DIKAIOPOLIS.

Nem, míg egy — csak egy
430 Lecsorbult szélü csuprocskát nem adsz.

EURIPIDES.

Ne hát, gebedj meg! únlak már, tudod.

DIKAIOPOLIS (*talán félre:*)

Még nem, biz isten. Hát te mennyit untatsz! (*Fenn:*)
Euripides, galambom, még csupán
Ezt a beföldött korsót add nekem.

EURIPIDES.

435 Elhordod a tragoediámat, ember!
Ne hát, s eredj dolgodra.

DIKAIOPOLIS.

Elmegyek.

Bár, mittevő leszek? *Egy* kéne még,
A nélkül végem. Jó Euripides,
Még *ezt*, s megyek, többé nem háborítlak:
440 Adj egy kevés *zöldséget* e kosárba!²

EURIPIDES.

Megölsz. Ne hát! Minden drámám oda!

DIKAIOPOLIS.

Soh'se az. De távozom, „mert im tolárd
Levék, bár nem gyülölöm a felsőbbeket.”³

¹ Gúny. Zöldségkofa volt. ² A föntebbi vágás, anyjára. ³ Euripidesből idéz.

Oh jaj szegény fejeknek! majd feledtem
445 Azt, a mi sarka minden dolgaimnak.
Euripides, galambom, édesem,
— Ha kérek aztán többet, vesszek el —
Csupán egyet, csak még egyet, csak egyet:
Adj egy maroknyi *tárkonyt*, az anyádét.

EURIPIDES (*szolgához*).

460 Ez ember gúnyol: csukd be „házam ajkát!” (*El.*)

DIKAIOPOLIS.

O szívem, menni kell, *tárkony* ne'kűl! —
Pedig tudod, mily harcra kell kiállni,
És Lacedaemon mellett szólni szót? —
Indulj, szegény szív: megnyílt a sorompó. —
465 Csüggedsz? Hát nem benyelted az egész
Euripidest¹? ... Derék! no csak, szegény szív,
Előre, bátran! s tedd fel a nyakad,
Aztán beszélj, mint tudnod adta isten!
Bátran, eredj, menj! — Bámullak, szívem.

KAR.

460 No, mit téssz? no mit szólsz?
Szentelen egy ember vagy, és vas ember, tudod,
Ki a nyakad föltéve, mindenek
Ellen kiállsz beszélni, egymagad.

FÉL KAR.

De nem reszket a dologtól. No hát
465 Beszéljen, ha oly erősen akar!

DIKAIOPOLIS (*szónokol*).

„Ne gáncsoljátok, néző férfiak,
Ha szólok Athenaehez államügyben
Koldús létemre”² vigjátászó személy.
Vigjáték is belátja, mi igaz,
470 S én súlyosat beszélek, de valót.
Most még Kleon sem vádolhat, hogy a
„Társak” előtt szólom le városom:

¹ A szónokok Euripides finomságait negélyezték. ² Euripides Telephosából parodiáz.

- Magunk vagyunk, mert lénaei ez ünnep,¹
 És vendég nincs jelen. Most még adót
- 475 Sem hoznak a segítő városok;
 Magunk vagyunk, tisztára megszelelve
 (Polyvának értvén a zselléreket).
 Hiszen gyűlölöm én Spártát nagyon;
 Bárcsak Poseidon, Taenar istene,
- 480 Sülyesztené el minden házait:
 Mert nékem is kivágták szőlleim.
 De (mert hisz úgy se hallja idegen)
 Mért a Lakónt okoljuk e miatt?
Mi emberink — nem a városra értem —
- 485 (Jegyezzük meg: nem az összesre értem)
 De bélyeges, cudar, jellemtelen
 Árulkodó, hitvány kis emberek
 Megmotozák a Megarai szűrt,
 S kinél fűgét találtak, vagy nyulacskát,
- 490 Hagymát, malackát, sós halat: legottan
 „Megarai” lett s elkölt az nyomon.²
 Mind ez csekélység, s *így* nálunk honi:
 De részeg ifjak, Megarába menvén,
 Ellopnak egy Simaetha rosz személyt;
- 495 Viszont a hagymabósz Megariak
 Aspasia két hölgyét elrabolják:
 Innen szakadt, az összes Hellenekre,
 Három rimáért, a nagy háború.³
 Ezért dühöngve „isteni” Perikles,
- 500 Dörgött, villámlott, felkavarta Hellast,
 Törvényt hozott, mely úgy szól, mint a dal:
 Hogy nem maradhat sem földön, vizen,
 Sem szárazon, sem tengeren sehol
 Sem a piacon, a Megarai.
- 505 Ezt hogy fokonyként sinylé Megara,
 Spártának esdett, hogy fordítaná el
 Fejéről e rimák miatti törvényt:
 S kértek gyakorta, de nem engedének.
 Azontul aztán csörgött a paizs.
- 510 „Nem kellett volna!” mondja valaki:

¹ Két időszakban adattak elő színjátékok évente: *tavasszal* a Dionysia-kon, mikor a szövetséges városok küldöttei is (akkor hozván be az adót) rendszeren jelen voltak; s *ősszel* a Lenaeákon, mikor nem. ² Mint tiltott áru, elkoboztatott. ³ Ez a *népies* vádat tükrözi vissza Perikles ellen. A háború igaz okait lásd Thukydidesnél.

„Mi kellett volna hát? azt mondja meg.”¹
 Ugyan, ha egy Lakón hajóra kél
 S Seriphosból² egy ebfít elkoboz:
 „Ülnétek itthon? Vagy sok kéne hozzá”,
⁵¹⁵ Hogy háromszáz hajót tüstént a vízre
 Bocsássatok? s *mi* lenne más e város,
 Mint harctolongs, tengerész-robaj,
 Zsoldosztalék, hajó-aranyozás³,
 Magtár nyögése, gabna, liszt-kimérés,
⁵²⁰ Tömlő-, evedzőszíj-, csobány-vevés,
 Olaj, foghagyma és vörös, szatyorral,
 Koszorú, rántott hal, síposnő, betört fej?
 A kikötő meg: mint lapát⁴-gyalulás,
 Mint szegverő-zaj, evedző-kötés,
⁵²⁵ Sípszó, parancsszó, fütty és pikula?
 Ezt tennétek, tudom. „De Telephost
 Mi föl se vesszük. Nincs ész bennetek.”⁵

FÉL KAR.

Ugyan ugy-e, hé, ravasz s istentelen?
 Koldus létedre azt mered nekünk
⁵³⁰ Szemünkre háynyi? kém s árulkodó!

MÁSİK FÉL KAR.

Poseidon uccse, a mit mond, való!
 Mind szent igazság, egy szót sem hazud.

FÉL KAR.

S ő mondja ezt szemünkbe, ha igaz?...
 Nem köszöni meg, hogy beszélni mert! (*Nekiront.*)

MÁSİK FÉL KAR (*útiát állja*).

⁵³⁵ Hová rohansz, hé? itt maradj! — Ha ezt
 Egy *újjal* illeted, ám lásd magad!

FÉL KAR.

Hahó, Lamachos, te villámszemű!
 Segítségre most, sisakgorgonos!
 Hahó, Lamachos, barát és rokon!

¹ Euripides Telephosából idézett sor. ² Sziklás szigetke Athenae birtokában. ³ A hajó orrán levő Pallas szoborra érti. ⁴ Evező lapát.
⁵ Parodizált sorok.

540 Vagy, ha ki van csapatvezér más,
Hadvezér, avagy várívó férfiú,
Segítsen hamar: derékon vagyok ragadva, de nagyon!

LAMACHOS (*a házból jő*).

Honnan hatol fülembe harcüvöltés?
Hol kell segíteni? hol bevágni zajjal?
545 Ki költi tokból a Gorgonpaizst?

DIKAIOPOLIS.

Oh, hős Lamachos, e taraj s karaj!

FÉL KAR.

Dicső Lamachos, hát nem lecsepülte
Ez ember itten egész városunkat!

LAMACHOS.

Te, koldus! még *te* mersz itt szólani?

DIKAIOPOLIS.

550 Oh, hős Lamachos, megbocsáss, ha koldus
Létemre szoltam és eljárt a szá 1.

LAMACHOS.

S mit nyelvelél ránk? Nem szólsz?

DIKAIOPOLIS.

Nem tudom:

A fegyveridtől szédül a fejem.
Vidd el, könyörgök, e múmus-paizst!

LAMACHOS.

555 No.

DIKAIOPOLIS.

Fektesd a hátára, ott a földön.

LAMACHOS.

Le van.

DIKAIOPOLIS.

Most addsza sisaktolladat.

LAMACHOS.

Ne hát a toll.

DIKAIOPOLIS.

Most fogd meg a fejem:
Hányhatnám, úgy utálok tolladat.

LAMACHOS.

Te, mit csinálsz? Leokádod tollamat?
660 Tudod, miféle toll?....

DIKAIOPOLIS.

Ugyan miféle
Madaré? nyegle szajkóé talán?

LAMACHOS

Juhujj, be meghalsz!

DIKAIOPOLIS.

Sohse én, Lamachos:
Hisz nem birokra megy. Ha oly vitéz vagy,
Mért nem metélsz körül? Van fegyvered sok!

LAMACHOS.

665 Így mersz beszélni, koldus, egy vezérrel?

DIKAIOPOLIS.

Már én vagyok koldus?

LAMACHOS.

Mi vagy tehát?

DIKAIOPOLIS.

Mi? java-polgár, nem tisztkergető,
Hanem, mióta foly, harckereső;
Te meg, mióta foly, zsoldkergető.

LAMACHOS.

670 Mert rám szavaztak.

DIKAIOPOLIS.

Rád! három kakó.¹
Éttől csömöríttem meg s kötém a békét,

¹ Bohó, esztelen. T. i. csak 3 szavazattöbbsége volt.

Látván sok ősz embert a harci sorban,
S megszőkve ifjakat¹ minő te vagy,
Kit Thráciába, három drachma díjért,
575 — Tisamenos-Phainipp-gaz-Hipparchidát; —²
Kit meg Chareshez; kit Chaóniába,
— A sok Geres-Theodort, Dio-kérkedőt;
S Kamarinába, s Gelába, s a *nyilába!*

LAMACHOS.

Rájuk szavaztak!

DIKAIOPOLIS.

És mi az oka,
580 Hogy bért *ti* mindég húztok valahol,
*Ezek*³ meg egy sem? Szólj, Marilades,
Voltál-e, ősz létedre, már követ?
Tagadva int; pedig józan, serény.
Hát te Drakyll' Euphorides, Prinides?
585 Láttátok Ekbatánát, vagy Chaont?
Nem, úgy-e? Látta Koisyra fia
Bezzeg, s Lamachos! kiknek a minap még
A lakma-rész⁴ s adósságok miatt,
— Mint a ki este moslékot kiönt⁵ —
590 Mind azt tanácslák a baráti: *térj ki!*

LAMACHOS.

Ezt túrni, oh szent demokratia!

DIKAIOPOLIS.

Nem azt, nem, hogy Lamachos bért ne kapjon!

LAMACHOS.

Már én, egész Peloponnesus ellen
Örökké harcolok; háborgatom
595 Gyalog, hajóval, mindenütt, erősen.

¹ Követnek, s más díjazott állomásokra. ² Élő személyeket nevez, a bélyegesebbek közül. ³ A *karra* mutat. ⁴ Melyet a vendégek a lakomába vittek, s nem vinni nagy szűgyen volt. ⁵ Értelme: Lamachos, és a Koisyra fia (nem bizonyos, ki?) nem rég oly szegények voltak, hogy lakoma-részőket sem bírták bevinni, s annyira adósok, hogy barátaik csak azt tanácsolhatták nekik: *bújj el* — mint az, ki házából valami moslékot kiönt, e szóval szokta figyelmeztetni az utcán elmenőt: *térj ki!* Most pedig a sok közpénzből meggazdagodtak.

DIKAIOPOLIS.

Én meg nekik mind vásárt hirdetek:
Hadd jöjön Megara, Boeotia
Árulni hozzám, adni-venni bátran;
Lamachoshoz pedig ne jöjön egy sem. (*Elmennek.*)

KAR.

- ⁶⁰⁰ Már győz ez az ember okos szóval, s békére beszél a népet:
Mi azért mostan, nekigyürkőzvéen, fogjunk anapaestusaink-
hoz.

[*Parabasis.*

Mióta komoedia-kar feje lett, és mestere, a mi tanítónk,
Soha nem fordúlt a közönséghez, dicsekedni: minő ügyes
ember;

- De mivel sok irigy gáncsolja „*korán-ítélő*” népü Athénben,
⁶⁰⁵ Hogy csúffá teszi a közönséget, s a várost játssza ki nyilván:
Most erre felelnie kell „*későn-megbánó*” népü Athénnek.

Azt mondja tehát a költő, hogy sok irántatok érdeme inkább,
Ki megóvott, hogy ne igen tudjon rászedni vidéki követség,
S ne örüljete a hizelgésnek, pipogyán szájtátva közügyben.

- ⁶¹⁰ Azelőtt a más-városi küldött, titeket rászedni akarva,
*Ibolya-koszorúsna*¹ kelle csupán hogy szólítson: s ti azonnal
Dagadatok az ülésből, s *koszorús* névért farcsúcsra kelétek.
Ha ki meg titeket, tyúkászva, *kövé*¹ *Athenaenek* monda:
legottan

Nyert pere lőn a *kövé* szóért, hogy *ponty-érdemet* aggata
rátok.

- ⁶¹⁵ Ezeket tévén, úgymond, veletek, sok jónak lőn okozója,
És megmutatá, mily népuralom gazdálkodik a szigetekben.
Már a követek, valahányszor adót szállitnak várositokból,
Csak azért vágynak, mert azt a derék költőt ismerni óhajtják,
Ki fejét veti rá, hogy igazt mondjon kereken az Athenaei
népnek;

- ⁶²⁰ S már annyira elhata híre, bizony, bátorságának e részben,
Hogy, Lakedaemon követit cselből faggatva, a persa király is
Azt kérdi előbb: no, melyik város tengerhatalomra erősebb?
Azután meg: hogy ez a mí költőnk melyiket dorgálja leg-
inkább?

Mert, kiket ő dorgál, azok — úgymond — derekabbak lesz-
nek idővel

¹ A költőknél gyakran használt jelzői Athenaenek.

- 625 És háboruban diadalmasak, ily embernek járva tanácsán.
 Ez okon hívnak békére fel a Lakedaemoniak titeket most
 És kéri Aegíát vissza, habár e szigettel mitse törődnek,
 Hanem a költőt, mivel ottan bír, magukévá tenni szeretnék.
 De ne adjátok! ne bizony soha; mert igazat mond ő ezután is
- 630 Vigjátékaiban, s jóra tanít, és boldogságra vezérel;
 Nem hízeleg, és díjjat sem ígér; nem szed rá cifra cselekkal,
 Ármányt se kohol, s nem főz le, hanem mindég a jóra tanítgat.
 „Mind erre” Kleon „most vetekedjék!
 Ellenem untig mesterkedjék!
- 635 Velem a köz jó, s mellettem ví
 Az igazság is; soha nem fog rám
 Bizonyúlni”¹ köz ügyben, mint rá, hogy
 Pulya voltam, semmirekellő.

FÉL KAR.

[*Stropha.*

- Jer tüzes Múza, jer lángharagu, izzatag Achárni lány!
 640 Mint midőn cserfa-szénből kipattan, fuvó’ szélrohama által, a
 feldühült szikraraj,
 Míg sütő-rácson a hal pirul, sistereg
 S egy keveri a kövérfejkötős thasiát,²
 Más kalácsot dagaszt: oly szilaj s hangzatos népi dalt
 Hozva jer, nép fiának, nekem!

KAR.

- 645 Régi vének, a városnak azt vetjük szemére, mi:
 Hogy nem ápol, ahhoz méltán, a hogy érte tengeren
 Vívtunk egykor; sőt gonoszt és herce-hurcát szenvedünk
 Töletek, kik vén létünkre perpatvarba rántotok,
 És, hogy a sok ifju rhétor kinevessen, túritek,
 650 Most, midőn már néma lettünk, nyelve-tört síp, *semmisem*,
 Kiknek a *bot* egyedüli „gyámoló”³ Poseidona”;
 Mégis a szószék elé kell, ajk-rebege, állanunk,
 Hol mi jogból mitse látunk, mint csupán árnyoldalát.
 Míg az ifju — önjaváért buzgolkodván vádlni —
 655 Rendre vagdal és szorongat körmönfont beszédivel,
 Majd kereszt-kérdéseket tesz, a szó törét megveti,
 Tithonus korú vén embert húz, von, zaklat és zavar:
 Úgy hogy a vén ajkszorítva távozik, mint már adós,
 Könnye csordúl, s nyögve mondja künnlevő barátinak:
 660 „Min kopersót kelle vennem, ím adós vagyok vele!”

¹ Euripidesből parodizál. ² Mártásféle, halhoz. ³ Neptun egyik mellékneve.

Hogy lehetséges az: pörrel így veszni el öszöreg férfinak,
A ki e városért oly sokat fáradott, annyi hő, férfias arcverité-
ket törölt

Állva Marathon körül a helyét hősieleg?

Ámde, Marathon körül az üldözők *mi* valánk:

⁶⁶⁵ Most mi üldöztetünk, sőt el is fognak az alávaló emberek.
Erre feleljen valami Marpsias.¹

KAR.

Hát igazság, görnyedt ősznek, mint szegény Thukydides,²
Skytha vadság s nyomorúság³ közt vergődve veszni el,
E miatt a Kephisodém' nyelvessé válóló miatt?

⁶⁷⁰ Úgy hogy, látva, megsajnáltam s egy könyvet morzsoltam el,
Zsoldos íjász⁴ hogy nyomorgat tisztas aggott férfiút,
A ki — Déméterre mondom! — míg „*Thukydides*” vala,
Még magától Achaiától⁵ sem túrt volna ilyet el,

De legyűrt vón' legelébb vagy tiz Euathlos szónokot,

⁶⁷⁵ És agyon kiáltott volna íjászt három ezeret,
S lenyilazta volna *ennek* apja minden rokonát.

Oh, ha ősz embert álmához sem hagyjátok jutni már,
Hozzatok törvényt, hogy a vád különíttessék el, s hogy a
Vénnek a vén és fogatlan légyen a vádlója csak,

⁶⁸⁰ Ifjué meg táglíku, s a Klinias nyelvessé fia.⁶

És ezentul fogjon perbe, s büntessen, ha elmaraszt,
Vén embert csupán vén ember, fiatal meg fiatal.

¹ Patvarkodó rhétor. ² Nem a történetíró, hanem Perikles egyik ellenfele volt. ³ Közmondásos: A *scythák pusztasága*, nagy nyomor helyett. ⁴ Azaz poroszló. Kephisodemus valamelyik őse scytha nőt vett el, azért csúfolja *scythának*, azaz athenei poroszlónak. ⁵ *Achaia*, a scholiasta szerint, Déméter mellékneve. ⁶ Alkibiades.

III.

(*Helyszín marad.*)

DIKAIOPOLIS.

Vásárteremnek, ím, határa ez:
Árúljon itt egész Peloponnesus,
685 Boeotia és Megara: szabad,
De *csak* nekem, Lamachosnak nem ám.
Vásárbiróvá, sors szerint, e három
Kérges fonásu korbácsot teszem.
De sykophanta ám elő ne jöjön,
690 Mert itt nem árulhat *árulkodó*.
Most még a béke-oszlopért¹ megyek,
Felállítandó vásárom terén. (*El.*)

MEGARAI EMBER (*két leányával jő*).

Leegy üdvöz, oh voasaar, Athoana feüdeen!
Ugy voa'talák' bi'isteng, mint anyoamàt.
695 Most, éh liaanyi eeheü' hautt àpoanàk,
Feü',² loangos-ennyi, hà kàpnoatok itt!
Hau'gässàtok raam, s szou'jjatok gyomorbou:
Eü' àdjàlak? vàgy eeheztek tovoabb?

LEÁNYOK.

Csàk àdj eü', csàk àdj eü'!

MEGARAI.

700 Asz'ondom een és. De ki à bolond
Ad eertetek peenz, nyűgnek ees csàpaasnek?

¹ A békekötést rendszeren oszlopra vésték s a köztérre állították. ² Fel, t. i. a lépcsőn az orchestrumból a szinpadra.

De màjd segejt a Megàràì csel:
 Málacnek ütöztetek, ees àsz'ondom:
 Gyesznót hozetek. Nesztek, málacköröm.
⁷⁰⁵ Osztaang dereek kocaára üssetek,
 Mer', Hermes-uccseng, hà megeen' hàzà
 Kerú'tök, àkkou lesz meeg koplàlaas!
 Meeg ezt az orrmaanyt es, àz orrotokrà;
 Osztaang e zsoakbà bujjàtok belee.
⁷¹⁰ Oszteeg kuncogjàtok, rőfögjeteK,
 Mint a Dàmoater àu'dozó málacja.
 Een màj' kàjoatom Dikaiopolist. —
 Dikaiopolis, keü' oucsou málac?

DIKAIOPOLIS.

Miféle Megarai?

MEGARAI.

Voasaarà gyüttenk.

DIKAIOPOLIS.

⁷¹⁵ S hogy vagytok?

MEGARAI.

Eehen, à jou tűz körü.¹

DIKAIOPOLIS.

Síp szóval, isten uccse, kellemes. —
 Különben, hogy van Megara?

MEGARAI.

Csàk úgy. —

Hogy een hàzú'rou' eügyüveek, à voaros
 Dougaat izeü'teek à tànaacsurák:

⁷²⁰ Mineü' eleebb hogy vesszünk eü', rákaason.

DIKAIOPOLIS.

Hamar kijuttok így, bajból.

MEGARAI.

Hàmàr haat. —

¹ A görög szó: *éhezünk*, így is ejthető: *iddogálunk*. Erre felel Dikaiopolis.

DIKAIOPOLIS.

Hát még mi ujság? Hogy a gabona?

MEGARAI.

Naalunk *imaadik*, mint istent, bizony.

DIKAIOPOLIS.

Hoztál-e sót?

MEGARAI.

Mer' nem tietek à sau!

DIKAIOPOLIS.

⁷²⁵ Hagymát se?

MEGARAI.

Hajmaat? mer' bion ti nem
Kivoajnaatok cövekkeü' à fejeet,
Mint egerek, à haanszer csàk beüttök!

DIKAIOPOLIS.

Mit hozsz tehát?

MEGARAI.

Paar àu'dozou màlàckaat.

DIKAIOPOLIS.

Derék; mutasd.

MEGARAI.

⁷³⁰ Èmeü'd csàk, mily köveerek, sulyosàk.
Szeep állatok, bion.

DIKAIOPOLIS (*tapogalja*).

Mi a manó ez?

MEGARAI.

Haat màlàc, bi'estók.

DIKAIOPOLIS.

Ne mondd! S hovávaló?

MEGARAI.

Megaarai.

Haat nem màlàckà ez?

DIKAIOPOLIS.

Nem annak érzem.

MEGARAI.

Nem szörnyüo hihetlenség ez osztáng!
735 Asz'ondjà, nem màlàc. Fogàdj velem haat,
Hà tetszik, egy màrok gyémutkà-sauba,¹
Hà nem màlàc, Hellen beszeed szerint.²

DIKAIOPOLIS.

Ember-malac.

MEGARAI.

No haat; Gyioekles uccseng,
Enyeem. Kieenek gondou'tád? Hanem
740 Szeretneed à szàvoat es hàllányi?

DIKAIOPOLIS.

Bizony.

MEGARAI.

Hàmàr haat, àdj hàngot, màlàckaam.
Ne kuttogj ott, pusztijjon eü' az isten:
Meü' visszaviszlek, uttárcseek, hàzà.

LEÁNYOK.

Koí, koí!

MEGARAI.

745 Haat nem màlàc?

DIKAIOPOLIS.

Most már, úgy tetszik, az:
Öt év alatt derék sertéje nőhet.

MEGARAI.

Velaagos; a szàkajtott ànyjà lesz.

¹ Démutkával össztört só. ² Görögül a malac szónak obscoen jelentése is van.

DIKAIOPOLIS.

De még áldozni nem jó.

MEGARAI.

Hogy ne vou'na!
Maa' meeü'ne vou'na jau?

DIKAIOPOLIS.

Mert farka sincs.

MEGARAI.

⁷⁵⁰ Meü' meeg màlàc. Lesz màj' sùdöü korukbà,
Lesz fàrkuk es, nàgy, vástàg ees veres.
Szeep keet màlàc, àjaanlom tàrtànyi. (*Kibùtatja.*)

DIKAIOPOLIS.

De hogy hasonlít ez hátúl ahoz!

MEGARAI.

Meü' egy ànyoatou, s egy kàntou vâlouk.
⁷⁵⁵ Hà màj' feü'híznàk ees messzörösödnek,
Szeep keet fàlàt lesz Aphrodíteenek ez.

DIKAIOPOLIS.

Nem járja, Aphrodítének malac.

MEGARAI

Nem? Egy istennek se úgy, mint neki.
Ees e màlàckaak húsa oj puha
⁷⁶⁰ És gyöngé lesz, csak maa' nyáss keü' belee.

DIKAIOPOLIS.

S már tudnak enni, anyjok nélkül is?

MEGARAI.

Poteidan uccse, àpjuk neekül es!

DIKAIOPOLIS.

És mit szeretnek?

MEGARAI.

Mindent, à mit àdsz.
Keerdjed màgàd.

DIKAIOPOLIS.

Malac, malac!

LEÁNYOK.

Koi, koi!

DIKAIOPOLIS.

⁷⁶⁵ Kell bab?

LEÁNY.

Koi, koi, koi!

DIKAIOPOLIS.

Hát aszalt füge?

LEÁNY.

Koi, koi!

DIKAIOPOLIS (*a másikhhoz*).

Te is szólj: kell füge?

LEÁNY.

Koi, koi!

DIKAIOPOLIS.

Hogy megvisítnak a fügére, lám!

Hozzon ki hát belűlről valaki

Fügét a¹ mancsinak, hadd egyenek.

⁷⁷⁰ Tyhú, szent Herakles, mily csámcsogva falják!

Hovávalók is? *Béllbe*, azt hiszem.²

MEGARAI.

De meeg se fau'tak feü' minden fügeet,

Meü' een ez egyet töülök eü'gyugaam.

DIKAIOPOLIS.

Zeus uccse, furcsa étkes állatok.

⁷⁷⁵ Mondd hát, mit adjak e két malacért?

MEGARAI.

Egy koszoruó hājmaat àz egyikee',

Ezee' à maasikee' egy meerce saut.

¹ *Mancsi, manka*: a malac diminutivumai. ² Görögben is helynév van szójátékkal a falánkságra.

DIKAIOPOLIS.

No, várj hát, megveszem. (*Bemegy.*)

MEGARAI.

Ja'u vàn, legyen.

Vaasaari Heü'mes! baar à feleseegem
780 Adhàtnoam igr eü', ees meg àz ànyoamàt!

SYKOPHANTA (*jð*).

Hovávaló vagy, földi?

MEGARAI.

Megàraabà,
Gyesznókupec.

SYKOPHANTA.

No hát feladlak, érted,
Mint ellenségest, malacod, magad.

MEGARAI.

No laam! Ebböü eredt minden bajonk!

SYKOPHANTA.

785 Majd sirva megarázol! Addszí zsákod.

MEGARAI.

Dikaiopolis! Dikaiopolis! felàdnàk!

DIKAIOPOLIS (*visszajð*).

Ki bánt? ki adna fel? — Vásárbirák,
Kergessétek ki ezt a sykophantát.
Hogy mersz itt árulkodni, áruló? (*Korbácsot ragad.*)

SYKOPHANTA.

790 Hát nem ellenséges vagyont adok fel?

DIKAIOPOLIS.

Majd kapsz, csak el ne hordd kém bőrödet! (*Sykophanta
elszalad.*)

MEGARAI.

Bion, nàgy ustor Athanoán ezek!

DIKAIOPOLIS.

Ne félj, barátom; itt a hagyma, só,
A mennyiért id'adtad malacid.
795 Áldás reád!

MEGARAI.

Az naalonk nem honos.

DIKAIOPOLIS.

Szálljon *reám* hát, ha szabadkozol.

MEGARAI.

Eedes malackaaim, maa' most apoatok
Neekül egyeetek à korpaat, hà lesz. (*El.*)

KAR.

[*Str.* 1.

Mily boldog ím e férfiú! nem hallottad, hogy elsült
800 Minden tanácsa, terve már? Csak szedni kell gyümölcsét
Itt ülve a vásárteren; s ha jőne holmi Ktésias
Vagy sykophanta bármelyik, jajgatva elfúl majd;

[*Ant.* 1.

Se más a zöldségtolvajok közül itt nem teszen kárt;
Se táglikuságát Prepis beléd itt nem törüli;
805 Kleónymus sem taszigál; s akár fényes köntösbe' járj;
Pert e miatt Hyperbolus nyakadba nem aggat;

[*Ant.* 2.

Itt nem találkozik veled s nem áll beszédbe mindig
Kratinos¹, a beretvával rimásan megsikárlott;
Se „a gazságos Artemon”, ki rögtönverseket csinál,
810 S hónalja oly *bak* büzü, mint *Bakonbeli*² apja.

[*Ant.* 3.

Itt e vásárba' nem gunyol ki Pausan, a rosz ember
Lysistratos se, a kiért pirul egész Cholargis,³
E gazfestékbe áztatott, ki mindég fázik, éhezik
Több mint harminc egész napot böjtölve havonkint.

BOEOTIAI EMBER

(*jő. Vele Ismenias, a szolgája, és boeot. siposok*).

825 Möghúzta vállam a rúd, istenüccse!
Tögyük le a méntát, Isménias;

¹ *Kratinos*. Nem a komikus ezúttal, hanem a lantosköltő. ² Magyar helyuév, a kétértelmű görög helyett. ³ A községe.

Ti mög, Thebábó¹ sipossak velem,
Fújjatok ennótát, az eb lukába! (*Sípszó.*)

DIKAIOPOLIS.

Hagyd, a manóba! Nem pusztulsz, darázs,
820 Ajtóm elől? Honnan zúdult ide
A vesszetthordta Chairis-féle² raj?

BOEOTIAI.

Iolaus³ uccse, gazda, joo' tövéd,
Mee' Thébátó' idáig mind lefútták
Hátamró' a ménták virágait.
825 Hanem, ha tetszik, vásájj, itt hozom
A sok csibét, mög a sáskát,⁴ elanni.

DIKAIOPOLIS.

Légy üdvöz, oh lepényevő Boeót!
Míd van?

BOEOTIAI.

No, mindön joo Boeotiábó':
Gyopár, csombó'fű, gyékény, lámpabél,
830 Vadkácsa, csooka, líbuc és szalonka,
Siráj, ökő'szöm . . . .

DIKAIOPOLIS.

Húh, egész madár-
Zimankóval jösz a vásárra, hé!

BOEOTIAI.

Van a kosá'ba lúd, nyúl, rókafi,
Mókus, vakondok, sündisznó, aluttej,
835 Hód, vidra, *csík* a Kopais tavábó'.

DIKAIOPOLIS.

Angolna-csík! oh legdicsőbb falat!
Mutasd, ha hoztál; hadd szólok veled!

¹ A thebaei, boeotiai fuvolások híresek voltak. ² Chairis, roszipos, Arist. szerint; különben híres. ³ Egy a thebaeieknél különösen tisztelt félisten (heros). ⁴ Ették. Alább Lamachos is emlegeti.

BOEOTIAI.

„Ötven Kopaisi lány anyja, te”
Gyű’ csak ki, és köszönts szépen a gazdát!

DIKAIOPOLIS (az angolnához:)

- ⁸⁴⁰ Oh, rég ohajtott édes-kedvesem!
Jöttél, szív-vágya vigjátéki Karnak,
S Morychos¹ szerelme. Lányok, hozzatok
Fűvót hamar ki és konyhát ide!
Nézzétek a szép angolnát, leányok,
⁸⁴⁵ Hat évre² most jött meg, nagy nehezen.
Beszéljetek hozzá: én majd szemet
Adok, becses vendégünk örömére.
De vidd be: „mert még haldokolva sem
Válnék meg tőled” céklazubbonyos!³

BOEOTIAI.

- ⁸⁵⁰ De, hát az ára hogy lösz mög neköm?

DIKAIOPOLIS.

No, ezt az egyet helypénzűl adod.
Különben szólj: mid van még eladó?

BOEOTIAI.

Hát mind *ez-e!*

DIKAIOPOLIS.

No, hogy tartod tehát?
Vagy tán cserébe vinnél érte mást?

BOEOTIAI.

- ⁸⁵⁵ Nem bánom: a mi nálunk nincs, de itt sok.

DIKAIOPOLIS.

No hát Phaléri szárdellát, avagy
Cserépedényt?

BOEOTIAI.

Édény? szárdella? van
Nálunk ölég; olyat mondj, a mi ott nincs,
Itt mög bőven teröm.

¹ Finnyás, puha ember, többször fordult már elő. ² Annyi idő óta volt zárva Athenae, a háboru miatt, e darab előadásakor. ³ A céklalevélbe takart angolna.

DIKAIOPOLIS.

No, *most* tudom már:
860 Vígý sykophantát, felkötözve mint
Cserépedényt.

BOEOTIAI.

Biz istók, hé, majomkint
Hurcó'va, sok gonosz tréfája végett,
Jó nyereségre tönnék rajta szört.

DIKAIOPOLIS.

Itt jó Nikarchos¹ épen, hogy feladjon.

BOEOTIAI.

865 Rövid a hossza.

DIKAIOPOLIS.

De talpig gonosz.

NIKARCHOS (*jδ*).

Kié e holmi, hé?

BOEOTIAI.

Enyém bi'a,
Thébábó, tudja Zeus!

NIKARCHOS.

Hát feladom,
Hogy ellenséges.

BOEOTIAI.

No s mi lelt, hogy a
Szögén' madárkákknak hadat üzensz?

NIKARCHOS.

870 Sőt téged is feladlak.

BOEOTIAI.

Mit hibáztam?

¹ Cégéres sykophanta neve.

NIKARCHOS.

Megmondom, a körülállókra nézve:
Ellenföldről csempésztél mécsbelet.

DIKAIOPOLIS.

Te meg *világot gyújtasz*¹ mécsbelért?

NIKARCHOS.

Mert a hajógyárt még felgyújtaná.

DIKAIOPOLIS.

⁸⁷⁶ Mécsbél, hajógyárt?

NIKARCHOS.

Azt hiszem.

DIKAIOPOLIS.

Hogyan?

NIKARCHOS.

Bogárra kötné² a Boeót, s mikor
Nagy szél van, a csatornán, a hajógyár
Felé bocsátná, meggyújtván elébb;
S ha egyszer a tűz a hajókba kapna,
⁸⁸⁰ Szörnyen leégne mind.

DIKAIOPOLIS (*üti*).

Oh, átkozott!
Leégne, egy bogár s mécsbél miatt!

NIKARCHOS.

Legyetek tanúim!

DIKAIOPOLIS.

Fogjátok be száját!

BOEOTIAI.

Addsz' ekkötelt, hagy' kössem fő', s vigyem!

¹ Azaz: *feladást* teszsz. A görögben szójáték. ² Mint a gyerekek a bogaras játékban.

KAR.

Kösd fel, barátom, áruját neki, [Stroph. 1.]
885 S göngyöld be jól, hogy össze ne törjék, a mint hátán
viszi.

DIKAIOPOLIS.

Én gondom az; kivált hogy ily repedt [Antistr. 1.]
Fazék módjára kong, zörög az istenverte rosz edény.

KAR.

S mi hasznát vészi ennek? [Stroph. 2.]

DIKAIOPOLIS.

Mindenre hasznos ez, mint [Stroph. 3.]
890 Ármánymerő, patvartörő, vádlottat fényre hozni mécses
És fazék, ügyet kavarni benne.

KAR.

[Antistr. 3.]

Hanem, ki szánja rá magát, hogy ily edényt tartson
magánál,
Mely örökké így kong és zörömböl?

DIKAIOPOLIS.

[Stroph. 4.]

Meg van szorítva, földi, úgy, hogy
895 El nem törik, ha mindjárt lábbal fölfelé
S fejjel alá akasztod.

KAR.

Ez jól meg van teremtve!

BOEOTIAI.

Mingyá' fő'terhölöm hát.

KAR.

[Antistrophe 4.]

Terheld, barátom s vidd el innen,
900 Dobd, a hová neked tetszik, az árulkodó,
Mindenre semmi embert.

DIKAIOPOLIS.

Alig tudám megkötni, vesszen el.
Kapt fel, Boeót, és vidd edényedet.

BOEOTIAI.

Kushaszd le hát tört vállad, Ismenich;
905 Osztán vigyázva, csöndessön, vigyed.

DIKAIOPOLIS.

Jóféle terhet nem visesz, de hagyján:
Ha portékádban azt nyered, hogy a
Kémektől ment maradsz, boldog leszesz.
(*Boeotiai el.*)

LAMACHOS SZOLGÁJA (*jő*).

Dikaiopolis!

DIKAIOPOLIS.

Ki az? mit orgonálsz?

L. SZOLGÁJA.

910 Lamachos úr azt mondta, adj ezért a
Drachmáért a kancsó ünnepre¹ fenyvest,
S Kopaísi ángolnát háromért.

DIKAIOPOLIS.

Ki az a Lamachos, hogy ángolna kén neki?

L. SZOLGÁJA.

A Gorgonrázó rettentő vezér,
915 Kinek három nagy árnyas tolla lóg.

DIKAIOPOLIS.

Nem én, egész pajzsáért sem, biz isten!
Csak rázza tollát sóshalon tovább;
S ha zaklat, hívom a vásárbirákat. (*A korbácsot mutatja.*)
De most, rigó- és fenyvesmadarim
920 Fölszedve hón alá, bebállagok. (*El.*)

FÉL KAR.

Látod, oh látod-e ma, város, ezen ildomos, ez éleseszü férfiut,
Mily szabadon adja-veszi (békepoharát megiván) áruit:
Tartani való madarat, és olyat, a mely dicső enni melegé-
ben a

¹ A *choai*. Bacchus ünnepe, illetőleg a dionysiák egy része.

Víg lakoma népeinek! Ámde föl is van vele,
 925 Íme, mutogatni hogyan él, ide kiszórta dísztollait.¹
 Már neki, magába, dúl minden, a mi drága, jó.
 Nem fogadom én be lakomára soha Háborút,
 Nálam ugyan, itassan, a Harmodios énekét
 Ő soha dalolni nem fogja, velem egy padon,
 930 Ő, ki java-múlatozásunk közepett ránk töre
 S döntve, borogatva, dulakodva szilajon, velünk
 Annyi gonoszat teve; hiába csilapíttgatám:
 „Dúlj le közibünk, igyál; fogd, ez öröm-áldomás!”
 Még dühösebben raká tűzre a szőlőkarót,
 935 És az új bort vesszejéből még idétlen zúzta ki.

MÁSİK FÉL KAR.

Oh te, deli Küprisz és a gyönyörű KellemeK társrokona,
 Békelány,
 Hogy lehete szép alakod annyira felejtenem!
 Vajha veled egy oly Erosz engem egyesítne már,
 Mint ama virágkoszorus, írva fali képeken!
 940 Vagy te öregelsz nagyon is — úgy-e — bizony engemet?
 Még kitelik tőlem is e három ölelés azért:
 Egyike: hogy a lugasok hosszú sorait nyitom;
 Másika: hogy ápolom az új figejövéseket;
 Végre: az olajfa művelést *ez öreg*² érti jól,
 945 Mellyel az egész teleket én ha beszegem körül,
 Lesz mivel kenődni újhold ünnepén neked s nekem.

¹ Az ajtó elé, hogy lássák a jövőmenők. Szokás volt. ² T. i. ő maga.

IV.

HIRNÖK (*kiált az utcán*).

Hallgass reám, nép! — Kancsó-ünnepet
Kell inni, kürt szóval, szokás szerint;
És a ki azt kiüssza legelébb:

⁹⁵⁰ Dijul Ktesiphon tömljét¹ nyeri.

DIKAIOPOLIS.

Fiúk, leányok, nem hallátok ezt?
Mért nem fogadtok szót a hirdetőnek?
A nyúlat sütni-főzni kell hamar,
Lehúzni nyársról; fűzni koszorút;

⁹⁵⁵ Hozz nyársat a fogolynak, hadd vonom rá!

KAR.

Csudáлом bölcs tanácsodat [*Stropha.*
Oh férfiú, de még inkább csudáлом jó ebéded.

DIKAIOPOLIS.

Hát még, ha majd látjátok a fogolyt, megsűlve szépen!

KAR.

Bölcsen feleltél, mondhatom.

DIKAIOPOLIS.

Szítsd a tüzet, hagy' égjen.

KAR.

⁹⁶⁰ Hallád-e, mily szakácsilag,
Mily módosan s ínyencesen szolgál magának immár!

¹ Tömlőre ment az ivás. Ktesiphon potrohos volt.

FÖLDMIVES (*jő*).

Oh jaj nekem!

DIKAIOPOLIS.

Ki ez, uram Herakles!

FÖLDMIVES.

Boldogtalan ember.

DIKAIOPOLIS.

A fejedre¹ szálljon.

FÖLDMIVES.

Jó ember, úgy hallom, békét kötél:
985 Juttass nekem, ha csak öt évit is!

DIKAIOPOLIS.

Mi baj?

FÖLDMIVES.

Végem van: két ökröm oda!

DIKAIOPOLIS.

Honnan?

FÖLDMIVES.

Phylaeből hajták el Boeótok.

DIKAIOPOLIS.

S nem öltesz értök gyászt, boldogtalan?

FÖLDMIVES.

Zeus uccse, a kik tápláltak, hogy úsztam
970 A trágyalében.

DIKAIOPOLIS.

Aztán most mi kell?

FÖLDMIVES.

Ökröm siratván, megvakult szemem.
Ha szánsz tehát, engem Szemest, Phylaeből,
Kenj a szememre egy kis béke-irt.

¹ A boldogtalanság. Babonás óvatosságból szokták mondani.

DIKAIOPOLIS.

De, jámbor, én közorvos nem vagyok.

FÖLDMIVES.

⁹⁷⁵ Könyörgök, adj; ha megkerülne ökröm.

DIKAIOPOLIS.

Nem járja; menj Pittalus orvosékhöz.

FÖLDMIVES.

Csak egy kicsit csöppents, e szalmaszárba.

DIKAIOPOLIS.

Nem, egy fikarcot sem; lódulj, gebedj meg!

FÖLDMIVES.

Jaj hát nekem! jó szántó ökreim! *(El.)*

KAR.

⁹⁸⁰ Ez ember édes-mit talált *[Antistropa.*
A békeségben, s úgy látszik, nem ad belőle másnak.

DIKAIOPOLIS.

Önts mézet a hurkába, hé. Süsd a halat, te másik!

KAR.

Hallád, miket parancsol ez?

DIKAIOPOLIS.

Ángolna süljön ott, hé!

KAR.

Éhen megölsz s szomszédidat
⁹⁸⁵ A sült szagával, s hangoddal, ha effélét kiábálsz.

DIKAIOPOLIS.

Süssétek; aztán szép pirosra, te!

VŐFÉLY *(jδ)*. NYOSZOLÓ-LEÁNY *(néma személy)*.

Dikaiopolis . . . .

DIKAIOPOLIS.

No s, ki ez? ki ez?

VÓFÉLY.

Egy vőlegény e húst küldé neked
A lakzijából . . . .

DIKAIOPOLIS.

Jól tevé, akárki.

VÓFÉLY.

⁹⁹⁰ És kér viszont: tölts e balzsamedénybe
— Hogy a seregtől honn maradjon, a
Menyecske mellett — egy gyűszűnyi békét.

DIKAIOPOLIS.

Vidd, vidd a húsoadat! nekem ne add!
Ezer drachmáért sem töltök, bizony. —
⁹⁹⁵ Hát e leány ki?

VÓFÉLY.

Nyoszolyó-leány:
Titkon üzent a mátká valamit.

DIKAIOPOLIS.

Súgd meg tehát, no. — Boldog istenek!
Beh furcsa kérés a menyasszonyé:
Hogyan marassza otthon, a mit óhajt.
¹⁰⁰⁰ Hozzátok a békét: csupán ez egynek
Adok, mivel nő, s a harcban nem ok.
Tartsd, lányom, a szelencét. És tudod
Hogy bánni ezzel? — Mondd meg az arának,
Hogy majd mikor a katonát szedik,
¹⁰⁰⁵ Kenje meg ebből éjjel az uráét. —
(*Szolgának.*) Vidd vissza békém. Addsza bormerőt,
Hadd töltögessek a kancsókba bort.

KAR.

Felvont szemölddel itt jó valaki,
Mint a ki szörnyü dolgot hoz hírül.

HIRNÖK (*Lamachosnál kopogtat*).

¹⁰¹⁰ Haj, harci baj! zimankó és Lamankó!

LAMACHOS.

Ki döngeti ércetarajzott lakhelyem?

HIRNÖK.

Indulsz, ma rögtön, fővezér parancsa.
Szedj össze dandárt-kantárt hirtelen,
S eredj, a hó hátán les-őrzeni;
¹⁰¹⁵ Mert híre jött, hogy martalóc Boeótok
Törnek reánk e kancsó-ünnepen. *(El.)*

LAMACHOS.

Haj, haj vezérek — több, mint jól — No de
Nem szörnyűség ez, hogy már ünnepem sincs!

DIKAIOPOLIS.

Oh, harclamankós, háborús zimankó!

LAMACHOS.

¹⁰²⁰ Oh jaj, szegény fejem! Még kikacagsz? *(Neki ront.)*

DIKAIOPOLIS *(láncos ebére mutat).*

Kikötsz eme négylábu Gérionnal?

LAMACHOS.

Ajaj,
Beh isszonyú hírt monda e követ!

DIKAIOPOLIS.

Ajaj, de hozzám mér' fut e követ!

KÖVET.

¹⁰²⁵ Dikaiopolis . . .

DIKAIOPOLIS.

No s?

KÖVET.

Ebédre jőj:
Vedd a szelencét¹ és kancsót, hamar,
Mert a Dionys főpapja küldé érted.
Hanem siess; miattad várnak éhen,
Mert máskülönben kész a dáridó:
¹⁰³⁰ Fejvánkös, asztal, matrác, kerevet,

¹ Azt a tokot vagy ládikát, melyben a vendégségbe ennivalót szoktak vinni.

Virág, kenőcs, az ételek, rimák,
Lepény, pogácsa, zézam, csőröge,
Hármodiusra¹ lejtő szép leányok.
Siess, a mint tudsz.

LAMACHOS.

Istenverte én!

DIKAIOPOLIS.

¹⁰³⁵ Mert hát az a nagy Gorgon² istened.
(*Szolgádnak:*) Te zárogass be; egy meg rakjon ételt.³

LAMACHOS.

Hé, hé! eredj csak, hozd ki a tarisznyám.

DIKAIOPOLIS.

Hé, hé! eredj csak, hozd ki a szelencém.

LAMACHOS.

Hozz paprikás-sót, foghagymát, fiú.

DIKAIOPOLIS.

¹⁰⁴⁰ Nekem vadsültet; a hagymát unom.

LAMACHOS.

Hozz füstön állott nyers kolbászt, fiam.⁴

DIKAIOPOLIS.

Nekem meg frisset, majd ott megsütöm.

LAMACHOS.

Most hozd ki még a forgó-tollamat.

DIKAIOPOLIS.

Fenyvesmadárt, galambot hozzon egy.

LAMACHOS.

¹⁰⁴⁵ Beh szép ez a struc-toll, bodros, fehér!

¹T. i. dalára, melynek egy szövege (Kallistratestől?) ránk is fennmaradt. ²Medusafő, paizsán. ³A ládikába. ⁴Szószerint nehéz fordítani a fügelevélbe takart görög ételt.

DIKAIOPOLIS.

Beh szép pirosra sült ez a galamb!

LAMACHOS.

Tokját a hármás forgómnak, hamar!

DIKAIOPOLIS.

A nyúlnak és a sültnek tálat adj.

LAMACHOS.

Ni, a moly összerágta tollamat.

DIKAIOPOLIS.

¹⁰⁶⁰ Étvágynak ezt a „vérest”¹ megeszem.

LAMACHOS.

Ember, ne gúnyold a fegyverzetem!

DIKAIOPOLIS.

Ember, ne tessék húrosimra nézni!

LAMACHOS.

Ember, ne tessék hozzám szólni!

DIKAIOPOLIS.

Nem is; csak e szolgával foly vitám:

¹⁰⁶⁵ „Fogadsz velem — s bíró legyen Lamachos, —
Hogy jobb a szöcske a húros rigónál?”

LAMACHOS.

Ne csúfolódj.

DIKAIOPOLIS.

A szöcske jobb, *neki*.

LAMACHOS.

Menj, vedd le dárdám s hozd elő, fiú.

DIKAIOPOLIS.

Menj, vágj le hurkát s hozd elő, fiú.

¹ Hurkafélét.

LAMACHOS.

¹⁰⁶⁰ Tartsd, hadd vonom le a dárdának a
Tokját, fiam.

DIKAIOPOLIS.

Te meg tartsd ezt a nyársat.

LAMACHOS.

Pajzsomnak állványt hozz, gyerek, hamar.

DIKAIOPOLIS.

S te hozz kemencéből ma-sült kenyért.

LAMACHOS.

Add Gorgon-köldökű pajzsom körét.¹

DIKAIOPOLIS.

¹⁰⁶⁵ Adj túróköldökű lepény körét.

LAMACHOS.

Nem tiszta csúfság az embernek ez?

DIKAIOPOLIS.

Nem jó ízű lepény embernek ez?

LAMACHOS.

Önts a paizsra, hé fiú, olajt.²

Itt látok egy *vént*, a ki pörbe jut

¹⁰⁷⁰ A gyávaságért.

DIKAIOPOLIS.

Önts mézet te a

Lepényre: mert világos, hogy az a *vén*

Gorgáz fiát³, Lamachost megveri.

LAMACHOS.

A harci *vért*em hozd elő, fiú.

DIKAIOPOLIS.

Hozz bikavért, egész kancsót, nekem.⁴

¹Tragikai affectatióval beszélteti Lamachost a költő. ²A mivel fényesítik. ³Csúfolódik a Gorgonnal. ⁴Az eredeti szójáték fordíthatatlan.

LAMACHOS.

¹⁰⁷⁵ Csatára mellem azzal *vért*ezem.

DIKAIOPOLIS.

A dáridón majd abból *vért* iszom.

LAMACHOS.

Az ágyneműt kösd a paizsba, szolgálám;
Én majd a táskát elviszem magam.

DIKAIOPOLIS.

Kötözd az ételt a tokjába, szolgálám;
¹⁰⁸⁰ Én majd a zubbonyt fölveszem, s megyek.

LAMACHOS.

Vedd a paizst, s te menj elül, fiú.
Havaz. Huhúj! be télies világ van! (*El.*)

DIKAIOPOLIS.

Vedd az ebédet. Borivó világ van!

KAR.

Indúljatok a csatatérre tehát;
¹⁰⁸⁵ Mennyire más-más leszen útatok ám:
Ez mén, hogy igyék koszorúzottan
S azután háljon deli szép lánnyal;
Te pedig, hogy hálj s dideregj, sanyarogj
Az előrsön,
¹⁰⁹⁰ Dörzsölgetvén az izédet.

FÉL KAR.

[*Strophe.*

Antimachost, a dalirót, a Psakas fukar fiát,
Hogy röviden kimondjam, Zeus atya pusztítsa el:
A ki nem adott nekem a Lénéaén enni se, mint karvezér¹.
Kit valaha még szeretnék látni, mikor sült halra éhezett,
¹⁰⁹⁵ Mely sustorog már, parthoz érve, asztalán,
S mikor feléje nyujtaná kezét,
Hát kapja el az eb, s fusson el vele.

MÁSİK FÉL KAR.

[*Ant.*

Jól van, ez *egy*; más meg ilyen érje: majd ha éjtszaka
Lázbetegen lovagkörből hazafelé megyen,

¹ A karvezér tiszte volt megvendégelni a költőt és színészeket.

1100 Törje be egy részeg Orestes dühösen a koponyáját neki;
Ő meg, a mint kő után nyúlna, sötétben markoljon föl
egy

Rakás ujdon-szült ember-micsodát,
S nekihúzalkodván e márványdarabbal,
Hibázza el — s találja meg Kratínt.

V.

LAMACHOS SZOLGÁJA.

- 1105 Fel, fel Lamachos szolga népe mind!
 Vizet hevíteni, bögrében, vizet!
 Tépést, viasztapaszt készítettetek,
 Gyapjút s a lába-szárának kötést.
 Urunk, hogy árkot ugrék, egy karó
- 1110 Hántotta meg szárcsontját szöktiben;
 Fejét is beszakasztá, kőre esvén,
 S paizsáru a Gorgont lehúllatá;
 Nagy gőg-taréja is leomla mély
 Sziklák közé, miért bús dalra jajdúlt:
- 1115 „Utolszor látlak, én fényes diszem!
 Itt hagylak, meghalok, szemem világa!”
 Ily szókkal esvén a csatorna-lébe
 Feláll most, s a futókat visszatartja
 S dárdával úzi a rabló hadat. —
- 1120 De épen itt jó; nyiss ajtót neki.

LAMACHOS (*hozzák*).

- Jajajajajaj! jajajajajaj!
 Iszonyu marcona fájdalom, gyötrelmem!
 Elpusztulok, szegény fejem, kit harci dárda sebze meg!
 S az volna még jajkeserves, siralmas dolog nekem,
- 1125 Ha Dikaiopolis így látna, vérbe-fagyba,
 S kacagna rettentő sorsomon.

DIKAIOPOLIS (*lahomán*).

Jujujujujuj! jujujujujuj!
 Ezt a cicijét, milyen kemény birsalma ez!
 Csókoljatok meg, így kéjelgve, aranyim,

1130 Amaz édes-tüzes nyelvjátszi csókkal!
Mert *én* ivám ki a kancsót elébb.

LAMACHOS.

Oh gyász eset, az én borzasztó kínaim!
Jaj, jaj, az én fájdalmas sebem!

DIKAIOPOLIS.

Ujjujujuh! Vígán, Lamach-lovacskám!

LAMACHOS.

1135 Nyomorult fejem!

DIKAIOPOLIS (*egyik leányhoz:*)

Te, te, mit puszílsz?

LAMACHOS.

Szomorú sorsom!

DIKAIOPOLIS (*a másikhoz:*)

Te, te, mit harapsz?

LAMACHOS.

Szegény fejem! drágán fizettem e napot!

DIKAIOPOLIS.

Már *ki* fizetné a borát Kancsó-napon?

LAMACHOS.

Ió, ió! Paeon, Paeon!¹

DIKAIOPOLIS.

1140 Hisz nincs ma Paeon ünnepe.

LAMACHOS.

Tartsátok a lábam, fogjátok meg! jajaj!
Fogjátok meg, jó emberim!

DIKAIOPOLIS.

Nekem meg az izém, derékban, ketten is
Fogjátok meg, jó asszonyim!

¹ A *gyógyító* Apollon.

LAMACHOS.

1145 Beh csábult a fejem, hogy kővel megdobák!
Ugy szédeleghetném!

DIKAIOPOLIS.

Engem meg vonsz az ágy, tüzel, feszít a vágó:
Úgy édeleghetném!

LAMACHOS.

1150 Vigyetek ki Pittalos orvoshoz engemet,
Csínján, törött tojásként!

DIKAIOPOLIS.

Vigyetek a borbirák elé! hol a király?¹
Adjátok ide a tömlőt.

LAMACHOS.

Keserves kínos dárda ment a csontomon keresztül.

DIKAIOPOLIS.

Látjátok-é, hogy már üres? *Hajdlnom, diadalmom!*

KAR.

1155 Legyen *dlnom* tehát, öreg, ha monddod, s *diadalmod!*

DIKAIOPOLIS.

Merő bort töltöttem belé, s felhajtám egy huzamra.

KAR.

Hajdlnom, édes emberünk, menj, vidd elül a tömlőt.

DIKAIOPOLIS.

Utánam hát, dalolva, ti: *hajdlnom diadalmom!*

KAR.

Megyünk, megyünk a kedvedért
1160 Dalolva tömlődnek s neked: *hajdlnom diadalmom!*

¹ A lakoma királya. *Rex* a rómaiaknál is.

JEGYZETEK

RÖVIDÍTÉSEK

A.	Arany János
C.	cím
EPhK	Egyetemes Philológiai Közlöny
Ford.	fordította
K.	kézirat
M.	megjelent Arany János életében
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
Szv.	szövegváltozatok

BEVEZETÉS

E KÖTETEK TARTALMÁRÓL

Az A.-művek kritikai kiadásának második szakaszában a költő drámafordításai találnak helyet; a szakasz 3–4. (az egész sorozat 8–9.) kötetében Arisztophanész műveinek fordításai, minthogy ezek a Shakespeare-fordítások után készültek. Az Arisztophanész-fordítások első kiadása még három, a második már csak két kötetben, de a drámák sorrendjét megtartva rendezte el az anyagot. Kiadványunk arányai a két kötetes változat megtartását kívánták. A maguk szerkezeti helyén újra közzétesszük a szövegekhez csatolt jegyzeteket is. Nem csupán A. saját szövegeit, hanem azokat is, amelyeket nyilván a költővel egyetértésben Ponori Thewrewk Emil készített: az egyes darabokhoz írt bevezetőket és a Glosszáriumot. Minthogy Gyulai Pálnak az első kiadáshoz írt Előszava a kiadásra vonatkozó adalékokat máig legteljesebben foglalja össze, szükségesnek látszott azt is egész terjedelmében újra közölni. Elhagytuk azonban P. Thewrewk Arisztophanész-élettrajzát; a sokban elavult összefoglalás helyett a legfontosabb hazai és külföldi irodalomra utaljuk az érdeklődőket.

ARANY ÉS ARISZTOPHANÉSZ

A latin klasszikusokkal már Szalontán, a poétikai osztályban megismerkedett A.: Ovidiust, Vergiliust, Horatiust örömmel tanulta, sőt igyekezett az iskolában nem olvasott helyeket is átbúvárlani. (Voinovich Géza: *A. J. életrajza*. Bpest 1929–38. Akadémia. 1. köt. 26. l.)

1833 őszén Debrecenbe megy, hogy a kollégiumban folytassa tanulmányait. Itt kezd görögül tanulni: Karika János lektor Iszokratészen át vezet be a görög nyelvtanba. Bár eminens, de únja az örökös grammatizálást. (Voinovich, i. m. 1. köt. 30–31. l.) Közbeeső kisújszállási tanítósága után 1835 áprilisában tér vissza a kollégiumba: most már a híres Péczely József professzortól hallgatja Horatiust és Homéroszt; de ez sem elégíti ki. Péczely a történelmet is évszámok és királyok szerint tanította (*Bolond Istók* II. 28. v.), s nyilván szárazon a klasszikusokat is. A. pedig már ekkor a szellemet és szépséget kereste bennük és „szót hüvelyből nem örmöst bonta” (*Bolond Istók* II. 29.). (Vö. Voinovich, i. m. 38–39. l.) Grammatikai iskolázottságának mégis volt eredménye: mikor élete alkonyán Arisztophanészt fordítja, pontosan utána tud nézni a görög szöveg értelmének és nem vezetik félre a szokatlanabb igealakok.

Szlnészi pályafutása után hazatérve Szalontára, előbb a szalontai aligmnázlumban tanít: latint is. (Voinovich, i. m. 1. köt. 50—51. l.) Olvassa Shakespeare-t, egyelőre németül (nem sokára jól megtanul angolul), és „Homért is előveszi, küzködvé a nyelvvel”. („Plutarchos életrajzaival már Debrecenben birkóztam” — jegyzi meg A., id. Voinovich, i. m. 1. köt. 51. l.) Majd másodjegyző lesz és megnősül. Ekkor teljesen a hivatalnak és családjának él — az irodalomra alig marad ideje. A Kisfaludy Társaság Évlapjaiban olvassa Hunfalvy Pál fordításában Arisztotelész *Poétikáját*; Kis János fordításában Longinus művét *A Fenségesről*. Ekkor kezd a Szalontán működő Szilágyi István buzdítására Szophoklészszel foglalkozni, egyelőre németből fordítja *Philoktetest*. Midőn Szilágyi István 1845-ben Máramaroszigetre kerül tanárnak, élénk levelezés indul meg közöttük, amely világot vet A. mély érdeklődésére a görög irodalom iránt. 1846. febr. 22-én írja Szilágyinak: „Oh, bár egy görög Sophoklest kaphatnék! Homért tanulom, Iliast eszem! Csak, csak classica litteratural! Minél több új francia, angol, német . . . beszélyt, regényt, színművet olvasok, annál több Homért és Shakespeareet hozzá.” De „körmöm fázik”. Szilágyi M.-szigetéről (1846. szept. 25.) írja, hogy felhívta a tanári könyvtárt görög klasszikusközt: egyelőre küldi Szophoklész *Trachisi nőit* (most már görögül), és Arisztophanész *Plutosát*, melyek pompás kommentárral vannak ellátva. Platón összes művei megvannak ott: egyelőre a *Gorgiaszt* és *Iont* küldi, de ígéri a *Phaidont* is, Xenophóntól pedig a *Symposiont*, *Szokratész Védőbeszédét* és az *Agesilaost*. A. (1847. jan. 9.) megköszöni a küldeményt, és jelzi, hogy szeretné a *Trachisi Nőket* magyarra fordítani. Ám előbb mélyebben akar belehatolni a görög nyelvbe: ezért most Xenophón *Oikonomikosát* olvas, s erről megy át Platónra. Hiszen nem elég a görög költőket olvasni, mert vannak prózai szólásmódok is, melyek versben nem fordulnak elő. 1847. jan. 31-én írja, hogy fordítaná a *Trachisi Nőket*, ám a kommentár ott hagyja a faképnél, ahol a legnehezebb: a karénekekben. Ezért újra szeretné látni azt a német fordítást, mely már volt nála. Egyelőre kéri az első karének német fordításának másolatát. Érdekes, hogy ekkor még hatos jambusokban fordítja a párbeszédet, mert így egy görög sort egy magyarral adhat vissza. Arisztophanész fordításánál pedig már „a lomha jambicus trimetert a modern ötös jambussal cserélte föl, hogy a párbeszédnek komikai fűrgeségét visszaadja”. (Válasza az Akadémia felszólítására, 1878. nov. 25. lásd később.) A karénekeket pedig pályája kezdetén még prózában akarná fordítani, mert „ki tudnám ugyan csinálni a mértéket, de azonfelül, hogy az ily 'pindarusi' mértékben magyar fül gyönyört nem talál, kimondhatatlan nehéz, sőt tán lehetetlen lenne, hű és szép fordítást tenni”. Bezzeg Arisztophanész kardalait már metrikai hűséggel fordítja (első fogalmazványában is eléjük írja az ütemképletet), és íme, hangulatukat, szépségüket sikerül a bonyolult metrumban visszaadnia.

1847 nagypéntekén a népeposzról szólva így ír Szilágyinak: „nálam van nép-eposz: az Ilias és Odysseia. Nem egyebek ezek egyszerű, téjmézzel folyó, népi költeményeknél. Bennök az egyszerűség a költői fenséggel párosul”, — s A. szerint épp ez a népköltő feladata. Ismét visszatér a Sophoklész-fordításra. Úgy hallja, ezeket már fordítják a Kisfaludy-társaság számára. Ha más ötös jambusban fordítja, ő is így fogja. A karénekek német fordítását köszöni: úgy van tehát, ahogyan ő értelmezte a görög szöveget. Már akkor panaszkodik, hogy rossz szemével görög betűk között nem búvárkodhatik . . . A műfordítást elsőrendű költői feladatnak tekinti, és szívesen foglalkoznék vele, ha körülményei engednék. „Most szeimeim fájdalom miatt görögöt épen nem, római, angol betűket csak keveset olvashatok. A télen Homérrel rontottam el esténként.”

A szabadságharc után, nagykőrösi tanársága idején (1851–60.) foglalkozik ismét a göröggel. A felső osztályokban tanít magyart, az ötödikben latint, sőt az első évben görögöt is. (Voinovich, i. m. 2. köt. 264–265. l.) Mikor Tompának arról ír (1853. ápr. 27.), hogy szeretné, ha Tompa Nagy-kőröstre jönné tanárnak, jelzi, hogy átadná neki a magyar irodalom tanítását; ő más tárgyat vállalna: feltehetőleg a klasszikus nyelveket. 1860. júl. 9-én írja Csengery Antalnak, hogy nyomott kedélyállapota ellenére e nyáron a félig értett, félig elfeledt görög klasszikusoknak oly hévvel dőlt, hogy szem- és elmetompulásig olvasta őket.

A karlsbadi nyaralások alatt (1870-től fogva) foglalkozik ismét az antik irodalommal. (Voinovich, i. m. 3. köt. 230. l. skk.) Visszatér Homéroszhoz. Újra olvassa a latin klasszikusokat, közöttük Plautust és Terentium: Plautust sokkal eredetibb, erősebb géniusznak tartja. Ezen is látni, hogy az ősi, természetes, szabadszájú tréfálkozás, a „feloldó” Dionysos féktelen, mámoros jókedve mennyire vonzotta: Plautus ebben Arisztophanésszal rokon. Majd sorra veszi a görög történetírókat, tragikusokat. Így jut el végre Arisztophanészhez. 1870 nyarán viszi először magával Arisztophanészt Karlsbadba. Fordítani is kezdi, pusztán szórakozásul. Mikor ennek híre fut, s mutatóványt kérnek tőle, abba akarja hagyni a fordítást. De kézírataiból látni, hogy tovább dolgozott rajta. 73-ban is megvallja, hogy pihenő óráiban fordít a Karlsbadba magával hozott Arisztophanészből. 74-ben is görög és latin írókat olvasott a déli pihenő idején.

Mi vonzhatta Arisztophanészhez? Imre Sándor *Arany és Aristophanes* c. tanulmányában (Budapesti Szemle 1885., majd *Irodalmi Tanulmányok*, Bpest 1897. 1. köt. 170. l. skk.) Arisztophanészt komoly erkölcsbírónak nézi, akinek mély erkölcsi felháborodásából fakad gúnyja, támadása. Szerinte ez vonzotta hozzá A.-t. Vele szemben igaza van Péterfy Jenőnek (Budapesti Szemle 1897. és *Összeüjtött Munkái*, Bpest 1903. 3. köt. 555–557. l.), aki a tanulmányt ismertetve megjegyzi, hogy ezt az Arisztophanészt egy idealizáló filológiai iskola teremtette, amely elmulatott a nagy szatirikus bohóságain, de utóbb azzal nyugtatta meg lelkiismeretét, hogy csak azért nevet az arisztophanészi szabadszájúságon, mert annak erkölcsi háttere mélységesen komoly. Pedig Arisztophanész Péterfy találó jellemzése szerint „Pán rokona, aki vidám szilajsággal használja szarvacskáit s patás lábait, s ha felkapja kezével a 'régi jobb idők' szobrát, csak azért teszi, hogy annál hatalmasabban elpaskolja vele ellenfeleit. A dionysosi dülül jóval nagyobb benne az erkölcsinél, s ha gúnyol, elsősorban azért teszi, mert szereti az aszteszt geloszt (olthatatlan kacajt), ami szatir-természetének megfelel.”

Az persze e mellett igaz, hogy Arisztophanész a józan attikai paraszt szemével nézte az athéni politikát, a peloponnésosi háborút, s őszintén felháborodott a háború oktalán elhúzásán, a városba szorult parasztság elnyomódásán, azon a demagóg politikán, amely nagyra növelte a hódítás vágyát és arra szoktatta a polgárokat, hogy munka helyett az esküdtszéki bíráskodás napidíjaiból élésködjének. Bántotta a nagyszájú háborús uszítók lármája, akik otthon maradtak, jól fizetett követségekre jártak, míg az átlagpolgár s a marathoni nemzedék hátraszorítva nyomorgott. A hazafias-kodók lármáját, a szabadságharc kardcsörtető szájhőseit A. sem állhatta, s többször ki is gúnyolta (*Furkó Tamás, Nagyidai Cigányok* stb.). De Arisztophanészben mégis főként — mint Voinovich találóan fejtegeti (i. m. 3. köt. 233–236. l.) — „a szellemnek és komikumnak . . . áradása az, ami költőt megragadhat, e fiatal kedv, igaztalan tulzársra és gúnyra szerkesztéshez, azt maga fejté ki: „A bíráló nem hiszi, hogy engem Aristophanes csak philologice érdekelt; politice kellett érdekelnie. Hát még egy harmadik

nincs: aesthetice?” (Kont Ignácnak a Pesti Napló 1880. 94. sz.-ban megjelent ismertetésére vonatkozik, id. Voinovich, i. m. 3. köt. 234. és 240. l.) „Az a közvetlenség, mellyel a görög mindennapi élet sürgelmébe pillant-hatunk, semmi más munkából meg nem szerezhető. Mintha magunk is ott ülnénk a szinkór padjain, nem atheniek ugyan, hanem idegenek, kik nem értünk mindent; de a mennyit megértünk, az is a legnagyobb mértékben képes felkölteni érdeklődésünket . . . Taposolni fogunk a tapsolókka-l, s lelkesedve kiáltani: igaz! igaz!” (Előszó-törődék Arisztophanészhez, id. Voinovich, i. m. 3. köt. 234. l.) Arany saját műveiben is realizisztikus hűséggel rajzolja az életet: így örömet leli abban, hogy e színjátékokban minden színével, ízével feltárul a görög élet. E mellett vonzotta a feladat, hogy Arisztophanész élceit, szójátékait szellemesen, lényegileg híven adja vissza

A FORDÍTÁSRÓL

1870 táján foghatott Arisztophanész fordításához. A Bothe-féle latin–görög kommentárral ellátott szövegkiadást használta: *Aristophanis Comoediae*, rec. Frid. Henr. Bothe. Lipsiae 1845. (Az Akadémia Könyvtárában megtalálható Gör. Ir. O 8:1 jelzet alatt.) Hozzá segédül Donner (1862.) és Droysen (1869.) német fordításait. Gondosan tekintetbe vette Bothe jegyzeteit, de ezekhez sem ragaszkodott feltétlenül, hanem kétes helyeken Pape görög–német szótárának 1842-i kiadását is figyelembe vette, s így a görög szöveg gondos interpretálása alapján néha találóbbat ad, mint Bothe értelmezése. A német fordításokat csak másodlagosan, inkább első tájékozódásul használhatta: mindig a görög szöveget fordítja, és lényegileg híven adja vissza. *A Felhőkkel* 1871. aug.-ban, *A Darázsokkal* nov. 23-án készült el. *A Lovagok* fordítását a kéziratban levő megjegyzés szerint 1872. jan. 20., *A Békék* u. ez év márc. 26-án fejezte be. *Az Acharnaebeliek* „vége aug. 20. 1872”, tehát Karlsbadban. *A Madarakat* 1872. szept. 1-től november 29-ig fordította le. *A Békákat* 1872. dec. 9-től 1873. ápr. 20-ig, a *Lysistratét* 1873. máj. 9-től okt. 3-ig, *A Nők Ünnepeit* 1873. okt. 16-tól 1874. jan. 12-ig, *A Nőuralmat* 1874. jan. 19-től márc. 11-ig, a *Plutost* 1874. márc. 29-től jún. 20-ig fordítja le. Más datálások helytelenek. Valóban „játékos gyorsaság ez” — ahogyan Voinovich mondja (i. m. 3. köt. 231. l.). Pedig meny-nyit csiszolt, töprengett rajta!

A. úgy fordít, ahogyan a Shakespeare-fordítóktól kívánja (A magyar Shakespeare megindítása, id. Voinovich, i. m. 3. köt. 235. l.): „az áttétel ne annyira azt az olvasót igyekezzék kielégíteni, ki az eredetivel kezében szót szóval összehasonlít . . . mint inkább azt, a ki az eredetihez nem férhetvén, szépségeit magyarban kívánja élvezni.” Ezért adja vissza sokszor, pl. az ételek fordításában, magyaros megfelelőkkel az eredetit, de úgy, hogy annak jellege megmarad, sőt nemegyszer érzékeltetőbbé válik az olvasó előtt. Fordítása a filológiai hűséget a költői alkotó találékonysággal egyesíti. Így a szójátékok mesteri visszaadásában, ahol gyakran görög tulajdonnevek, helynevek helyett kellett megfelelő értelmű magyar helynevet találnia; így *A Lovagok* 80–81. sorában: „A s . . . e épen Furtánál esik, keze Kapjon-ban, és esze Lopádon.” Az elfogulatlan olvasó nem érezheti ezt és a szá-m-talan hasonlót erőltetett szójátéknak. Tehát igazságtalannak kell találnunk Németh László ítéletét, aki *Aristophanes* c. — egyébként új szempontokban gazdag — tanulmányában (*A Minőség Forradalma*. I. köt. 29. l.) „a csikorgó szójátékok raktárá”-nak nevezi A. Arisztophanész-fordítását. (Bár megjegyzi, hogy ez nem mindig a fordító hibája.)

Az idézett példa azt is mutatja, hogy A. híven adja vissza Arisztophanész pajzánságait. Igaz, a kényes helyeket nem szó szerint fordítja, hanem lényegüket fejezi ki, mindig találóan, csattanósan, szemléletesen. S így a helyes értelemlre gyakran rátapint, mint Bothe magyarázatai, vagy a szó szerinti hűségre törekvő francia fordítás. (*Collection des Universités de France. Aristophane. Tome I—II. Traduit par Hilaire Van Daele. Paris.*) Arany nem akarta „elkenni” az eredeti pajzánságait. Maga mondja *A Felhők* 1047. sorához írt jegyzetében: „... egy *castvált* Aristophanes nem lenne többé Aristophanes.” Kemény Zsigmonddal is vitába szállt, mikor az a fordításban Shakespeare-t „megtisztítva” (a szalonok közönsége számára) kívánta adni. (Voinovich, i. m. 3. köt. 235. l.)

Híven adja vissza a tréfás hosszú összetett szavakat is, minden erőltettség nélkül, frissen, magyarosan, minden részletre megfelelő analógiát találva. Nem fejezhetnők be fordításának jellemzését megfelelőbben, mint ha idézzük Péterfy Jenő véleményét, akinek művészi érzéke, széles látóköre vitán felül áll: „A magyar Aristophanest forgatva nem jut semmi philologiai kicsinyeskedés eszünkbe; semmi vágyunk, hogy sort sorral össze-mérjünk, s a magyar kifejezést az eredetivel szemben latolgassuk: *ennek a fordításnak saját lelke van, az eredeti mellett külön bécse, melyet megtart, még ha nem is volna oly hű az eredetihez, minőnek a hozzáértők állítják.*” (*Összegyűjtött Munkái. 2. köt. 335. l. A Dante-tanulmányban.*) E kötet sajtó alá rendezőjének épp a sorok szerinti összevetés volt feladata, de ugyanez az őszinte csodálat töltötte el e congeniális fordítás élvezésekor.

Mi természetesen az A. által használt, Bothe-féle görög szöveggel vetettük össze fordítását. Ki kell emelnünk, hogy az Arisztophanész-művek kéziratjai a beszélő személyek változását csak kettősponttal vagy gondolatjellel jelzik, ám ezek is gyakran hiányoznak, vagy eltérőek az egyes kéziratokban, — így a verseknek a szereplők közötti elosztásában nagy az eltérés az egyes kiadások között. A. Bothe elosztását veszi alapul, s őt követi a szereplők megnevezésében is. Így *A Lovagokban* a két szolgát Demosthenesnek és Nikiasnak nevezi, s a „Paphlagon”-t Kleonnak.

AZ ELSŐ KIADÁSRÓL

A kiadás körülményeit megvilágító legfontosabb adalékok abban az *Elsőszóban* található meg, amelyet Gyulai Pál a fordítások első kiadása elé írt. Helyes tehát egész terjedelmében idézni:

A gróf Karácsonyi, 1871-ben négyszáz aranyra emelkedett drámai jutalom, az akadémia ügyrendi szabályai szerint, két ízben kitűztetvén, 1877-ben sem adatott ki, mert a pályaművek között nem volt drámai, színi és nyelvi tekintetben becses, s így jutalomra méltó mű, minélfogva az akadémia rendelkezése alá esett a ki nem adhatott négyszáz arany, mely ily esetben az I-ső osztály javaslata alapján a drámai irodalom emelését eszközöző művek díjazására vagy utólagos jutalmazására fordítandó.

Az I-ső osztály 1877. május 23-án tartott értekezleti ülésében egy öt tagú bizottságot nevezett ki, mely az ügyrendi szabályok értelmében vizsgálja meg: vajjon a négyszáz arany esedékessé váltát megelőző években jelent-e meg vagy adatott-e elő oly színmű, melyet utólagosan négyszáz aranynyal lehetne megjutalmazni, vagy ha ilyen nincs, adjon véleményt a négyszáz arany hová fordításáról. Az osztálynak 1878. április 6-án tartott értekezleti ülésében az öt tagú bizottságnak a következő jelentése olvastatott föl:

„A tisztelt osztály múlt évi június 23-án az alúírottakat megbízván 1877-ben az akadémia rendelkezése alá esett gróf Karácsonyi négyszáz arany hova fordítása felől véleményadásra, van szerencsénk ez ügyben a következő jelentést nyújtani be: Minthogy az e négyszáz arany jutalom esedékessé váltát megelőző öt évben (1871—1876) nyomtatásban megjelent oly drámai művet, nagyobb drámai műfordítást vagy dramaturgiai munkát, mely e nagy díj odaítélésére teljesen méltó volna, nem találtunk, bátrak vagyunk ajánlani, hogy négyszáz arany tiszteletdíj mellett Arany János bízássék meg Aristophanes vígjátékainak fordításával, annyival inkább, mivel, a mint tudjuk, ezzel már több év óta foglalkozik. Buda-Pest, ápril 4-én 1878. Zichy Antal, Gyulai Pál, Greguss Ágost, Szász Károly, Vadnai Károly.”

Az osztály, valamint az akadémia is, elfogadván e javaslatot, Arany János felszólított Aristophanes vígjátékai fordításának bevégzésére, vagy ha már kész, beadására. Arany János a felszólításra 1878-ik november 25-én a következőképp válaszolt:

„Én Aristophanes összes főnmaradt tízenegy darabját még 1871—1874-ben lefordítottam, az igaz. Hanem e fordítással egyelőre semmi irodalmi célom nem volt, csupán beteges állapotomban szórakozást s mintegy szellemi gymnastikát kerestem benne. Így is azonban, híre menvén foglalkozásomnak, nem megvetendő ajánlatot vettem egy kiadó részéről; de én, bár a munka (a mennyiben Aristophanes pusztá szövegét illeti) már készen volt, elhárítottam ez ajánlatot, következő okokból:

1. Mert, mielőtt kiadásra gondoltam volna, pár évig a szöveget hevertetni, s azután, mintegy *idegen* munkát vévén elő, a fordításon még egyszer javító és simító kézzel akartam végig menni.

2. Mert a kellő bevezetéseket (összesen is, az egyes darabokhoz is), valamint a kimerítőbb tárgyi jegyzeteket, az aristophanesi irodalom tüzetes tanulmánya után s *önállólágg* akartam elkészíteni.

3. Mert nem óhajtottam, hogy Aristophanes kiadása *úszelői zajjal* történjék, s ez által a vegyes nagy közönség kezébe jusson. Ugyanis az oly szép görög életnek nagyon rút oldalai is voltak; s ezek épen az őskomoediában fordulnak leginkább kifelé. Általában a mai és kivált a magyar közönség nincs szokva ilyeneket olvasni könyvben. A hol ugyan csak *szóban* volt a dísztelenség, azon igyekeztem valamely népies euphemismussal (melyet úgy sem ért mindenki) segíteni, vagy legalább *kéltértelművé* tenni a nagyon is *egyértelmű* kifejezést. De mikor egész jelenetek (például: *Béke* 1—75 vers; *Lysistrata* 758—911), sőt úgy szólván egész darabok (*Nők ünnepe* s általában mind a három női darab) fordulnak meg ily obscenumon: mit tegyen velők a szegény fordító?

Most miután a két első pontban érintett munkálatra — szemeim közbejött megromlása miatt — képtelenné váltam, sőt arra is, hogy a nyomdafekvék revisióját magam vigyem, nem tudom hogyan történhetnék meg a kiadás. Így is azonban, a mint van, hódolva az akadémia végzésének, szerencsém van bemutatni. Ha netalán a tisztelt osztály dolgozatomat, szabályszerű bírálat után, (melyhez philolog mellé aesthetikust is óhajtanék) kiadásra, így is a minő, érdemesnek s a kiadást a harmadik pontban tett megjegyzés dacára is *opportunosnak* vélné; ha továbbá útját-módját találná annak, hogy a még hátralevő fölszerelés (habár egyszerű compilatio vagy fordítás útján) pótolva legyen: részemről meghajolnék az akadémia tetszése

előtt; bár megvallom, hajlandóbb vagyok az egész *dilettans* munkát kéziratban hagyni, mint „becses anyagot” valamely szerencsésebb és *bátrabb* fordító használatára.

Még csupán egyet. Én az eredetinek versformáit igyekeztem követni magyarban is; de a *foljó* dialógban a lomha jambikus trimetert a modern ötös jambussal cseréltem föl. Tudom ezért az iskola nagyon kárhóthatni fog; de kísérlet után úgy találtam, hogy amabban majdnem lehetetlen magyarul a párbeszédeknek komikai fürgeségét s élénkségét adnom.”

Az osztály örömmel vévén e választ s a benyújtott fordítást, bírálókul Szász Károly r. és Thewrewk Emil l. tagokat kérte föl, kik az 1879. márczius 8-án tartott értekezleti ülésen a következőkben adták elő véleményüket:

„Alúlrít, mint Arany János magyar Aristophanesének a nyelv-és széptudományi osztályból megbízott egyik bírálója, örömmel jelenti, hogy soha készségesebben nem fogadta a rá nézve megtisztelő megbízást, mint ebben az esetben. Jól tudta, hogy a mit rá bíztak, nem munka, hanem élvezet, hogy itt irodalmi kincsről van szó, melynek értékéről előre meg voltunk győződve, s ennél fogva bírálatra nem szorúl, de a szerző maga kívánta a bírálatot, s e kívánság oka, hogy fordításáról a következőket jelentjük:

1. Arany János fordítása a teljes Aristophanest, azaz mind a tizenegy vígjátékot foglalja magában.

2. A fordítás tősgyökeres magyar nyelven szól: itt-ott furcsa alkotású új szóval is találkozunk, példáulú *gondolkozda*, de az olvasó igenis érzi, hogy az egyenesen a komikum fokozására szolgál.

3. A versek kitűnően vannak rhythmisálva. De meg kell jegyeznünk, hogy költőnk a dialogusban trimeter helyett a Lessing óta közkeletűvé vált formát választotta; jóllehet meg vagyunk győződve, hogy mesteri keze a trimetert is úgy alkotta volna, hogy e napjainkban szokatlan mérték nem bántotta volna az olvasót.

4. A fordítás szellemi voltát illetőleg költőnk a *ponere totum* sikerét vallja: „Der ungezogene Liebling der Grazien,” a mint Goethe Aristophanest oly találóan nevezi, teljes épségben áll előttünk, azaz a mennyiben a jelenkor ízlése megtűri, mert azt a bizonyos Ungezogenheit-ot okvetlenül szelidíteni kellett. Végre

5. A fordításhoz jegyzetek is vannak csatolva, de ezek, a mint költőnk maga jelenti, nem elégségesek, s azért óhajtja, hogy e hiányt más valaki pótolja.

Alúlrít azzal a nyilatkozattal végzi e remek fordításról szóló jelentését, hogy az egyes darabokhoz való rövid bevezetések s a még netalán szükséges jegyzetek megírását készörömet magára vállalja. Buda-Pesten 1879. márczius 8-án. Ponori Thewrewk Emil.”

„A fönnebbi jelentéshez mindenben hozzájárulok, kivéve természetesen az utolsó pontban foglalt ajánlközást. Buda-Pest 1879. márczius 8-án. Szász Károly.”

Az osztály köszönettel fogadyán Thewrewk Emil l. t. ajánlatát, az első kötet kinyomatása elhatároztatott, melyet a két másik kötet lehető gyorsan fog követni. E szerint kiadásunkban az Aristophanes életrajzát, valamint az egyes darabok bevezetéseit Thewrewk Emil írta, azonban a jegyzetek az Aranyéi, mert Thewrewk a szöveg megértésére elégségeseknek tartotta azon rövid jegyzeteket, a melyeket Arany, részint fordítás közben, részint közvetlen a nyomtatás előtt, az olvasó számára mintegy odavetni jónak látott.

Megjegyezzük még, hogy a fordító, görög szövegül, Bothe Fr. H. lipcsei (1845) kiadását, segédül pedig egyelőre a Droysen (1869) és Donner (1862) német fordításait használta.

Az I-ső osztály rendeletéből
Buda-Pest, március 15-én 1880.

Gyulai Pál,
osztálytitkár

Így jelent meg a mű 1880-ban, az Akadémia kiadásában, 3 kötetben.

A. JEGYZETEIRŐL

A szöveghez szorosan kapcsolódó jegyzetek A.-éi. Ezek tehát kiadásunkban is a maguk szerkezeti helyén, közvetlenül a szöveghez csatolva, a lapok alján jelennek meg. P. Thewrewk Emil magyarító szövegei közül megtartottuk az egyes darabokhoz írt rövid tájékoztatókat. Ezeket A. nyilván látta és jóváhagyta; a mai olvasó is megtalálja bennük a legszükségesebb tájékoztatást. Egy esetben (*A Felhők*) kellett csak P. Thewrewk fejtegetéseit kiegészítenünk. Minthogy nem A. szövegei, az egyes darabokhoz fűződő jegyzetek elejére kerültek. Helyesnek látszik, hogy a szövegek egyes kifejezéseit megvilágosító *Glossáriumát* is közöljük a következő, befejező kötet végén. Feleslegessé vált azonban P. Thewrewk Arisztophanészről írt életrajza. Ezt a kutatás sokban meghaladta; helyette inkább az Arisztophanész-irodalom néhány fontosabb művére hívjuk fel az érdeklődők figyelmét.

A. tervezett Előszavának töredéke elveszett; csupán azok a mondatai ismeretesek, amelyeket Voinovich idéz; ezeket, onnan, fentebb szintén idéztük. Hogy a fordításokat szokott gondosságával és körültekintésével kívánta olvasóinak hozzáférhetőbbé tenni, bizonyítja a hozzájuk szánt jegyzetek két megmaradt részlete. Az elsőben a komédiákban előforduló versformákról ad rövid leírást, a másodikban — amelyet először P. Thewrewk tett közzé a *Nemzetben* (1883. 296. sz.), azután Arany László a *Ráthéle* kiadásban — a darabokban előforduló nevek írása közben követett elveiről ad tájékoztatást. A. jegyzeteit helyesnek látszik itt előljáróban közölni.

1. *A versformákról*

Lovagok

1. v. Folyó párbeszédben, a *hatos* (trimeter) jambus helyett, az *ötöst* (illetőleg hatodfelest) alkalmaztam, mely ugyan nem ó-klasszikai forma, de a mi fülünknek szokottabb, s a vígjátéki párbeszédre ma már könnyebb, elevebb, mint a lassú és nehézkes trimeter.
245. v. Csonkított négyméretű trochaeus, vagyis nyolcadfél láb. (Tetrameter trochaicus catalecticus.)
312. v. Két sorban *creticus* (— υ —) lábak uralkodnak.
316. v. Nyolcas dactylus, végül trochaeussal.
318. v. Jambus, rá mindjárt trochaeus.
320. v. Négyméretű csonkított jambus, vagy 7 és fél láb. (Jambus tetrameter catalecticus.)
352. v. Ugyanaz, de már nem csonkított, hanem egész tetrameter.
361. v. Ismét *creticus* (— υ —), melynek hosszúja néha két rövidre ($\upsilon \upsilon$) cseréltetik.

364. v. A Kar éneke creticussal (— u —) változik, mert *antistrophája* az elébbi karénekeknek, a mi tévedésből nincs megjelölve a szövegben.
381. v. Mint a 320. és 352. v.
463. v. Dactylus és anapaestus (u u —) lábak, a helyettesítő spondeussal.
466. v. Az *aristophanesi* anapaestus. Nyolcadfél láb, a negyedik után rendszeren sormetszet. A sormetszet előtti részbe, anapaestus és spondeus közé, dactylus is szokott vegyülni; a sormetszet utáni rész hasonló a hexameter hátulsó feléhez. Rendszeren *parabasis*okban, vagy tüzetes vitatkozásban használja Aristophanes.
510. v. A *strophaszerkezet* rhythmusa, melyet fülünk ma már alig érez, főleg abban áll, hogy a *strophá* minden egyes sorának az *antistrophá*ban mértékileg hasonló sor felel meg. Másképp a sorok igen szabad és változatos mértékűek.
520. v. Mint a 245. v.
904. v. A *glykóni és pherekratesi* sorok, összetéve.
(— — | — u u | — u — || — u — | — u u | — —).
934. v. A *jóslatok* formája (mint már előbb is) hexameter; így adta a Pythia is.
1031. v. Ez a schema: — | u u — | u — | ,háromszor teljesen, negyedikszer csonkítva, mindenik sorban, kivéve a középsőt, hol mind a négyszer teljes. Ezt, bár szavakat metsz ketté, rendszeren apró sorokra szaggatják; de én, Bothe után jobbnak láttam így.
A már előfordult jambus, trochaeus, anapaestus félénk mellőzöm.

Felhők

264. v. Az *aristophanesi* v. nagy anapaestus.
434. v. Négyes anapaestus, mely nemcsak spondeus, hanem dactylus lábakkal is váltakozik.
452. v. Vegyes sorok, mint többnyire a Kar énekeiben.
504. v. *Eupolis* használta és róla nevezett sorok, a trochaicus tetrametertől abban különböznek, hogy a két első trochaeus után egy choriambus (— u u —) jő.
859. v. Négyes anapaest, mint 434. v. Később a vitatkozás hol *aristophanesi* anapaestus, hol nyolcadfeles jambus. Ez utóbbi, a végén, teljes nyolcasba megy át (melyből rendszeren két sort csinálnak), s végül a Kar trochaeuussal zárja be.
1101. v. Elegyes sorok.
1286. v. Nyolcadfeles jambus.

Darázsok

233. v. Nyolcadfeles jambus.
250. v. Négy jambusra három trochaeus, egy sorban.
273. v. Elegyes sorok.
293. v. *Ionicus a minore* (u u — —) lábakon pereg le a strophá, némi változtatással.
311. v. Elegyes sorok.
327. v. Az ismert nagy trochaicus. (Lásd: Lovagok, 245. v.)

339. v. Aristophanesi anapaestus. (Lásd: u. o. 466. v.)
 351. v. Négyes anapaestus, rá elegyes sorok, majd a nagy trochaeus (327. v.) váltakozva aristophanesi anapaestussal.
 505. v. Elegyes sorok, az után a hosszú jambus (233. v.) és anapaestus.
 699. v. Négyes anapaestus.
 979. v. Parabisban, a nagy anapaestus; majd a nagy trochaeus.
 1218. v. Elegyes méretű sorok.
 1225. v. Három *paeanra* (— *υ υ υ*) egy dactylus. Magyarban, a *paean* helyett, néhol a choriambus (— *υ υ* —) elkerülhetetlen volt.
 1284. v. Elegyes hosszú sorok.
 1460. v. Aristophanesi, azután vegyes sorok; vége felé ez a schema ismétlődik: — — | *υ υ* — | *υ* — — | — || — — | *υ* — | *υ* — | *υ* —
 (kettős anakreoni.)

Béke

82. v. Négyes anapaestus.
 114. v. Kettős adonisi (— *υ υ* | — *υ υ* || — *υ υ* | — *υ*).
 118. v. Hexameter.
 154. v. Ismét a négyes anapaestus; alább a folyó jambus.
 300. v. A nagy trochaeusba megy át.
 346. v. A strophában gyakori a *paean* (— *υ υ υ*) versláb, mint alább is, 558. v. vegyítve *crelicussal* (— *υ* —).
 697. v. Aristophanesi, a vége felé 8-as anapaestus.
 799. v. A Kar énekének schemája ez:
 — — *υ υ* | — *υ* — || — — *υ υ* | — *υ* — | — — *υ υ* | — *υ* —
 Trygaios jambusban felel. V. ö. *Lovagok*: 1031. v.
 879. v. Egy sor hexameter. A többi jambus és anapaestus.
 991. v. Hexameter, egészen az 1042-ig. 1186. v. újra az.
 1232. v. Aristophanesi anapaestus; azután négyes.
 1245. v. Mint a 799.

Általános megjegyzés. Az egy időméretű verslábak fölcserélését (jambusban három rövid: *υ υ υ*, vagy anapaestus; trochaeusban szinte három rövid vagy dactylus; anapaestusban dactylus) a fordító sem kerülhette mindenütt el.

Jegyzet. Az itt ismertetett versformákon kívül újabb formák a többi műben sem igen fordulnak elő; azok magyarázatát folytatni tehát fölösleges.

2. A helyestrás

- I. Fő elvem volt a görög név betűit a latin alphabet által *egyenként* adni vissza. Tehát: *Phaidon*, nem *Phido*.
1. Kivétel: *k* betűt, mely szintén megvan a latin alphabetumban, nem *c*-vel, hanem *k*-val írtam: *Sokrates*, nem *Socrates*.
  2. A rómaiak útján *közönségesebben* ismert neveknél meghagytam a latin átírás módját; tehát nem *Athenai*, *Thebai*, *Boiotiai*: hanem *Atheneae*, *Acharnae*, *Thebae*, *Boeotia* stb. (*Procne*, *Tereus*, vagy *Téreiusz*).
  3. Az *av*, *ev* diptongusokat *általában* latinosan *au*, *eu* vettem; másutt az *v*-t a latin *y*-nal adtam vissza. Tehát: *Automenes Euripides* stb. (*Pnyx*, *prytanos*). — Az *v*-t csak pár szóban írtam magyar *ü*-nek; mint a *Zeüs*zben (mikor kéttagú), melyet irodalmunkból

már nagyon megszoktunk; vagy verselési és egyéb okból. Például a Lovagokban *Mürsziná*-t kellett írnom, hogy *börre* (*Kleon*-ra) való szójátékot behozhassam, tájilag a *bör bür*-nek is ejtve.

4. A χ -t nem változtattam *hh*-ra, mert ez által meghamisítottam volna a kiejtést, meghagytam latinosan *ch*-nak, az olvasó, ha ezt németesen (*ich*) ejti is, jobban ejti, mint ha vastag *h-h*-t mond.

II. Miért nem használtam a *magyar* leírási módot? — Mert azonkívül, hogy e vitás kérdésben nem akartam pártállást foglalni, gazdaságosabb s érthetőbb is a betűk latin értékét venni fel. Úgy írjam-e *Aiszkhülosz*, *Eüripidész*? vagy *Eszxilosz*, *Euripidész*? A laicus olvasó mindkét esetben fenakad rajta s valami *obscurus* neveknek gondolja, nem az általa, latinosan jól ismert *Aeschylus*-nak, *Euripides*-nek. S elvész a *komikai hatás*, ha nem tudja péld. hogy itt éppen a nagy *Aeschylus*, *Euripides* hozattak színre. (De használtam sokszor a *szövegben*, hol a kiejtést, tekintettel a versre, szép hangzásra, stb., útba akartam igazítani.)

III. Miért nem vagyok hát következetes, hogy vagy pusztán a görög betűket latinokkal adjam vissza mindenütt, vagy mindig úgy írjam a szót, a hogy a rómaiak írták volna? — Mert — nem lehet. (Ha azonban *muszáj lehetni*: akkor I. alatti *felvetem* kérem keresztül vitetni az egész fordításon.) Pusztán *betűnkint* írva le a szót, *Aischylos*-t, stb. kellene írnom, s ez épp oly bökkenő a laicus olvasónak, mint a fentebbi. Egészen átrómaisítva némely szó szintén zavart okozna: hogy írjam például *Poseidont*? a rómaiak mindig *Neptunust* írtak helyette; ha én meglatinosítom, *Posido* lesz belőle, s ki ösmer rá? Már pedig ez lenne a következetesség: *Posido*, *Agatho*, *Jopho*, stb. (Így a *Zeüss*. Rómaisítva *Zeus*, de ki látta valaha? mindig *Jupiter* áll helyette. Az *os* végzetet is többnyire meghagytam görögösen, hisz a latin *us* is az volt régebben.)

Összevonva: 1. Költött vagy kevésbé ismert neveknél *latin betűkkel* csak helyettesítem a görögöt.

2. Ismertebb, történeti, stb. neveknél a római *alapot* is átveszem.

3. Pár szóban, különös okokból, a *vélt* hangzást magyarosan adom vissza. (Pl. *Zeüss*-t irok, mikor egytagúnak veszem a versben, ha kéttagúnak: *Zeüss* lesz, mert ezt a magyar kéttagúnak ejti.)

A KÖTETEK FOGADTATÁSA

A. fordításainak megjelenését várta s osztatlan elismeréssel fogadta a bíráló. Lényeges kifogás azóta sem hangzott el ellenük; általában a magyar műfordítás remekei közé sorolják őket.

Ábel Jenő (EPhK 1880. 444. l. skk.) általában méltatja, s kiemeli a fordítás belső hűségét, amit csak valódi költő képes elérni: így a fordítás az arisztophaneszi komédiának eredeti magyar reprodukciója. Imre Sándor (Bpesti Szemle 1885. később: *Irodalmi Tanulmányok*. 1. köt. 170. l. skk.) — mint már említettük — túl komolyan veszi Arisztophanész erkölcsi felháborodását. Arany fordításáról nagy elismeréssel szól, méltatja nyelvi művészetét a nehéz szójátékok visszaadásában, és hűségét az eredeti szelleméhez, nyelvezetéhez. Hegedűs István (Magyar Polgár 1880. 101. sz. és EPhK 1917. 73. l. skk.) szintén nagy lelkesedéssel ír Arany nyelvművészetéről. Az EPhK-beli tanulmányában kiemeli, hogy Arisztophanész a görög költészet legnagyobb nyelvművésze, s Arany „e hihetetlen gazdag nyelvet csodálatos fénnel sugározta vissza”. Lélektani indoklásul felhozza, hogy miként hazája fölötti kétségbeesése indítá Aranyt a *Nagyidai Cigányok*

maró szatirájának megírására, úgy a 70-es években a magyar politikai és társadalmi viszonyok miatti keserősége indította arra, hogy elmeneküljön Arisztophanész fantasztikus világába, melyben saját kora kóros jelenségeinek is oly pompás torzképét találta meg. Imre Sándor mélyenszántó tanulmányának Arisztophanészre vonatkozó részével szemben hangsúlyozza, hogy ő Péterfyvel tart, aki szerint Arisztophanész „harsogó tréfájába akarja fullasztani mindazt, ami kedvének, belső ösztönének ellenmond”. Démoni szeszély, bacchikus mámor, minden nagyot és magasztat is parodizálni képes szatirikus kedv, — valóban ezek Arisztophanész jellemvonásai. S itt idézi Hegedüs Imre Sándor egy helyét, ahol kiemeli, hogy Arany „gyönyörködött Arisztophanész mámoros bohóskodásaiban, és kedve telt benne, hogy ily költő . . . élcein a maga népe élceit próbára tegye . . . szép formáit, gyönyörűen hangzó sorait, játszó képzeletét, szójátékait utánozgassa”. Hegedüs kiemeli A. nyelvfantáziáját, mely a népi nyelv szokincsenek felhasználásával, pompás humorral idézi fel a nemi élet jelenségeit. Arisztophanész szöficamait, szójátékait mesterien adja vissza, ugyanígy a tréfás, hosszú szóösszetételeket. Példákat hoz fel, hogy A. szójátékai sokhelyt jobbak, mint Arisztophanészéi. Emellett kiemeli, hogy a lírai kardal-részleteket mily igaz költészettel adja vissza. A. szójátékaival alaposan foglalkozik Danka Placid (EPhK 1897. 37. l. skk.): *A szójátékok A. J. Arisztophanesében* c. tanulmányában, ahol a görög szövegeket is idézve mutat rá a szójátékok öletles visszaadására. Szigeti Gyula: *A. Arisztophanes-fordítása lexikographiai szempontból* (EPhK 1917. 113. l. skk.) c. értekezésében kiemeli, hogy A. kitűnő fordítása úgy szólnán mindenkor szinte teljesen készen adja a szótáríró tolla alá egy-egy szónak, kifejezésnek, komikus fordulatnak pontos fordítását. Egész szójegyzéket közöl a három első vígjátékból A. mesteri átültetésének illusztrálására. Névy László (Ellenőr 1880. 545., 553. sz.) is kiemeli, hogy a nyelvkincs gazdagságában, a humor és elmnesség nyelvalkotó munkásságában fölemelkedik az eredetihez, — fordítását az olvasó szinte eredetinek gondolja.

A KÉZIRATOKRÓL

A. fordításának első fogalmazása az MTA Kézirattárában van K 508. jelzet alatt. Voinovich Géza akad. tag hagyatékából került az Akadémia 1952. októberében. 3 kötetbe vannak a jórészt elsárgult ívekre írt kéziratok összehajtogatva. (Két ízben vármegyei gyűlések meghívóinak hátlapjára, egyszer meg Lónyai Menyhért akadémiai másodelnökhöz intézett beadványának felzetére írta őket a költő.) I. *A Felhők, Darázsok, A Lovagok*. II. *A Béke. Az Acharnaebeliek. A Madarak*. III. *A Békák. Lysistrate. A Nők Ünnepe. A Nőuralom. Plutos*. Bizonyára e sorrendben fordította őket. Az ívek sértetlenek, kétrét vannak összehajtva, úgyhogy egy ívoldalon két hasábban következnek egymás alá a sorok. (Így, hasábok szerint számolták is meg a kéziratot.) Túhegyes ceruzával, apró gyöngybetűkkel, egyenletes, sűrű sorokban írta. Noha gyorsan, de mégis aprólékos gondnal dolgozott: rengeteg az áthúzás, javítás — némely szót, kifejezést 3—4-szer is átjavított, s megesett, hogy végül az első változathoz tért vissza. Javításai által részben közelebb jutott a görög szöveg lényegéhez, részben könnyedebb, magyarosabb lett fordítása. Vannak kardalok, melyeket kétszer-háromszor egészen újraírt. Ütemképletüket rendszeren eléjük jegyezte. Az áthúzott szavakat néha már nagyítóval sem lehet elolvasni.

Arany végleges kézírata, „tisztázat”-a a budapesti Egyetemi Könyvtár kézirattárában van, H. 96. jelzet alatt, 3 kötetben. A költő kétrét hajtogatott, fehér ívpapírra írta, gondos, szép írással. Mindegyik darab végén

feljegyzzi a fordítás elkészültének dátumát. Minthogy több darab végére azt is odairta, hogy a tisztázat mikor készült el (*A Békák tisztázata* 1873. május 8., a *Lysistraté tisztázata* 1873. okt. 15-én, *A Nők Ünnepe* 1874. jan. 18., *A Nőuralom* 1874. márc. 28., végül a *Plutosé* 1874. júl. 9-én), ebből világos, hogy a költő gondosan letisztázta művét, még mielőtt a Akadémia a kiadásra felkérte volna. Bizonyos, hogy e tisztázat alapján készült a mű 1. kiadása, mert az 1. kötet elején ceruzával gondos tipográfiai utasítások vannak a szedő részére. A szöveg pontosan egyezik az 1. kiadás szövegével. A jegyzeteket részint a margóra, részint a lap aljára írta. A lap mindkét oldalára írt, s maga számozta meg az oldalakat ceruzával. Az 1. kötet *A Lovagokat*, *A Felhőket*, *A Darázsokat* s *A Békét* foglalja magában, 187 lapon. A kötet végén, 3 lapon a versformákról írott tájékoztatója van. A 2. kötet *Az Acharnaebeliéket*, *A Madarakat*, *A Békákat* és *Lysistratét* tartalmazza 207 lapon. A 3. kötetben *A Nők Ünnepe*, *A Nőuralom*, s a *Plutos* van, 146 lapon.

KIADÁSUNK SZÖVEGÉRŐL

Kiadásunk főképpen az 1880-ban megjelent első kiadás szövegére támaszkodik. Minthogy azonban ezt A. nem korrigálta, nem fogadhatjuk el teljes értékűnek. Javítás közben két forrást kell konzultálnunk: a kéziratokat és a Ráth-féle kiadást. Ez utóbbit azért, mert A. az első kiadást utólag átnézve, készített egy hibajegyzéket, amely részben nyomtatásban (az 1. kiadás 3. kötetének végén), részben (*Az Acharnaebeliékre* és *A Madarakra* vonatkozólag) kéziratban is megmaradt, s amelyet a Ráth-féle kiadás gondozója felhasználott. Ezek a javítások nagyrészt egyeznek a kéziratokkal is. Ahol a javítás eltér az 1. kiadás szövegétől, ezt jegyzeteinkben jelezzük.

Néhány sor, melynek fordítása a nyomtatásban nincs meg, s a hibajegyzékből is hiányzik, a kéziratokban gondosan le van fordítva. Ezeket most visszahelyeztük a szövegbe (mindig utalva erre a jegyzetekben) — hiszen nyilván az ismeretlen korrektor elnézése folytán maradtak ki. Maga a költő, midőn az 1. kiadás kinyomatott szövegét átnézte, csak emlékezetére és ritmusérzékére támaszkodva javított, s kéziratát — szeme gyöngesége folytán — már nem vette elő. Ezt bizonyítja, hogy a kéziratban fennmaradt hibajegyzékben ilyen megjegyzéseket találunk: *A Madarak*, 181. sorhoz: „egy szó kimaradt, talán benne”. Erre a nyomtatott sajtóhibajegyzék készítője megnézte a kéziratot, s így kijavította: „S mi hasznom benne, na...” *A Madarak* 1553. v.-hez csak ezt jegyezte meg a költő: „Az 1553. v.-ből egy szótag hiányzik. L. kézirat.” Erre megnézték a kéziratot, s a nyomtatott sajtóhiba-jegyz.-ben — helyesen — ez van: „néz” helyett „néz hát”. (Ti.: „Rám semmi sem néz hát az apai Vagyomból?”) Vagy a *Madarak* 603. s.-hoz ezt jegyezte meg A.: „jőjenek talán jőjetek”. A nyomtatott hibajegyzék készítője — megnézve a kéziratot — valóban így végezte a javítást. — A teljesen hiányzó sorokat tehát a költő (*A Nők ünnepe* 192. v. kivételével, mely a nyomtatott hibajegyzékben — nyilván a költő utasítása alapján — helyre van téve) már nem vette észre, kéziratát pedig többé alaposan senki se nézte meg. — Viszont csak jegyzeteinkben jelöltük meg — prózai fordításukkal együtt — azokat a görög sorokat, melyek Bothe kiadásában benne vannak, de A. nem fordította le őket — talán azért, mert tartalmuk nem számottevő, s olykor lényegileg bennfoglaltatik a környező sorokban.

Megesik, hogy az 1. kiadás sorszámozása téves. Ezt helyesbítettük, valamint néhány sajtóhibát helyreigazítottunk. Megtartottuk az 1. kiad. helyesírását — kivéve, hogy c-t helyett c-t írtunk, a mássalhangzókat a mai helyesírás szerint kettőztük. A hiányjelet elhagyjuk minden olyan eset-

ben, amelyben a nyelvhasználat által szentesített hiányt jelölt (a', se', magad' — az, sem, magadat helyett), de kitesszük a nyelvhasználatban el nem fogadott szócsonkítások esetében (bék' — béke helyett), vagy ha mellőzése félreértésre vezethetne (házba' — házban helyett).

A fordítások élére, ahogy egyéb műveiben is megtette, A. itt is mottótl illesztett: egy Horatius-idézetet. Ennek fordítása így hangzik:

Eupolisz, Kratinosz és Arisztophanész költők,
És mások is, amely férfiak műve az ó-komédia,
Ha valaki rászolgált, hogy kiábrázolják, mert elvetemült,
Tolvaj, parázna, orvtámadó, vagy máskülönben
Hírhedt volt, nagy szabadsággal bélyegezték meg.
Horat. Serin. (Szatirák) I., 4.

A második kötetben foglalt darabok végleges szövegét Belia György vetette össze az első fogalmazvánnyal. Szíves közreműködéséért itt is köszönetet mondunk.

A FORDÍTÁSOK SORSA

A. Arisztophanész-fordításai eddig a következő kiadásokban jelentek meg:

1. Aristophanes Vigjátékai. Ford. A. Az MTA által gr. Karácsonyi jutalommal kitüntetett fordítás. Első kötet: A Lovagok. — A Felhők. — A Darázsok. — A Béke. Második kötet: Az Acharnaebeliek. — A Madarak. — A Békák. — Lysistrate. Harmadik kötet: A Nők Ünnepe. — A Nőuralom. — Plutos. Buda-Pest 1880. Kiadja az MTA. 8 r.

2. Aristophanes vigjátékai. Ford. A. (Összes Munkái VII—VIII. köt.) Bpest 1885. Ráth Mór.

3. Aristophanes Vigjátékai. Ford. A. Bpest 1900. Franklin-társ. (1—2. köt.)

4. Aristophanes Vigjátékai. Ford. A. (Összes Munkái 7—8. köt.) Bpest 1902. Franklin-társ.

5. A. Műfordításai. Aristophanes Vigjátékai. (Összes Munkái IV. köt.) Bpest é. n. Franklin-társ.

6. A. Összes prózai művei és műfordításai. Bpest 1938. Franklin-társ.

7. Aristophanes összes vigjátékai. Ford. A. Bpest 1943. Franklin-társ.

8. Aristophanes összes vigjátékai. Ford. A. Bpest 1946. Franklin-társ.

9. Aristophanész: Három komédia. (Az Acharnaebeliek, A Béke, Lysistrate) Ford. A. Bevezetéssel ellátta Trencsényi Waldapfel Imre. A. jegyzeteinek felhasználásával jegyzetekkel ellátta Töttössy Csaba. Bpest 1954. Szépir. Kiadó. — Ugyanez: Bratislava 1954. Csehszlovákiai Magyar Kiadó.

10. Aristophanes: Lysistrate. Ford. A. A bevezető tanulmányt írta Devecseri Gábor. Bpest 1953. Officina-könyvtár (51—2.).

11. Aristophanes: Nőuralom. (Lysistrate, A Nők Ünnepe, A Nőuralom.) Ford. A. Gondozta Esti Béla, jegyzetekkel ellátta Falus Róbert. Bpest 1957. Magyar Helikon.

*

A színpadon nem volt hasonló sikerük a fordításoknak. Mindössze *A Felhők*et adta elő a Nemzeti Színház 1912. ápr. 19-én és 20-án. A *Lysistrate* Devecseri Gábor igen erős átdolgozásában került színre 1959. jan. 16-án a Néphadsereg Színházban; voltaképpen csak A. fordításának felhasználásá-

val, dalbetétekkel. Arisztophanész darabjainak felfrissítése azonban még az efféle modernizálások segítségével sem sikerült; a nagy attikai máig idegen a magyar színpadokon.

A Béke-Világtanács felhívására hazánkban is megünnepeltük 1954-ben Arisztophanész születésének 2400 éves fordulóját. Az ELTE békebizottsága 1954. május 14-én rendezett emlékünnepeén Moravcsik Gyula akadémikus tartott Arisztophanészcél előadást, melyben rámutatott a költő munkásságának társadalmi-politikai háttérére. Arisztophanész a demagógia ellensége, a józan attikai parasztság békevágyának képviselője a demagógok imperialista törekvéseivel szemben, egyszersmind — különösen a *Lysistratében* — a szűkkörű partikularizmus fölé emelkedő pánhellén eszmének: az összes görögök testvériségének hirdetője. A *Béke* c. vígjátékában is kiemeli, hogy a békét csak az összes görög dolgozók erőfeszítése hozhatja el. A *Plutosban* pedig Penia (a munkálkodó szegénység) szerepében dicsőíti mind a kézműves, mind a szellemi munkát: mint minden érték termelőjét, s az ember testi-lelki erőinek egyetlen kifejezőjét. Méltán ünnepeljük tehát Arisztophanészt, mint a békés munka eszméjének zseniális képviselőjét. Az ünnepélyen a Görög-Latin Filológiai Intézet tagjai a *Plutosból*, *Madarakból* és *Békeből* egy-egy részletet adtak elő.

AZ ARISZTOPHANÉSZRE S AZ ANTIK KOMÉDIÁRA VONATKOZÓ IRODALOMRÓL

A nagy attikai komédiaíró életéről, koráról és műveiről, valamint az antik vígjátékról könyvtárnyi irodalom keletkezett. Ebből nagyon kevés esik Magyarországra. Ezért szükségesnek látszik, hogy a magyar szakirodalom kiemelkedőbb művei mellett a világirodalom idevágó legfontosabb műveit is felsoroljuk, első tájékoztatásul az érdeklődők számára.

*

Arisztophanészcél, a költőről és műveiről irodalmunkban mai napig a legmélyebb és legfinomabb művészi elemzést Péterfy Jenő „Aristophanes” c. tanulmányában olvashatjuk. (Összegyűjtött Munkái. Bpest 1903. Franklin, 2. köt. és Péterfy Jenő Munkái. Élő Könyvek, Magyar Klasszikusok 37. köt. Bpest Franklin.)

Hornyánszky Gyula: Aristophanes. 1. köt.: 1. A Thesmophoriazusai előadási ideje és értelme. 2. Aristophanes és Platon. Bpest 1897. Hornyánszky.

Hornyánszky Gyula: Az aristophanesi Eiréné keletkezési idejéről. Bpest 1897. Franklin. (Különlenyomat az EPhK-ből.)

Kerényi Károly: Szatíra és satura. EPhK 1933. Dionüszosz isten és a komédia mély összefüggésére nézve fontos.

Kerényi Károly: Gondolatok Dionüszosról. Pécs 1935. Dionüszosznak az egész természetben megnyilatkozó valóságán kívül az álarc jelentőségét is kifejti. Ugyanerre nézve l. még:

Kerényi K.: Mensch und Maske. Zürich 1949. Rhein-Verlag.

Kerényi K.: Die Orphische Kosmogonie. (Pythagoras und Orpheus, III. Aufl. 2. Teil.) Berlin 1950. A Madarak kozmogóniájához fontos.

Kont Ignác: Aristophanes, Bpest 1880. Franklin (Olcsó Könyvtár).

Láng Nándor: A görög művészet története. (Beöthy Zsolt: A művészetek története I. köt.) A görög színházra vonatkozólag alapos és világos felvilágosítást ad.

Trencsényi Waldapfel Imre: Arisztophanész pályakezdése. Bpest 1958. Akadémiai Kiadó.

Trencsényi Waldapfel I.: Terentius vígjátéka Aemilius Paulus temetésén. (A „Vallástörténeti Tanulmányok” c. köt.-ben. Bpest 1959.) Az állarcnak Dionüszossal való összefüggését is fejtegeti.

*

Jaeger, Werner: Paideia. I. Bd. Berlin 1936. (450—478. 1.)

Kiemeli, hogy mily komoly volt Arisztophanész harca a demagógia és a szofista-szellemű nevelés és irodalom ellen.

Lever, Katherine: The art of Greek Comedy. London 1956. A közép-és újkomédiát is behatóan tárgyalja.

Menander. With an english translation by Francis G. Allinson. (Loeb: Classical Library. 1930.)

Murray, Gilbert: Aristophanes. Oxford 1933. Úttörő mű azt illetőleg, hogy Arisztophanész harcát komolyan kell vennünk, s méltányolnunk nagy erkölcsi bátorságát egy élet-halálharc kellős közepén a politikai hatalmasok ellen.

Otto, Walter F.: Dionysos. Frankfurt a/Main. Klostermann 1933. Dionüszoszról a legfontosabb nagy mű.

Reinhardt, Karl: Aristophanes und Athen. (Europäische Revue 1938. 754. skk.) Arisztophanész képzeletvilágát tárja elénk, hangsúlyozva erkölcsi bátorságát.

Rohde, Erwin: Psyche. Leipzig, Kröner. (Taschenausgabe. 141—179. 1.) A dionüszoszi extázisra, a bakkhánsnak istenével való egyesülésére nézve becses.

Taylor, A. E.: Varia Socratica I. Oxford 1911. *A Felhők*re, a Szókratész-Arisztophanész-problémára nézve alapvető mű, főleg a IV. f.: The Phrontisterion.

Tronszkij: Az antik irodalom története. Bpest 1953. A komédiáról a 164—179. lapon. Kiemeli, hogy költőnk a józan attikai földművesnép képviselője.

Wilamowitz—Moellendorff, Ulrich: Einleitung in die griech. Tragödie. Berlin 1921. A komédiával is alaposan foglalkozik az 53—60. lapon.

Wilamowitz—Moellendorff: Aristophanes: Lysistrate. Erklärt von —. Berlin 1927. A görög vígjáték történetéről, színrehozataláról, szelleméről becses tudnivalókat ad, főleg Bevezetésében.

Wolf, Erich: Griechisches Rechtsdenken. III. Bd. Frankfurt a/Main. Klostermann. Az igazságosság eszméjének alapvető szerepét fejti ki Arisztophanész műveiben. — Erre a kevésbé ismert munkára Prohászka Lajos hívta fel figyelmünket.

AZ ANTIK KOMÉDIÁRÓL

Az antik komédia szerkezetéről tájékoztatást adni nem tartozik ugyan a kritikai kiadás feladatai közé, a művek könnyebb megértése végett azonban helyesnek látszik a kérdésre röviden kitérni.

Az ó-komédia szerkezete általában a következő:

1. Prologos. Megismerjük a helyzetet, és a főszereplő vagy főszereplők tervét, a szereplők párbeszéde, néha monológja alapján.

2. Parodos: a Kar bevonuló éneke.

3. Első epeisodion: párbeszédés jelenet. Ez néha összeolvad a parodoszszal.

4. Parabasis. Itt a Kar rövid bevezetés (kommation) után a nézőkhöz fordul, és a karvezető a költő nevében kiemeli ennek érdemeit, ócsárolja vetélytársait, vagy a népet inti, korholja — esetleg egyes politikusokat vagy tipikus alakokat csúfol ki. E részt rövid, puigos-nak nevezett szakasz zárja le.

Ez után az egyik félkar éneke jön (a strophé), valamely istent hívva segítségül. Erre a félkar vezetőjének recitatív epirrhémája következik, melyben ismét a nézőket korholja, nekik jó tanácsokat ad: csupa cspős célzás a kor politikai viszonyaira, alakjaira vagy magánemberekre. Ez után a másik félkar éneke (antistrophé-ja) jön, ismét egy isten segítségül hívása, dicsőítése. Ezt ismét a félkar vezetőjének antepirrhémája, recitatívja zárja be, az epirrhémához hasonló tartalommal, célzásokkal.

5. Ez után következnek az újabb epeisodionok, a tulajdonképpeni dramatikusan párbeszédés jelenetek, amelyeket többnyire egy-egy rövid karéknak választ el egymástól.

Valamelyik epeisodionban foglal helyet az agón: két szembenálló fél (kik néha két ellentétes világnézetet képviselnek) vitája, egymást cáfolgató, csúfondáros érvelése.

Az utolsó jelenet az Exodos (kimenetel). Ebben rendszeren lakoma- és nászjelenet van. Ezt a kivonuló Kar éneke zárja be.

Amint a politikai viszonyok az éles bírálatot, a hatalmasok kicsúfolását lehetetlenné tették, a Kar szerepe mind kisebbé lett. A *Nőuralomban* és *Plutosban* már nincs parabasis, a Kar csupán rövid énekeivel vesz részt a cselekményben.

JEGYZETEK AZ EGYES MŰVEKHEZ

1. A LOVAGOK.

P. Thewrewk bevezetése :

A Lovagok a peloponnesusi háború hetedik évében, Kr. e. 424. febr. havában a Lenaea nevű Dionysos-féle ünnepen kerültek színre. Ez volt Aristophanes első darabja, melyet ő saját neve alatt mutatott be a közönségnek. Már azelőtt három darabot írt volt, melyek közül az elsőt, a Dózsölőket, Kr. e. 427. Philonides, a másodikat, a Babylo尼亚kat, 426. Kallistratos, a harmadikat, az Acharnaiakat, 425. szintén Kallistratos által adatta elő. A Lovagok az akkori vigjáték-versenyben az első díjt nyerték: a másodikat Kratinos Satyrjainak, a harmadikat Aristomenes Fahordozóinak (vagy Panaszainak?) ítélték oda.

Aristophanesnek e vigjátéka tisztán politikai jellegű. Heveseül hevesebb támadás az akkor mindenható demagogus Kleon ellen, ki a népet, költőnk szerint, veszedelembé sodorja, mert önző szótja a háborúnak. Tudjuk bár, hogy Aristophanesnek személyes oka is volt Kleont gyűlölnie, mert sok üldözést szenvedett tőle; de még inkább gyűlölte mint az oligarcha pártnak az embere, mely párt mindenképen békére, azaz Spárta iránti engedékenységre hajlott.

Aristophanesnek egy darabja sem halad oly szigorú terv szerint, oly fokozódó erővel mint épen ez. Nyelve szabatos, verselése nuntaszerű; de nemcsak klasszikus formája, hanem főleg tárgyának költői megalkotása az, mi az olvasót bámulatba ejti.

Az athéni állam háztartásnak van gondolva; gazdája a vén Demos (a nép), kit szolgálai — különösen Kleon — örökös gyámság alatt pórázon tartanak. A Paphlagoniai szerepében Kleonra ismerünk. Az első szolga Demosthenes hadvezért, a másik Nikias hadvezért ábrázolja. Már a régi magyarázók a Hurkásban is valami történeti személyt gyanítottak; de ezt a gyanítást semmi sem támogatja. Aristophanes keserű ironiája szerint a rosszabb csak a még rosszabb bírja megbuktatni, de mert Kleonnál nagyobb gazembert nem ismer, maga alkot egy aljasság ideálját, hogy legyen, a ki a timáron, Kleonon is túltegyen, s a nép megdöbbenve azon vegye észre magát, hogy mennyire sülyedett.

A lovagok alatt nem szabad az athéni polgárok második vagyoni osztályát értenünk, mely a lovagok osztályának nevezetett, hanem az attikai állandó lovasság tagjait. Ezek mint a jómódú előkelő családok fiai politikai pártot képeztek Kleon és az ochlokratia ellen.

Végre megjegyezzük, hogy az 1187–1208. verseket régi adat szerint Eupolis írta. Eupolis dicsekedett is vele, s Kratinos csúfolta Aristophanest, hogy Eupolis-féle verseket szavalt.

*

- K.: Az MTA kéziratárában K 508. I. köteg 61–88. hasáb. (K.) Az Egyetemi Könyvtár kéziratárában H. 96. I. köt. 1–44. I. (T.)
 M.: I. kiad. 5–96. l.

Szv. sorok szerint:

4. *házunkba cseppent*, (K.) A. áthúzta, s fölé írta: *pottyant*
16. „*Hogy mondanád, a mit nekem kell mondanom?* (K.)
Majd javítás által a végleges szöveg.
18. *Euripides-elmésen* (K.) áthúzva, fölé: *píperésen* ez is áthúzva, s fölé: *cifrásan*
20. *egy táncugrást az úrtól.* (K.) Áthúzva, fölé: *táncszökést urunktól.*
23. „*Szokunk*”-nak ezt: (K.) ezt áthúzva.
25. „*szokunk*” és rá: (K.) és rá áthúzva, fölé: *s utána*
33. *Igen hát.* (K.) a *hát* áthúzva.
34. *Áz, hogy megverték az istenek, de nagyon.* (K.) Ezt A. áthúzta, s fölé írta: *Megverték, meg, nagyon, az istenek!*
35. *Jól bizonyítád.* (K.) *bizonyítád* áthúzva, s fölé: *megmutattad. De más baj van itt!* A. áthúzta, s fölé: *De másképp segítsünk!*
38. *Adják jelét nekünk szereplőknek* (K.) nekünk szereplőknek áthúzva, s fölé írva: *hogy a játszó személyek*
39. *Beszédük, és játékuik* (K.) a birtokos személyrag áthúzva, s így javítva: *Beszéde és játéka*
49. *Bőrhulladékkal és egyéb ilyennel* (K.)
51. *Fürödj meg, oh Démosz . . .* (K.)
56. *Lakón-lepényt csináltam* (K.) A. áthúzta s fölé írta a végleges szöveget.
58. *az én lepényemet.* (K.) *lepényemet* áthúzta, s fölé: *habartomat.*
- 61–62. . . . *bőrcsapóval a sok Népszónokot.* (K.) *sok* áthúzva, *Népszónokot* áthúzva, s fölé: *Szónokhadat.*
80. *Épen Chaon iránt van a lika,* (K.) *Chaont* A. áthúzta, s fölé írta *Detág,* — ezt is áthúzta, de nem írt fölé semmit.
81. *Keze Kaparban, és esze Lopisban.* (K.) S jegyzetül hozzátette: *Ezek nem az eredeti helynevek, az eredeti helynevek áthúzva, fölé: görög szók. Az eredeti helynevek hasonló gonosz célzatiúak. Mind a kéziratú változat, mind a végleges szöveg remekül adja vissza a görög szöveg szójátékát.*
83. *Hogyan háljunk meg* (K.) áthúzva, s fölé: *Mi lenne a*
87. *jóféle tiszta bort* (K.) áthúzva, s fölé: *piros jóféle színbort,*
89. *Színbort, no lám!* (K.) *no lám* áthúzva, s fölé: *hogy is ne!*
90. *Hogy adna jó tanácsot* (K.)
92. *Mered gyalázní a bort,* (K.) *mered* áthúzva. Pedig ez hívebb fordítás volt, hiszen a görög szöveg ez: *τολμῆς λαιδογεῖν.*
95. *Dús lesz, pörében nyertes,* (K.)
99. *mire juttai* (K.) *mire* áthúzva, s fölé: *hová?*
100. *Csak jóra.* (K.) *csak* áthúzva, fölé: *Hát*
102. *tervecskét, hogy áll belőlem.* (K.)
106. *Hanyatt a bőrvön* (K.)
107. *Tölts hát nekem színbort, jóvastagon.* (K.) Ez hívebb, mint a végleges szöveg, mert a görög: „*ἄκρατον . . . πολύν.*”

109. *Húzd, húzd meg a pramni bor szellemének!* (K.)
110. *Oh szellem, a Te tancsod, nem enyém!* (K.)
111. *Lopd ki . . .* (K.)
116. *Hogy' horkol s durrogat Paphlagon!* (K.) A. a mondat második felét áthúzással a véglegesre javította.
118. *Szent jóslatit.* (K.) Ez hívebb, mint a végleges: *Jóslásait*, u. i. a görög szöveg ez: „*τόν λεγόν χερσαίου.*”
- 126—127. *Ezt őrzöd oly rég, átkos Paphlagon, Rettegve, a mit jóslottak neked?* (K.)
 Ez jobban megadja az eredeti értelmét, mint a végleges: *remegve a tenjósolatodtól!* — hiszen a „*terád*” vonatkozó jóslatról van szó.
127. *. . remegve jóslatod szavától!* (T.) Áthúzással véglegesre javítva.
135. *Uralkodás, míg nála még csömörebb* (K.) a *még áthúzva.*
138. *A kapzsi, lármás, kykloboros* hangu.* (K.) Ehhez A. jegyzete: * *Hegyi-patak.*
 A végleges: *vizroham szavu* igen kifejező, s fölöslegessé teszi a magyarázatot.
147. *Épen itt jó egy,* (K.) az *-en áthúzva.*
149. *Oh boldog hurkaárus, jer csak, oh jer!* (K.) A *hurkaárus-t -műves-re* javította A., a *jer csak, oh jer-t* áthúzta, s fölé írta: *jöszte csak!*
150. *Galambom, jöszte fel, ki megjelenysz* (K.)
152. *Miért hívsz?* (K.) a *miért áthúzva*, s fölé a végleges változat.
154. *Menj, vedd el a padját, s úgy, a miként van,* (K.) a *padját áthúzva*, s fölé: *asztalát, a miként van áthúzva*, s fölé: *a hogy itt áll,*
155. *Az isten jóslatát jelentsd meg neki;* (K.)
156. *Én meglessem azalatt* (K.) *meglessem áthúzva.*
158. *S mormolj imát* (K.)
161. *Oh, nagy vezére boldog Athénnek!* (K.) Áthúzással a véglegesre javítva.
162. *Mért nem hagyod,* (K.)
163. *minek nevensz ki?* (K.)
164. *Miféle bendőt, ostoba, nézz ide:* (K.) *ostoba áthúzva*, s fölé írva: *kuksi.*
165. *Látod-e ama sok sor népet?* (K.)
169. *börtönbe vettetsz,* (K.)
173. *a sok sziget felé.* (K.) Betoldva: *szép (sziget), felé áthúzva*, és *sziget* után az *-en* rag beszúrva.
174. *No mit? a sok révet?* (K.)
177. *Chalkedon felé.* (K.) S hozzá e jegyzetet írta A.: *Többnyire Karchedonak (Carthago) olvassák, pedig, ha jobb szemét veti Káriára, lehetetlen bal szemét Karthagóra vetnie. Én a Chalcedont tartom helyesnek. Véglegesnek azonban a Karchedon-t fogadta el, s így e jegyzet is elmaradt. (Pontosan követtük A. helyesírását.)*
- 181—182. *Hurkás: Ugyan miképp*
Lehetnék én hurkás létemre oly nagy ember? (K.) *Ugyan miképp áthúzva*, fölé: *Hogyan lehetnék, s a köv. sorban* *Lehetnék én áthúzva*, s utána a végleges szöveg.
183. *azért leszesz nagy* (K.)
185. *Nem méltatom magam főhvtatalra.* (K.)
193. *Az benned a kár, hogy tanultál, ha még rosszul is.* (K.) *tanultál és ha áthúzva*, s így kijön a végleges szöveg.
196. *Hanem oktondihoz,* (K.) *oktondihoz áthúzva*, fölé: *tudatlanhoz*
200. *Am, mikor a horgascsórv* (K.), *áthúzva*, alá
Am, mikor aztán csőrhorgú s, *áthúzva ez is, és alá:*
Amde, ha majd csőrhorgú bősas görbe, görbe áthúzva, helyette: kajla
körömmel — ez is áthúzva, helyette:

- Ámde, midőn kampócsőrével a marcona bőrsas, — csőrével áthúzza, fölé: körmével, ez is áthúzza, s fölé újra: csőrével; marcona áthúzza, fölé: karmona. (K.)*
201. *Tépdeli (K.) áthúzza, s fölé: Megragad*
203. *Hurkaszatócsohnak isten nagy nevet és hirt dd. (K.) Áthúzással a véglegesre javítva.*
207. *S a kampókhörmű mi? (K.) Áthúzza, s helyette: Hát a „karmona” mi?*
208. *Hogy görbe kézzel mindent elrabol (K.) kézzel áthúzza, s fölé: ujsa; elrabol áthúzza, s fölé: elragadsz, ez is áthúzza, s fölé: elragad.*
210. *A higyó hosszú, hosszú a hurka is, (K.) áthúzással a véglegesre javítva.*
213. *Meggyőzi, hogyha (K.) áthúzással helyébe: ha az*
214. *Inyemre szól a jóslat. (K.) Áthúzza, s helyette: A jóslat érdekel.*
215. *Hogyan tudok én népet kormányzani. (K.)*
218. *Tölts vele hurkát, gömböcbe, tégy ugy (K.) áthúzza, fölé írva a végleges szöveg.*
222. *Van a kormányra mindened, (K.) a kormányra áthúzza, s helyette a végleges szöveg.*
227. *... a szegény nép meg — poszog. (K.)*
228. *Van ám ezer jó férfiú, lovas (K.) ezer áthúzza, s a sor végére írva.*
241. *Hogy Chalkis elszakadjon, nincs különben! (K.) De utána írva alternatív megoldásnak: abba jártok.*
243. *... ne hagyá el, (K.) ezt áthúzta A., s fölé írta: ne add fel,*
246. *Hej, Panaitios, ti a jobb szárnyra gyorsan támaszkodjatok (?) (az utolsó szó át van húzva, s nem lehet elolvasni) (K.) a -ra áthúzza, fölé írva: felé, gyorsan áthúzza, s az olvashatatlan szó fölé: vonuljatok!*
247. *... véd magad, (K.) áthúzza, fölé: védekezz,*
249. *Szembe hát, és nyomjad, üldözd, (K.)*
250. *... üssed a ravaszdit, (K.) áthúzza, s fölé: gazembert,*
254. *... üssed és kegyessed, (K.) kegyessed áthúzza, s fölé: szorítsad,*
256. *... el ne szökjék, mert tud minden utakat, (K.) szökjék áthúzza, s fölé: fusson,*
259. *Kiket hizlallak, (K.) Kiket áthúzza, s fölé: Én*
261. *... nyil-se-huzva (K.)*
262. *zaklatván a számadókat, ujjal egyre nyomkodod, (K.)*
263. *Arra nézve (K.) áthúzza; Hogy közöitük mellyik egres, (K.)*
267. *... s leszeded. Ehhez A. jegyzete: Folytatja a gyümölcshasonlatot. (K.) A végleges szövegből kimaradt.*
269. *... mind nékem estek? (K.) ... mind rám rohantok? (T.) Áthúzással véglegesre javítva.*
270. *Mikor indítványt akartam tenni, férfiak, hogy érdemes (K.)*
271. *Feldállítani e városban, hősiségért, szobrotok, (K.) áthúzza, helyette: Feldállítani a városban a ti hősi szobrotok. (K.) Végül áthúzással a 270–71. sor a végleges alakjára javítva.*
273. *... megtréfálna csélcsap (K.) az utolsó szó áthúzza, fölé: dévajul (K.)*
275. *... ha ... félrehajlik (K.) a végleges: kushad,*
278. *... tulordíllak, megfuttallak tégedet (K.) áthúzza, s fölé: mindjárt megszalasztalak, ez is áthúzza, s fölé: a hangommal, s elszaladsz.*
282. *Gályákon pacal-levelessel úzi a csempészetet. (K.) Ez a fordítás épp annyira helytálló, mint a végleges: kolbázkötéllel, a „zómeumata” tulajdonképp: „húsleves”, de tréfásan a „hypozómatá”-ra emlékeztet, ami a hajó köre a hullámok ellen vont h e v e d e r t jelent, tehát kolbázkötél-lel tréfásan fordítható. Bothe mindkét felfogást koncedálja.*
289. *Ha vezér léssz, rágalmazlak! (K.)*

289. ... *Hátadból orját hastlok.* (K.) Áthúzva, s helyette: *Töltelékékké vágom hátad.* De ez is áthúzva, s helyette: *Orját vágok a hátadból.*
293. *Loptam no, s kimondom;* (K.) áthúzva, s fölé: *Én lopok, s bevallom;*
296. ... *nem adsz ... a pacalból ...* (K.) *pacalból* áthúzva, s fölé: *belekből*
297. *Oh te gonosz, oh te csömör* (K.) áthúzva, s helyette: *Oh te gonosz, átkozott utálatos.* De ez is áthúzva, s újra: *Oh te gonosz, óh te csömör*
298. *Bömbööl!* (K.), áthúzva, s fölé: *Százaló!*
300. ... *oh sárkúbicikoló!* (K.) áthúzva, helyette: *sárkeverő, te ki.* Ez is áthúzva, helyette: *sárhabaró, te ki.* Ez is áthúzva, helyette: *pocsolya-felkeverő, s ebből pocsolyafelzavaró!*
300. ... *pocsolya-felbizgató!* (T.) Áthúzással véglegesre javítva.
301. *Mind egész városunk* (K.) a *Mind* áthúzva, s fölé: *Ki.*
303. *Sziklán állva* (K.)
305. *Ha te tákoláshoz nem tudsz,* (K.)
306. *Te, ki hitvány marha bőrért rézsut metszve árulod,* (K.) *ki hitvány* áthúzva, s fölé: *selejtes,* de ez is áthúzva. S a sor végén *árulod* áthúzva, s fölé: *adtad el*
307. *A parasztioknak* (K.)
309. *Hát biz isten, énvelem tett úgy,* (K.) Áthúzva, s fölé: *Hát biz isten, rajtam történt* (K.) a *rajtam történt* áthúzva, s fölé: *velem tette, hogy neveltség tárgya lón.* *lón* áthúzva, helyette: *volt.*
310. ... *cimbordám* (K.), áthúzva, s fölé: *és barátim*
311. *Pergasosba míg elértem, csónakom vala bocskorom.* (K.) *csónakom vala bocskorom* áthúzva, s fölé: *usztam a bocskorba már.*
312. ... *kitüntetted-é, mellyel a szónokok* (K.) *mellyel a szónokok* áthúzva, s fölé: *melybe bíznak csupán*
314. *S melybe biztoban fejed* (K.) *fejed* áthúzva, s helyette: *te, első főnök;* ez is áthúzva, s fölé: *te, mint fő,* (K.)
315. *Megfejed* (K.), áthúzva, s helyette: *Úgy fejed.*
316. ... *nálad ezerszer utálatosabb* (K.) *utálatosabb* áthúzva, s helyette: *is a ki gazabb, ördömemre.*
317. *S ez túltesz* (K.) *túltesz* áthúzva, fölé: *elhallgattat, túltesz rajtad (a szeméből olvasom)* (K.), *olvasom* áthúzva, s fölé: *látom én*
321. ... *kutyát sem ér az illendő műveltség.* (K.) *az illendő műveltség* áthúzva, s fölé: *nevelve lenni gonddal.*
322. ... *halljátok tehát, minő polgár ez a barátunk!* (K.)
323. ... *én is csak oly gazem* (K.) a *gazem* áthúzva, s fölé: *selejtes*
- 325–326. *Hurkás: Poseidon-Istenre!* áthúzva, fölé: *Szentuccse! az első szóért verekszünk meg* (K.) *verekszünk meg* áthúzva, helyette: *verekszem meg*
328. ... *pukkadjon meg itten* (K.) *itten* áthúzva, helyette: *elsőbb.*
329. *Miben veted bizalmad, hogy velem mersz vitázni?* (K.) Áthúzással így javítva: *Miben bízol, hogy én velem csak szembe állni is mersz?*
330. ... *mert tudok beszélni* (K.) áthúzással véglegesre javítva. A. 332. sora után egy verssor a fordításából a K.-ban is, a nyomtatásból is kimaradt. E nem fordított sor a köv.: *ἀλλ' οἷσθ', ὃ μοι πεπονθέναι δοκεῖς; ὄργη τὸ πλήθος.*
Értelme: De tudod-e, szerintem mi esett meg veled? Ami az átlagemberrel.
335. ... *untatva jó barátid* (K.)
- 337–338. ... *e várost Egyes-egyedül lenyelveled, és hallgat minden ember?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
341. ... *megnyagatom aztán veszeitill.* (K.) *aztán* áthúzva.
342. ... *marha-bélből, s a dísznő ...* (K.) *bélből* áthúzva, fölé: *bendőbből*

344. ... és Nikiast lefőzöm. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
347. De bár csukát zabálsz, azért (K.)
348. ... kincses bányám van akkor. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
351. ... kitollak a házból, hogy földet ér az orrod. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
352. ... engem is, ha ezt bántod, megtaszigárod. (K.) Áthúzással a véglegesre javítva.
353. Hurkás: Bevádollak, hogy gyáva vagy. (K.) Áthúzva, s fölé a végleges szöveg.
354. Kleon: a bőrdödet kifeszítetem. (K.) Az állítmány áthúzva, s fölé: le-húzatom. Hurkás: Én tolvajzsáknak a tiéd. (K.)
355. Hurkás: Gulyáshussá szétaprítalak. (K.) Áthúzással a véglegesre javítva.
356. Kleon: Megkoppasztom szemszőrödöt. Áthúzással véglegesre javítva. Hurkás: Kímélszem a zuzdát is! (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
357. ... fölfeszítjük (K.)
363. Rajta, (K.) áthúzva, s fölé: Látd-e.
367. ilyen volt ez, jóllehet (K.) az utolsó szó áthúzva, s fölé a végleges szöveg.
368. Ember látszott lenni, míg a más vetését aratá. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
369. Most bitófán szárogatja (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
370. S el akarja őket adni, (K.)
371. Töletek bizony nem félek, valamig él a nagy Tanács. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
372. S az öreg Nép dlorcája együgyűn gyűléskedik. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
373. Lám, minő szemtelen mind a teste is, lelke is, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
377. ... ajándékos ügy körül (K.) áthúzással véglegesre javítva.
379. Hadd énekelnem . . . A K. és a sajtóhibajegyzék alapján javítva.
381. Jó kedvében maga a Juliszi kenyérkufár öregje (K.) áthúzással véglegesre javítva.
382. ... dalolna és majd rá (K.) és majd áthúzva, és utána a végleges szöveg.
383. A szemtelenségben (K.)
388. A hulladékon, (K.)
393. „Ni gyermekek, látjátok-e, tavasz van?” (K.) Áthúzva, s helyette a végleges szöveg.
395. ... beh fortélyosan kilelted: (K.) beh áthúzva.
396. Mint tengeri besülaszt (? olvashatatlan szó) -evő, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
399. Ugyhogy, midőn látták e tettemet, egy szónok felkiáltta: (K.) áthúzással véglegesre javítva.
400. Lehetetlen, e fattyúból még (áthúzva) hogy népvézér ne váljon. (K.)
401. ... hanem világos, mert bevallod (K.) áthúzással véglegesre javítva.
402. Hogy a rablást (K.), hogy áthúzva, helyette: Ki
409. ... szárazon el nem viszed, hogy annyi (K.) áthúzással véglegesre javítva.
411. ... egy gonosz s árulkodó szél. (K.)
417. ... templomfertőtlenítő volt az apád. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
418. Fel téged én, hogy . . . hajdúja volt (K.) hajdúja áthúzva, fölé: csatlósa
419. ... Búrszindé, Hippias nejél. (K.)
420. Űssed csak (K.)

422. *Csak jól megintsd az embert!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 434. *kalapátiók* (K.), áthúzva, helyébe: *pórélyöztők*
 438. *jó barátodat,* (K.)
 440. *mindjárt* (K.)
 447. *hogy van eszed* (K.) áthúzva, s fölé a végleges.
 448. *Van és tanácsod* (K.) áthúzva, helyébe a végleges.
 451. *Hová berontva, most rágal* (K.) áthúzva, s helyette: *elvádol*
 459. *harcolj, te bohó!* (K.)
 461. *... tépd ki tollait* (K.) áthúzva, fölé: *edd le a tarját,*
 462. *Megedd ám! — vissza a nélkül ne jöjj!* (K.)
 463. *Menj te örömmel, s vajha* (K.) áthúzva.
 466. *Ti pedig . . . oh nézők* (K.) *pedig* áthúzva, fölé: *meg itt ; nézők* áthúzva, helyette: *minden*
 467. *Zenemértékben gyakorolt jóízlésű közönség* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 472. *S mert bátran síkra kiáll a Typhón szörny és pusztító vészvihar ellen.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 473. *Azt mondja,* (K.) áthúzva, helyette: *De mivel tiközületek őt sokan, úgymond, hozzájárva csudálják.* Újra leírva, a véglegesre javítva.
 474. *S vallatják* (K.) áthúzva, helyette *faggatják.*
 475. *... Azt mondja, nem együgyűségből* (K.)
 476. *Halogatta bizony, hanem úgy vélvén, hogy a vigjáték-betanítás* (K.)
 477. *Valamennyi dolog közt legnehezebb, mert bár sokan esnek utána.* (K.)
 478. *Kevesen bírják kegyeit* (K.) áthúzva, helyette: *Ritkának ajándékozza kegyét.* *Ismerte azonkívül a ti*
 479. *Egyévi szeszélyteket is,* (K.)
 Ez az egész (475.—79.) első fogalmazás áthúzva, s helyette leírva a végleges szöveg.
 485. *Nem elégitelt ki utóbb, hanem végül,* a három utolsó szó áthúzva, helyette a végleges szöveg — *mert nem is ifjan* (K.) *nem is* áthúzva, fölé: *soha*
 490. *S nem hallatszott lakomán más dal : „Figetalpu cipős Dóró”-nál.* (K.) Áthúzva, s a véglegesre javítva.
 493. *hurjában* (K.) áthúzva, fölé: *s idegében*
 497. *S nem félrebeszélni* (K.) áthúzva, helyette: *lézengni, hanem ez is* áthúzva, s helyette: *firkálni, — de nézni ragyogón,* áthúzva, fölé: *kenetlen . . szobra közelében — közelében* áthúzva, helyette: *tövéből.*
 501. *.. bukiik olykor, néha megint nem!* (K.) Áthúzva, helyébe a végleges.
 503. *... mielőtt kormányra kerülne* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 506. *... dörén be nem ugrott szószaporítani :* (K.) áthúzással a véglegesre javítva.
 508. *... hogy vágya beteltén* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 509. *Hadd idvozzék vágya beteltén örvendezve, vidáman el a költő* (K.) *örvendezve, vidáman* áthúzva, helyette: *ragyogó arcával,* s végül a véglegesre javítva.
 Az 510. sorral kezdődő karének előtt A. bejegyezte az ütemképletet:

— u u — | u — u | — — | u u — | ū — |
 — u | — u u | — u | — u | — ū |
 u u — | u — u — | — u u | — u | — u |
 — u u | — u — u |
 — — | u u — | u — u — |

- u u | - u - u |
 - - | - u u - | - u u - | - ū |
 - - | - u u - | - u u | - u |
 - u | - u u | - u u | - u | - u u | - u |
 - - | - - | u u - | u - | - - | - u u | - ū

510. *Lovag urunk, Poseidon, ki ércrobajú ménék (K.) áthúzva, helyette: Hősi lovag, Poseidon isten, Te ki kedvel . . .* a három utolsó szó helyébe áthúzással: *kinek a lovak, az egész áthúzva, helyette: Lovag király Poseidon, kinek ércmorajú ménék*
511. *Zaját és nyerítését kedveled (K.) nyerítését áthúzva, helyette: vihogsátl az egész áthúzva, helyette: Dobaja, nyerítése tetszik és*
512. *A kékorru sebes hadi gályák, (K.)*
513. *S ifjak versenye, kik (K.)*
514. *Csillognak (K.), áthúzva, helyette: Büszkélkednek harcszekerükben,*
515. *Majd a fővényre bukandók. (K.)*
516. *Jer elő, e karba, oh te (áthúzva) aranyos (-os áthúzva) szigonyú, (K.)*
519. *Minden istenek közül Athenaenek, mostani harcán légy ma jelen. (K.)* A K.-ban tehát ez az 510–519-ig foglalt Kardal végleges szövege. A végleges a (T.)-ban.
522. *. . . gályákörzött táboron (K.) áthúzva, s helyébe a végleges szöveg.*
525. *. . . mind megannyi (K.)*
526. *. . . buktak volna áthúzással kijavítva: estek volna csatában ök (K.) áthúzással javítva: csalán*
528. *. . . birokra mentek újra. (K.)*
529. *. . . kérdezvén (K.) áthúzva, fölé: sürgetvén*
530. *Most pedig (K.) pedig helyébe írva; bezeg*
531. *. . . Míg mi városunkat és (K.) áthúzva, helyébe: Mi pedig védjük lelkesen. Ez is áthúzva, s fölé a végleges.*
536. *Oh városőre Pallas, oh gondviselője (K.)*
537. *E valamennyi között hadban, hatalomban (K.)*
538. *S költő-hírben kitünő honnak, (K.)*
539. *Jer, jer, hozva magaddal (K.)*
540. *A táborban s ütközelekben (K.)*
541. *Mivelünk közreható, áthúzva, helyette: Nekünk segédkező (K.)*
542. *Nikét, a kardalok barátját. (K.)*
543. *S elleneink földre tiporóját! (K.)*
544. *Jelenj meg azért, mivel e férfiakat (K.)*
545. *Diadalva segíteni mindenkép, ha valaha, most kell. (K.)* Ezt az egészet (536.—545.) áthúzva A., de a végleges szöveget nem írta oda. A végleges a (T.)-ban.
550. *. . . béugrottak (K.) áthúzással: béugrállak*
554. *. . . hé, kesely? (K.)*
558. *. . . sőt lyukából kiszédék; (K.)*
561. *Nincs, se szárazon, se vízzen . . . (K.) áthúzással a véglegesre javítva.*
562. *Oh kedves ember és derek legény, (K.) áthúzva, s fölé a végleges.*
563. *Mily gondot adtál, míg távol valál. (K.), Áthúzva, s fölé a végleges.*
567. *Méltó hát egy szívvel-szájjal mostan ujjongatmunk, (K.) áthúzással a véglegesre javítva.*
568. *. . . felülmuló! (K.) Áthúzással túlszárnyaló-ra javítva.* Az 573–576. sorokat A. két (a, b) változatban írta le. Az a.-t törölte és helyébe írta a b. változatot.

573. a) *Utána mentem innen egyenest, (K.)*
 b) *Utána mentem innen egyenest: (K.)*
574. a) *Ő bent (áthúzza) már, kitörve mennydörgő szavakba (K.)*
 b) *Ő már kitört volt és mennydörgedelmes (K.)*
575. a) *Vádaskodott bent a lovagok ellen (K.) áthúzza, helyette: Szörnyülködött, és szórtá vádjait,*
 b) *Beszédben szórtá szörnyű, áthúzza, fölé: rémes vádjait (K.)*
576. a) *Szirtet dobálván a lovagok ellen. (K.)*
 b) *A lovagokra, szirtekkal dobálva, (K.)*
577. *S azt mondva, hogy mind összeesküvők, (K.) áthúzza, helyette: S beszélve róluk, mint honárulókról. Ez is áthúzza, helyette: S azt mondva róluk, mint már bizonyost,*
578. *Hogy összeesküvők.*
588. *... nagyot f---ék (K.)*
589. *Ezt jó jelnek (K.)*
590. *... eltátva (K.)*
591. *Kidálték: (K.)*
592. *... nektek jelentem azt: (K.)*
593. *Mert a miőt' (K.) Mert a áthúzza, s így a végleges szöveg alakul ki.*
595. *Egyszerre arcuk felderült (K.), felderült áthúzza, fölé: síma lett (K.)*
598. *... vehetnek egy obolért sokat (K.) áthúzza, helyette: obólával sokat, ez is áthúzza, helyette: obolért egész rakást vehetnek, (Így a vehetnek ismételve van, az elsőt A. elfeledte áthúzni.)*
599. *... a fazekasok (K.) áthúzza, fölé: az edényesek*
600. *Minden edényét (K.) edényét áthúzza, fölé: fazékját, ez is áthúzza, s fölé: csanakját*
602. *... jól tudván (K.) a jól áthúzza*
608. *... legyöztek a ganéjjal (K.) a ganéjjal áthúzza, fölé: marhasággal. Az első változat jobban megfelelt a görög szövegnek. (τοῖς βοῦταις)*
610. *Meg Artemisnek (K.)*
611. *A kecskét ölni holnap (K.)*
612. *Ha apró halból (K.) apró áthúzza, fölé: piszka –*
614. *... ijedten gagyogott (K.)*
615. *... a hajdúk és pryánok; (K.) áthúzással a véglegesre javítva.*
616. *... zajongtak a halért; (K.) halért áthúzással halon-ra javítva.*
619. *fégyvernyugvást kérni jött. (K.)*
620. *... felriadtak: (K.)*
621. *Most szólni fégyvernyugvásról, bolond! (K.)*
622. *... olcsó itt a hal: (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
623. *Nem kell a béke, folyjon a háború! (K.) Áthúzással így javítva: Nem kell a fégyvernyugvá; háború kell!*
626. *Kiugrándoztak a rostélyokon. (K.)*
627. *... mind összevevém (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
629. *... kedveshedém vele (K.) vele áthúzza, s véglegesre javítva. De eredetileg így volt: Mind a mi volt, úgy osztogattam el, aztán a mondat 2. felét áthúzza.*
638. *Mi régi jó indulattal bajtársaid leszünk, tudod. (K.)*
641. *... mily düh! (K.) Áthúzza, s fölé a végleges szöveg.*
642. *Ha tönkre nem tesz. (K.) Áthúzza, helyébe a végleges.*
645. *Táncolok is, (K.)*
660. *De balga (K.) balga áthúzza, s helyette a végleges.*
662. *... gondolod (K.) áthúzza, helyette a végleges.*
665. *Abból a mit rágsz, (K.) áthúzza, helyette a végleges.*
666. *Magán (K.) áthúzza, fölé: Saját*

- 667–668. *Zeus uccse, az ügyességemmel azt is kiviszem, hogy a nép sorsa . . .* (K.) áthúzással így: *ügyességgel megleszem, sorsa áthúzva, fölé: ünge*
671. *Menjünk* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
677. *Lerángatjátok* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
678. *Te érted ütnek*, (K.)
679. *Ez, és az ifju lovagok.* (K.) *Te érted ütnek* már az 1. kiad.-ból is kimaradt, holott ott kell lennie, hiszen a görögben ott van: „*διὰ σὲ τῶν-τοῦα.*” Most visszattettük.
680. *Mert rég szerettek, s jóakaród vagyok.* (K.) A mondat 2. fele áthúzva. fölé: *jódat akarom.*
686. *Ki az előkelőket megveti*, (K.) áthúzva, helyette a végleges.
687. *Mécsárulóknak, bélhúrműveseknek* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
690. *Hogy a vezért Pylosban meglepém* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
692. . . *csatangolóé*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
694. . . *mindjárt népgyűlést*, (K.)
697. *csak a Pnyxen ne.* Ehhez A. jegyzete: *mert itt – tömegben – balgán szokott a nép ülni.* E jegyzet a végleges szövegből elmaradt.
698. *Más helyen én* (K.)
700. *Oh jaj nekem* (K.)
702. . . *kőpadra* (K.) de a margóra, mint alternatív megoldás: *sziklára* A 704– 707. sorokat két (a, b) változatban írta le A. 704. a) Végleges. b) *Most kell neked minden köteled s vitorlád felfeszítni*, (K.) s *vitorlád felfeszítni* áthúzva, helyette: *kiergetni*,
705. a) *Hős eltökéltséggel bírnod, s biztos szónylakkal*, (K.)
b) *Hős elszántsággal birni* (K.) *birni* áthúzva, helyette: *bírnod és biztonságos beszéddel*, a két utolsó szó áthúzva, helyette: *öldöklő szavakkal*,
706. a) *Hogy ezt felülmulhasd velők : mert ravasz az ember*, (K.)
b) *Hogy ezt velők legyőzhesd, mert ravasz ám az ember*, (K.)
707. a) *A járhatatlan helyen is talál könnyű kijárót.* (K.) A négy első szó áthúzva, helyette: *Minden vak utcából hamar . . .*
b) *A járhatatlanokból is talál könnyű kijárót*, (K.) áthúzva, helyette: *Nincs oly zsákutca, melyből ez kijárót ne találjon.*
708. . . *és erővel* (K.) áthúzva, helyette: *és tűzzel*
710. Itt A. fordítása eltér a görög szövegtől (*τοῦς δελφίνας μεταωρίζου*) melynek értelme: „emeld fel Ólomdelfineidet, és hajódat hajtsd az ellenség hajója mellé.” Itt ui. nem arról van szó, hogy vaskapcsokkal összefűzzék hajóikat az ellenségével, hogy aztán átugrálva, kézitusát vívjanak, ahogyan A. felfogja, hanem arról, hogy delfin-alakú súlyos ólomdarabokat dobtak az árboc tetejéről az ellenség hajóira, hogy elsüllyesszék őket. Persze az A. fordítása szerinti eljárás is gyakori az ókori tengeri csatákban.
712. . . *én vagyok első érdemeimre* (K.) áthúzva, helyette a végleges.
713. . . *majd olyan érdemes* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
A 714– 716. sor fordítása téves. Itt ui. egy, az ismert „*μὲν—δὲ*” kötőszókkal jelzett alternatíva van a görögben: „Ha ugyan (*el μὲν*) az athéni nép körül én vagyok érdemeimre legelső, *akkor (és nem : ügyhogy)*, *miként ma (ὡςτεν νῦν)* semmittevésért *k a p j a m* a pryta-neumi tartást; ha ellenben (*el δὲ*) gyűlöllek és egyedül érted ki nem állok harcra, a k k o r ne éljek, fűrészeljenek el derékon . . .”
Különben a 714. sor a köv.-kép változott:
Ügyhogy ezért, semmit se levén, a prytaeumban lakomázok. (K.)
S áthúzással a véglegesre javítva.
715. . . *bármí csatára* (K.) áthúzva, fölé: *harcra*

716. *Vesszek el itt (K.) áthúзва, s helyette a végleges szöveg.*
718. ... *tokánnyá áthúзва, s fölé: gulyáshussá; vagy ha szavam még sem hiszed, akkor (K.) áthúзва, s helyette: ha pedig még sem hiszed, imhol*
719. *Gyurjanak össze tojással, ecettel, olajjal erősen (K.) áthúзва, s helyette a végleges szöveg.*
720. *S erszényembe ütött villával (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
722. *Ki, mihelyt bejuték a tanácsodba (K.) áthúзва, fölé: ki tanácsodba mihelyest bejutottam, kincses bányát fedezék fel, ez is áthúзва, s helyette a végleges szöveg.*
723. ... *másnak torkát nyagatva, ijesztve. (K.)*
A végleges változat sokkal jobban megfelel a görög szövegnek, mert benne van: *kunyorálva*, ami a görög „metaitón”-nak felel meg.
727. ... *meggyőztek előbb is (K.) áthúзва, s helyébe a végleges (csak a mennyiben...)*
728. ... *bebizonyítom (K.)*
729. *Ugyanis téged, ki honért a perzsával (K.) áthúзва, helyébe a végleges szöveg.*
735. *Mivel ez tőled igazán nemes. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
737. *Hát te ... (K.)*
748. ... *kitalálva, hogyan (K.) áthúзва, fölé: miképp*
750. ... *lophass magad inkább s kenjenek a városok (K.) áthúzással a véglegesre javítva.*
753. ... *vidékre oszolva (K.) oszolva áthúzással a véglegesre javítva.*
755. ... *fosztád meg (K.) áthúzással a véglegesre javítva.*
756. *Akkor jön elő (K.)*
759. ... *ki ezért (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
764. ... *újat adott fel (K.)*
765. ... *kurta polgársággá teszed immár (K.) polgársággá áthúzással véglegesre javítva.*
767. *Ő ugyan számkivetett lőn: te pedig hizol (áthúзва) duskálsz a közebeden. (K.) Áthúzással véglegesre javítva, de lángost helyett előbb rétest állt a K.-ban; ez áthúзва, s véglegesre javítva.*
770. *Nagyon is (K.) áthúзва, helyette: Máris igen rég óta ólálkodol itt. Áthúzással a véglegesre javítva.*
771. *A leggonoszabb ez, oh, Démika, és a legravaszabb család (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
772. ... *leszakítgatván a számkönyvek (K.) áthúзва, helyette: ez a számkönyvek levelét nyesi és üde hajtsát, de ez is áthúзва, s helyette a végleges szöveg, de előbb: megnyesi, majd áthúzással fölé: tőrdeli a számadalások*
773. *Szopogatja be és felfalogatja (K.), áthúzással véglegesre javítva.*
782. ... *ha rázod és megcsóválod (K.) és megcsóválod áthúзва.*
783. *ne tágiis rajta már, hogy fogásra kaptad (K.), a már áthúзва.*
788. ... *a Pylosból elhozott pajzsok (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
- 790–791. *Nem kellett vón' szándékosan ...*
E pajzsokat úgy szíjjasan ... (K.)
795. *S ezeknek a szomszédjai mind, a bábsütő (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
796. ... *pártján egy követ fű (K.)*
798. *Éjjel titokban (K.) áthúзва, helyette: Ők éjjel tm e pajzsokat ...*
800. *Oh jaj (K.) jaj áthúзва, ... hát van nekik fogantyujuk² fogantyujuk áthúzással fogószíjjuk-ra javítva.*
802. *Oh balgatag (K.)*

803. *Hogy nálam jobb barátira fogsz találni* (K.) áthúzva, helyette: *Hogy bármikor nálam hívebb barátira lelsz, ki ez is áthúzva, s véglegesre javítva.*
806. *... egy kenyéren vagy* (K.) áthúzva, helyette a végleges.
812. *Kit úgy szeretsz* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
813. *már most* (K.) *most* áthúzva.
814. *E kis sarut* (K.) áthúzva, helyette: „*Pénzen vevém ezt a pár lábbelit.*” áthúzással véglegesre javítva.
817. *Nem szörnyűség* (K.) a *ség* áthúzva ... *egy pár* az *egy* áthúzva.
822. *Irgységből nem nyomtad el* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
824. *S egy újasig* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
827. *... okos dolog* (K.) *dolog* áthúzva.
830. *... úgy teszek* (K.) *teszek* áthúzva, fölé: *vagyok*, de áthúzással visszajavítva: *teszek, mint borivó ember szokott, szokott* áthúzva, fölé: *teszen*, de ez is áthúzva, utána a végleges szöveg.
833. *... pusztulj el!* (K.) Áthúzva, fölé: *dögölj meg!*
834. *... a manóba te rossz, fertelmes* (K.) *te* áthúzva.
838. *... szántszándékkal, s azért* (K.) *s azért* áthúzva.
851. *... mivel fájós szemed törölgesd* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
852. *Kendő helyett, oh Démikém, töröld orrod hajamhoz.* (K.) Áthúzva, s helyette: *Oh Démos, itt az én fejem, ...* (utána a végleges).
856. *Ne boldogulj* (K.) áthúzva, s helyette a végleges.
857. *Az is kieszközlöm* (K.) áthúzva, s helyette a végleges.
864. *... és te* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
874. *... a mind még* (K.) a *még* áthúzva.
875. *Egy férfi sem* (K.)
876. *... szeretve szájjal,* (K.)
880. *Még ravaszabb* (K.)
- 885–886. *Nincs? Mi hát?* (K.)
887. sor mellé a margóra ceruzával: (a „*Csüllömadr*”-hoz): *gödény? (a torkosságért)* (T.)
892. *Mig jósigéim meg nem hallgatod.* (K.)
895. *Egész a myrtuszágig fölmeredsz.* (K.)
E hely fordítása jól illusztrálja, hogy A. a kényes helyek fordításánál, ha nem is törekedett biológiai hűsége — mint pl. a francia prózai fordítás —, a lényegét találóbban adja vissza. S láthatni itt A. gondosságát, mellyel nemcsak Bothe jegyzeteit, hanem a Pape-szótárt is figyelembe vette, tehát mindenképp a görög szöveg alapos átértésére törekedett, s aztán a lényegét szemléletesen adta vissza. Ugyanis Pape szótára adja a „*ψαλός*”-nak a köv., találó értelmezését: „*einer, dessen Ruthe sich aufgerichtet ... hat*”. — ezt fogadta el A.: *... a myrtuszágig fölmeredsz.*” (*ψαλὸν γενέσθαι δεῖ σε μέχρι τοῦ μωροῦτον.*)
- 896–897. *mind e földnek*
Te léssz rózsával koszorúzott ura. (K.)
Ez a variáns annyiban hívebb a véglegesnél, hogy benne van, miként a görögben, (*ἀνάσσης*) hogy az *egész* föld ura lesz.
898. *Az envéim meg, hogy tarka bíborodban* (K.) *tarka bíborodban* áthúzással véglegesre javítva.
899. *Koszorús fejjel* (K.)
900. *Üldözni Smikythést, meg az urát.* (K.) Ez közelebb maradt a görög szöveghez (kai kyrión).
901. *... hogy meghallja ez.* (K.)

902. *Jó, elhozom.* (K.) Démos: *Eredj te is, hozd te is.* (K.) Az első te is áthúzva.
903. Hurkás: *Megyek semmi sem tilt.* (οὐδὲν κωλύει) (K.) Ez hívebb, mint a végleges.
909. ... két hasznos szerszám. (K.) Ehhez A. eredeti jegyzete a köv. volt: *Nem mintha ezeket ő találta volna fel, hanem ő maga volt „minden lébe kanál”, mindenben „közköpű”.* A végleges jegyzet jóval rövidebb.
910. ... bdmúlom ezenkívül (K.)
919. *Pedig van egy szekrénnel még, bizisten.* (K.) Áthúzva, helyette a végleges a köv. különbséggel: ... *a ládám tele.*
927. ... *tinhal is,* (K.) is áthúzva.
928. ... *a csalárdúl mérő* ... (K.) átlúzva, helyette a végleges.
929. ... *Beléd az öklöm!* (K.) S hozzá A. köv. jegyzete: *Ennél még cigányosabbat mond neki.* E jegyzetet a véglegesből elhagyta, pedig ez az utalás is mutatja finomító, de a lényegét adó eljárását. (Az eredeti fordítása: „Vesszőmet kapja be ez!”)
931. *Meg rólam azt is,* (K.)
932. ... *fellegekben járó* ... (K.) járó áthúzással véglegesre javítva.
937. ... *előtted üvölt,* (K.) *előtted* áthúzva. A. észrevette, hogy a görög „pro sethen” értelme itt: „érted”.
939. *Mínhogy irgységből a sok szajkó (csóka?) lezajongja őtet.* (K.) Áthúzva, helyette a végleges a köv. különbséggel: ... *szajkó ... szüntelen, áthúzva, helyette: untalan, ez is áthúzva, helyette: csúfosan ...* E sokat kerestett szónak megfelelője nincs meg a görögben, a vers kedvéért tette be A.
941. ... *szajkóval, ebbel?* (K.)
942. *Az eb én vagyok,* (K.)
943. ... *védj engem, kutyát.* (K.)
944. *Nem úgy van a jóslat, de im ez eb* (K.)
946. ... *az igazi jóslat.* (K.)
947. ... — *előbb csak hadd veszek fel egy követ* (K.) többszöri átjavítással, — miközben a sor vége így is alakult: *veszek kezembe,* — a végleges szöveg.
951. *Ételedet hogy felhabsolja, ha ...* (K.)
952. ... *a konyhába bejár* (K.)
953. ... *tdlaidat ... pusztára kinyalja* (K.) *pusztára* áthúzva, s véglegesre javítva.
955. *Oh jámbor,* (K.)
958. ... *örizd meg ez oroszlánt* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
960. *Hát ezt tudod, mi?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
962. *Mert annyi mint oroszlány* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
963. ... *oroszlány,* (K.)
968. ... *kötöztesd ölyhukú bitóhoz* (K.)
969. *Úgy vélem, e jóslat beteljesül.* (K.)
975. *Terhet emelni bír* (áthúzva) az asszonyi állat is elbir, miután a férfi feladja, (K.) áthúzva, s helyette a következő: *Terhet emelni bír asszony nép is, mit a férfi reá rak,* áthúzással véglegesre javítva. — Érdekes megfigyelni, hogy az első fordítás szó szerinti, — s ebből alakult ki a hű, és kifejezőbb fordítás. (ἀναθελῆ: felteszi, feladja.)
976. *Havcra pedig nem ...* (K.) A sor második felének fordítása: *ha menne, alul odamenne.* — szellemes szójátékkal, finoman és teljesen híven adja vissza a görög szöveg nyersebb szójátékát. A. valóban kongeniális fordítója Arisztophanésznek, s a maximumig elmegy, hogy szá-

munkra élvezetessé tegye a néha túlnyers eredetit. (χέσαστο... , εὶ μαχέσαστο : „sz. . na, ha harcolna”)

A 977. sor jegyzete a T.-ban először így hangzott: *Ezt az i g a z i régi jóslatból idézi, mikor a pylosi esemény előtt megkérdezték az oraculumot.* Áthúzással véglegesre javítva.

990. ... *kér mindenfélé* (K.)

992. *S' hogy kutyaróka ... ?* Hurkás: *Hogyan ?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.

996. ... *a szállóti eszik.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.

997. Démos: *Legyen;* (K.) áthúzással véglegesre javítva.

999. ... *három nap alatt* (K.) a végleges: *három napra mindig* felel meg a görög szöveg értelmének, ahogyan Bothe is értelmezi. (ἤμεσων τριῶν : „három napra való”)

1011. ... *egy olaj tölcscérel* ... (K.) *egy olaj* áthúzva, s így kialakul a végleges szöveg.

1013. ... *a szent bagoly ott űlt* (K.) áthúzással véglegesre javítva.

1028. ... *több jót teszen* ... (K.)

Az 1031–1033. sorokban foglalt karének ütemképletét a következőképpen írta fel A.:

— — υ υ | — υ — | — — υ υ | — υ — | — — υ υ | — υ — | υ — υ υ | — —
— — υ υ | — υ — | — — υ υ | — υ — | — — υ υ | — υ — | — — υ υ | — υ —
υ — υ υ | — υ — | υ — υ υ | — υ

1038. *Ha mint rabot, áldozat végett* (K.) áthúzva, helyette: *Ha áldozatul fogod hízdóba, miként rabot, a Pnyxen*, ez is áthúzva, s jön a végleges szöveg, a köv. eltéréssel: *Ha hízlalod ... fogytán van a húsođ, húsođ áthúzva, s helyébe a végleges.* — A végleges szöveg hívebben értelmezi a görögöt: „közös áldozatbarmúl”, ez felel meg a „démiosious”-nak. (Mint hogy rendesen halálraítélt rabot áldoztak fel „bűnbakul” a közösség megtisztítására, ezért fordította A. először „rab”-nak.) Az „opson” mindenféle főzött vagy sült étel, így gyakran hús is. — A fordításának minden változata indokolt, megalapozott, de végül a legtalálóbbat kereste meg.

1049. *Haragszom régmíóta óta óta.* (K.)

1051. *Nyisá hát* (K.) *hát* áthúzással véglegesre javítva.

1057. ... *én hozék előszövebb!* (K.)

1059. *Pylosi lisztlángból sütvé.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva, mely jobban megfelel a görög szövegnek.

1060. *Én meg merítő* ... (K.)

1064. *Habarta Pallas* (K.)

1066. *Főlötted tart, im* (K.)

1067. *Hát azt hiszed, hagynók itt lakni meg,* (K.) a mondat második fele áthúzva, helyette: *hogy meglaknék miközliünk*, ez is áthúzva, helyette: *lakhathná városunkat*, ez is áthúzva, s véglegesre javítva, mely kevésbé ragaszkodik a szó szerinti hűséghez, de kifejezőbb.

1070. ... *e lébefőttet* (K.) áthúzással véglegesre javítva.

1073–1074. *Egyél, azt mondja a Gorgontaréjas,*

Eme szeleiből, úgy kapsz jó szelet! (K.)

Áthúzással véglegesre javítva. A véglegesben foglalt szójáték hívebb, mert a görögben hajók hajtásáról van szó. (ἐλατήρος — τὰς ναῦς ἐλαίνωμεν)

1088. *Amott* (K.) áthúzva, helyette: *Azok*

1100. ... *magadnak s hasádnak* (K.)
 1101. ... *a bizonyosság, hogy okosnak* (K.)
 1102. *Lássék ítéletem ...* (K.)
 1112. ... *ekkorlát csípett* (K.)
 1113. ... *így gazdálkodott* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1114. *Adott belőle, a mit beszédett* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1116. ... *csaltál-loptál* (K.)
 1122. ... *győzhet engem meg* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1124. *Mindjárt kikérdelek próbára,* (K.)
 1135. *Hurkás: B. . . om.* (K.) áthúzva és helyette: *közösködöm*, ez is áthúzva és a véglegesre javítva. (*kefélek.*)
 1138. *Felelj még erre:* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1143. *Isten veled koszorúm* (K.) *koszorúm* áthúzva.
 1156. *Derekabb embert e szájtáti városban* (K.) áthúzással véglegesre javítva. Az 1157—1166. sorokban foglalt karének ütemképét a következőképpen írta fel A.:

1. $u - uu | - uu | - u$
2. $- uu | - uu | - u$
3. $- uu | - - uu | - uu | - u$
4. $- u | - u | - u | -$
5. $- uu | - uu | - uu | -$
6. $u - u - | u - u - |$
7. $- u | - u | - uu | - uu$
8. $- - uu | - uu | - u$
9. $- - uu | - uu | -$
10. $- - uu | uuuu - | u - u$

1159. ... *gyors lovak* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1167. ... *éppen nem gáncsolható,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1168. *Sőt becstület jó embernek,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1174. ... *a gazember,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1175. *S nem csupán rossz,* (K.) a *rossz* áthúzva s utána a végleges.
 1176. ... *ehhez újat* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1178. ... *a kifeccsent levelet,* (K.) áthúzással véglegesre javítva. E sorokból is látni, hogy A. a rít dolgokat is híven lefordítja.
 1179. ... *lőtykölőde odabenn,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1180. *És Polymésthust danolván* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1183—1184. *Óh mily gyakor éjjeli gond közt hanyatom és tündődöm.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1190. ... *térden imádvá* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1191. ... *arca borulva:* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1194. ... *az öregebbek közül:* (K.)
 1196. *Chalkedomba,* e szóhoz A. a kéziratban e jegyzetet fűzte: *hogy ott rendkívüli hadi adót zsaroljon ki. A nyomtatásból e jegyzetet kihagyta.*
 1198. *Rámordultak:* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1200. *Vészhá:ító isten* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1201. *Bárha itt vénül* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1208. *A dereglyén* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1209—1210. *Csend legyen, a száz lakaton, és meg kell szünni a pörlekedéstől, Zárva legyen minden törvényház, melyeknek örül ez a város,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.

1211. *S örvendetes új esetekre való paeant harsogjon a színhör!* (K.) A sor első fele így javítva: *S üdvözleni az új boldog időt . . .*
1212. *. . . bajtárs-szigetünk segedelme!* (K.) Ez a helyes fordítás; a görög szövegben ugyanis *ἐπιουρα* van. A nyomtatott szövegbe valószínűleg sajtóhiba folytán került „segedelme” helyett „fejedelme”. Szövegünkben visszaállítottuk.
1213. *mire áldozunk a küszöbnél?* (K.) A helyes ez volna: az utcákon, mert a görög szövegben ez van: *. . . κισώμεν ἀγυιάς*; („töltsük meg áldozati illattal az utcákat”)
1214. *. . . újra kifőztem, csúnyából szépre szapúltam.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1215. *. . . te . . . új furfangosság kilelője?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1216. *. . . lakja jelenleg.* (K.)
1218. *. . . Aristidesszel egykor,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1219. *. . . már nyitlik is a kapu* (K.)
1238. *. . . tovább állt.* (K.)
1246. *. . . messze hagyta a hajókat.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1248. *Szógyellem én . . . vétkemet.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1251. *Ha egy csélcsap szónok kidáltana:* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1259. *. . . nagy hajón eveznek,* (K.)
1260. *Hazajövet megadnám bérőket.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1261. *. . . farocskát megvizasztalsz.* (K.)
1266. *. . . a pelyhesszájú nem beszél* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1270. *„Phaiax a lángész!”* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1271. *. . . és célnak futékony* (K.) áthúzza, helyette: *céliránycékony*, ez is áthúzza, helyette: *a célnak futékony*.
1273. *. . . haitaitékony* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1275. *. . . én majd mindet leszoktatom* (K.) a *majd* áthúzza.
1276. *. . . és vadászni hajtom.* (K.)
- 1277–1279. *Ennek fejébe vedd e tábori széket* (K.), áthúzza s helyette: *vedd e szerint most*, ez is áthúzza s helyette: *fogadd tehát most e tábori széket*
Meg ezt a kan fiút is, ki azt vigye, ki azt áthúzza, helyette: hogy,
Ha tetszik, ebből is széket csinálhatsz. (K.)
1282. *. . . jertek hamar, leányok!* (K.)
1284. *Az istenért!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1286. *Nem eldugá bent, hogy rájok ne lelj?* (K.)
1291. *Árúlja ő a hurkát* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1292. *. . . vegyítve* (K.)
1296. *. . . civódni* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1298. *Hol épen* (K.) az *épen* áthúzza.

2. A FELHŐK.

P. Thewrewk bevezetése :

A Felhők Kr. e. 423. március havában a nagy Dionysiákon kerültek színre: amint Aristophanes maga mondja (I. az 504. s köv. verseket), nem volt sikerük. A Dionysos-ünnep örömei közt a vígjátékverseny különösen kivált. Három díj volt kifizetve. Aki az első díjat nyerte, az volt a győztes; aki a harmadikat, az szégyent vallott. Amikor a Felhők pályáztak, az első díjat Kratinos *Csutorájának*, a másodikat Ameipsias *Konnosának*, a harmadikat Aristophanesnek ítélték oda. E bukás okát nem tudjuk. Aristophanes épen ezt a darabot tartotta legjobb művének: később változtatott rajta s új előadásra

készítette elő; de ezek a „második” *Felhők*, úgy látszik, nem kerültek színre. A fennmaradt szöveg a darabot változtatott alakjában mutatja.

Aristophanes költői természete az ellenkedés. Ellenzi a háborút, amíg béke nincs, ellenzi a költészetet, mely jelenleg tetszést arat, ellenzi a nyilvános élet módját, amely most divik stb. Mint az akkori vígjáték lényeges motívuma, mindenütt túlzás, torzítás, ráfogás. De sehol sem tűnik ez annyira föl, mint a *Felhők*-ben, amely vígjáték abból a férfiből úz csúfot, aki Görögország legtisztéletre-méltóbb, legnemesebb bölcse volt.

Aristophanesnek egyik darabjával sem foglalkoztak annyit a tudósok, mint ezzel: egyik sem annyira lires vagy hirhedt, mint ez. Ami költői értékét illeti, azt jóformán minden kritikus nagyra tartja, sőt rendszerint Aristophanes legremekebb művének tekintik: némelyek azért, mert többször olvasták, mint Aristophanes egyéb darabjait s ennél fogva jobban ismerik; mások azért, mert Sokrates a darab főszemélye, vagy mert Aristophanes maga is legjobb művének vallja.

De Aristophanest nemcsak remek költőnek, hanem még inkább nagy hazafinak, a politikai okosság emberének, minden szép és jó védőjének, minden rosszság és elfajultság kérlelhetetlen ellenségének szeretik tekinteni. Hogy van, hogy ez az Aristophanes megtámadja Sokratest, és pedig oly hevesen, amint csak tőle telik? Hibázassuk-e Sokrates kedvéért a költő jellemét? Pártoljuk-e a költőt a nagy bölcs ellenében?

E zavaron különféleképp igyekeztek segíteni. Némelyek Aristophanest ítelték el: hogy „gonosz rágalmazó” — „hogy azért gyűlölte Sokratest, mert az Euripides tisztelője volt”. Mások Sokrates fölött törték pálcát: „hogy forradalmi ember volt s megérdemelte a halált” — vagy „hogy akkoriban még a sophistikában leledzett”. Voltak olyanok is, akik a közéletet választották, s azt mondták, hogy nem Sokrates van érte, ő csak a faj képviselője — hogy Aristophanes még nem ismerte jól, s összetévesztette a sophistákkal, — hogy nem Sokrates a darab főszemélye, hanem Strepsiades, — ha Aristophanes a bölcsészetet nevetségessé akarta tenni, azt csak a legnagyobb mester csúffá tételével tehetette stb.

Nem bocsátkozunk e különböző vélemények bírálgatásába. Csak annyit mondunk, hogy azoknak semmi esetre nincs igazuk, akik Aristophanesben mindent szépítgetni törekcsenek.

P. Thewrewk a fejtegetéseihöz azt kell hozzáfűznünk, hogy Aristophanésznek Szókratészről vázolt képe, ha túlzott is, nem alaptalan. A E. Taylor mutatott erre rá *Varia Socratica* c. művében (Oxford 1911.). Eszerint Szókratész fiatalabb éveiben — a platóni dialógusok és Xenophón tanúsága szerint — sokat foglalkozott a görög természetbölcséldk — főleg Anaxagoras, Archelaosz, az apollóniai Diogenész — tanításaival, s kora felsőbb matematikájában is jártas volt. Kérdezgetve cáfoló módszerében pedig, mellyel az emberekben megingatta eddig naivul, ösztönösen vallott nézeteiket, volt a szofistákkal közös vonás. Szókratész azonban nem állott meg a kételkedésnél, hanem éppen a kritikai, logikus gondolkodás segítségével arra akarta az embereket ráeszméltetni, hogy *van* igazság, és a társadalom nem állhat fenn egyetemesen érvényes erkölcsi törvények nélkül. A távolabb álló azonban csak azt látta, hogy Szókratész megingatja az istenekbe és erkölcsi törvényekbe vetett ősi, naiv hitet. A *Felhők* 139.

sorának (Kivervén a talált eszmét fejünkéből) görög szövege voltaképp ezt jelenti: előidézted egy megtalált gondolat *elvetélését* — világos célzás Szókratész „bába-művészetére”. Ő nem kész tanítást adott, hanem kérdéseivel segített napvilágra születni a vajúdó gondolatot. Erre mutat a *Felhők* 708—710. sora is: Strepsiadesnek magának kellene „eszmét találnia”.

A 178—180. sorban Szókratész hamuba körzövel ábrát készül rajzolni: ez világosan a *Menon* c. platóni dialógusra emlékeztet, ahol Szókratész nyilván egy homokba rajzolt ábrán eszmélteti rá a tanulatlan rabszolgát arra, hogyan kell a négyzetet megkettőzni. Éppígy a tréfás probléma (*Felhők* 147—154.): „Hány lábat ugrik a bolha, magát?” sem légből kapott, hiszen Xenophón *Symposionja* (VI. 8.) szerint éppen e tipikus tréfás kérdéssel ugrották Szókratészt, — mert nyilván geometriai, matematikai problémákkal is foglalkozott. Arisztophanész tehát torzít ugyan, de nem rossz-hiszemű.

K.: Az MTA kéziratárában K. 508. I. köteg 1—33. hasáb. (K.): Az Egyetemi Könyvtár kéziratárában H. 96. I. köt. 45—96. I. (T.)

M.: I. kiad. 101—198. l.

Szv. sorok szerint :

2. ... *be hosszú, tenger éj!* (K.)
  3. *Be véghetellen! nem virrad soha?* (K.)
  5. *S a szolgál horkol mind: nem ám előbb!* (K.)
  7. *Ha már cselédünk* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
  10. *Begöngyölözve* (K.)
  - 16—18. *En meg, ha a hold a húszas napok
Felé közelget, végem van legott,
Mert a kamat jó.* (K.)
  - 19—20. *Hozd könyvemet, hadd lám, kinek, mi az
Adósság s mennyi az összes kamat.* (K.)
  - 21—22. ... *Lássuk:
Tizenkét mina Pásiadának.* (K.)
  - 22-höz jegyzet (*Tizenkét mina*) 275 régi porosz tallér : 183. 34 p. forint.
(T.)
  24. a) *Mikor vettem fel, — a szürkére.* (K.)
b) *Mikor vettem fel? — a szürkére. Bár* (K.)
c) ... *A szürkére. Bár* (T.) áthúzással véglegesre javítva.
  25. a) *Ki kellett volna szűrni a szemem!* (K.) Áthúzva,
b) *Inkább kiszúrták volna a szemem.* (K.) Áthúzva,
c) *Kiszúrtam volna inkább a szemem!* (K.)
d) *Inkább szemem szurkáltam volna ki.* (T.) áthúzással véglegesre javítva.
- A kéziratban levő eme szójáték szellemes, de még hívebb a végleges szöveg: a *Koppa lóra: Bár a szemem koppantam vala ki!* Ugyanis a görögben *κοπιαλας* a ló neve.
26. ... *én élém ne hajts!* (K.)
  28. ... *lovasdit álmodik.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
  29. ... *De hisz* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
  33. *Szekérke ára s a kerekéé.* (K.)
  40. *Hagyj még alunni jámbor, egy kicsit!* (K.)
  41. *No hát* (K.)
  52. ... *és együtt háltam* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
  53. *Seprő, füge, gyapjú, vagyonszagú,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.

64. *Kezdünk* (K.)
67. ... *én a gazdálkodást*: (K.) áthúzással véglegesre javítva.
71. *Ezt a fiút* (K.) áthúzással így javítva: *Az asszony e fiút*
72. *Ha majd te nagy léssz* (K.)
75. *Juhbőr subában* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
- 78–79. ... *egy*
Útat találtam, egy fölségeset, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
82. ... *költéném fel legszebben*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
95. ... *de hát* (K.) áthúzva és véglegesre javítva.
96. *Bölcs szellemeknek* (K.), a nek áthúzva.
103. ... *a színe, s legjava*. (K.)
125. ... *pokolba hajtalak!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
- 126–127. *Nem tűri nagy Megakles, hogy lovaitan*
Legyek. De rád se hajtok, távozom. (K.)
A végleges fordítás: *nagybátyám Megakles jobb, mert a görög szövegben ott van: θεῖος, ami itt nagybátyát jelent.*
149. ... *fejére felszökött.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
151. *Viaszt olvasztva* (K.) áthúzva.
162. *Üres, azt mondd, a szúnyog bele* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
168. *Mily könnyű annak pőrt megnyerni* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
179. *Nyársnak horog* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
180. ... *így a tornatérről* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
Az első fordítás hívebb volt, mert a görög szövegben ez van: *ἐκ τῆς παλαίστρας*
184. *S mulasd meg nekem* (K.)
185. *Nagyon tudóshatnám* (K.) áthúzással így javítva:
Mert okhatnám igen. Csak nyiss kaput hamar. A hamar áthúzva.
189. *Spártaiakhoz.* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
192. *Hej szépeket, hej nagyokat tudok!* (K.)
193. ... *mit csinálnak e mélyen legörnyedők?* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
195. *S mért néz az égbe mind az alfelők?* (K.)
200. *De nem szabad nekik* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
204. *Földet felmérni.* (K.)
207. *Ez látod, a föld* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
209. *Se látom ülni a bírákat:* (K.)
214. ... *mi voltunk a nyújtóztatók* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
215. *De Spárta...* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
218. *Strepsiades: Menj hát pokolba!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
220. *Strepsiades: Óh Sokrates!* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
221. ... *kiáltis nevemben* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
223. *Óh Sokrates! Óh Sokrateském!* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
231. *Eszem hasonlós légbe nem vegyül.* (K.)
237. ... *jer ide,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
244. *Hanem beszédd egyi* (K.), áthúzással véglegesre javítva.
248. ... *köztünk nem jár az isten* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
249. *Strepsiades: Mire esküsztek hát?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
255. ... *e szent gubára.* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
A végleges fordítás: *nyúgágyra* jobb, mert a görög *σκιμπος* ezt jelenti.
262. *Tehát ne félj.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
263. ... *ftnom lehetek* (K.)
A végleges fordítás: *lisztláng* hívebben kifejezi a görög *παιπάλη* értelmét.

266. *Ragyogó Aether, s komoly istennék,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
267. *Keljetek, urnőim, idéz a bölcs, jertek, kerekedjetek, asszonyaim!* (K.) áthúzással így javítva:
Oh jertek elő, én asszonyaim, a bölcs hittára leszállván; az utolsó szó áthúzva és lebegvén-re javítva, ez az egész is áthúzva és a véglegesre javítva.
268. . . . *nehogy átalgó ázzam.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
269. . . . *csupaszon eljőve* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
270. *Jöjtek immár . . .* (K.)
271. . . . *szent tetején és csucsain állók* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
274. *Vagy bár Maeotis* (K.) a bár áthúzva.
276. *Mindig uszó Felhők,* (K.) áthúzva s helyette a köv.:
Im, mi örök Felhők, — ez is áthúzva és így javítva:
Fel, fel, örök Felhők,
277. . . . *lebegő természettel* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
278. *Messze-morajló . . .* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
279. *Lombfürt tetejű, magas ormairól* (K.) először így javítva:
Lombfürttel fedezett ormairól, — a fedezett áthúzva és véglegesre javítva.
 A. itt téved, a görög szöveg fordítása a köv.: Tompamorajú Oceanos atyánktól a magas hegyek lombfürttel koszorúzott ormaira. (παρθός ἀπ' Ὠκεανοῦ βαρυάχεος ὀρητῶν ὄρεων κορυφάς ἐστ. . .)
281. . . . *szent föld téreit* (K.)
282. . . . *folyamok zöngzeit* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
283. *És az üvöltő . . .* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
284. . . . *örök-sugarú szeme* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
289. *Im meghallátok idéző szavamat, nagy, imádatos isteni Felhők!* (K.)
Az im helyett áthúzással gyorsan van írva, de ez is áthúzva, nagy, imádatos helyébe áthúzással ti magasztos került, végül így alakult a kézirati szöveg: Meghallgattátok idézésemet, kegyelmes, — áthúzással kegyes-re javítva, — isteni Felhők!
290. *Hallád-e az égi dörejt iszonyú hangon bömbölni szavukra?* (K.) Áthúzással így javítva: *Hallád-e az égi dörejt iszonyún bömbölni szavukra?* (K.)
291. . . . *imádatosak, magam is kezdek már visszadörögni* (K.)
292. . . . *a mint szepegek, s megijedtem azoktól* (K.)
293. *És már, ha szabad, vagy nem szabad, itt kell most mindjárt lerakodnom* (K.) áthúzással így javítva: *ha szabad, ha nem — ez is áthúzva, és így javítva: Hogy már, ha szabad, vagy bár ha tilos, mindjárt ide is rakodom most.*
295. . . . *ájtatosan légy vesztég, mert* (K.) áthúzással így javítva: . . . a nyelvedre vigyázz, mert im ez az isteni raj dalol ismét.
- 296—299. sorok első fogalmazása ez volt:
Záporadó szüzek,
Ime jövünk Pallas termékeny földre, látni Kekrops
Férfi-lakott, kedves mezeit, hol a
Szent titok őrzetik. (K.) Ez áthúzva, s az új fogalmazásban a következő változatok vannak:
298. *Férfi-növesztő, kellemes rónáit* (K.) áthúzással így javítva: *Férfi-lakozta, szerelmes, áthúzva, helyette: kies mezeit*
299. *Látni, hol a szent titkokat és* (K.) ez áthúzva és helyette: *Hol mély titkok imádata van, s Eleusis, áthúzva, helyette: a Földanya ünnepein*
301. *Égbeli istenek* (K.) áthúzva, helyette: *Égi lakóknak dús fogadalmak, ez is áthúzva, helyette a végleges szöveg.*

306. ... a *Bacchusi versenyek* (K.), versenyek áthúзва, helyette: *héljnapok*, ez is áthúзва s véglegesre javítva.
310. ... *án bizony valamely hősnők* (K.) a bizony áthúзва.
317. *Ugyhogy, ha szabadna, vágyódnám őket* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
320. *És sűrű bokrok közt* (K.) áthúzással így javítva:
És bokrok közt rézsutosan kanyarogva, a *rézsutosan* áthúзва.
320. *Strepsiadés: Hogyan esik ? én csak alig hogy* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
324. ... *istenmőknek nem gondoltad* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
325. ... *füstnek gondoltam örökké*. (K.)
326. ... *hogy ezek táplálnak* (K.)
329. ... *dalaikban hirdetik egyre* (K.) áthúzással így javítva: *zengik örökké*, de az *örökké* is áthúзва és helyette: *erősen*
330. ... *sebrohanó had* (K.) áthúзва, helyette: *hadrohandsa*,
331. : *zivatar lángkeblű dagálya* (K.) áthúзва, helyette a végleges.
334. ... *sok drága madárhúst*. (K.) A *drága* áthúzással így javítva: *ritka*
- 344—345. ... *kapja*, bozontos
Centaurrá lesz (K.) áthúzással véglegesre javítva.
347. *Annak vévén fel az erkölcsét*, (K.) áthúzással így javítva:
Annak az erkölcsét példázván, az utolsó szó áthúzással véglegesre javítva. A sor vége a kéziratban így van: *farhassá változik azonnal*.
354. ... *miért hivtál, mi bajod van ?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
356. ... *téged pedig azért*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
358. *Szigorogsz, s mi rednk* (K.) s *mi rednk* áthúзва s helyette: *sanyarogsz*. A sor utolsó szava a kéziratban világosan: *öböngesz*. A nyomtatásban *öböngesz* van, ami nyilván sajtóhiba, s P. Thewrewk mégis felvette a Glosszáriumba!
359. *e hang mi dicső, mily szent* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
363. *mert erre felelj* (K.), *erre felelj* áthúзва s helyette: *ezt bizonyítsd*.
371. ... s *önterhük alatt legörögni* (K.) áthúзва, helyette *önterhüktől*, ez is áthúзва, helyette: *a lejőn kényszerű módon*, — *kényszerű módon* áthúзва, helyette: *sulyos erővel*
372. *Tova görgei kénytelenek* (K.) áthúзва, helyette: *szükségképen*, ez is áthúзва s véglegesre javítva.
373. ... *összeütődnék sulyos erővel* (K.) áthúzással így javítva: *önnehezükől*
375. ... *hanem a sürgő-forgó tölcser* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
376. ... a *midnenség ura már most*. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
377. Ez a sor a nyomtatott szövegekből, az első kiadásból is kimaradt, pedig A. kéziratában benne van: *Hanem a dörgést-rofogást még sem magyarázta meg nekem*. E sor görög megfelelője: *ἀτὰρ οὐδὲν πω περὶ τοῦ πατάγου καὶ τῆς βροντῆς μὴ εἰδομένης*.
384. *a leveske, miként mennydörgés*, s (K.)
385. ... *pappax, papapax, azidn gyorsítva: papappax* (K.)
386. ... *papapappax* (K.) a véglegesben mindkét sorban a hangutánzás magyarosra van átrva.
388. *Hát a végtelen ég* (K.) áthúзва, helyette: *roppant levegő*, áthúзва, helyette: *vég nélküli légtenger*.
391. ... *hit a szele ér csak* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
393. *Hogy esik hát* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
394. ... *mért hát nem Simont sújtja le* (K.)
395. ... *esküszegők, ha csak az kell*; (K.)
396. ... és „*Athenae*” (K.), áthúzással véglegesre javítva.
400. ... *mint hólyagokat* (K.) áthúzással véglegesre javítva.

402. *Zugó rohamával maga is* (K.)
404. *Bendőt* (K.) áthúzva és jön a végleges szöveg.
405. *Hát felfűődök* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
406. ... *egész orcám is fertelmesül összesütötte.* (K.)
407. ... *bölcsesség epedő tanulója* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
409. *Ha erős emlékezeted van* (K.) áthúzva, helyette: *Emlékezeted ha van,* — ez is áthúzva és véglegesre javítva.
410. ... *soha nem fáradsz, sem állva, se járva,* (K.)
412. ... *testi gyakorlat nem kell,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
415. ... *aggályteli éjek* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
417. ... *hasam kalapálni kitartom* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
418. *Mért nem tagadod mi velünk hát,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
419. ... *meg eme Felhők,* (K.)
429. ... *a magamét jól csűrni-csavarni,* (K.) a jól áthúzva.
431. *Add át magadat bizvást* (K.) a *bizvást* áthúzva.
432. *Teszem azt, urnők* (K.) urnők először áthúzva . . . , *mert sarkal ez a nyomorúság:* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
433. *A sok szürke miatt* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
434. *Tegyéek velem a* (K.) áthúzva és utána a végleges szöveg.
436. *Verjék* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
437. *Fagyon és hön;* (K.) áthúzva, helyette: *Melegen, hidegen,* ez is áthúzva és így javítva: *Fagyon és hön.*
438. *Csak az adósságimtól meneküljek,* (K.) az áthúzva.
439. ... *mindenki előtt merész,* (K.) *merész* áthúzva és *bátor-ra* javítva.
440. *Nyelves, magáthányó, furakodó, veszedelmes* (K.) *magáthányó és veszedelmes* áthúzva és betoldva a következő: *makacs, álnok,*
441. *Szemtelen* (K.) áthúzva, helyette: *Fityma*
443. *Élő törvény, csörgettyű* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
448. *Cselekedjék velem, a mit aharnak* (K.) áthúzással így javítva: *a mi nekik kell,* áthúzással így javítva: *a mi nekik tetszik.*
452. *Nem bátorítalan, sőt kész az elítélés,* (K.) áthúzással így javítva: *Megvan a jó szándék, és nem ernyedi nála,* — áthúzással véglegesre javítva.
453. ... *Tudd meg azért azt, ősz,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
454. *Hogy betanulván mindezt* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
457. ... *halandók közt* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
469. ... *kisértsem veled.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
474. *S ha másnak* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
479. ... *elkapd hirtelen.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva. Az első fordítás közelebb volt a görög szöveghez: *ragadd el: σφραπίσεις.*
481. *Óh be tudailan* (K.)
483. *Mit téssz, ha vernek, hadd lám.* (K.) A szórend a véglegesre átjavítva.
484. *Aztán, ha* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
487. *Nem, de belépni csak pörén íti szabály* (K.) a *csak* áthúzva.
493. ... *hát félhalott leszek!* (K.)
498. ... *mit kultogsz* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
499. *Menj be örömmel, méltó ez* (K.) a két utolsó szó áthúzása által véglegesre javítva.
502. ... *új tudománnyal* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
503. *Mártani,* (K.) *ártani-ra* javítva. A *mártani* hívebb fordítás volt, mert a görögben ez van: *χαρλιζται,* „színezi, átítatja”.
506. ... *ügyes költőnek úgy tartanak* (K.) áthúzással így javítva: *ügyes költő úgy legyen nevem.*
507. *Amint meggyőződve vagyok,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.

508. ... minden vigjátékim között, (K.) a vég áthúzva.
 510–11. Nektek adtam (K.) áthúzva, helyette: *Méllatván tinektek addm*,
 — ez is áthúzva, helyette: *Nektek szántam, s visszajövék vesztelen.*
 A 3 utolsó szó áthúzva, helyette: *ámde buktam*, — áthúzva, helyette:
bukva, — ez is áthúzva, helyette: *silány, pórias szerzők miatt*
Bukva kelle távoznom (K.) áthúzással így javítva:
Bukva távozőm. Panaszúl rátok ezt kell mondanom (K.) áthúzással
 véglegesre javítva.
 513. *Én azonban így* (K.) áthúzva és helyette: *Mindazáltal így sem vonom*
meg tőletek hűségemet, — áthúzva és helyette a köv.: *Mindazáltal*
tőletek én könnyen el nem pártolok, (K.)
 517. ... más anya meg fölvevé és elvívé (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 519. *Már azóta* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 520. ... *Elektraként jöve tm* (K.)
 521. *Hogy keresse, ha rákadna ismét* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 523. ... *lássátok midőn* (K.), *midőn* áthúzva.
 524. ... *nevessen a suhanc* (K.) *nevessen* áthúzva s véglegesre javítva.
 527. ... *tréfát viszonzani*. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 A végleges: *így ütni el* — hívebb a göröghöz, melyben ez van: *ἀφαιλεῖν*,
 eltüntetve, elítve.

528. ... és nem (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 529. ... s szövegét (K.)
 538. ... *Marikát* (K.)
 540. *Kordax-táncért* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 541. ... *kit lenyelt* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 545. ... *ezekre nevet*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 551. ... *a föld ádáz megrendületjét* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 554. ... *ki vakító* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 556. ... *ki nagy az istenek s halandók seregében*. (K.) Áthúzással véglegesre
 javítva.

Az 504. sorhoz ezt az ütemképletet írta A.:

— u | — u | — uu — | — u — u | — u | —

Az 551. sor mellé pedig a köv. ütemképletet írta:

— uu | — u — u | — — uu | — u — u

560. ... *ti mégsem áldoztok nekünk csupán* (K.) áthúzással így javítva:
minden istenek közül, — ez is áthúzva és így javítva: *ti mégsem*
áldoztok, se véreset,
 565. ... *homlokunkat ráncolók*, (K.)
 573. *Ha lopásban és ajándékszarolásban ti Kleont* (K.) áthúzással végle-
 gesre javítva.
 577. ... *te, ki a Kynthosz ormaít* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 586. *Amidőn mi készülöben voltunk, indulván ide* (K.) áthúzással véglegesre
 javítva.
 588. ... *s valamennyi társakat* (K.)
 589. ... *méllatlan bánás miatt*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 590. *Bár segíté* (K.) *sejté* áthúzva.
 591. ... *dá egy drachma* (K.)
 595. ... *összevissza mind*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 599. *Mert ti áldozat napján is* (K.)
 601. ... *siratván* ... *Sarpedont, ti pedig* (K.)

605. ... élte sorjdt jobban vinni, (K.)
606. *Lélekzet uccse! Chaosz- és Lég-uccse!* (K.) Áthúzva és helyette a mostani szöveg.
608. ... bámba tőkfejűt (K.) tőkfejűt áthúzva, helyette: *feledőt*. Ez a javítás felel meg a görög szövegnek: *ἐπιλήθωνα*, — s mégis a nyomtatás számára a tőkfejűt írta vissza, nyilván a könnyedség, magyarosság kedvéért.
610. *Míg megtanulja*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
612. ... hozd ki zsámolyod. (K.) *zsámolyod* áthúzva s helyette: *ágyadat*.
615. *Mondd hát*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
618. ... nem rég is bizony (K.) a bizony áthúzva s helyette: *e miatt*
622. ... a négy méret legjobb. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
624. *Ha félvékában nem négy mérce van!* (K.) A végleges szövegben két mérce van, holott a görög szöveg világosan megmondja, hogy a félvékában négy mérce van: *εἰ μὴ τετραμέτρων ἕστιν ἡμεκτέον*. Nemigen értjük, hogy miért tért el A. a négy mércétől.
626. *A rhytmusról tanulnál egy kicsit.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva, mely jobban visszaadja Szókratész szavainak ironiáját.
- 629—630. ... melyik halad
Három-negyedben, s melyik két-negyedben (K.) áthúzással véglegesre javítva.
633. *Gyermekkoromban sem volt már nekem* (K.) a *sem* áthúzva, helyette: *ez*, áthúzással véglegesre javítva.
637. ... tanulnod, hé : (K.) a *hé* áthúzva.
640. *Hímmemű* (áthúzva) ... *bak, kakas, bika, s kutya, s veréb* (K.) *kakas* áthúzva.
641. *Nőstényverébről ...* (K.)
642. *Nohát, hogy veréb, ha him, ha nő* (K.)
643. ... s hogy' kén' mondanom? (K.)
644. *Egyik verébnő, a másik verébfő.* (K.)
645. *Igaz, verébnő?* (K.)
647. *A teknőd liszittel meghintsem körül.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
652. ... néked egyre megy. (K.)
663. *De, jámbor, hisz nem hímmeműek ezek.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
664. *Nem hímmeműek tinektek? Sokrates: Nem bizony;* (K.)
668. *Hát érdemel mást? nem harcol soha!* (K.) Melléírva e változat: *Hát nem méltán, mikor csatába nem megy?*
671. *S eszmélj saját ügyedben valamit.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
672. *Ne fektess ... e nyugágyra;* (K.)
676. *Észlelj tehát és nézlelődjél* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
Alatta a következő ütemképlet:

υ — | υ υ — | υ υ — | υ — | υ — υ — | —

678. ... ugorj sebes (K.) a *sebes* áthúzva, helyette: *eszeddél*
- 683—684. ... mert harap
E matrácból a sok korinthusi, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
687. ... zacskóm (K.) áthúzással véglegesre javítva.
- 700—701.-hez jegyzet: *A parancsoló infinitívust széltíre használja a legmagyarabb nép is, tehát nem áll, hogy németes. Csak tudni kell, hová illik.* (T.)
708. ... beburkolózz és észlelődjél. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.

710. *A mit akarsz* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 712. *A tartozást nem adni meg...* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 715. *Felosztva és szemlélve helyesen.* (K.)
 722. *Ha venn* (K.) *venn* áthúzva: *Thessaliából venné, az egész áthúzva, s helyette a következő: Ha egy thessal boszorkányt véve, — ez is áthúzva s helyette a végleges szöveg.*
 725. *Tartóba, és ott örözem bezárva...* (K.)
 733. *... hanem vizsgálni kell* (K.) áthúzva és helyette a köv.: *de gondolkozni kell.*
 736. *... cserebogárt.* (K.)
 738. *... magad se mondhat sz...* (K.)
 742. *... No, hát mért?* (K.)
 746. *A Charisokra! bölcs dolog.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 747. *... öt talentum bírságom törlesztve van* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 755–756. *... mert ki pöröl velem, Ha meghalok?* (K.) Áthúzással így javítva: *mert holtom után Kivel pörölnek?*
 772. *... mert vaskos és erős* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 776. *... várj meg... kis korig.* (K.)
 A. ezután leírta a 777. sor ütemképét:

o — o — | — o o — | — o o — | o — o

777. *Lásd, mennyi jót nyersz, egyedül, ha egyéb isteneken kiadtál,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 780. *... s nyilván (áthúzva) hóbotos* (K.)
 789. *Ilyen korúnak* (K.)
 790. *Strepsiades: Hát bosszankodom,* (K.)
 792. *Hanem jer* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 798. *Tölcsér uralkodik, amazt elűzve.* (K.) Melléírva e változat: *elűzve Zeüsz.*
 801. *És Khairephon, ki tudja a bolhák nyomát.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 802. *S te örültségbe* (K.)
 803. *... eszeveszett emberek szaván jársz?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 810. *De jer* (K.)
 812. *... mi bölcs az embereknél.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 814. *Várj még egy kicsit!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 816. *... hogy megbolondult?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 817. *Vagy a sírásóval közöljem ezt?* (K.)
 818. *Pheidippides: Veréb.* (K.)
 819. *Pheidippides: Nos, veréb az is. (az is áthúzva) Strepsiades: Mind a kettő?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 821. *Ugy mondd: verébfé, és ennek: verébnő* (K.)
 822. *Verébnő:* (K.)
 826. *... a miatt veszett el.* (K.)
 827. *Nem elveszett,* (K.)
 829. *Jó helyre vesztém azt is,* (K.)
 833. *... napdíjamból* (K.)
 837. *Im a fiam!* (K.)
 838. *Sokrates: Hisz kicsinke még,* (K.)
 839. *Nem ért az itt való függő kosárhoz.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.

840. *Jól értenél magad, ha függenél.* (K.) Áthúzással így javítva: *Volnál te jártas, hogy rajta függenél.*
841. *patvarba innél! szidni a tanítód!* (K.)
848. *Ekkorva lévén,* (K.)
849. *Házat rakott, hajót* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
856. *Magától az Igaz s Hamis Beszédétől* (K.)
860. *... bárha merész vagy.* (K.)
861. *... bárhova tetszik;* (K.)
867. *... mert annak ez esztelenek* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
868. *... ez esztelenek közt.* (K.)
871. *Sőt nincs is igazság, mondhatom.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
872. *Nincs, azt állítani mered* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
- 873—874. *Hogy nem (nem áthúzva) még se lakol Zeüsz rettenetes Módon, ki bilincsre veté* (K.) mindkét sor áthúzva s így javítva: *Hát, ha van ott, Hogy nem veri meg Zeüsz, ki az ön*
875. *Apját láncokra vetette?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
876. *E bűn is a többi után megy* (K.)
878. *Eszelős vagy, öreg, s alkalmatlan.* (K.)
879. *Te szemérmellen vagy, s fajtalan.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
880. *Csupa rózsabeszéd!* (K.)
880. *Igaz B.: S oltárlesi vagy.* (K.) Áthúzással *oltári bohóc*-ra javítva. A görög *βυρολόχος* mindkettőt jelenti: azt is, aki lesi az oltár mellett az áldozati falatokat, de azt is, aki tréfái révén akar jó falatokhoz jutni, tehát bohóckodik. A Pape szótárában gondosan utánanézett e szó jelentéseinek, tehát téved Imre Sándor, aki 1897-ben *Irodalmi tanulmányok* c. műve I. kötetében (309. l.) helyteleníti az „oltári bohóc” értelmezést.
881. *Igaz B.: Apagyilkos* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
883. *... ólmos kancsuka léged!* (K.)
884. *Ez is ékesség nekem.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
885. *A merészség.* (K.)
887. *Járni tanulni ezentul,* (K.) *tanulni* áthúzva.
893. *Eszegetve* (K.)
895. *Igaz B.: Tied és városodé* (K.)
898. *... ha megóva maradni kíván* (K.) áthúzva és így javítva: *ha okulia szükség.* Az első változat is jó, hiszen a görög szöveg: *ελπεί... σωθῆναι χρεή,*
902. *Hagyjátok a patvart, s civa* (K.), az utolsó szó áthúzva s helyette: *böcstelenítést,* — ez is áthúzva és véglegesre javítva.
903. *... előbbi tanod,* (K.)
904. *Te meg új nevelési módszeredet* (K.) áthúzással először így javítva: *módszeredet a nevelésben,* — de ez is áthúzva és véglegesre javítva.
905. *... vitátohat* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
906. *Válassza ki* (K.)
907. *... Nosza hát,* (K.)
918. *Melyitek ... tud ékesben szólni.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
920. *... melyért barátim hevesen csatáznak* (K.)
922. *És hajlamid és természeted,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
923. *... miben áll hajdant a fiatalságunk nevelése,* (K.) *a fiatalságunk először a fiatalság-ra, majd az ifjúság-ra* javítva.
924. *... s törvényünk volt a szerénység* (K.) áthúzással így javítva: *törvény volt tiszta szerénység.*

926. *Hanem úgy mentek citera mellett szép rendben . . .* (K.) *citera* áthúzva s helyette: *zeneszó*, aztán az egész sor áthúzva és véglegesre javítva. A végleges fordítás: *citerásukhoz a helyes* (és *ῥηθαιριστῶ*).
927. *. . . noha szitált is hódara.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
929. *. . . „Kettenetes duló Pallas”* (T.) Áthúzással véglegesre javítva.
931. *. . . pajzán vala, vagy a dalt görbére csavarta,* (K.) a *vagy* áthúzással és-re javítva.
936. *Aztán helyüket, ha felálltak* (K.) áthúzással így javítva: *Aztán, ha felállt, a helyét porral kellett meghinteni újra*
938. *Nem is* (K.) áthúzva s helyette: *Kenekedni*
939. *Hogy birs (áthúzva) harmatgyöngye . . . mint birsalmának a bővén.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
940. *Nem is* (K.) áthúzva, helyette: *Hangját*
941. *És nem mutogatta magát* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
944. *Halat enni sem és madarat* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
947. *Ez az én* (K.) áthúzva, helyette: *E rendszer képzé nekem, — ez is áthúzva és véglegesre javítva.*
948. *. . . bő mezben vívni tanítod, téves fordítás, mert a görög szöveg: ἐν ὑατιλοῖς ἐντετυλιχθεῖς γε διδάσκεις,* ezt jelenti: köpenyükbe beburkolni tanítod.
949. *. . . ha a Panathénéákon* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
950. *. . . megbántván* (K.)
951. *. . . az Igaz s nem csalfa beszédet,* (K.) áthúzással véglegesre javítva, mely hívebb, mert a görögben ez áll: *τὸν κρείττω λόγον . . .*
954. *. . . ültöd* (K.) áthúzva, helyette: *székedről*
955. *Szüleid tudtán kívül is rosszat nem tenni : A. e fordítása téves, a görög szöveg ezt jelenti: Szüleid ellenére semmi rosszat el nem követni. (μὴ παρὰ τοῦς . . . γονέας σκαυοργεῖν) . . . se semmi* (K.) áthúzva, helyette: *bármí, ez is áthúzva, helyette: se rútát akarmít.*
956. *Nem cselekedni, mitől tiszta sze* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
958. *. . . jó híred vesszen* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
960. *. . . a fenyítékkért* (K.)
961. *Hidd el, fiam, ezt, s Dionys uccse!* (K.) áthúzva, helyette a következő: *Hidd el neki ezt, fiam, és Dionys istenve!* — ez is áthúzva és helyette: *Ezt, ha te elhiszed, óh ifjú, neki : Dionys szentuccse! hasonló léssz — hasonló léssz* áthúzással így javítva: *merőben olyan léssz, de ez is áthúzva és így javítva: szakasztott olyan léssz; majd ez is át van húzva. A következő változat: Ha te ezt, ifjú, elhiszed, olyan léssz, ez is áthúzva és a véglegesre javítva, a következő variációval: . . . olyan léssz izibe, izibe áthúzva és helyette: általa*
962. *A Híppokrat fiaikhoz, s úgy hinak,* (K.) áthúzással így javítva: *Híppokrat három, áthúzva és véglegesre javítva.*
964. *. . . a köztéren él-szőrnyet pufogatni* (?) (K.) Áthúzással a véglegesre javítva a következő kis eltéréssel: *kopotthegyű élcet,*
965. *Sem perbe vonatni viszont* (K.) *vonatni* helyett áthúzással: *bevonatni, az egész áthúzva és így javítva: Sem silány szőrszálhasogató ravasz-perpatvaros ügybe vonatni, szőrszálhasogató áthúzva, helyette: szőrszálhasogatóva, a silány is áthúzva.*
967. *Arnyán, meg* (áthúzva) *koszoruzva . . . bölcs kortársid közepett,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
974. *Nyelved pirinyó* (K.) áthúzással *takaros-ra* javítva, de ez is áthúzva és *pirinyó-ra* visszajavítva.
977. *Bőröd,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
979. *Nyelved hosszú, üleped beesett,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.

980. *Makhtyud igen nagy* (áthúzással *roppant*-ra, majd véglegesre javítva) *szavazásod* (K.) áthúzással *pöreid*-re javítva.
984. *Nyavalydjával megfertőzted.* (K.) Áthúzással így javítva: *Bujaságaival megtölt, megtölti* áthúzza, helyette: *telelak.*
985. *Oh te, nagyhírű* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
986. *Mily édesek a te szavad.* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
987. *... az ő, korá* (K.) *korá* áthúzza, utána a végleges szöveg.
994. *Épen azért* (K.) áthúzza, helyette: *Azért nevem Hamis Beszéd*, ez is áthúzza és így javítva: *Hisz ép azért lett a nevem: „Hamis Beszéd”* áthúzással véglegesre javítva.
998. *... hamis ügyet felfogni* (K.) áthúzással így javítva: *vállalni*, de ez is áthúzza és visszajavítva: *felfogni*
999. *Nézd* (K.) áthúzza, helyette: *Meglásd*,
1001. *No szólj*, (K.) áthúzza és helyette: *No hát*,
1003. *... nyakon csiplek*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1006. *... kinél nagyobb* (K.) a *nagyobb* áthúzza, helyette: *nincsen*
1007. *No lám, ugyan hol hallottál* (K.) áthúzással a véglegesre javítva azzal az elteréssel, hogy előbb így volt: *hévaklesi hideg fürdőt, hévaklesi áthúzza s ekkor így alakult: hideg fürdőt, hévaklesit* (K.)
1008. *Igaz B.: Ez az, ez a bibéje.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1010. *A fürdőhely, s a torna meg* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1011. *A köztéren időzést* (K.) köztéren áthúzza, helyette: *gyűlhelyeken*; ez áthúzással *gyűlhelyen*-re javítva.
1012. *Ha az rossz volna, úgy* (K.)
1014. *... szerintük* (K.) a végleges: *szerinted* felel meg a görög szövegnek.
1015. *... azt mondom én* (K.)
1018. *... Nos felelj: cáfold meg ezt, ha bírod.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva. Az első fordítás hívebb volt, mert a görög szövegben ez van: *nal μ' εἰλέγητον*...
1023. *No meg Theist nőül nyéré Péleus, mivel szerény volt.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva a következő elteréssel: *Nejének is*
1026. *Asszonyinak (a nak áthúzza) mulattatást szeret,* (áthúzással véglegesre javítva) *no lám, mily együgyű vagy!* (K.) *együgyű* áthúzással *oktalan*-ra javítva, de aztán az egész áthúzza és véglegesre javítva.
1029. *Fiút, leányt* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1034. *... nevens, táncolj*, (K.)
1040. *Lesz-e* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1041. *... nos: tovább: mi rettenő baj éri?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1042. *Mi érhetné nagyobb?* (K.) *nagyobb* áthúzza, helyette: *rosszabb*. Az egész áthúzza és véglegesre javítva. — Hamis Beszéd: *S mit mondasz rá.* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1043. *Hát elhallgatok. Mit mondanék?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva. Hamis Beszéd: *Felelj hát:* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1044. *Igaz B.: Elhíszem.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1047. *... Meg a nézők közül,* (K.)
1048. *... Nohát? Sokkal több* (K.) a *több* áthúzza.
1052. *Vegyétek zekém,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1062. *Megbánod ezt, apámuram, idővel.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1063. *Műbiráink mennyit nyernek, hogyha* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1066. *Jó esőt nekik* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1067. *... gyümölcsük* (áthúzással így javítva: *termésük*) *vesszük gondjaink alá.* (K.)
1068. *... sem nagyon tartós eső.* (K.) *nagyon* áthúzza, helyette: *viszont*.

- varlós áthúzza, helyette: *tulsá*, végül az egész áthúzással véglegesre javítva.
1072. *Mert rügyedző olajfáit* (K.) áthúzással véglegesre javítva. Az első fordítás hívebb volt a göröghöz. (βλαστάνωσ')
1074. *Tégla munkást meg ha látunk, esni kezdünk szüntelen* (K.) látunk áthúzással *sejtünk*-re javítva. Az egész áthúzza és véglegesre javítva a köv. eltéréssel: *és házfedő*
1075. *Cserepét mind összezuzzuk jégesővel.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1076. *Ha mennyegzőt taldl ülni* (K.) *taldl* áthúzza, helyette: *akar*, de ez is áthúzza és véglegesre javítva.
1077. *Egész* (K.) áthúzza, helyette: *Mi esünk*; ez is áthúzza és véglegesre javítva.
1078. ... *lenni is bár* (K.) *az is* áthúzza.
1082. *Azán egyszerre, régi – s – új: az első!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1090. ... *bánom én azóta*, (K.) *azóta* áthúzza.
1094. ... *vedd előbb is ezt*; (K.) *az is* áthúzza.
1095. *Illik tanítót megböcsülni.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1097. ... *megtanulta-é ?* (K.)
1098. *Megtanu* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1100. ... *hogy kölcsön vevém ?* (K.)
1102. „*Riadjunk hát ...*” (K.)
1105. ... *semmitse ártotok*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1107. *Kétéltű nyelutól ragyogót*, (K.) áthúzással véglegesre javítva. Az első fordítás volt a hívebb, mert a görögben ez van: *ἀμφήκει γλώττη λάμπων*. A második viszont magyarosabb.
1114. *Jaj, magzatom*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1115. *Hogy örvendek csak színed látva is!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1122. *Strepsiades: A régi és új.* (K.)
1123. *A régi és új*, (K.)
1127. *Pheidippides: Hogy is ?* (K.) (A végleges: *Hogyan ?*)
1130. *A törvényt, mit jelent* (K.) áthúzással így javítva: *A törvény szellemét, szellemét* áthúzza és véglegesre javítva.
1133. *No hát* (K.) áthúzza, helyette: *Azért tevé biz'*
1135. ... *tegyék le.* (K.)
1138. ... *önként* (K.)
1142. *Nem a hó elsején a bánatot ?* (K.)
1143. *Mint kóstolók, úgy tesznek, gondolom*: (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1147. *Ti* (K.) áthúzza, helyette: *Mi birtokunk*,
1150. *Magasztaló dalt kéne zengeni*: (K.) *magasztaló* áthúzza, helyette: *Dicsőítő*
1151. ... *boldog te is* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1161. ... *és még hoz* (K.) *a hoz* áthúzza, helyette: *haragot veszek*
1165. *Strepsiades: Tanú* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1166. *Két napra monád.* (K.)
1168. *Tőlem vevél, a szürke lóra* (K.)
1170. ... *esküvél, bizisten* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1173. ... *a legyőzhetetlen* (K.)
1175. ... *az új tudományt ?* (K.) áthúzással így javítva: *ezt a tudományt ?*
- 1176–1177. *Elesküszöd hát majd az istenekre, Ha kényszerítlek.* (K.) *kényszerítlek* áthúzza, helyette: *rád szabom.*

1178. ... Poseidon szent nevére. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1179. *El én.* (K.)
 1180. ... vagy három obolt. (K.)
 1182. *Jobban elállndl...* (K.)
 1183. *S hat mázsát s többet...* (K.) s többet áthúzva.
 1184. *Nagy Zeüszre mondom* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1189. *Mindjárt* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1191. ... a ki tőlem pénztét (K.) tőlem áthúzva
 1192. *Strepsiades: Aztán ilyen* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1194. ... „teknőnek” (K.) a nek áthúzva.
 1197. ... de tudd meg, teszem (K.) tudd meg áthúzva.
 1207. *Óh lócsigázó és keréktörő sors* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1208. *Óh Pallas, a ki semmivé teszsz.* (K.) a ki áthúzva, helyette: *ím, hogyan,* — de ez is áthúzva s helyette a köv.: *mely igen megsemmisítél!*
 1209. ... valaha neked? (K.)
 1210. ... a fiadnak (K.) áthúzással véglegesre javítva (*fiadra*).
 1215. ... isten uccsel (K.)
 1221. ... *Hermes-uccsel* (K.)
 1230. *Fizessétek.* (K.)
 1243. *Korbáccsal, lógós,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1244. *Meg is oltam volna majd a kereked!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1250. *A mi böl* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1252. *Mert megtalálja rögtön, úgy hiszem,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1256. *Legyőzi minden ellenfelét* (K.) áthúzással így javítva: *Minden ellenfelét legyőzi, a kívül kiköt,* áthúzással véglegesre javítva.
 1266. ... többet is ilyet (K.) ilyet áthúzva.
 1267. *Örülök, a rosszat ha hallom is.* (K.) Áthúzással a véglegesre javítva, de a vége így: *gyönyör nekem, aztán áthúzással véglegesre javítva.*
 1270. *Bebizonyított, hogy* (K.) a *hogy* áthúzva.
 1274. *Válassz, melyik beszéddel szónok* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1282. *Te dolgoz (K.)* áthúzással véglegesre javítva.
 1285. *De, hogy* (K.) a *hogy* áthúzva.
 1290. „*hogy fészülték meg...*” (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1292. ... borivás között (K.)
 1297. ... mégis csak eltűrtem (K.)
 1299. *Mondjon legalább valamit nekem* (K.) *nekem* áthúzva.
 1302. ... a szívem hogyne (K.) a *hogy* áthúzva.
 1303. *De mérgem nyelve, folytatám:* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1306. ... saját édes hugát, *Kanachét* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1307. ... tovább soha (K.)
 1308. ... *mocsokkal őt;* (K.)
 1309. *Igy* (K.) áthúzva, helyette: *Ment*
 1311. *Hát nem jogon,* (K.)
 1319. *A ház elé* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1321. ... nyomorult! (K.)
 1323. ... *hogy mit felel?* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1325. *Nem adnék én* (K.) *én* áthúzva.
 1334. ... az apámat. (K.)
 1344. *A gyermekek sirnak: ne sirjon az apa?* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1345. *Ez gyermek dolga, ez, mondhatod* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1355. ... *hogy ingyen vertek* (K.)
 1357. ... *köztünk s köztük* (K.)

1362. *Nohát, ne verj; ha mégis versz, magad okold idővel.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1363. *S miért?* (K.)
1369. *No, nézd egy másik tétélem.* (K.)
1370. ... *ha, mint elébb, olyat kapsz.* (K.)
A. e sort kissé félreértette. A görög szöveg (*καὶ μὴν ἴσως γ' οὐκ ἀχθῆσαι παθῶν, ἃ νῦν πέπονθας.*) ezt jelenti: „De talán nem fogsz bosszankodni azon, hogy elszenvetted azt, amit most tűrtél el tőlem.” (Ti. ha anyámat is megverem, ez megvigasztal előbbi megveretésedért.)
1376. *Akár ugorj* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1379. *Nektek ajánlám minden dolgomat.* (K.) Áthúzással így javítva: *Egész valómat néktek fölajánlám!*
1380. *Magad vagy ennek mindének az oka,* (K.)
1381. *Ki rossz dologba* (K.) áthúzva, helyette: *ügyekbe ártottad magad.*
1382. *Akkor miért nem* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1383. *Sőt, vén parasztot,* (K.) áthúzással így javítva: *fellovatatok, vén parlagit?*
- 1391–1392. *Segélj, pusztítsuk el gaz Chairephont
És Sokratest, kik így vászedtenek.* (K.)
1399. *Ezen bölcsér miatt.* (K.)
1400. *Cseréplédre* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1405. ... *megbocsáss nekem* (K.)
1406. *Ha csácsogsásban ily őrült valék.* (K.)
1413. ... *vágd le* (K.) *le* áthúzva.
- 1417–1418. *Majd megtantom én, s megbüntettem ma
Őket, ha még oly nyegle kérkedők is.* (K.)
1421. *Ember, mit művelsz?* (K.)
- 1423–1424. *Óhaj, ki gyűjtja fel a lakhelyünket?
Az, kinek elvevétek zubbonyái.* (K.)
1425. *Strepsiades: Hisz' ép azt akarom,* (K.)
1426. *Ha a fejszében...* (K.)
1427. ... *leesve.* (K.)
1430. *Oh én boldogtalan* (K.)
1432. *Minek gyaláztátok az isteneket,* (K.) áthúzással így javítva: *Mert hát mi ész az, meggyaláznai az isteneket*
1434. *Úsd, vágd, szorítsd, hergesd, sok más okért* (K.) *okért* áthúzással *okon-ra* javítva.

3. A DARÁZSOK.

P. *Thewrewk* bevezetése:

A *Darázsok* Kr. e. 422. januárius havában a *Lenaea* ünnepen kerültek színre; de csak a második pályadíjat nyerték el. Az első *Philonides Proagon*-jának, a harmadikat *Leukon Követei*-nek ítéltek oda.

Hogy e vigjátékot megérthessük, egy pillantást kell vetnünk Athén alkotmányára. Sehol a világon nem uralkodott közvetlenebbül és szemmeláthatóbban a közvélemény, mint Athénben. A dolog annyira ment, hogy arról is tanakodtak évenként, nincs-e valami jelentékeny ember az országban, akitől jó volna szabadulni. A nép az ilyest az ostrakismossal számkivetésbe küldötte.

A közvéleménynek ugyanazon korlátlan hatalma nyilvánult a népbíróságokban. Évenként sorsolás útján 6000 bírót (heliastát)

választottak, akik ugyancsak sorsolás útján különböző törvényszé-
kekre osztottak. Minden törvényszék 500 tagból állott, akik közül
mindenik napjára 3 obolost, a mi pénzünk szerint 18 krajcárt kapott.
E napi díj a heliastaságot a szegények számára jövedelmi forrássá
tette, míg ellenben a jobbmódoiak e térről visszavonultak. E törvény-
székek nem a pozitív jognak, hanem a közhangulatnak, sőt olykor
a nép pusztá szeszélyének voltak eszközei. Háboru idejében — a
peloponnesusi háboru pedig 30 évig tartott — majd csupa öreg embe-
rek voltak a bírák; mert a fegyverfogható polgárság nagyrésze oda
volt a városból. A vesztegetés csakúgy járta; a miveetlen bírákat
az ügyvédek furfangja vezérelte; a magasabb kulturai érdekek a
tudatlanságnak estek áldozatul. Minthogy közügyekben a nép bíró
is, érdekelt fél is volt, mindannak, akit állam elleni vétséggel vádol-
tak, okvetetlen bukni kellett. Nem volt hová fölebbeznie, nem volt
kihez folyamodnia. Szabályszerű perrendtartásról szó sem lehetett;
mert a bírák évről-évre változtak.

Minden munkakerülő és szegény embernek bírászkodhatnékja
volt. Mulatságos példáját mutatja e vigjáték, melynek főtentendijája
a heliastaság kigunyolása. Philokleonban ugyanis e szenvedély
mániává öregbedett, melyből csak azután gyógyult ki, hogy a romlott
urfiak örömeit megzilelte. Ami a dolgot még nevetségesebbé teszi, az,
hogy Philokleon, mihelyt eddigi dőreségét bevallani kénytelen, maga
mutatja a bírászkodás paródiáját. A háznak egyik rabszolgája jelenti,
hogy a Labes kutya sajtot lopott. Az öreg ur a szabályos ünnepiesség-
gel törvényt ül. Egy másik kutya vádlónak lép fel, tanukat is idéz-
nek; de Bdelykleon úgy intézi a dolgot, hogy apja a vádlottat föl-
menti. E kutyaper még más tekintetben is paródia, t. i. egy valódi
s politikailag igen fontos perre céloz, melyet Kleon Laches hadvezér
ellen indított, akit azzal vádoltak, hogy a sicíliai háborúban zsarolást
követett el. A célzás szembeszökő. A vádló kutyát kydathénéi
kutyának mondja Aristophanes: Kleon a kydathénéi demosból való
volt. A vádlott kutyának „Labes” s a lopott sajtának „sicíliai” neve
Lachesre s az ellene felhozott vádra emlékeztet.

Végül megemlítjük, hogy Racine Aristophanesnek ezt a vig-
játékát *Plaideurs*-jében utánazta.

*

K.: Az MTA kéziratárában K 508. I. köteg 33—61. hasáb. (K.) Az
Egyetemi Könyvtár kéziratárában H. 96. I. köt. 97—143. l. (T.)

M.: I. kiad. 203—297. l.

Szv.: C. K-ban: *Darázsok*. I. kiad.-ban: *A Darázsok*.

Sorok szerint:

2. ... *tanulgamom*. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
3. ... *tanul* (K.) áthúzással így javítva: *keressz*
9. ... *egy barbár álom legyűrti* (K.) egy áthúzva, helyette: *a, legyűrt*
áthúzva, helyette: *fog el*, de ez is áthúzva és *legyűrti*-re visszajavítva.
11. ... *ostromlá imént* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
12. *Szemem héját* (K.) áthúzással így javítva: *Pilláimat a szunnyadás*
az imént,
13. *S már* (K.)
15. *Sosias: Mintha szörnyü nagy* (K.)
17. ... *egy paizst* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
18. *Fölvinni* (K.) áthúzással véglegesre javítva.

24. Xanthias: *Ne búsulj*: (K.)
25. *Hiszen nem oly borzasztó* (K.)
27. ... *mondandó* (áthúzással véglegesre javítva) *a tiédet*. (K.) A tárgyrag áthúzva.
28. *A város* (K.) áthúzással a véglegesre javítva.
29. ... *siettesd kissé a hajót*. Itt A. más képet ad. A görög szöveg (*λέγε νυν ἀνάσας τι τὴν ἑσπέρω τοῦ πρῶτου*.) ezt jelenti: „Sietve mondd el a dolog ‚hajógerincét‘: velejét.” Különböen jegyzetében utalt is ez eltérésre.
31. *Ültek* (áthúzással véglegesre javítva) ... *és subában* (K.)
40. ... *varju fővel* (K.). A kéziratban így maradt, de később A. kijavította: *holló fővel*, hiszen a *κόραξ* valóban hollót jelent.
42. ... *megszólal* (K.) áthúzással így javítva: *hozzám így szól*:
43. ... *valju feje s olla van neki* (K.) áthúzással így javítva: *holló olla van neki*.
- 45–46. *Hát nem csodálatos, hogy varju lett*
Ez a Theobos? (K.) áthúzással véglegesre javítva.
47. *Sosias: Ember létére varju* (K.) áthúzással *holló-ra* javítva.
49. *Elcsapjuk, menjen a varjuk közé*. (K.) *varjuk* áthúzással *hollók-ra* javítva. Az egész áthúzva és véglegesre javítva. Meg kell jegyeznünk, hogy a végleges fordítás kegyetlenebb képet ad, mint a görög eredeti, hiszen ez csak ennyit jelent: Felkerekedve, menjen tőlünk a hollók közel vagyis: menjen a manóba (*ἀφθελὲς ἀπ’ ἡμῶν ἐς κόρακας οὐχίσταυ*). (A. jegyzetben utal is erre.)
52. ... *elmondom a nézőknek* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
53. *Tárgyunkat, a bőrt (?)* A bőrt áthúzva. Ez az áthúzott szó nem olvasható jól.
55. *Se Megarából* (K.) áthúzva és véglegesre javítva.
57. *Figét szórjon le a nézők közé* (K.) áthúzással így javítva: *Nézők közé diót szórjon kosárból*. (K.) *szórjon* áthúzással *hányjon-ra* javítva. A másik fordítás a helyes, mert *κόρον* diót jelent.
59. *Sem újra kicsufolt* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
60. *Se, bár Kleonra megint* (K.) *megint* áthúzva, helyette: *ismét rá süt a nap*, ez is áthúzva és véglegesre javítva. Ott van még azonban ez a variáns is: *S másodszer, ha napja felderült is, áthúzva*.
61. *Kleomból* (áthúzva, helyette: *Belőle*) ... *vetrecét*. (K.) Ehhez A. eredeti jegyzete ez volt: *Vagdalt hús a tegnapi pecsenyéből. Eredetiben egy sajátos görög ételnek van.*
- 65–66. *Van egy urunk, a fő, ki odafent*
A háztetőn (K.) áthúzással véglegesre javítva.
72. ... *Ott aszongya* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
75. ... *csak az ön szenvedélyét*
76. *Árulja el*. (K.)
77. *E baj nevében megvan*. (K.) Áthúzással véglegesre javítva. Itt a görög szójátékot nem lehetett lefordítani, ott ugyanis ez áll: „... *φιλο μὲν ἔστιν ἀρχὴ τοῦ κακοῦ*.” A „kedvelés” a baj kezdete, forrása, — egyszersmind a keresett szó kezdete is.
78. ... *Sosias, Derkyl fia* (K.) — téves fordítás, mert a görögben ez van: „*ἦσαι Σωσίας παῖς Δερκυλον*,” ami ezt jelenti: „Sosias ezt mondja Derkylosnak”. A. észrevette tévedését, mert a nyomtatott szövegben ez van: *Derkyl fülébe*. . . *mondja*
80. *Sok érdemes ember szenvedélye* (K.) *érdemes* áthúzva, helyette: *jámbor*
84. *Hisz férfitárszna* (K.) áthúzva, helyette: *fajtalan*, áthúzva, helyette: *lotyó ez a Philoxenos!*

90. Itt A. fordítása nem egészen hű. A görög szöveg: „ἦν μὴ ’νί τοῦ πρώτου καθίζηται ξύλου.” ezt jelenti: „Ha nem az első padon, sorban ül.”
99. *Mintha szavazna* (K.)
105. ... *lapadván* (K.)
107. *Mindenkit elmaraszt, viaszkos tábla* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
109. *Megrakva* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
110. *Félvén pedig, hogy a kövecse elfogy* (K.) áthúzással így javítva: ... *hogy elfogy a kövecse, ez is áthúzva és a véglegesre javítva.*
112. ... *s intve, józanítva* (K.)
115. ... *e szenvedély boszanítja* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
118. ... *hazúl* (K.)
119. *Aztán fűvöszíté,* (K.)
124. *Átvitte hajón Agína szigetére* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
126. ... *ott volt* (K.)
133. *Mi hát hálót feszíténk* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
137. ... *dölyfutáló már a természete* (K.) a már áthúzva. Ehhez A. eredeti jegyzete: *Amaz: Kleonszerető, ez: Kleonutáló, ugyhogy haboztam, ne fordítsam-e a neveket így: Nyali-Kleon, Kőpi-Kleon.*
139. *Xanthias: Fent van Bdeleykleon!* (K.)
140. *No hát nem* (K.) áthúzva, helyette: *Nem nyargal hát elő mingyárt az egyik?* (K.)
143. ... *ki ne osonjék.* (K.)
145. Itt vagy tréfál A., vagy kissé félreértette a görög szöveget: *τί πορ’ ἔρ’ ἢ κάπην πορεῖ;* ezt jelenti: Mért zörög a kürtő? A. pedig így fordítja: *A füst hogy’ zörög!* Tehát a *κάπην*-t összehavarta a *καπνός*-szal, ami füstöt jelent. Lehet azonban, hogy tréfából fordította így, hiszen a következőkben az öreg Philokleon ezt mondja magáról: „Füst, kifelé megyek.”
148. ... *mert az legmaróbb.* (K.)
149. *De ne szaladjunk* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
152. *De én boldogtalan,* (K.)
155. ... *(én is hozzád megyek)* (K.)
156. ... *a vasrúdra is,* (K.)
160. *Bdeleykleon: S bánod azt?* (K.)
162. *Ha egyet fölmentek* (K.)
166. *Keresztül rágom a hálót* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
175. ... *Hozd ki a fülest.* (K.) Ehhez A. a kéziratban zárjelben a következőt fűzte: *Bemegeg és hozza a szamarat.*
178. *Ez egyszer.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
181. *Mit nyögsz, számár? bizony* (K.) áthúzással így javítva: *Mit nyögsz, füles tán hogy eladni visznek?*
183. *Nem egy Odyszeusz cípelsz?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
189. ... *a cseled semmit sem ér.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
194. *S miért* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
203. *Taszítsd* (K.) áthúzva.
204. *Meg a gerendát a nagy váluval?* (?) (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
205. *Sosias: Ejnye* (K.) áthúzva, helyette: *Jaj, uramfia!*
206. *Honnan esék rám e kövecse?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
210. *Óhja! verébbé válik:* (K.)
213. ... *ily atyát.* (K.)
215. ... *nincs mód kibújni* (K.)
217. ... *jönek mindjárt* (K.)
220. *Régóta ébren vannak már azok.* A.-nak ez a fordítása félreértés, ui.

a görög szöveg: „ὄπῃ τὰ ἀνεστήκασιν ῥῶν.“ ezt jelenti: „Akkor hát ma későn keltek fel.”

221. *Éjjelben elkezdik már htvogatni*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
222. *dúdolva mindég* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
227. *... ha megharagszik*; (K.) áthúzással így javítva: *kiszletik* (?), ez is áthúzva, helyette: *felboszantják*.
228. *Éles fuldnkjuk* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
229. *Hasukból*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
230. *Szökdelnek* (K.)
237. *... Chabes* (K.) Ez a helyes, de már az 1. kiad.-ban sajtóhibával így van: *Chables*. Helyreigazítottuk.
238. *... hajha* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
239. *... Byzantiot bevevök, s együtt valánk az örön te és én* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
243. *... Lachésen* (K.)
245. *... gazdánk Kleon* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
246. *Készen legyünk*, (K.)
251. *Földön keress* (áthúzással véglegesre javítva) *... és told főlebb a mécsbéli* (K.) *mécsbéli* áthúzva, helyette: *kócot*; de ez is áthúzva és ismét: *mécsbéli*-re javítva.
252. *Nem, ezzel is jó lesz nekem a belet* (K.) áthúzva, helyette: *kanócot piszkálni*; *piszkálni* áthúzva, helyette: *szitni*.
253. *Hé, hol tanultad* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
254. *... szük az olajom, esztelen kölyökl* (K.) *eszelen kölyök* áthúzva, helyette: *te tökisi a te* áthúzva.
255. *De nem te gondod az olajt venni drágán, ugye?* (K.) *te gondod* áthúzva, helyette: *téged tör*; ez is áthúzva, majd az egész sor áthúzva és véglegesre javítva.
257. *Eloltjuk mind a mécsket*, (K.) áthúzással így javítva: *Eloltogatva mécsseink*, *Eloltogatva* áthúzással így javítva: *Eloltva*
259. *Taposhatod* (K.)
260. *Különbet is büntettem én* (K.)
263. *... esőt ne adjon, mert vastag a mécs hamva* (K.)
265. *... hívős idő, kései vetésre*. (K.)
267. *... nem jön?* (K.)
268. *Nem volí elébb emelgetős, sőt* (K.)
269. *Énekelvén* (K.)
274. *Az öregünk* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
277. *... bokája megégett* (K.)
278. *S a mirigyé földagadt?* (K.) Ez a fordítás közelebb állt a göröghöz, mert „*βουβωνίη*” lágyéktáji daganatot jelent. Az előző sorban a görög kifejezés „*ἐπλήγμηνε*” jelenthet gyulladást is és daganatot is.
280. *És egyedül* (K.) áthúzással így javítva: *Rajta ki nem foga senki*.
283. *Ki meg úgy rászede mondvá* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
286. *... ezt fájlalva* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
289. *Búban ne emészd és* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
290. *Lesz megín'* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
294. *... hogyme, fiacskám*; (K.) áthúzással véglegesre javítva.
... micsoda szépet vegyek (K.) áthúzással véglegesre javítva.
295. *Szeretéd tán a barackot* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
295. *... adók hát ime egyszeribe*. (K.) Áthúzva. (Ennek megfelelője nincs a görög szövegben.)
297. *Ha akasztva látlak is mind*. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
299. *Hiszen ebből a parányi napidijból* (K.) áthúzással véglegesre javítva.

300. ... *paszúly harmadmagamnak?* (K.) Betoldással véglegesre javítva.
303. *Van-e* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
304. ... *a szent Helle vizén?* (K.)
307. *Mire szálltél, anya, engem, ha ez így van* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
A 311–325. sorokat két (a, b) változatban írta le A.
311. a) *Barátim, sovárgok* (K.) *sovárgok* áthúзва, helyette: *hisz régóta sovárgok nagyon*; ez is áthúзва, helyette: *hisz rég eped szívem*
b) *Barátim, rég eped szívem* (K.) *eped szívem* áthúзва, helyette: *sovárg a szívem*; ez is áthúзва, helyette: *sovárgok itt*,
312. a) *Ablakon át hallván dalotok* (K.) áthúзва, helyette: *Ablakon által dalotok hallván*; ez is áthúзва, helyette: *Hallván dalotok ablakon által*. Ez is áthúзва, helyette: *Dalotok hallván az ablakon által*.
b) Végleges.
314. a) *Ugy őriznek ezek, mivel rég igyekszem* (K.), áthúзва, helyette: ... *mivel igen vágyom utánatok*, ez is áthúзва, helyette: *mivel szörnyen kész a vágy, veletek, nagyon*
b) *Mert áthúзва, helyette: Lám, ez is áthúзва, helyette: Mert őriznek ezek, mivel kész a vágy veletek nagyon* (K.)
315. a) *Elmenni, és a szavazó-vödörnél gonoszt cselekedni* (K.)
b) *Elmenni, és a szavazó-vödörnél egy kis gonoszt cselekedni*. (K.)
316. a) *Am áthúзва, helyette: Hanem, oh te Zeűsz, dörögj* (K.) *dörögj* áthúзва, helyette: *dördűlj nagyot, nagyot* áthúзва, helyette: *egy nagyot és*
b) Végleges.
317. a) *Tűgy fűsttű engem azonnal* (K.) áthúзва, helyette: *Tűgy engem olyan fűsttű*,
b) *S tűgy olyan* (K.) *olyan* áthúзва, helyette: *nosza fűsttű engem azonnal, azonnal* áthúзва, helyette: *olyanná*
319. a) *Eme hazugság-porhajasa* (K) áthúзва, helyette: ... *hazugság-lugosa, lugosa* áthúзва, helyette: *lomblugosa!*
b) Végleges.
320. a) *Tedd meg, uram Zeűsz, szánd meg bajomat* (K.) áthúzással így javítva: *Cselekedd, uram, ezt, kegyelemből, velem*,
b) Végleges.
321. a) *Megszánva bajom! s vagy sújts le tűzes* (K.) áthúзва, helyette: *Szánd meg bajom* áthúзва, helyette: *Megszánva bajom, s vagy áttűzesűlt*
b) Végleges.
322. a) *Villámód* áthúзва, helyette: *Nyilad itt elhamvasszon, s azután* (K.) ez is áthúзва és így javítva: *Nyilad itt hamuvá tegyen, és a hamut*
b) *Villámaid itt hamvasszanak el*, (K.)
323. a) *Lefűvűd a hamut rólam, mint sűlt halat* (K.), a három első szó áthúзва.
b) *Azután fűjd el a hamut rólam* (K.)
324. a) *Savanyű mártásba hajts engem*, (K.)
b) *S dobj, mint halakat, savanyű pácba*; (K.)
325. a) *Vagy tedd, hogy azon kűvé váljak*, (K.) áthúзва.
b) *Vagy azon kűvé alakíts, mellyen a* (K.)
327. *Hát ki tarítottat fogolykép, az ajtót ki zárta rád?* (K.) *az ajtót* áthúзва, helyette: *a rezeszt*
328. Ez a sor az összes nyomtatott szűvegekből kimaradt, pedig a görűgben is (*ἀέξον·πρός εδρους γάρ φεράσεις.*), a kéziratban is benne van: *Szűlj: barátaidnak mondd.* (K.)

329. ... *De mit* (K.) *mit áthúzva*, helyette: *ne kiabáljatok*, (K.)
330. *És mi célja, oh, te öbre*, (K.)
331. *Mi ürügye van rád?* (K.)
333. *Ithon adna ennem-innom*: (K.) helyette a végleges: *Ennem-innom adna itthon*:
337. ... *ez az ifju ember olyat mondani*, (K.)
338. *Ha nem voln' kész összeesküvő*. (K.)
339. *Azonban ez így lévén, ideje új cselet gondolni ki néked*, (K.)
340. *Mely* (K.) *áthúzva*, helyette: *hogyan*
342. ... *a rostély közt szavazásra menni csigámmal* (K.)
344. *És melyen* ... *rongyokba takarva, miként* (K.) *miként áthúzva*, helyette: *mint egy* (K.)
345. ... *nincs annyi üreg* (K.) *üreg áthúzva*, helyette: *lyuk is, melyen egy szúnyog kimehetne*;
346. ... *itt nincs* (K.) *nincs áthúzva*, helyette: *lyukon által soha nem lyukadunk ki*
347. *Emlékszel-e, hé, mikor* ... *hajdanta bevevők* (K.) *bevevők áthúzással bevettük-re van javítva*.
348. ... *nyárs-lopni le akkor a falról?* (K.)
349. ... *nem olyan sor ez és ahhoz semmit sem* (K.) *áthúzással így javítva: és amához cseppet se hasonló*:
350. *Ifju valék, jól bírtam magamat, könnyű volt lopni leszállni*; (K.) *áthúzással véglegesre javítva*.
351. ... *szabadon, bátran* (K.) *áthúzással véglegesre javítva*.
352. ... *De ma fegyveresen* (K.)
353. *Sorakozva vitéz férfiak* (K.)
354. ... *a kimenő helyeken* (K.) *helyeken áthúzva*, helyette: *úton*; ez is *áthúzza s helyette: úton*
355. *Kettő padág, im, ajtóm körül, mint húsorozó* (K.) *ajtóm körül áthúzza*.
356. *Macskát, A nyilván a magyaros hangulat kedvéért ír macskát, az idegenül hangzó „menyétet” helyett.* (A görögben ugyanis „γαλήνη” van, ami menyétet jelent.)
357. ... *most is eszközt kell* (K.)
358. *Virrad, édes méhikém!* (K.) *édes méhikém áthúzva és így javítva: Virrad ám, jó méhikém!* (K.)
359. *Szét kell rágnom úgy hát erővel ezt a hálót.* (K.) *A hát áthúzza*.
361. *Ez már oly emberhez illő, a ki mindjárt menekül.* (K.) *Áthúzással véglegesre javítva*.
362. *Csak rajta hát nyedd.* (K.) *Áthúzással véglegesre javítva*.
363. *Ezt biz' elvágám dicsőben; csak ti ne lárm* ... (K.) *lärm áthúzva*, helyette: *zajongjatok*. Az egész *áthúzva és helyette: E' biz' el van már harapva, csak ti ne üvöltsetek*,
365. ... *ha moccan is*, (K.) *áthúzással véglegesre javítva*.
367. ... *jövőre nem tiporni* (K.)
368. *Az istennők törvényeit.* (K.)
369. *Hanem a kötelet hát kösd oda jól a padláslukhoz, ereszkedj!* (K.) *Áthúzással így javítva: Hanem a kötelet oda hurkolván a padláslukhoz, ereszd le*
370. *Magadat megköltve, alá, szivedet Diopeith' hóbortja betöltvén.* (K.) *szivedet áthúzva*, helyette: *szived'*
372. *És felhúzni megint* (K.) *áthúzással így javítva: fel akarnak húzni megint, ti, mondjátok, mit cselekesztek?* (K.) *A mondjátok áthúzza*.
375. ... *azt költve ki, hogy ha* (K.)
376. *Netalán rajtam valami esnék, vigyetek ki megsiratottan,* (K.)

377. ... a korlátok alá. Kar: ... *ne búsulj*; (K.) áthúzással így javítva: *ne is félj*; ez is áthúzva, helyette: *ne irtózz*;
378. ... az atyák védistemiéhez. (K.) Áthúzással így javítva: *apavédő isteininkhez*.
379. *Oh uram* (K.) áthúzva, helyette: *Lykos uram, hős szomszédom, ki gyönyörködöl, énevelem együtt*, — a mondat első része áthúzással véglegesre javítva.
- 379.-hez jegyzet: *Lykos istenke temploma* . . .
380. *Vádoltak keserű könnyeiben és alperes panaszában* (K.) áthúzva, helyette: *A vádoltak könnyeiben és panaszos hangjában örökhé*, a mondat második fele áthúzva, helyette: *s bús panaszában az alpereseknek*,
381. *Amiért önként odaköltözéél, ezeket hogy halljad örökhé*, (K.) a mondat első fele áthúzással véglegesre javítva.
382. *S a hősök közt egyedül te magad* (K.) áthúzva, helyette: *Egymagad a félisteni karból telepedvén e síratókhoz*.
A pontos fordítás ez: a síró mellé telepedvén (*παρά τὸν κλάοντα καθήσθαι*).
383. *Könyörülj rajtam s szabadíts meg most engem, közeledbe' tanyázót*; (K.)
384. *Im felfogadom: kerítésednél* (K.) áthúzva, helyette: *a sövényednél*
385. *Bdelykleon: hallék zendülni* (K.)
386. *Tán elosont az öreg?*
Nem ugyan még, de bocsátkozik ott is lefelé már, (K.) ott áthúzva.
387. *Átkötvén* (K.) áthúzva, helyette: *Derekát megkötvén*. Áthúzással véglegesre javítva.
388. ... *és verjed lombokkal* (K.) áthúzva, helyette: *zöld ágakkal erősen*; ez is áthúzva és véglegesre javítva.
391. *Oh* (K.)
393. *Mondsza* (K.) áthúzva, helyette: *nosza*, (K.)
394. ... *felfortyan, hogy ha fészünk háborítja valaki?* (K.)
396. *A mivel büntetni szoktunk, mi magunknak* (K.) áthúzva.
400. *Mert hondruló és veszni méltó*, (K.) és *veszni méltó* áthúzva, helyette: *s akasztóf* . . . az egész sor áthúzással véglegesre javítva.
401. *Ki akar* (K.) áthúzva, helyette: *Ki javaslatot áthúzva*, helyette: *Ki javasolni azt merészeli, azt áthúzva*.
404. *De, biz' isten*, (K.)
405. *Hát nem szörnyü* (K.) szörnyü áthúzva, helyette: *csupa zsarnokság ez*,
406. ... *oh istenuverte Theórosz?* (K.)
407. *S a ki még más hizelgő felettünk vagyon!* (K.)
408. ... *látod-é, uram?* (K.)
- 409.-hez jegyzet: *Sycophanta*. Így nevezettek a (leginkább politikai) árulkodók . . . (T.) Áthúzással véglegesre javítva.
410. *Most meg* (K.) a meg áthúzással pedig-re javítva.
411. *És kiöltésed a fulánkot* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
412. ... *vad haraggal, s harci dühtől* (K.) *dühtől* áthúzással *dühvel-re* javítva, s utána még e szó: *teljesen*.
416. *Hát bocsásd a fogolyt*; (K.)
421. ... *és elő, oh Masynthias*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
422. ... *ezt erősen*, (K.)
424. *Tudom én, a szél* (K.)
428. ... *négy mércés vala*. (K.)
429. ... *hogy bú-bajjal az öregség tele van?* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
430. *De való ám!* (K.) Az *ám* áthúzva.
432. *Ócska bundát* (K.) áthúzással véglegesre javítva.

433. *S hogy ruházta* (K.)
435. *.gonosz állat, most se' még, bár jól tudod,* (K.)
436. *. . . szülőelőpáson kaptalak, hogy' vittelek* (K.)
438. *. . . de te hálátlan* (K.)
A sor eleje: *Hogy ezenkívül hű légy hozzám, kissé szabad fordítás, a görögben ugyanis ez van: „ugyhogy irigylésreméltó lettél”, „ὄστε σε ζηλωτὸν εἶναι”. Persze, ez is tréfa: „ugy megvertelek, hogy megirigyelhetek érte.” A. más tréfaival pótolja.*
439. *. . . meg te is te,* (K.)
440. *. . . s meglakoltok még ti ezért,* (K.) *még áthúзва.*
441. *Nem sokára, hogy tudjátok* (K.) *áthúзва és helyette: Hogy tudjátok, mit tesz olyan férfiakkal játszani, áthúzással így javítva: mi az olyan férfiak boszúja, kik*
Mindkét fordítás szabad, mert a görög szövegben ez van: *Milyen a hirtelen haragú férfiak jelleme, viselkedése: „οἷόν ἐστ' ἀνδρῶν τρόπος ὀξυνθόμενον”*
442. *A kik bírák, kik dühösekk, kik mogorvák* (K.) *bírák áthúзва, helyette: ἰορτυνήτευσθε. Most az egész áthúзва s helyette: Felfortyannak* (K.); *áthúзва, helyette: Hamar böszkek, s tovább a végleges szöveg.*
444. *Váltig azt cselekszem: fojtsd a füsttel őket magad is, Xanthias* (K.) *magad is Xanthias áthúзва, helyette: Sosias!*
445. *. . . üsd a bottal!* (K.) *Áthúзва, helyette: nem tágtoltok? bottal üsd!*
446. *Te meg tedd a füstölőre Aeschinest, úgy fojtogasd* (K.), *áthúzással így javítva: füstölő Aeschinest, attul bódul meg nagyon; ez is áthúзва, helyette: te meg tedd a füstölőre Aeschinest, az megöli. — A végleges fordítás: És te füstöld Aeschinessel, attul bódul meg hamar! az igazán hű, mert — mint A. is megjegyzi — Aischenest Kapnosnak, füstnek csúfolták kérkedék, hiú volta miatt. A görög szöveg szó szerint ezt teszi: „Te pedig tedd még hozzá Aischinest, Sellartios fiát, és úgy füstöld ki őket.” (καὶ σὺ προσθεὶς Αἰσχίνην ἔντυπε τὸν Σελλαρτίου.)*
447. *. . . el birunk-e hajtani?* (K.) *áthúzással véglegesre javítva.*
448. *. . . (birni nem könnyű velők)* (K.) *áthúzással véglegesre javítva.*
449. *Mintha méz helyett Philoklesz dalait* (K.) *dalait áthúзва, helyette: verseit*
452. *Hogyha már te* (K.) *áthúzással véglegesre javítva.*
A 453. után következő sor fordítása kimaradt. A görög szöveg ez: *„ὄστε τῷ ἔχων πρόφασιν, ὄστε λόγον εὐτάραπλον,”* Fordítása a következő: *„Noha sem ürügy nincs rá, sem tetszetős okod”. Ezt a K.-ban sem fordította le A.*
454. *Uralkodván magad* (K.) *Áthúzással véglegesre javítva.*
457. *. . . népgyűlölő te, királyos pártu te!* (K.) *Áthúzással véglegesre javítva.*
458. *. . . lakón-érzetű, költői rojtos öltözet* (K.) *az egész áthúзва és véglegesre javítva.*
465. *. . . minden összeesküvést.* (K.) *Áthúzással így javítva: s hívja cinkostársaid!*
467. *Vagy tovább is üssük-verjük* (K.) *üssük áthúзва.*
470. *Mily hamar minden zsar* (K.) *áthúzással véglegesre javítva.*
472. *Ötven éve, hogy nevét se hallám* (K.)
473. *Most meg a jóféle sáfrány nincs oly drága, mint ezek.* (K.) *Áthúзва, helyette: Most meg olcsóbb, mint a füstölt vagy besózott — ez is áthúзва, helyette: Most meg olcsóbb mint a sóshal, — ez a fordítás a hű. (γὺν δὲ πολλῶ τοῦ ταρίχου ἐστὶν ἀξιώτερα.)*
A 474. sor után következő sor fordítása a K.-ból is kimaradt. A görög

- szöveg ez: *εὐθέως εἶρηκ' ὁ πωλῶν πλησίον τὰς μεμβράδας*. Fordítása: Tüstént így szól a szardellaárus a szomszédjához:
475. *Rákidltják*: (áthúзва, helyette:) *Zsarnok aszialt tart!* — *kiáltják, ha meg ahhoz fűszerül* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
476. ... *kérd a sandaló* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
477. *S kérdi: párhagymát? hogy is ne!* — *tán* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
478. *Vagy Alhéne tári néked a fényüzést, azt gondolod?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
479. *Engem* (K.) áthúзва, helyette: *Tőlem*
483. *Hogy apámat rászoritom,* (K.) *rászoritom* áthúзва, helyette: *arra bírnám* (K.)
484. *Hajnal-jár-áru* (K.), áthúzással a véglegesre javítva.
486. ... *zsarnok-szellemű vagyok.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
489. ... *sem örülök; édesebb* (K.) *édesebb* áthúзва és helyette: *jobb ízű*
490. ... *fojtott lében,* (K.)
491. ... *rá vagy szokva* (K.)
492. *De ha engem kissé meghallgatnál és szavam megértened,* (K.) *engem kissé* áthúзва, helyette: *csöndesen* ez is áthúзва, helyette: *nyugton*
493. *A mit mondok, megmutatnám* (K.) áthúзва és helyette: *Megmutatnám, úgy remélem,*
494. *Mit* (K.) áthúзва, helyette: *Én csalódom,*
499. ... *abból néked* (K.) áthúzással először így javítva: ... *néked benne,* végül áthúzással így javítva: *néked abból, hogy egész Hellast ... egész* áthúзва.
501. *Philokleon: S kardra* (K.) *kardra* áthúзва, helyette: *adatok kardot*
506. ... *nehogy csupán* (K.) *nehogy* áthúзва, helyette: *és nem*
514. ... *leszónokol ma engem?* (K.)
515. ... *semmit* (K.) áthúзва, helyette: *egy hajtófát sem ér,*
516. *Nemde gyaláznak úton-útfelen* (K.) áthúзва, helyette: *Nemde az útakon is gumynevet adnak, útakon* áthúzással *úton-ra* javítva.
517. „*Gallyemelő*” (K.) áthúзва, helyette: „*Gallycipelő*”-nek, a nek áthúзва és utána: *vagyunk mi*
518. ... *egész bírodalmunkért.* (K.)
519. ... *bátorsággal* (K.) áthúзва, helyette: *nagy bátran*
522. ... *oly irigyelt, oly henye, oly félelmetes szörnyeteg* (K.) *szörnyeteg* áthúzással *állat-ra* javítva.
523. ... *hozzá vén ember?* (K.)
524. ... *már ott lesik kívül a sorompón* (K.) áthúzással így javítva: *már ott a tanácsterem ajtón*
525. *Várják nagy férfiak őt, őlesek, s alig ér oda, nyújtja előre* (K.) a két utolsó szó áthúзва s helyette: *már valamennyi*
526. *Gyöngye kezét valamennyi* (K.) áthúзва s így javítva: *Nyújtja kezét, a puhát, a hözvagyon eltolvajlót,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
528. *ha magad* (K.) *magad* áthúзва, s helyette: *ugyan magad*
530. ... *ha előbb* (K.) *előbb* áthúзва s helyette: *minap*
531. *Ezt följegyzem, legyen emlékül, mikor én majd cáfolom őtet.* (K.) Áthúzással így javítva: *Ezt följegyzem, e hódolatot, hogy jusson eszembe, ha majd kell.*
- Ez a második, végleges fordítás a helyes, mert „*περι τῶν αντιβολούτων*” azt jelenti a könyörgőkről.
532. ... *csaknem imádoztam,* (K.)
533. *S mit künn mondogaték* (K.) áthúзва s helyette: *Odabent abból, mit künn ígértem,* áthúzással véglegesre javítva.

537. *Addig told nem igaz bajt, míg (K.) áthúzással így javítva: Addig rak költőt bajokat, míg nyomorommal léssen egyenlő;*
538. *... vagy Aesopusból mesél holmi nevetni valókat, (K.) mesél áthúzva, helyette: kezd*
539. *Ki meg élceivel (K.)*
541. *... lednyt, fiaikat mind, én hallgatók (K.) áthúzással így javítva: lednyait, és fiait mind; én folyvást hallgatom; ők meg*
546. *S ilyenkor (K.)*
547. *... a mi királyságunk (K.) királyságunk áthúzva, helyette: uralmunk*
548. *... a háztartás föl se veüdjét. (K.) A végleges fordítás: gazdászati jobb, mert szójátékot ad.*
550. *... megnézni szemérmét; (K.)*
551. *Ha meg Oiagros színész bekerül (K.) áthúzással így javítva: Ha meg Oiagros menti magát, a színész, sehová, áthúzással véglegesre javítva, de a vége előbb így volt: addig hűdába kerülget, kerülget áthúzva, helyette: menekszik,*
552. *A míg (K.)*
553. *... minékünk (K.) áthúzva, helyette: előttünk*
554. *Indulót kell fújnia, száját felkötve szokott pofaszíjjal. (K.)*
556. *... fejealja roszúl van, (K.) A görög szöveg: „κλέειν... τήν κεφαλήν ελπώντες τῇ διαθήκῃ καὶ κόγγῃ” fordítása voltaképpen a következő: „elátkozván, pokolba küldvén lényegében a végrendeletet és pecsétjét.”*
A. úgy fogja fel, hogy a végrendelet fejealja „sir”, vagyis baja van neki, „hibázik”, „roszúl van”.
558. *... annak ki hatályosan esdik. (K.)*
559. *... felelőség nélkül, mit más főtiszt... (K.)*
560. *Miket elmondád, mind szép dolog, s örvendek néked azokban (K.) áthúzással így javítva: Miket elsorolád, az ugyan mind szép s boldognak mondalak abban: ez a fordítás közelebb van a görög szöveghez (σὲ μαχαλῆς) mint a végleges: irigylem dolgod’.*
561. *Hanem egy dolgot feszegetned kár: (K.)*
564. *... meg ez a pajzsát elhányó nagy Kleonymus (K.) a végleges fordítás: gaznevű csélcsap jobb, mert legalább némileg érzékelteti a κολακίονος-ban rejlő tréfás szójátékot: „hízelgő nevű”, amint erre A. is utal jegyzetében.*
565. *Igéretik (K.) áthúzva, helyette: Nem fognak. A fognak áthúzva, helyette: akarnak elárulni, — fogadják —*
566. *Még, hogy senki a népgyűlésen ügyét nem nyeri meg, ha előbb (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
567. *Nem kívánja, (K.)*
568. *... e mindent lekiabáló Kleon (K.) áthúzással véglegesre javítva. A görög szöveg: μῶρον ἡμῶς οὐ περιτρώγει, voltaképpen ezt teszi: „csak minket nem rág, mardos”.*
569. *... a legyet is elkergeti (K.)*
570. *De te, bezzeg az édes apáddal ugyan soha ilyet nem cselekedtél, (K.) áthúzva, helyette: Hanem ugy-e bezzeg, ez is áthúzva és helyette a végleges szöveg jön.*
571. *De Theórosz (K.) áthúzva, helyette: Ámde Theóros, ki hízelgőnek van mint Euphémios, olyan,*
572. *... sarunkat. (K.)*
574. *Melyet te ugyan szolgálatnak akarsz (K.) akarsz áthúzva, helyette: nevezél, s bizonyítani akarnád.*
575. *... beleunsz egyszer, és akkor (K.) az egyszer áthúzva.*

- Az 576. sor fordítása: *uraságod sem egész fenékhig csupa téjfől* — igen finom és szellemes. A görög szövegben ui. ez van: „*περικτὸς λουτροῦ περιγυρόμενος τῆς ἀρχῆς*”: „A te híres uraságod olyan fenék, ami minden fürdést legyőz,” „*túlél*”, mert mindig újra bepiszkolódik.
580. ... és csók (K.) csók áthúzza, helyette: *megcsókolva*
583. *Maga is mellém ül azután, és szép szóval erőtlet*: (K.) áthúzással és a szörend megváltoztatásának jelzésével véglegesre javítva.
584. ... *az ilyennek* (K.) áthúzza, helyette: *az ilyeneket* (K.)
586. *Szidni fogam közzül dünny* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
587. ... *nyilak háritó eszköze, nálam.* (K.)
588. ... *hogyha feledsz,* (K.)
589. ... *s töltők leheverve, izsom; szamaram meg iázva* (K.) *leheverve* áthúzza, helyette: *lehenyélvén izsom* véglegesen áthúzza; *szamaram meg iázva* áthúzással véglegesre javítva.
591. ... *mely a Zeusénál se csekélyebb* (K.) áthúzással így javítva: *ugyan?* *nálam maga Zeus se különb úr,* áthúzással véglegesre javítva.
595. ... *a dúsak* (K.) *dúsak* áthúzza, helyette: *gazdag nagy urak cuppantanak, és megy alájuk.*
597. *Déméterre, bizony félsz te nagyon; de tedbled, vesszek el, én nem!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva, de a vége így: *ám vesszek el én, te! ha félek.*
601. ... *erős vagyok vitára.* (K.)
602. ... *végigmene lám* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
- A 607. sor fordítása: *szemed zöld karikát hány!* lényegében híven adja a görög szöveg értelmét, melynek szó szerinti fordítása a következő: „*ostort láttatok véled*” (*σούτη βλέπεω*).
608. ... *szőni ezerféle cseled,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
610. *Ellenem érvelőnek.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
612. ... *morzsára dardítja.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
614. ... *veleszült és rég megrögzött nyavalyáját* (K.) áthúzással így javítva: *egy-egy rögzött s veleszült,* áthúzással véglegesre javítva.
616. *Mert ha, hogy én szolga vagyok, nekem ezt mindjárt be nem bizonyítod,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
617. ... *ha örökre tilos lesz* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
618. ... *édes apuskám* (K.)
619. ... *csak tél-tul, akárhogy, csak az ujjaidon,* (K.)
620. ... *a mi* (K.) áthúzza, helyette: *mely ... a társult* áthúzza, helyette: *társas*
621. *Külön ettől a zsellér-adót* (áthúzással: *vámot-ra* javítva) *külön a sok százalagot, százalagot* áthúzza, helyette: *száztuli*; ez is áthúzza, helyette: *százalagos jövedéket*, A. első fordítása: *zsellér-adót szintén helyes volt, mert a τέλη a zsellérek adóit is jelenti.*
622. *Bírságot s helypénzt, bányát, kikötőt, földbért és köztelek árát*: (K.) *köztelek árát* áthúzza, helyette: *közjavak árát*, ez is áthúzza, helyette: *s eladott javak árát.*
623. ... *tesz* (K.) áthúzással így javítva: *lesz*
624. *Ebből most* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
625. ... *melynél* (K.) áthúzza, helyette: *minél,* áthúzza, helyette: *biró-jogosult polgár.*
626. *Ime néktek száz és ötvenezer* (K.) áthúzza, helyette: *A mi tehát néktek esik, szorosan százötven ezernyi talentom.* — A végleges fordítás: *százötven lesz a talentom, a helyes, mert a görögben ἑκατὸν καὶ πεντηκοντα* van.
628. *Zeus uccse, nem azt se.* (K.) *A se* áthúzza.

628. Philokleon: *Mire megy hát föl ez a sok bevétel?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
630. *Nyelik el bizony, és mégis, te apám, leföve önkint teszed őket uraddá,* (K.) *lefföve áthúzza.*
631. ... *S ezek aztán ötvenesével* (K.) *ötvenesével áthúzza,* helyette: *vároasainktól,* ez is áthúzza és helyette ismét: *ötvenesével*
632. *Szedik ajándékul a talentumot elijesztett városainktól,* (K.) *elijesztett áthúzza,* helyette: *elrémült, az egész áthúzza,* helyette: *Szedik ötvenivel a talentumokat, áthúzza,* helyette: *Szednek ajándékba talentumokat elrémült városainktól, elrémült áthúzza,* helyette: *megijesztett*
633. ... *vagy olyat mennydörgők azonnal* (K.) *azonnal áthúzza,* helyette: *a néphez,*
634. *Hogy városotok lerogy tüstént és felfordúl mind fenekestül.* (K.) Áthúzza, helyette: *Hogy felfordúl egész városotok! Te meg örvendsz, rágua uralmad a sor második fele áthúzza,* helyette: *De te örvendsz, rágua,* ez is áthúzza, helyette: *Te meg örvendsz, a hatalomnak*
635. *Rágódua körül máj-bőr szélén és hitvány koncain egyre.* (K.) A mondat második fele áthúzza, helyette a végleges szöveg.
636. ... *hogy ti szemét nép* (K.) *szemét nép áthúzza,* helyette: *birák, a többi áthúzza,* helyette: *afféle szemét nép,*
637. ... *csemegéztek csak,* (K.) *a csak áthúzza.*
638. *Ötödik keréknek néznek titeket, míg* (K.) *keréknek kerékül-re van javítva, a míg áthúzza,* helyette: *és* (K.)
639. ... *köntös, fejuánkos, csésze,* (K.) *köntös áthúzza,* helyette: *(a csésze után betoldva) ruházat*
641. ... *a miért falakon, vizeken annyit törekedtél* (K.) *falakon, vizeken áthúzza,* helyette: *vizen és szárazon, törekedtél áthúzza,* helyette: *evickélsz, ez is áthúzza,* helyette: *epeditél*
642. *Abból ugyan* (K.)
645. *Hát nem csupa szolgálai állapot az, nagy,* (K.) *a nagy áthúzza.*
646. ... *maguk is úgy, mint a hízlegők* (K.) *is áthúzza, a hízlegők áthúzza,* helyette a végleges.
647. *Te meg örvendsz, három obolt, ami után gyalog, ütközetten, várítva, evezve tördátél* (K.) *tördátél áthúzza,* helyette: *fáradtál,* ez is áthúzza s helyette: *futottál.* Az egész áthúzza, és helyette: *Te meg, a mit sok fáradtsággal, várítva, hajózza, csatázva, — hajózza áthúzza,* helyette: *evezve* (K.)
649. ... *s te bejárdsz, hogy a boszúság megöl engem* (K.) áthúzással véglegesre javítva
650. *Mikor egy ifjonc* (K.) *ifjonc áthúzza,* helyette: *lefarú ifjonc, Chaereas fia, jö, egy férfiparázna áthúzással véglegesre javítva.*
653. ... *későbbben jö* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
654. ... *bár legyen utolsó;* (K.) *legyen áthúzza,* helyette: *jöjön*
656. ... *kicsinálják ketten a dolgot,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
657. *Akkor rajta! miként fűrészlők,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
659. *Azt teszik énelem? Oh jaj, ne beszélj! fenekig felrázod a lelkem,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
661. ... *dusgazdag lehelél jogosan,* (K.)
662. ... *hogyan vagy bekerítve* (K.) *hogyan vagy áthúzza és a bekerítve után írva.*
663. *Te, ki Pontustól Sardesig* (Sardesig áthúzza) *ura vagy sok-sok városnak Sardesig épen,* (K.)
665. *Csöpögtetik az ajkadra és gyapj* ... (K.) áthúzással véglegesre javítva.
666. *De szegény mindig* (K.) áthúzással véglegesre javítva.

667. *Hogy (K.) áthúzza, helyette: Csak azért, hogy dajkád kezeit ismerd jól, áthúzással a véglegesre javítva.*
668. *... ugorj neki veszett módon (K.) veszett módon áthúzza, helyette: annak mindjárt; ez is áthúzza és véglegesre javítva.*
669. *... hogyha akarnák, ellartani könnyű lehetne (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
672. *... atheni állampolgár (K.) atheni áthúzza.*
674. *Élveze honához méltón, (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
678. *De mikor, bezzeg, megijednek, egész Euboédát néktek ígéri, ajánlják (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
679. *... ígéri szinte fejenként, (K.) szinte fejenként áthúzza, helyette: néktek egyenként,*
682. *... zárlam be az ajtót (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
684. *Azt nem, hogy e nagyszáju fecsegők (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
689. *... te vagy a győztes, (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
690. *... botomat már földre hajítom. (K.)*
691. *... öreg barátom, (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
693. *Oly igen (K.) áthúzza, helyette: Megbicsakolt*
694. *Bár nekem is ily rokonom, (K.) rokonom áthúzza, helyette: barátom*
696. *Mint neked, (K.)*
698. *... köszönettel ezt. (K.) ezt áthúzza.*
700. *A mi való egy (K.)*
701. *... puliszkái (K.) áthúzza, helyette: pépet*
 A 702—703. sorok fordítása (asszonyt, ágyamelegítőt És hátvakarót.)
 A-nál finomabb, mint az eredeti. Lényegileg azonban kifejezi az eredetit: „*πρόσωπ, ἦτις τὸ πλοῦς τῶναι καὶ τὴν οὐρανόν.*“: „*nőt, ki 'tagod' és ágyéked dörzsöli.*“
704. *... meg sem mukkan (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
705. *Ez nincsen nekem (K.) nekem áthúzza.*
708. *S hibának rója fel (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
709. *Hogy a szavadnak mért nem engedét. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
710. *Amde most a szavad fogadja (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
711. *... egy kissé, (K.) kissé áthúzza, helyette: kicsit, hogy' változtassa életét, áthúzással véglegesre javítva.*
712. *S várja, te mit felelsz. (K.)*
713. *Bdelykleon: No, mit kiált (K.) kiált áthúzza, helyette: jagsatsz apám?*
718. *... a szavazó-kosarunknál. (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
720. *... borúlt lelkem! (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
721. *Nehogy, a mint bírászkodhatnám, ma élém álljon akarkí (K.) áthúzással így javítva: ... kerüljön élém valaki áthúzással tovább javítva: ma Kleont érjem a lopáson. Ez is áthúzza és így javítva: ha Kleon maga volna, lopásért áthúzza és véglegesre javítva.*
728. *Sohse járj a törvényházba, hanem itthon (K.) áthúzással így javítva: Sohse járj te fel, hanem köztünk maradván, köztünk áthúzza, helyette: helyben*
729. *Itthon láss törvényt (K.)*
732. *Egy drachma büntetést szavazz csupán (K.) szavazz csupán áthúzza, helyette: kiszabsz red, ez is áthúzza, helyette: szabatsz red, áthúzza, helyette: büntetésben elmarasztod.*
734. *Csakhogy (áthúzza, helyette:) De nem kisebbit senki. Nap ha süt (K.) áthúzza és így javítva: De herce-hurca nélkül. Nap ha süt,*
735. *Reggel, van verőfény, a napon napolsz. (K.) Áthúzással előbb így*

- javitva: *S derült a reggel, a napfényen napolsz. Ez is áthúzva s helyette: Reggel a napfényen napolsz.*
738. ... rostélyt senkise. (K.)
740. ... mérgeledve titkon (K.) mérgeledve áthúzva, helyette: *Magadra. Áthúzva, helyette: Az alperesre, ez is áthúzva, helyette: ajkharapva és*
742. *Nem éhen?* (K.) Áthúzva, helyette: *Hogyan fogom hát fel az ügyeket tisztán, az ügyeket áthúzva és véglegesre javítva.*
743. ... ha egyre majszolok? (K.) Áthúzással így javítva: .. *kérdözve szüntelen?*
748. ... csak azt még (K.) áthúzással így javítva: *csak egyet nem tudok:*
750. *Külön magamnak, (K.)*
751. *Ha a hideg lel, (K.)*
755. *Egy nagyfejű halnak (K.) áthúzással így javítva: buksi halnak. Ez a fordítás is jó, hiszen a νεοτερός valóban nagyfejű halat, németül: „Dickkopf”-ot jelent.*
756. *Én számba (K.) áthúzva, helyette: Mohón bekaptam, ez is áthúzva, helyette: Én számba kaptam,*
758. *S öt perbe fogtam (K.) fogtam áthúzva, helyette: hivat... — áthúzva, helyette: vontam; ez is áthúzva, helyette: vonszoldám. — S mit monda rá; rá áthúzva.*
759. ... kakas-zuzom van, rám fogá, (K.) *rám fogá áthúzva, helyette: pénzt adott, (K.)*
761. ... mennyivel jobb, már e részben is. (K.)
762. *Jobb, jobb, valóban. (K.)*
768. ... törvényházat, annyi (K.) *annyi áthúzva, helyette: széltire,*
772. ... ihol függ a (K.) *függ áthúzva.*
776. *Tűz is van itt, s mellette lencse fő, (K.)*
777. *Szürcsölj (K.) áthúzva, helyette: Hörpölsz, ha kell.*
780. ... egy hosszú beszéden, (K.)
781. *Ez majd (K.) áthúzva, helyette: Ennek fölébreszt kukurékujá.*
783. *Mit (K.) áthúzva, helyette: Ugyan mit?*
785. *És benne itt van, lám, a hős maga. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
787. *Idomtalan vagy, (K.) Idomtalan áthúzva, helyette: Nagy léhűtő*
788. *Mert hát (K.) hát áthúzva.*
794. ... majdnem tönkre (K.) *a nem áthúzva.*
801. *Xanthias: Hát a Lábas nem bebújt (K.) a Lábas áthúzva.*
802. *A Fogámeg (K.) Fogámeg áthúzva, helyette: Lábas*
803. ... kikapva, (K.) *áthúzással így javítva: felkapva,*
804. *Tova (K.) áthúzva, helyette: Odább*
806. *Apám elé; (K.) Ez volt a hívebb fordítás, mert a görög szövegben ez áll: τῷ πατρὶ. A, a véglegesben ezt írta: Bíró elé.*
808. ... majd lesz ő a vádoló. (K.) *vádoló áthúzva és felperes-re javítva.*
813. *Add hát elő a vádakat, (K.)*
815. *Hozom a táblákat és iratcsomókat. (K.) iratcsomókat áthúzva, helyette: írószöveget, ez is áthúzva, helyette: írószöveget. A. első fordítása volt a helyes, mert γραφάς iratokat, ügyiratokat, aktákat jelent.*
816. *Ohjaj, (K.)*
817. *De barátját kéne húznom itt körül. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
818. *Bdelykleon: Tessék. Bdelykleon: Itt vannak. (K.)*
819. *A ki elől jön? Bdelykleon: Tyhü, manóba! mint haragszom, (K.)*
820. *Hogy elfeledtem a szó-vedreket. (K.)*
822. ... ehol van nálam két csupor. (K.)
823. ... hát (K.) *áthúzva, helyette: így hát (K.)*

825. . . *nem csöpög* (K.) áthúzva, helyette: *vagy hát nem kész vízi-óra ez ? vagy és kész áthúzva.*
826. . . *s népileg.* (K.) Áthúzással így javítva: *népszerűleg.*
829. *Hogy imádkozzunk elébb* (K.)
A 836—838. sorokat 3 változatban (a, b, c) írta le A.
836. a) *Oh, jós Apolló Phoebus, adj jó szerencsét* (K.) áthúzva.
b) *Oh, jós Apolló Phoebus, e dologra* (K.) áthúzva,
c) *Oh, jós Apolló Phoebus, jó szerencsét* (K.)
837. a) *Adj ezen dologra, melyet* (K.) áthúzva,
b) *Adj jó szerencsét, melyhez ez* (K.) áthúzva,
c) *Adj e dologra, melyhez* (K.)
838. a) *Ez inált most* (K.) áthúzva, helyette: *Ez akar az ajtó előtt, ez is áthúzva, helyette: Most ez fog, ez is áthúzva,*
b) *Fog mostan ez! Adj neki jó szerencsét* (K.) áthúzva,
c) *Fogott ez az ajtó előtt ; add végzenünk illően azt* (K.) az ajtó áthúzva, helyette: *a tornác*
839. *És minden hiba nélkül.* (K.) *És minden áthúzva, helyette: Aritalom és.*
840. *Oh, fejdelem ur, szent Uicalobor, tornácom hű kapuőre,* (K.) *tornácom hű kapuőre áthúzva, helyette: hű szomszéd, csarnokom őre!*
841. *Vedd jó néven ez új ünneplést, melyet újítottam atyámért,* (K.) *ünneplést áthúzva, helyette: tiszteletet; újítottam áthúzva, helyette: én hoztam, áthúzva, helyette: melyhez kezdettem atyámért,*
842. *Szüntesd meg az ő nagyon is fanyar és fás erkölcsét, vadon egres* (K.) áthúzva, helyette: *Szüntesd meg az ő nagyon is fanyar és fás erkölcsét szelidebbé, szelidebbé áthúzva, helyette: valahára.*
843. *Indulatát valamicske szelidebb* (K.) a két utolsó szó áthúzva, helyette: *egy kicsi kis mézzel szelidebb izüre vegyítvén, áthúzva, helyette: tévén. áthúzva, helyette: S fölt must indulatához elegyítvén egy kicsi mézet; ez is áthúzva, helyette a végleges.*
844. *Hogy az emberek iránt legyen ő ezután hegyes és nyájás,* (K.) *ő ezután áthúzva, helyette: immár, az egész áthúzva, helyette: Tedd, hogy legyen az emberek iránt már hegyes, irgalmas, már áthúzva, irgalmas áthúzva, helyette: és nyájás,*
845. *Szánja meg a vádlottakat inkább, mint a vádlót,* (K.) áthúzva, helyette: *Hogy könyörüljön a vádlotton inkább, áthúzva és így javítva: Hogy szánja meg a vádlottat elébb, mint a vádlót,*
846. *Könnyezze meg az esdekelőket, térdre borultat* (K.) áthúzva, helyette: *Könnyezze meg a neki esdekelőt, áthúzva, helyette: Ejtsen könnyet az esdeklővel,*
847. *S elhagyva mogorva-nehéz* (K.) áthúzva, helyette: *S elhagyva kedélye komorságát, komorságát áthúzva, helyette: komor voltát*
848. *Természetinek* (K.) áthúzva, helyette: *Természetiből*
852. *A főntebb elsoroltakért;* (K.)
855. *Napos-bíró, ha még kint van, bejöjjön* (K.) áthúzva és helyette: *Jöjjön be kint ha van, napos-bíró, áthúzva, helyette a végleges.*
856. *Mert nem jöhet, ha majd szónoklanak.* (K.) *szónoklanak áthúzva, helyette: a tárgyalás foly.*
859. *Vádolja Cirmos* (K.) *Cirmos áthúzva, helyette: Nyelves,*
863. *Ebek* (K.) áthúzva, helyette: *Haljon meg*
864. . . *Lábas is.* (K.)
865. *Te gaz* (K.) *gaz áthúzva, helyette: rossz*
868. *Jelen van. Ez meg itt a Lábas.* (K.) *Ez meg áthúzva, és helyette: A másik Lábas meg ez, ez is áthúzva, helyette a végleges.*

870. ... lépj elő. (K.)
878. Rám (K.) áthúзва, helyette: Gonosz turó-büzet bőfőgött rám is, áthúzással így javítva: turó büzét bőfőgte (K.)
879. Rám, a gyalázatos (K.) áthúзва, helyette: Az undorító, áthúзва, helyette: A csúnya féveg!
880. ... jól csinálni, (K.) csinálni áthúзва, helyette: mivelni,
883. Heves legény: (K.) heves áthúзва, helyette: Java, ez is áthúзва, helyette: Heves a
884. Atyám ne mondj ki végzést, mielőtt (K.) áthúzással véglegesre javítva.
885. Mindkettőt hallandó. (K.) Áthúzással így javítva: Mint hall, ez is áthúзва, helyette: Hallgasd ki mindkettőt.
886. Az ügy világos, szinte bög. (K.) Áthúzással így javítva: Olyan világos, szinte bög maga az ügy — maga áthúзва.
887. Most föl ne mentsétek, (K.)
890. A városok főszét mind kiette, (K.) főszét-hez * alatt jegyzet: Gypsz. A görög szó (σπίρον) jelenti ezt is, és a turó megkeményedett részét is. A szójáték tehát vissza nem adható.
891. S nekem egy korszó-tapasznai sem maradt. — egy áthúзва, korszó-tapasznai így javítva: korszó-bedugni
892. Azért is jól meg kell fenylteni (K.) jól meg kell fenylteni áthúзва, helyette: hadd lakoljon, az egész áthúзва, helyette a végleges szöveg.
900. Hé kisbíró! (K.) kisbíró áthúзва, helyette: hirnök! Elhez A. jegyzete: A thesmotheta nem ily alantás tiszt, tudom, de a komikum elvész, ha azt akarom fordítani.
901. Hát vedd elő magad. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
906. De még ma ez nemcsak vizell, tudom. (K.)
912. ... vád alatt állódn, (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
913. ... az állat neki. (K.)
914. Kótródj tölem! (K.) áthúzással véglegesre javítva.
916. Emelni szómat, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
917. ... a farkast megkergeti. (K.) megkergeti áthúзва, helyette: is elveri, áthúзва, helyette: megszalasztja.
920. Sok szép juhocskát (K.) szép áthúзва, helyette: jó
921. ... hogyha a túró megpróbálja (K.), megpróbálja áthúзва, helyette: felzabálja? (K.)
922. ... örzi házadat, (K.)
933. ... nyakcsonttal is beéri (K.) beéri áthúзва, helyette: megéri; ez is áthúзва és helyette: beéri
935. ... az csak házörzö (K.) csak áthúзва, helyette: mint
942. ... vinnyogva, kérve, ríva (K.) áthúzással véglegesre javítva.
943. Könnyhullatással (K.) áthúзва, helyette: Boruljatok le, ese ... áthúzással véglegesre javítva.
945. ... sok embert. (K.)
951. No no apácskám! (K.)
953. ... atyám. (K.)
956. Philokleon: Bujj belé hát! (K.) Jegyzet: A szavazó kövecsnek mondja. Ez az egész áthúзва és helyette: Be, kövecs!
958. ... Hogy ütött ki csak? (K.) csak áthúзва, helyette: vajjon? (K.)
960. Atyám, atyám, (K.)
961. Mondd meg hát csak azt: (K.) áthúzással véglegesre javítva.
963. álj fel, (K.) (sic!)
964. Hogy engedek meg én (K.)
970. Ebédre (K.) áthúзва, helyette: mindenhová (K.)
- A 975—981. sorokat két (a, b) változatban írta le A.

975. a) *Ti pedig, oh megszámlálhatlan ezerek és ezerek* (K.) a három utolsó szó áthúzva, helyette: *ezernyi-ezrek*
 b) *Ti pedig, számlálhatlan ezernyi-ezerek, azalatt* (K.)
976. a) *Azalatt vigyázzatok, nehogy hiába vesszen a tanulás, (K.)*
 b) *Vigyázzatok, hogy a mi jót vagyok mondandó, falva ne* (K.)
977. a) *E meséből, mert ügyetlen nézőkhöz szokott megéssni ez, (K.)*
 b) *Hányjam, mert ügyetlen nézőkhöz szokott ilyen megéssni, (K.)*
978. a) *S nem rajtatok. (K.)*
 b) *Nem rajtatok. (K.)*
 Itt meg kell jegyeznünk, hogy a 976—977. sor b) változata (mely egyszersmind a végleges fordítás) hitebb, mint az a) változat, hiszen a görög szöveg ez: *τά μέλλοντ' εὐ λέγεσθαι μὴ πέση φασίως χαμαί, εὐλαβεῖσθε.*
 Szó szerint: A mi jót vagyok mondandó, ne essék hiába a földre, vigyázzatok! Ismét szép példája annak, hogy A. mennyire törekedett mind közelebb jutni a görög szöveg lényegéhez, de egyszersmind magyarosan is fejezte ki magát.
979. a)–b) Végleges.
980. a) *Mert most nézőinek a költő valamit fog hányni szemére. (K.)*
 b) Végleges.
981. a) *Azt mondja, igaztalanul bántak vele multkor, bárha javukra (K.)*
 b) *Azt mondja, igaztalanul bánt vele multkor, (K.)* áthúzással véglegesre javítva.
982. *Tón (áthúzva) Nem nyiltan elébb, de alattomban (K.) alattomban áthúzva, helyette: azáltal hogy; ez is áthúzva, helyette: titokban. más költőt lopva segített; áthúzással véglegesre javítva.*
983. *Eurykles jóslati módja szerint, és annak utánozva eszélyét. (K.)* Áthúzással így javítva: *jóslati módját és fortélyát*
984. *Másnak búja hasába, hogy vigjátékait ontsa; (K.)* áthúzással véglegesre javítva.
985. *Azután nyilván maga lépett fel, (K.)*
986. *... saját muzsáinak száját kormányzani fékkel. (K.)* A nak áthúzva.
987. *... soha senkinek itten, (K.)*
988. *Nem mondta: „elég”, elbízva magát, s felfuvalkodva kevélyen, (K.)* a sor eleje áthúzással így javítva: *Nem eléglé azt, a kevélyen áthúzva, helyette: eszében, Itt megint közelebb jut a görög szöveghez: *ὀγκῶσαι τὸ φρόνημα,**
989. *Sem a küzdőhely körül (K.) küzdőhely áthúzással vívőhely-re javítva.*
990. *... fenyegetve (áthúzva, helyette:) átallva, nehogy szinpadra kihozza szerelmét, (K.)* Az átallva nagyon jó fordítása a görög *μισῶν*-nak. Kár, hogy a végleges szövegbe ismét *fenyegetve* került.
991. *Soha egynek sem fogadja meg (K.)* áthúzással így javítva: *... egynek is azt meg nem fogadja, olyan lévén esze, — olyan lévén esze áthúzva és véglegesre javítva.*
992. *Hogy a muzsáit, kiknek szolgál, keritővé tenni ne lássék. (K.)* Áthúzással véglegesre javítva.
993. *... se kis embereket veve célba, (K.)*
994. *Hanem a legnagyobbának esett neki héraklieszi büszke haraggal, (K.)* a mondat eleje áthúzással így javítva: *a legnagyobbába kötött bele,*
995. *Mindjárt legelőbb támadva magát bátran a focsikortót, (K.)* támadva áthúzva, helyette: *kihíva*
996. *Kinek a szeme a legretteneteseb kéjhölgynek hányta sugarát, (K.)* a két utolsó szó áthúzva, helyette: *sugarában égett; ez is áthúzva és ekkor a három utolsó szó így javítva: kéjhölgyi sugárokat ontá,*

997. *És száz kötínvaló hízélgő feje nyalta körül feje táját, (K.) feje táját áthúzva, helyette: nyaha szírtjét*
999. *Borjufókáé, t-ke cápafiaké (K.) cápafiaké áthúzva, helyette: mosdatlan cápáé, ez az egész áthúzva, helyette: Fókának, t-ke mosdatlan cápának, s-ge tevének, ez az egész ismét áthúzva, helyette a következő: Borjufókáé, t-ke mosdatlan, áthúzva, helyette: ocsmány cápáé, s-ge tevée.*
1000. *Ily szörnyűséget látván se ijed (K.) szörnyűséget áthúzással így javítva: szörnyeteget; — az egész áthúzva és véglegesre javítva.*
1001. *... taval ugymond, (K.) áthúzva, helyette: ő ki ugyancsak; ez is áthúzva, helyette: és taval ugymond, — ugymond áthúzva, helyette: ismét*
1002. *Megtámadta (K.) áthúzva, helyette: Szörnyen megtámadta*
1003. *Kik fojtogatták az apákat s a nagyapáknak torkait éjjel (K.)*
1004. *Agyokban, s közzületek a peres ügyben nem jártasok ellen (K.)*
1005. *Vádatokat, esküt, idézetet és tanuságtételt koholának, (K.)*
1006. *Hogy sok feljévedve s az ágyából felugorva futott Polemarchhoz (K.) felugorva áthúzással kijavítva: kiugorva, az egész áthúzva és így javítva: Ugyhogy sok ijedve s az ágyából felugorva futott Polemarchhoz. Ez a fordítás is jó, mert a görögben ez van: *ὡς τὸν πολέμαρχον*, és a *ὡς* lehet kötőszó s akkor azt jelenti: mint, de lehet prepozíció, és akkor azt jelenti: „hoz”. A K.-ban A. prepozíciónak veszi: futott a Polemarchhoz, hiszen a segítségre szorulóknak valóban e hivatalhoz folyamodtak. A végleges szövegben így fordítja: *rettegve miként polemarchtól*. Ennek is van értelme, hiszen ítélezett is a polemarchos.*
1007. *Ily vészhárlító, hazamentő s gonoszirtó hősré találván, (K.)*
1008. *Ti (áthúzva, helyette:) Mégis eladtátok taval őt, mikor új eszméket (K.) mikor áthúzva, helyette: noha*
1009. *... meggyengítétek (K.) (Az 1. kiad.-ban e szó sajtóhibával van írva: meggyönggítétek.)*
1011. *Hogy nem hallott az akkori vígjátéknál jobbat soha senkise. (K.) Áthúzással így javítva: Hogy azon vígjátéki darabnál soha jobbat senki se hallott.*
1012. *Ez hát (K.) hát áthúzva.*
1014. *Versenytársait elhagyván odalett győzelmi reménye. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
1019. *Igy meg fog egész esztendőök által is az ügyesség érzeni rajtok. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
1022. *... ezzel is igen (K.) igen áthúzva, helyette: oly*
1023. *Bár ez (K.) áthúzva, helyette: Régen volt ez,*
1024. *... és hattyunál fehér (K.) hattyunál fehér áthúzva, helyette: fürtjeink a hattyunál is*
1026. *E maradékban is ki kell mutatnunk (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
1027. *... Én vén koromat (K.) áthúzva, helyette: vénségemet*
1030. *Hogyha, nézők, van közöltegetek, ki látva természetemet (K.)*
1031. *Elcsoválkozik, ha nézi, darázs derekamat (K.) darázs derekamat áthúzással így javítva: átdarázsult derekamat. Most mindkét sor áthúzva és véglegesre javítva.*
1032. *... ám e fulánk, és hová célozunk vele, (K.) ám áthúzva.*
1033. *... még ha bárdolatlan is. (K.) bárdolatlan áthúzással véglegesre javítva.*
1034. *... farcsikája van, (K.)*
1037. *Oly sokat tőn védelmére, (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
1043. *Hajtó árdáktól (K.) hajtó áthúzva, helyette: Hogy*

1044. *Isteneh segítségével visszanyomtuk est felé* (K.) áthúzással véglegesre javítva, azzal a különbséggel, hogy a kéziratban ez van: *isten jóvoltából*
1047. ... *csípve szembe és pofon*, (K.) *csípve* áthúzva, helyette: *marva*
1048. ... *bevallják széltíre* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1052. *Elleninket, nagy hadi gályákkal utánoh ered* (K.) áthúzással így javítva: ... *a tengeren úzóh tova*, ez is áthúzva s így javítva: *nagy hadigályákkal eredve ki*.
1053. ... *nem a szónoklatok* (K.)
1054. ... *és Sycophant árulkodáson* (K.)
Az 1056—1057. sorokat 2 (a, b) változatban fordította A.
1056. a) *Hanem, ki a legjobb evező-legény közöttünk.* (K.) Áthúzással így javítva: *Hanem, hogy ki tud evezni jobban.*
b) *Hanem hogy ki tud* (K.) *tud* áthúzva, helyette: *győz*, ez is áthúzva, helyette: *a legjobb evező közöttünk.* Ez is áthúzva és a véglegesre javítva.
1057. a) *Igy hát mi a sok méd várost* (K.)
b) *Igy mi foglalván el a médnek sok szigetjét,* (K.) a *médnek-ből a -nek* rag áthúzva.
1058. *Legtöbb részünk a tőlök befolyó adóba,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1059. *Ellophkod* (K.)
1063. *S nálunk hirtelenb haragvó, és rosszabb természetü.* (K.)
1065. ... *és kinek* (K.) *és* áthúzva, helyette: *mind*
1068. *Sűrűn összefoglyosodva* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1071. *Mert megszurunk minden embert, s így eléllünk lassadn.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1072. ... *vannak közütnk fulánk nélkül* (K.) *fulánk nélkül* áthúzva, helyette: *s e fulánktalan herék*
1073. ... *kész vagyonunk'* (K.) *vagyonunk* áthúzva, helyette: *hozományunk'* *főleszik.*
1074. ... *hogy, ki hadban sose járt,* (K.)
1078. ... *ne is kapja többé* (K.)
1079. *Nem, míg csak élek,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1080. ... *a táborban engem,* (K.)
1081. *Midőn a nagy Boreas harcolt velünk.* (K.)
1084. *Minap is, hogy jóllakám sült hallal, ime,* (K.)
1086. *Hiszzen próbáld meg,* (K.)
1087. *Átengedéd magad, hogy* (K.), áthúzással így javítva: *Ápolni átengedéd magad.*
1089. ... *zekétül,* (K.)
1093. *Mi a ménkő ez?* (K.)
1094. ... *persafürtös, vagy kaunake.* (K.)
1096. *Mert nem valál* (K.) áthúzva, helyette: *Mert nem voltál Sardesbe'*; *nem csoda;*
1098. ... *de mintha mégis* (K.) *mintha mégis* áthúzva, helyette: *a Morychos*
- 1101—1102. *Hát Ekbatánában gyapjuszövetből Pacalt csinálnak?* Bdelymkleon: *Az eszed, barátom! hisz költségesen* (K.)
1103. *A barbárok szövik. Lám ez maga*
1104. *Egy egész* (K.)
1106. *Igazábban, nem pedig kaunakének.* (K.)
1108. *Hogy megcsap a melegje* (K.)
1109. *Veszed fél?* (K.)
1111. *No, mindjárt... megállj!* (K.)

1112. *Dehát egy abárlót is kerits.* (K.)
1114. *... átkozott sarut* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1115. *... lakón-cipőt.* (K.) *cipőt* áthúzva, helyette: *sarut*, de ez is áthúzva és így visszajavitva: *cipőt*.
1118. *No dugd belé csak a lábád, s hágy belé,* (K.) *belé csak* áthúzva
1121. *A másikat most.* (K.) *most* áthúzva, helyette: *már*, ez is áthúzva és így javítva: *No most a másikat.* Philokleon: *Est nem, sehogy:* (K.)
1123. *Nincsen kibúvó.* (K.)
1129. *... a fokhagymával kötött* (K.) *kötött* áthúzva, helyette: *bepólyált* (K.)
1133. *Ühüm.* (K.)
1136. *Hagyd a meséket;* (K.) *meséket* áthúzva, helyette: *regéket;* *mondj közolgokat,* — *közolgokat* áthúzva, helyette: *mindennapi,*
1137. *Mint társaságban szoktunk mondani.* (K.) *társaságban* áthúzva, helyette: *a családban,* ez is áthúzva, helyette: *a háznál*
1141. *Am a gajászédőt Theagenés* — (K.)
1143. *Hát mit kell* (K.) *kell* áthúzva, helyette: *beszéljek?*
1147. *El kell beszélmed, hogy mily jól birkozott* (K.) a mondat második fele áthúzva, helyette a végleges.
1150. *Agyéka még hatalmas* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1151. Philokleon: *... nem beszéd ez.* (K.) áthúzással előbb így javítva: *vad beszéd ez,* áthúzással véglegesre javítva.
1153. *... a bölcs emberek* (K.), *bölcs emberek* áthúzva, helyette: *mivelt körök.*
1164. *Még mint hídó gyerek, két szavazattal* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1165. *Mikor feladtam volt, hogy megszidott.* (K.) Áthúzva, helyette: *Becsület-sértési* ez is áthúzva, helyette: *Rágalmazási pörben elmarasztalám.* Áthúzással véglegesre javítva.
1166. *... hanem most már* (K.) a *most* áthúzva.
1167. *... és közösködéshez.* (K.)
1168. Bdelykleon: *Éhesen.* (K.)
1169. Bdelykleon: *Nem biz' én.* Philokleon: *Hogyan hát?* (K.)
1170. *A térdedet jól kinyújtva, testgyakorlók* (K.) áthúzva, helyette: *Kinyújtva térded, és mint birkozó,* ez is áthúzva, helyette: *Térded kinyújtva, s megkenődve jól.*
1171. *Gyanánt* (áthúzva, helyette:) *Mint birkozó, terülj a pamlagon szét.* (K.)
1172. *Kissé dicsérd a rézedényt, tekinis* (K.)
1173. *... a csarnok szövetjét* (K.) *csarnok* áthúzva és véglegesre javítva.
1179. *S Akestor asztalfőn.* (K.) Áthúzással így javítva: *S a jövevény, az asztalfőn: Akestor.* — *az asztalfőn* áthúzva, helyette: *főtől*
1180. *Szépen vedd át tőlük, ha rád kerül a dal.* (K.) *vedd át* áthúzva, helyette: *dalolj,* ez is áthúzva, helyette: *bevégy,* ez is áthúzva, és az egész véglegesre javítva.
1181. *Fogok* (áthúzva, helyette:) *Fogom, mint senki...* (K.)
1184. *„Nem volt még soha senki Athénében”* (K.) *soha senki* áthúzva és véglegesre javítva.
1187. *Rád is riaszt.* (K.)
1192. *Hát majd* (áthúzva, helyette:) *S ha majd Theoros, a lábához ülve* (K.) *ülve* áthúzva, helyette: *esve,* de ez is áthúzva és helyette: *ülve*
1193. *Kleonnak, és kezét megfogva, dall.* (K.)
1197. *Két félnek igaz barátja le* (K.) áthúzva és véglegesre javítva.
1198. Mind a kéziratban, mind az I. kiad.-ban tévesen Aischynes van írva Aischines helyett.
1201. *„Elpazarlottál sokat, és én is veled.”* (K.) Áthúzással így javítva: *„Elfecséreltéél sokat, meg én is.”*

1203. ... *most ebédre*. (K.) *ebédre* áthúзва, helyette: *dávidóba*, ez is áthúзва, és véglegesre javítva.
1204. *Hé, fiú*, (K.) áthúзва és véglegesre javítva. A görögben „*ἦται*” van, ami szó szerint fiút jelent, — de a szolgákat is így szólították; ezért — a magyar közönség előtti érthetőség végett — fordította véglegesen szolgának.
1205. *Igyunk már egyszer egy nagyot!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1206. *Philokleon: Ne bántssuk*. (K.) Áthúзва és helyette: *Nem én*.
1210. *Mert vagy megkérlek (áthúzással így javítva:)* ... *megkérlek a sértett felet*, (K.) a áthúзва, *felet* így javítva: *feled*
1211. *Vagy furcsaságot mondasz el magad* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1214. ... *ott hagy és elmegyem*. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1220. *Amde még ügyesb a Varkocs nemzetiből*, (K.) áthúzással így javítva: *Amde Varkocs nemzetéből, Sellos fia* ...
1222. *Leogorasnál ebédlení* (K.) *ebédlení* áthúзва, helyette: *enni őt*
1223. *Mivel szegény* (K.) áthúзва, helyette: *Mert éhezík*, áthúzással véglegesre javítva.
1225. *Közül csupán* (áthúзва, helyette: *csak a penestákkal társalkodott* (K.) a csak elé betoldva: *egyes-egyedül*
Az 1227. sor előtt ütemképlet: — *ooo* | — *ooo* || — *ooo* | — *o*
Az 1227—1233. sorok két változatban (a, b) maradtak fenn.
1227. a) *Boldog apa, Automenes, oh hogyan irigyelünk!* (K.)
b) ... *üdv neked, oh üdv neked!* (K.) Áthúзва, helyette: *üdv tenedek állatunk!*
1228. a) *Nemzeni hogy annyira művészi fiaikat tudál*, (K.)
b) *Hogy te fiaikat nemezél, oly csupa művészeket*. (K.) *oly* áthúзва, helyette: *mind*
1229. a) *Egyik ama kedves, ügyes, a cítera mestere*, (K.) *egyik ama* áthúзва, helyette: *Elseje a*
b) *Elseje a kedves-okos, a cítera mestere*, (K.)
1230. *Köszönetet a kít ölel, és követ a Chárisz is*, (K.) a mondat második fele áthúzással így javítva: *és nyomon a Báj követ; követ* áthúзва, helyette: *kisér*;
b) ... *és nyomon a Báj kísér*; (K.) *kísér* áthúзва, helyette: *követ*;
1231. a) *Másik a színész ... no iszonyú bölcs ez is!* (K.) *iszonyú* áthúзва, helyette: *iszonytató*, ez is áthúзва, helyette: *éktelen*, ez is áthúзва, helyette: *iszonyú*; majd az utolsó öt szó teljesen áthúзва, helyette: *de ki se mondhatom, ez oly okos*.
b) Végleges.
1232. a) *Még Aripgrades fia van, őnmaga-tanítta bölcs* (K.) áthúzással így javítva: *Harmadik Aripgrades, az őnmaga-tanítta bölcs*;
b) Végleges.
1233. a) *Esküszik az apja, hogy ez soha senkitől nem tanult*, (K.)
b) Végleges.
1235. *Járni lebujokba* (K.) *Járni* áthúзва, helyette: *Holmi*, ez is áthúзва, helyette: *Szerle*, ez is áthúзва, helyette: *Járva*
Az 1236—1239. sorok két (a, b) változatban maradtak fenn.
1236. a) *Van, ki nekem azt veti, hogy ime kibékülve én*, (K.) *nekem* áthúзва, helyette: *hibámul*
b) Végleges.
1237. a) *Hogy (áthúзва, helyette:) Mert, (ez is áthúзва, helyette:) A mikor úgy megzavart és nekem esett Kleon*, (K.) *nekem esett* áthúзва, helyette: *fenyegedett*
b) Végleges.

1238. a) *És cudarul* (K.) *cudarul áthúzva*, helyette: *gonoszul*, ez is áthúzva, helyette: *S megkene*, ez is áthúzva, helyette: *És gono.*: ez is áthúzva, helyette: *S bánta gonoszul*, ez is áthúzva és a véglegesre javítva.
b) Végleges.
1239. a) *A ki kívül állt, bajomban kacaga, nézve, hogyan jajgatok*, (K.) *bajomban áthúzva*.
b) ... *kacagá hangos üvöltésemet*; (K.)
1240. *Gondja ugyan semmi se vala* (K.) áthúzva és véglegesre javítva.
1242. ... *legyezém ellenemet egy kicsit*: (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1245. ... *a bőröd miatt*; (K.)
1246. ... *béfedéd* (K.)
1248. *Míg nekem el kell veszni bot miatt*. (K.) Áthúzva és így javítva: *Míg engem a bot öl meg, a verés*. Áthúzással véglegesre javítva.
1250. *Habár vén volnál is, a míg ürleget kapsz*. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1253. ... *Antiphon, Lykon*, (K.) *Lykon* áthúzva. Az áthúzott név a görög szövegben benne van, A. valószínűleg a vers kedvéért hagyta el.
1255. ... *mindezeknél* (K.) *nél áthúzva*, helyette: *közt*
1256. *Alíghogy ... ellett*, (K.)
1258. *Mint árpa-szúrta jóllakott csacsi*; (K.) Az 1. kiad.-ból is hiányzik. Most pótolva. Görög megfelelője: *ὡσπερ καρχήων ὀλίδιον εὐωχημένον*
... *s ütött legényesen*, (K.) áthúzva, helyette: „*fiú, fiú!*” *kiáltva*,
1260. „*Fiú, fiú!*” *kiáltva*. (K.) Áthúzással így javítva: *Megvert legényesen*.
Erre mond — Erre áthúzva és így javítva: Ezt látva
... *elhánnya levelét*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1269. *Óreg* (K.) áthúzva, helyette: *Ettől öregünk*
1270. *Miből urhatnál és dolyfösködöl*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1282. *Nyomorultak, a fáklyámmal pörkölt hússá sütlek én*. (K.) *pörkölt hússá áthúzva*, helyette: *teperítvű*
1288. ... *pokolba a szövedérrrel!* (K.) *pokolba áthúzva és véglegesre javítva*.
1292. ... *mert kopott kötél*, (K.)
1293. *De mégse bánja, hogyha dörzsölik*. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1298. ... *és ki is nevetsz*, (K.)
1299. *Mert mással is bántál* (K.)
1309. ... *ott jó épen* (K.)
1310. ... *itt e fáklya, fogd*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1311. *Hadd ejtek rajta* (K.)
1315. *De szárazon még ezt el nem viszed*, (K.)
1317. *Bdelykleon: Még csúfolkodom, te*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1323. ... *nem látod a bélyegét?* (K.)
1330. *Te már úgy* (K.) *úgy áthúzva*, helyette: *rohadt vagy*,
1333. *Ephodion Ascondasi megverés*, (K.)
Az 1338—1341. sorok háromszor (a, b, c) vannak megfogalmazva.
1338. a) *Az istenekre, jöjj velem tanúnak, fogd pártomat*; (K.) áthúzva.
b, c) Végleges.
1339. a) *Megölt ez ember* (K.) áthúzva, helyette: *Ez ember az, ki engem tönkretett*, ez is áthúzva,
b) *Megölt ez ember, agyba-főbe vert* (K.) áthúzva.
c) Végleges.
1340. a) *Fáklyával, agyba-főbe vert, s ehol ni* (K.) áthúzva,
b) *Fáklyával, és ehol ni, tiz obol* (K.) áthúzva,
c) Végleges.
1341. a) *Tiz obol ára kenyeret földre hányt*, (K.) áthúzva.

- b) *Arú kenyeret, négy kóstolót kiszórt, (K.) kóstolót áthúzva, helyette: mutatót*
- c) *Kenyerem, meg négy mutatványt, sárba szórt. (K.)*
1342. a) *Négy kóstolóval. (K.) Az a) változat egy sorral hosszabb, mint a végleges. E sor a véglegesből kimaradt. Bdeykleon: Ladd mit müveltél! Bajt (K.) Bajt áthúzva, helyette: Még bajt, büntetést*
1343. *Hoz ránk ivásod. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
1344. *Ügyes beszéd majd (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
1352. *Megugatta egy dühös részeg kutya; (K.)*
1356. . . bárki légy, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1357. *Hogy hárt okoztál, (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
1362. *Philokleon: Te meg, jó Chairephon, (K.)*
1363. *Birsalma képiü nő tanúja lész (K.) áthúzva és helyette: Illesz tanunak e szép sárga birsalma nőhöz,*
1364. *Euripides lábán csüngő Inóhoz, (K.) Inó voltaképpen öt üldöző férje, Athamasz lába elé borult, és azt kulcsolta át, hiába könyörögve, — és aztán ugrott a tengerbe kis fiával együtt. A költő élce az, hogy Inó Euripidész lábán csüng.*
1366. *Itt jó megint egy, pörbe hív ez is (K.)*
1368. *Oh jaj, uram ne hagyj el! (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
1371. . . kész vagyok fizetni (K.)
1373. *Hadd békülök ki én magam vele. (K.)*
1376. . . a mit fizetek, (K.)
1377. *Maradván jó barátok, vagy te szabsz árt? (K.)*
1382. *Azt mondja egy (K.) egy áthúzva.*
1383. *„Folytassa ön mesterségét kiki.” (K.)*
1390. *Mond: (K.)*
- 1391 *Tanúskodás helyett (áthúzással véglegesre javítva) sebhötlőt szereznél. (K.) szereznél áthúzva, helyette: veszsz,*
1393. . . ítéltre hív. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
Az 1402–1409. sorokban foglalt kardal elé e 8 sor ütemképlete van leírva:

— — u — | — u u u
 — — u — | u — ū
 — — u — | — u u — u u u u — | — u u u
 — u u u | — u — | u u u — | — u u —
 u u u u — | — u u —
 u u u — — | — u u — u u u — | u — u u u
 — — | — — | — u u — | u — — — | — u u u
 u u — | — ū — u | u

1404. . életed után; (K.) áthúzással véglegesre javítva
1405. . . elmerülsz (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1406. *De nem is akaróndja talán: (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
1408. *hogy más tanácsára (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
1412. *mivel úgy szereti az apját (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
1415. . . Micsoda (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1416. *Atyjával . nemesebb (K.) áthúzással véglegesre javítva.*

1419. *Kavarinta házunkhoz rossz szellemünk; (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
1420. *Mert hát öregünk (K.) áthúzással így javítva: Mert addig s addig ivott az öreg, áthúzással véglegesre javítva.*
1421. *S hallgatta a zenét, hogy emiatti széles jókedvében már meg sem áll, (K.) áthúzva, helyette: ... hogy kedve csusszant, áthúzással véglegesre javítva.*
1422. *Hanem táncolja este óta egyre (K.) áthúzva, helyette: S ugy táncol. meg sem áll*
1423. *A régi táncot, mely még Thespisé volt, (K.) áthúzva, helyette: a végleges.*
1424. *S azt mondja, ó-szer a mai színész, (K.) áthúzva, helyette: Azt mondja, bambák a mai színészek, bambák áthúzva, helyette: röpök, majd az egész áthúzva és a véglegesre javítva.*
1425. *Ő megmutatja, s letáncolja mind. (K.) A mondat második fele áthúzással véglegesre javítva.*
1428. *... im a játék (K.) játék áthúzva, helyette: táncnak
Az 1431—1433. sorok két változatban (a, b) maradtak fenn.*
1431. a) *Derekat csavarint rohamában (K.) áthúzva, helyette: S derekam csavarintja, inam rántja,
b) Derekad csavarintsd, inadat rándítsd! (K.) áthúzva.*
1432. a) *Mint harsog az orrom és nyakcsigolyám (K.)
b) Hogy harsog az orrom, milyet csikorog (K.) milyet csikorog áthúzva, helyette: s nyakcsigolyám*
1433. a) *Hogy csikorog! (K.) Áthúzva.
b) A nyakcsigolyám! (K.) Áthúzva, helyette: Milyet roppan! Xanthias: Végy (áthúzva, helyette:) Igyál helleborust. (K.)*
1434. *... mint holmi (K.) áthúzva, helyette: házi, áthúzva, helyette: kakas*
1436. *„Rugdod fel az ég felé a combod!” (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
1437. *Repedjen a s-g. (K.) Repedjen áthúzva, helyette: Tátogjon*
1438. *Most, most forog (K.) forog áthúzva, helyette: pereg ám mindenik izem, — mindenik izem áthúzva, helyette: tagom és izem, ez is áthúzva, helyette: minden tagom, és*
1439. *Pereg (K.) áthúzva, helyette: Forog*
1441. *... hádd hlwok ki (K.)*
1442. *Ha van színész, (K.)*
1445. *Bdelykleon: A Karkinos fia (K.) fia áthúzva.*
1448. *... ügysem ért. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
1450. *A bátyja ennek. (K.) ennek áthúzva.*
1452. *Itt jö megint Karkinnak más fia. (K.) Áthúzással így javítva: S még ott jön egy más Karkinos-fi újra.*
1456. *Oh boldog, oh gyerekdús Karkinos! (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
1458. *Hanem már (K.) áthúzva, helyette: De*
1460. *Nosza most mi is övelők egy kissé lejtjük mindnyájan a táncot, (K.) áthúzással így javítva: Nosza most adjunk helyet... s ez a helyes, hiszen a görög szöveg ez: ὄλιγον συχωρήσωμεν = hátráljunk, engedjünk egy kissé.*
1461. *Hogy előtünk (K.) áthúzva, helyette: Hogy egész kényelmesen orsózzák magukat csigamódra előtünk.*
1462. *Fel hát, ti a tenger magzati (K.) áthúzással így javítva: Fel nagyhirű magzati hát a tengerlakónak, áthúzással így javítva: Fel nagynevű magzati hát a tenger urának,*
1463. *... marti poronáján.” (K.)*
1464. *Fürge rák fivérek! (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*

Az 1468. sor előtt a következő ütemképlet van:

— — | 0 0 — 0 0 — || — — | 0 — 0 — 0

1468. ... keményen, (K.) áthúzza, helyette: bokával.
1469. Lábod hajigáld az égig, vegyél csigát (?), (K.) az égig áthúzza, helyette: az égbe, ez is áthúzza, helyette: egekig! vegyél csigát áthúzza, helyette: bűgöcsigát utánozza!
1470. Im a vizeken uralgó apa is (K.) áthúzással így javítva: Im a vizek istene, ez is áthúzza, helyette: A fejedelmi apa is előmász. Áthúzással véglegesre javítva.
1472. De most szaporán kifelé, táncolni ha szerettek, (K.)
1473. Kotródjatok! Ezt ezelőtt még ugysem csinálta senki, (K.) a még áthúzza.
1474. ... táncolva vitte vón' el. (K.)

4. A BÉKE.

P. Theurewk bevezetése :

E vigjáték Kr. e 421. március havában a nagy Dionysiákon került színre; csak a második díjjal jutalmazták meg; az első Eupolis *Hizelgője*, a harmadikat Leukon *Phrator*-jai nyerték el.

Régi grammatikusok szerint ennek a darabnak is kétféle kiadása volt; de Eratosthenes csak egyet, t. i. ezt a meglevő kiadását ismerte. Amit a másodikból idéznek, vagy gyanús, vagy nem egyéb, mint a mai szöveg csekély változtatása.

A háború, dögvész s egyéb bajok által erejében s kedvében megfogyott Athénnek akkor nyílt legjobb alkalm a békekötésre, mikor Pylosnál győztes hadának sikerült Sphakteria szigetén egy 292 főből álló csapatot, kik közt 120 spártai polgár volt, körülzárnia. Spárta követeket küldött Athénbe, hogy a béke iránt alkudozzanak, de az athéniak Kleon indítványára oly nagy követelésekkel állottak elő, hogy az alkudozás meghiusult. Kleon maga lett most a fővezér. Megvívta a szigetet s a 120 spártai polgár hatalmába került. Soha ilyen csapás Spártára nézve; újra küldtek követeket Athénbe; de az athéniak mindig többet és többet követeltek. Három ízben ismételték a spártaiak a békeajánlást, de mindannyiszor sikertelenül.

A hadi szerencse azonban megfordult, Brasidas, a lankadatlan spártai hős, ki Pylosnál megsebesült, felgyógyult s megint hozzáfoghatott a véres munkához, s az a váratlan siker, mit Makedoniában és Chalkidikén aratott, annyira megijesztette az athéniakat, hogy amikor a spártaiak ezt az alkalmat megint a foglyok kiváltására akarták fordítani, ők az ajánlott fegyverszünetet elfogadták. E fegyverszünet 423 tavaszán jött létre, s egy évre szól. Ez idő alatt a béke iránt alkudoztak; de új akadályok támadtak, s a fegyverszünet ideje lejárt, anélkül, hogy a békekötés meglelt volna. Hogy a spártai hatalom terjedését Thrákiában megakadályozza, Kleon 30 hajóval odaindult. Amphipolisnál csatára került a dolog. Brasidas is, Kleon is elesett, az athéniak vereséget szenvedtek és visszavonultak. Most mind Athénben, mind Spártában a béke emberei kerekedtek felül. Voltak ugyan még elegenden, akik a békét ellenezték; de a többség mellette szól s így létrejött 421. április 4. a Nikias-féle béke.

Kevés nappal ezelőtt voltak a nagy Dionysziák, amelyeken Aristophanesnek e darabja színre került. Valóságos alkalmi vígjáték: az alküdozások ideje alatt készült, s a leendő béke dicsőítésére szólt.

Amint az olvasó könnyen észreveszi, e vígjáték két részre szakad.

Első fele a legelevenebb képzelet alkotása, mely megkapó komikummal hat: de a másik korántsem felel meg ama várakozásnak, melyet az első a nézőben felköltött.

A béke ezen kívül még két ízben szolgált thémául Aristophanes költészetének, t. i. az *Acharnaiakban*, amely darabot 425-ben s a *Lysistratában*, melyet 411-ben adtak elő. Mind a kétszer szerencsésbben, mint az előttünk levő vígjátékban.

*

K.: Az MTA kézirattárában K 508. II. köteg 89—113. hasáb. (K.)

Az Egyetemi Ktár kézirattárában H. 96. I. köt. 144—187. l. (T.)

M.: I. kiad. 299—386. l.

Szv.: C. K-ban: *Béke*. I. kiad.-ban: *A béke*.

Személyek. . . Trygaios, attikai föld- és szőlőbirtokos (T.). Áthúzással véglegesre javítva.

Sorok szerint:

5. *Itt van.* (K.) Áthúzással így javítva: *Ehol megint.*
8. *Csak törd sebessen,* (K.)
14. *Nem mondja senki, hogy eszem, míg töröm.* (K.)
17. . . . *nem állom a csöbör felett.* (K.)
18. *Hanem (áthúzva) viszem be a csöbört.* (K.)
22. . . . *e világon,* (K.)
30. *Benyitva egy kisé* (K.)
40. . . . *nem áthúzva, helyette: de azt hiszem,*
41. *Első szolgál: Hát kik?* (K.) A *kik* áthúzással *ki-re* javítva.
44. . . . „*Nos, mi lesz belőle?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
45. . . . *Annak pedig* (K.)
48. *Ő is ganajt eszik nagy-szemtelen* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
54. . . . *lepte meg,* (K.)
63. . . . *kicsépléd városid'!* (K.)
66. . . . *midőn* (K.) áthúzva, helyette: *mikor* (K.)
67. *Kezd* (K.) áthúzva.
68. „*Hogyan mehetnék* (K.)
70. *Azon próbált* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
74. . . . *hogy én legyek lovásza;* (K.)
81. . . . *ülve* (K.)
84. *Elejénte,* (K.)
- 85—86. *Mielőtt izzadsz s tested idegit Megtágitná gyors* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
88. . . . *hát inkább kiköt* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
92. . . . *hova légevezel most?* (K.)
95. . . . *elment az eszed?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva. A végleges szöveg ez: *Ne bomolj, ingyen!* A felkiáltójel az I. kiad.-ból nyilván sajtóhiba folytán kimaradt.
97. *Szó vagy mondás: hanem ujjongás;* (K.)
99. . . . *meg a csatornákat* (K.) *meg* áthúzva, helyette: *s*
108. . . . *a perzsának immár.* (K.)
115. *Mellyel a házunk már tele van, hogy* (K.) áthúzással így javítva: *Mely a szobánkig eljuta már,*
116. *Elhagysz engem,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.

117. *A levegőn* (K.) áthúzással így javítva: *Mégy, a szelek szárnyán . . .* (K.)
123. . . *cipő, idején s hozzá* (K.), *idején* áthúzva.
129. . . *a mesében*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
130. . . *minden madár* (K.) *madár* áthúzva, helyette: *repülő*
 A 132. sor a kéziratban le van fordítva: *Apám, apám, hihetetlen beszéd az.* (K.) Áthúzással így javítva: *Apám, Apám, hihetetlen beszéd.* Görög szövege: *ἄριστον εἶπας μῦθον, ὃ πάρεγ, πάρεγ.*
 Sajtóhiba folytán az 1. kiad.-ból kimaradt.
134. *S görgetve a tojását, állt boszút.* (K.) Áthúzással így javítva: *S tojás-görgetve boszút állani.* (K.)
138. *Mig mostan, amit* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
139. *Ugyanazzal* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
142. *Hisz itt az árboc,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
145. *Hát van Piraeusban* (K.)
146. . . *nehogy lepottyanj,* (K.)
147. . . *ha megsánt* (K.) áthúzással így javítva: *ha sánta léssz,*
148. *Szájdra* (K.) áthúzással így javítva: *Nyelvére* (K.)
151. . . *ne csináljatok,* (K.)
154. *Nosza, Pegazusom, szállj jó kedvvel,* (K.) *Pegazusom* áthúzással így javítva: *én Pegazom,*
 . . . *kantárod zaboláját* (K.)
159. *Bátran* (áthúzva, helyette:) *Emelintsd bátran magad a földről,* (K.)
 áthúzással így javítva: *Szállj fölfele a földtől bizvást,*
S kifeszítve (K.) áthúzva, helyette: *Aztán, utána a végleges.*
168. . . *jóságú fível* (K.) áthúzással így javítva: *démutkával* (K.)
169. . . *mert, ha lesovén* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
170. *Baj történik, az én életemért* (K.) áthúzva, helyette: *Hiba lesz bennem, vérdíjamul, ez is áthúzva, helyette: Megesik rajtam, az én nyakamér' – nyakamér* áthúzva, helyette: *életemet*
174. *Barátom gépész, jól ügyelj veám,* (K.) áthúzással így javítva: *Gépész barátom, itt járjon eszed:*
175. *Már zaklat is* (K.) áthúzással így javítva: *Már is csikar*
178. . . *a Zeusz palotáját.* (K.) *palotáját* áthúzva, helyette: *csarnokát.*
181. *Hát ez miféle szerzet?* (K.)
182. . *gonoszok,* (K.) áthúzással *gonosz-ra* javítva.
191. . . *nem pörpatvarkodó.* (K.) *pör* áthúzva.
192. *Aztán* (K.) áthúzva, helyette: *S miért jössz?*
193. *Trygaios: Látod, oh nyalánk,* (K.) *nyalánk* áthúzva, helyette: *kiváncsi*
197. . . *mind elköltöztek tegnap innen.* (K.) A szórend a véglegesre van javítva.
199. . . *legfelsőbb* (K.) a bb át van húzva.
208. *Feljebb mehettek,* (K.)
209. . . *és imátokát se* (K.)
216. *Az Attikónikusok* (K.)
221. *No e beszéd . . . , mint honos.* (K.)
224. . . *barlangba dobta.* (K.)
226. *Mily nagy rakás* (K.)
231. . . *aztán a mozsárral?* (K.) Áthúzással így javítva: *ezzel a mozsárral?*
232. . . *a városokat.* (K.)
241. *Ez hát ama vad, a kitől futunk,* (K.)
242. *A félelmes,* (K.) áthúzva és így javítva: *Az iszonyu,*
243. . . *Prasia,* (K.)
245. *Nem a mi dolgunk,* (K.)

246. ... a *Lakedaemon* (K.)
 249. ... *beh* (K.) áthúzva, helyette: *mekhora* (K.)
 250. *Síralmat hánya* (K.), áthúzással véglegesre javítva.
 252. ... *hogy' összegyúratol.* (K.)
 255. ... *az árága, négy obol.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 258. *Beh mér* (K.) áthúzva, helyette: *Juj, juj*, ez is áthúzva és véglegesre javítva.
 260. *Fútsz a mozsárrütséért?* Zűrzarvar: *De nincs, tudod,* (K.)
 269. Zűrzarvar: *Izé* (K.) áthúzva, helyette: *Ebadta*, áthúzva, helyette: *Izé* ...
 271. ... *kotyfotolta* (?) (K.) áthúzva, helyette: *zagyvatolta*
 272. *Jól tette, oh felséges, szent Athéna!* (K.)
 280. *Hogy isten a lábát vezesse félre.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 281. ... *jaj, jaj nekem szegénynek!* (K.)
 288. ... *a holmit újra, s vidd be,* (K.) újra áthúzva,
 290. ... *Datis éneke,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 291. ... *a mig gyúrták,* (K.)
 294. *Felhagyva minden pörrel és csatával,* (K.) minden áthúzva.
 298. ... *és kézművesek,* (K.)
 300. *Hozván emellyült, kötelet, kapát,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 301. *Mert* (K.) áthúzva, helyette: *Most*
 304. ... *gyilkos vérszínű zekét!* (K.)
 306. *Most te igazgass,* (K.) te áthúzva.
 311. ... *lángra gyújtja* (K.)
 313. *Hisz nem ettünk, hogy eljöttünk, három álló napja már.* (K.) Áthúzással így javítva: *Mert nem így szólt: „három napi élelmet hozzon kiki!” napi így javítva: napra.* A szórend a véglegesre javítva. Az áthúzott első fordítás helytelen, hiszen a görög szöveg ez: *οὐ γὰρ ἦν ἔχοντες ἡμεῖς οἰτὶ ἡμεῶν τριῶν.*
 (Hiszen nem az volt a hirdetmény, hogy három napi élelemmel jöjjünk, vonuljunk be.)
 314. *Most vigyázzatok* (K.) vigyázzatok áthúzva, helyette: *ügyeljete*
 315. *Ne zajongjon* (K.) zajongjon áthúzva, helyette: *vicso*gjon
 316. ... *hogy* (K.) áthúzva, helyette: *és ne légyen láb alatt.*
 320. ... *mindent összevissza ront s típor.* (K.)
 323. *Emberek, mi lett* (K.) lett áthúzva, helyette: *a mennyeké lett?*
 327. ... *hisz' most is lejtess,* (K.)
 329. ... *többet aztán sohasem.* (K.)
 330. ... *többé ne ugrájjatok.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 331. ... *se' táncolunk többé soha.* (K.)
 336. ... *olyat* (K.)
 340. ... *szabad lesz akkoron* (K.), áthúzással véglegesre javítva.
 341. ... *ülni, járni,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 345. *Vajha látnám színről-színre* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 346. *Mert sanyarut, tábort* (K.) áthúzva, helyette: ... *sanyaru dolgokat, táborokat,* áthúzva s újra kezdve: *Mert sanyaru tábori bajon elegen estem át, Phormióni lazsnakon* (?) ez is áthúzva, helyette: *Mert sanyaruságot ugyan álltam eleget ki, hara fekhelyen, az ég alatt, sanyaruságot áthúzással így javítva: sanyarut, az ég alatt áthúzva, helyette: melveit ada Phormion,*
 347. ... *mérges, zsémbes* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 349. *Látsz szelidet* (K.) áthúzva, helyette: *Nyájasat látsz és egész*
 353. *Amde, nosza, mondd, mi segedelmet* (K.) áthúzással véglegesre javítva; *mert fejedé — fejedé* áthúzva, helyette: *parancsnok gyanánt*

354. *Rendele közénk* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
355. ... *görgessük* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
365. ... *Zeüsz kimondta*: (K.)
368. *Adj hát malacra, három drachma kölcsönt*: (K.) áthúzással véglegesre javítva.
372. *De én nem hallgatom*. (K.)
374. ... *Zeüsz tönkre silányít*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
380. *Hogyha jut eszedbe malac-díjazatom, hogy valaha izleléd, melyet dídozék*. (K.) áthúzással véglegesre javítva.
381. *Ez ne lett légyen hiába* (K.) áthúzva, helyette: *Most mulasd meg e bajom közt, hogy hiába nem veszett*. Ez is áthúzva, helyette: *Most mulasd meg e dologban, kárba veszni most ne engedd*. Áthúzással véglegesre javítva.
382. *Hallod-e, mint hízelegnek*, (K.) *mint* áthúzva, helyette: *miként* ez is áthúzva és így javítva: *hogyan tyukásznak*,
383. ... *reánk tehát* (K.) áthúzva.
384. *Ránk esedezőkve, hogy e hölgyet meg* (K.) áthúzva, helyette: *És ne cselekedd, hogy eme nőt ne nyerjük vissza most*,
385. *Légy kegyes, oh embereket legszeretőbb, dúsadományu istenünk*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
386. *Hogyha utlóid Pisander tollait* (K.) *tollait* áthúzva, helyette: *taraját*
387. *S téged ezért dídozatokkal* (K.) áthúzva, helyette: *S érte neked dídozatot és becses ajándékokat mi szünes-szüntelen* áthúzással így javítva: ... *dídozatok és becses ajándékok által*, ez is áthúzva és az egész sor véglegesre javítva.
392. ... *egy nagy, szörnyű dolgot*, (K.) áthúzással véglegesre javítva: *egy nagy árulást*. Ez a kis változtatás jellemzően mutatja A. végtelenül lelkiismeretes fordítói eljárását. Uj. az első fordítás teljesen hű volt, hiszen a görög szöveg ez: „*και σοι φράσω τι παγαυμα δεινόν και μέγα*,” (Megjelentek egy nagy, szörnyű dolgot), azonban, minthogy a következő sor a görögben így hangzik: „*ὁ τοις θεοῖς ἀπισῶν ἐπιβουλεύεται*.” (melyet titokban forralnak, ármánykodnak az összes istenek ellen), ezért A. az előző sorba hozta át az ármánykodás, árulás fogalmát: *egy nagy árulást, Az összes istenek ellen való*. (*ἐπιβουλή* összeesküvés, törvetést, árulást jelent.) Ha annakidején filológus bíráló A.-t apró félreértéseire figyelmeztették volna, akkor a hűség szempontjából is maradéktalanul tökéletes lett volna fordítása.
394. ... *beszélj el*. (K.)
395. *A Hold, meg a ravas Nap, kik gonoszt* (K.) *kik gonoszt* áthúzva, helyette: *cselszövény*
396. *Forralnak* (K.) áthúzva, helyette: *Forralva ellenetek régóta, most* ez is áthúzva, és a véglegesre javítva.
397. *Hellast most a barbárok kezére játsszák*. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
401. *Akarják ho* (K.) *ho* áthúzva, helyette: *a ti* (K.)
403. ... *lopkodják hát régóta már*, (K.) *régóta már* áthúzva, és véglegesre javítva.
404. ... *a Nap és Éj körét*. (K.) A. magyarázó jegyzete igen alapos és világos, és egészen önálló, Bothe-tól független.
407. ... *ünnepeljük a nagy Panathénaeát*. (K.) *ünnepeljük* áthúzással így javítva: *ütljük nagy* áthúzva, helyette: *dicső*
411. ... *a véshárító* (K.) *a* áthúzva.
414. *Hogy én* (K.)
416. *És bemenne*, (K.)

418. *S pallér módra* (K.) áthúzva, helyette: *És parancsolj* ez is áthúzva, helyette a következő: *S a parancsot add ki* rendben, *mester módra, mit tegyünk*,
421. *mondjunk egy imát.* (K.)
422. *... ajka* (K.) áthúzva, helyette: *imára, imára!*
425. *S hogy, a ki most buzgón fog kötelet.* (K.) a *ki most* áthúzva, helyette: *mely férfi most* az egész áthúzva s így javítva: *S ki most serényen a kötélre áll,*
430. *Add, Bacchus isten! mig él, meg ne szünjék* (K.) *Add* áthúzva, helyette: *Oh*
432. *Ki meg vezér* (K.) *vezér* áthúzva, helyette: *hadnagy*
437. *... árpa enni.* (K.) A görögben *κριθάς* van, ami árpát jelent. A végleges szövegben *korpa* került az árpa helyébe, — nyilván a nyomorúság festését akarta vele fokozni A.
439. *Vagy szolga, szökni készül* (K.)
440. *Kérékre huzva meg kell ostromozni.* (K.)
449. *No rajta, no rajta!* (K.)
469. *Mit sem csinálunk, férfiak!* (K.)
480. *Csakhogyan van sok,* (K.)
482. *Rátok* (K.) áthúzva, helyette: *A Béke-istennő...*
484. *Athénae se húzza arra* (K.) *arra* áthúzva, helyette: *onnan*
485. *A merre* (K.) áthúzva, helyette: *Hol most rángatja, mert bizony áthúzva a mert bizony, helyette: száraz áthúzva, helyette: azon az, ez is áthúzva, helyette: a hegy oldalon*
- A 488. sort így fordítja A.: *Arrább kell fogni kissé : a tenger felől.* És hozzá a következő jegyzetet fűzi: *Ne csak a hegypart (földművesek), hanem a kikötőpart (radicalis democraták) is húzzák.* A görög szöveg: „*πρός τήν θάλατταν ὀλίγον ἑποχωρήσατε*” voltaképp ezt jelenti: *Kissé vonuljatok vissza a tenger felé, vagyis elégedjétek meg tengeri uralmatokkal.* A értelmezését is ki lehet hozni a szövegből: *Húzás közben vonuljatok kissé a tenger felé, — tehát inkább a tenger felől markoljátok a kötelet.* Különben a sor fordítása először ez volt: *Kell menni kissé : (K.) menni áthúzva, helyette: fogni*
489. *Rajta, emberek, mi lássunk hozzá* (K.) áthúzva, helyette: *No, emberek, csupán mi fogjuk hát, földművesek.* Ez is áthúzva s helyette a végleges.
490. *Sokkal jobban is megy nektek, férfiak, már a dolog.* (K.) Áthúzva, helyetté: *Lám, jobban is megy a dolog, oh férfiak, tinéktek.*
492. *Földművesek húzzák csak,* (K.)
495. *... emberebbül most* (K.) áthúzva, helyette: *most tesztsük emberebbül...* (K.)
496. *No,* (K.) áthúzva, helyette: *Mindjárt.*
497. *... mindenki még!* (K.) Áthúzva, helyette: *no rajta mind!*
504. *Mily szép az arcod Ünnepeley, s minő* (K.) s *minő* áthúzva, és *Ünnepeley* elé betoldva: *kedves*
505. *Szívem szerinti* (K.) áthúzással így javítva: *S mily szívszerinti*
510. *Dionysidák,* (K.) áthúzva, helyette: *szüret. zene* ez is áthúzva, helyette: *vidám szüret,*
513. *Trygaios: Majd kikapsz:* (K.)
515. *Olyan költői, ki versben szónokol.* (K.)
518. *felborult edény,* (K.) áthúzással így javítva *feldől boredény,*
524. *... hogy a* (K.) áthúzva, helyette: *s taldíd*
525. *Ki mesterségüket.* (K.)
529. *S ama sarlóműves, néza, hogy örül,* (K.) *sarlóműves* áthúzással így javítva: *sarlókövács.* áthúzva a *hogy* helyette: *mint!*

532. *Hallgass reám, nép! A földművesek (K.)*
533. *Szerszámaikkal menjenek hamar (K.)* áthúзва, helyette: *Szerszámaikat véve, menjenek*
534. *A mezőre kopja, dárdá, kard nélkül. (K.)* *A mezőre* áthúзва, helyette: *Szántóföldre és mezőre*, ez is áthúзва és a véglegesre javítva.
536. *... paiont zengve, (K.)*
539. *S a fűgét, (K.)* a fűgét áthúзва, helyette: *melyet (K.)*
542. *... és nem kell Gorgon-paizs, (K.)*
544. *Miután bevásároltuk a jóféle sóshalat. (K.)* Áthúзва, helyette: *Véve itt még a mezőre holmi jó pácollakat. — pácollakat* áthúзва, helyette: *pácollt halat.*
546. *Mily tömött és eleven, mint kölllepény és közlakoma! (K.)*
548. *... rögtörőjük fénye (K.)*
Az 549. sor: „ἢ καλῶς αὐτῶν ἀπαλλάξειεν ἀνμετόρχιον” fordítása több-féleképp lehetséges. Bothe így fogta fel: A szőlősorok, fasorok közti térség szépen eltávoznék, megszűnnék az ő működésük folytán: vagyis a kapák és rögtörő vasak kigyomlálnák és bevetnék a fasorok közti térséget. Lényegében így érti a francia kommentátor is. A. pedig így gondolta: „Bizony szépen vonúlna el az ő barázdájuk, fasoruk.” Így érthető az ő fordítása: „Mily szépen vonulnak el, mint egy barázda, vagy faszor!” Droysen is hasonlóképp érti: „Förmlich sie baumschulen könnut’ man, Hacke, Forke, eins beim andern!”
553. *... a gyümölcsajt s a fűgére (K.)* s a fűgére áthúзва, helyette: *kellemére (K.)*
554. *... a kedves édes mustra, (K.)* *kedves* áthúзва, helyette: *drága*
559. *Jöttöd minő öröm minékünk! (K.)* Áthúzással véglegesre javítva.
561. *... ohajva szabadulni (K.)* áthúzással véglegesre javítva.
570. *... örömmel (K.)* áthúзва, helyette: *íged örömet fogad.*
572. *... nékünk most el, jó (K.)* jó áthúзва és véglegesre javítva.
573. *halld sza. . . (K.)* áthúзва, helyette: *értsd meg hát . . .*
574. *... meg akar (K.)* *akar* áthúзва, helyette: *szeretnéd*
577. *Tartva töletek (K.)* áthúзва, helyette: *Jól ismerve*
578. *... jó előre lángra gyújtá városunk; (K.)* áthúzással így javítva: *maga inkább felgyújtotta. . .* *maga inkább* áthúзва, helyette: *elsőbb ez is áthúзва, helyette: jóelőre*
582. *... ijedten összeresztent . . . (K.)*
583. *A hordó a másik hordót (K.)*
586. *... Phidiasnak mi köze. (K.)*
589. *... szövetséges városok, (K.)*
590. *Hogy dühödők . . . s fogat viczorltatok, (K.)* áthúzással így javítva: *Mint dühödők . . . s viczorltatok fogat,*
593. *... mint külföldit-gúnyolók, (K.)*
594. *E nőt csúfosan (K.)* áthúzással véglegesre javítva.
597. *Szintén feldúlták (K.), (K.)* *feldúlták* áthúзва, helyette: *megszedék . . . gyümölcsösét. — gyümölcsösét* áthúзва, helyette: *gyümölcsseit.*
599. *... ültetém és ápolám. (K.)*
600. *... földi, (áthúзва, helyette:)* *pajtás, (áthúзва, helyette:)* *hékám, (áthúзва, helyette:)* *földi, mert nekem meg hat akós (K.)* *hat akós* áthúзва, helyette: *ugyanők* áthúзва, helyette: *szinte ök,*
601. *Nagy edényem, telve borral (K.)* áthúзва, helyette: *Hat köblös nagy hombáromat — nagy hombáromat* áthúзва, helyette: *cseréphombárom. . .*
602. *A végleges fordítás a helyes, mert a κνπέλη nem hordó, hanem hembár. . . mind be (K.)* áthúзва, helyette: *össze ez is áthúзва, helyette: mind beforrt,*

603. *Hogy eladták, és oly módon, mint előbb, nem* (K.) áthúzva, helyette: *Azt nem tudta, hogy eladták, épen úgy, mint másszor is; másszor is* áthúzva, helyette: *bármikor*;
605. ... *a kik jól tudván* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
608. *Bár e földre* (K.) *földre* áthúzva, helyette: *honba*
609. ... *a bajtársak áússait*, (K.)
610. ... *Brasidással tartanak*; (K.) áthúzással véglegesre javítva.
611. ... *mint kutyácskák*, (K.)
612. ... *éhség, rettegés miatt*, (K.) *rettegés* áthúzva, s véglegesre javítva.
613. ... *jóízűn azt fallá fel*. (K.) *fallá fel* áthúzva, helyette: *rágta meg* - Ez is áthúzva s az egész így javítva: *jóízűen felfalá*.
615. *Most arannyal* (K.)
616. ... *s ti meg* (K.) s áthúzva.
618. *Egy bőrvarga volt!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
621. ... *ravasz volt, a míg itt élt*, (K.) *a míg itt élt* áthúzva, helyette: *életében*
628. ... *hogyan érzesz* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
629. *Mondd* (K.) áthúzva, helyette: *Jer*,
635. *Abban hibáztunk, engedj meg nekünk*, (K.) *engedj meg nekünk* áthúzva, helyette: *istennő, bocsáss meg!*
641. *Miféle ember* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
648. ... *ottan*. (K.)
649. ... *dicső szűz?* (K.)
655. *Mi haszna ebből* (K.) *ebből* áthúzva.
662. ... *a* (áthúzva, helyette:) *ellátotta óta*. (K.)
666. *Trygaios: Bár vén, roskatag*; (K.) áthúzással véglegesre javítva.
668. ... *megvan-e?* (K.) áthúzással így javítva: *él-e?*
669. *Hogy a lakónok bejöttek*. (K.) Áthúzással így javítva: *lakón bejött*.
670. *A szél ütötte meg; nem nézhető*, (K.)
671. *Hogy egy hordó betört, borral tele*. (K.)
672. *Hát még mi minden történt városunkban!* (K.) *városunkban* áthúzva helyette: *azalatt!*
675. ... *és mezőn lakván vele*, (K.)
678. *De tán bajom lesz, Hermes*, (K.) áthúzással így javítva: *De, hát nem árt meg*,
680. *Nem lesz úgy*, (K.) *lesz* áthúzva.
681. ... *az Ünnepejlyt hamar* (K.)
682. ... *a Tanácshoz*, (K.)
686. *De, kedves Hermes, most isten veled*. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
687. *Távozz örömmel, ember*, (K.) *ember* áthúzva.
689. *Hisz' nincsen itt, hé!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
692. *Ganymedes ambrosiáját eszi*. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
693. *Hát hogy' megyek le?* (K.)
699. *Tolvaj bujkál* (K.)
704. *De ha van méltó s tisztelni való, Zeusz muzsaledánya, ki legjobb* (K.) áthúzással a véglegesre javítva.
705. ... *a mióta csak emberek élnek*: (K.) áthúzással véglegesre javítva.
706. *Legtöbb dicséretet érdemel, úgy hiszi, mind közt, a mi tanítónk*. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
707. *Legelőször is a versenyleit* (K.) a két utolsó szó áthúzva, helyette: *elhagyatá egyedül, mit versenytársai szoktak*: áthúzva, helyette: *Legelőbb is, mert ellenfeleit maga ő szüntette meg, aljas ez is* áthúzva, helyette: *Legelőbb is, mert egyedül tört el versenytársi szokását: egyedül* áthúzva,

- helyette: *maga ő — Legelőször is ő hagyatá, egyedül, el versenytársi szokását*: (T.) Áthúzással véglegesre javítva.
708. *Rongyokkal csufolódni örökké, csupa tetekkel hadakozni*, (K.) *csupa áthúzva*, helyette: *s a áthúzva*, helyette: *Rongynépből üzni csufot mindig s a tetekkel hadakozni*, ez is áthúzva, helyette: *Rongyokkal gunyolódni örökké, s a tetekkel hadakozni*
709. *S a nagyevő Hévakleseket pedig, amaz éhenhaltakat, és a* (K.) *a mondat eleje áthúzással így javítva: És, amaz éhenhaltakat áthúzva*, helyette: *s éhenkórászokat innen*
710. *Szőkevényeket és utcacsalókat*, (K.) *utcacsalókat áthúzva*, helyette: *furfangosokat*, ez is áthúzva, helyette: *cselefednieket*,
711. *Ő verte ki csúfra legelsőbb is*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
712. *... gunyolván* (K.) áthúzással így javítva: *gunyolva*
714. *Tán bizony a horpaszod' a korbács* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
716. *... pór élceket*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
717. *Főlemelte a vígművészetet és föltornyosította* (K.) *föltornyosította áthúzva*, helyette: *föl is építette beszédit magasatos toronnyá*, az egész áthúzva és így javítva: *Főlemelte művészeti águnkat, s falait felrakta toronnyá*
718. *... magas eszmékkel*, (K.)
720. *Hanem a legnagyobbá kötött bele* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
722. *... híván a fogcsikortót*, (K.)
727. *... se' rémülve meg*, (K.) *rémülve meg áthúzva*, helyette: *rettegtem*,
728. *... ellene állott*: (K.) *állott áthúzva*, helyette: *állék*.
729. *Adáját ti őneki* (K.) *őneki áthúzva*, helyette: *ma neki*, ez is áthúzva, helyette: *nekem ma*
730. *Mert ő, ha sikert aratott, ezelőtt sem járt tornahelyekre* (K.) *ő áthúzva*, helyette: *én, aratott áthúzva*, helyette: *araték, járt kipótolva így: jártam*
731. *... hanem tüstént felszedte az eszközeit s ment*, (K.) áthúzással véglegesre javítva, de a végén még ott van: *azonnal*,
732. *Untalván kicsit* (K.) áthúzva, helyette: *Untatva, vidítva* ez is áthúzva, helyette: *Untatván kicsit, vidítva sokat*, ez is áthúzva, és véglegesre javítva. A mondat másik fele először így hangzott: *s mindent tellyesítve . . . mindent áthúzva*; helyette: *mindazt*.
733. *... a gyerek is, mellettem fogjon a férfi* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
734. *... a kopaszoknak ajánlom* (K.)
735. *... így szól kiki majd* (áthúzva és így javítva:) *ha ma én győzők, kiki majd így szól*: (K.) *kiki majd így szól áthúzva*, helyette: *sokan így mondják: így áthúzva*, helyette: *ezt*
736. *... tőle ne sajnáld*: (K.) áthúzva, helyette: *tőle ne vond meg*, (K.)
737. *Mert nála is lám a fején a mi legjelesebb nagy költőnk nagy homloka éppen látszik*. (K.) *a fején áthúzva, költőnk elől a nagy áthúzva, éppen látszik áthúzva*, helyette: *díszlik*
739. *Kedvesedd* (K.) áthúzva, helyette: *Régi kedveseddel*
740. *... a földi tort is*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
742. *Fő gondod ez lévén neked*. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
745. *... elősegítmi*; (K.)
747. *Mind e kecskegolyó morzsákat, gép-csoda-szörny-buvárit*; (K.) *Mind e áthúzva, buvárit áthúzva*, helyette: *keresőket*;
748. *Mert hiszen apjok is önmaga vallja, hogy* (K.) áthúzva, helyette: *Mert hisz az apjok is, a mi remény felett, remény felett áthúzva*, helyette: *esetleg egy*

749. *Volt neki (áthúzva, helyette:) Színműve lenni talált egy, (K.) egy áthúzva*
752. *Zengni midőn (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
757. *... színpadi kart nyerne (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
758. *E két mindégező, ebéd-lesi hárbia-fog, (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
759. *Vén banya (áthúzva, helyette:) Ündök vén banya üldő, (üldő áthúzva, helyette:) üző ... gaz pár, (K.) gaz pár áthúzva, helyette: két gaz ez is áthúzva, helyette: gaz pár, az egész sor áthúzással véglegesre javítva.*
760. *... Múzsaledny, nagyot, laposat (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
762. *Hej, beh nehéz is volt az égbe jutni! (K.) nehéz is áthúzva, helyette: keserves*
764. *S mily aprók voltak: olyan gonosznak (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
765. *Meg oly hamislelkűnek láttalak. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
766. *... még azabbnak látlak. (K.) azabbnak látlak áthúzva, helyette: ... inkább gonosznak, ez is áthúzva, helyette: nagyobb gonosznak.*
769. *A sok menéstől. (Áthúzással véglegesre javítva.) Szolga: Menj! mondd meg nekem ... (K.)*
781. *... a futkosva égő (K.)*
783. *A gazdag csillagok (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
784. *Lámpás kezökben, a lámpába' mécs. (K.) Áthúzva, helyette: Lámpával, és a lámpában egy kanóc ég. Áthúzással véglegesre javítva.*
788. *S ha elvége (K.) az utolsó szó áthúzva, helyette: megcsináltad,*
789. *... beküldöm a Tancshoz. (K.) beküldöm áthúzva, helyette: beviszem áthúzva, helyette: beküldöm, Tancshoz áthúzva, helyette: -nak*
790. *... ezekre? (K.) áthúzva, helyette: e nőkre?*
791. *... három oból se (K.)*
798. *No, adni kell hát szopni itten is. (K.) szopni itten is áthúzva, helyette: a mit szopjon, itt is.*
799. *Jól járt az öreg, jól megy neki már, (K.) jól megy neki már áthúzva, helyette: nagyon, jól foly neki dolga már,*
800. *... vőlegényi dicsben (K.) áthúzással így javítva: vőlegény gyanánt dicsben (K.)*
807. *... szép a tatja! (K.) tatja áthúzva, helyette: dúccal!*
808. *... mind jó kaprosan, (K.) mind áthúzva, helyette: még*
812. *... melyet (K.) áthúzva, helyette: kit meggyötörtünk, meggyötörtünk áthúzással véglegesre javítva.*
815. *Minő ötvenlapátos (?) (K.) ötvenlapátos áthúzva, helyette: ötévfordulós (ez a helyes: πεντητηρίδα')*
817. *Ki ezt meg is viszi (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
820. *... hé, (K.)*
821. *Jer csak, leteszlek hát közhelyre én. (K.)*
827. *Im (K.) áthúzva, helyette: Tekintsd,*
829. *Mindjárt (K.) áthúzva, helyette: Kész nektek*
830. *... mi szép! (K.) szép áthúzva, helyette: vonzó!*
836. *Megkenve összutasáka! ... (K.)*
837. *Tülközni, (K.)*
840. *... harcokcsik (K.) áthúzva, helyette: fogatok*
842. *Lebukva majd ellankadva meg (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
845. *... elkapja (K.) áthúzással így javítva: kap rajta*
847. *Kapna ürügyet, hogy (K.) áthúzva, helyette: Törvénytisztelettel mentené magát.*
849. *Akkor látjátok ezt be majd jobban, ha szüreteltek. (K.) Áthúzással így*

- javitva: *Meglátjátok, milyen vagyok, ha majd szüretre mentek. — szüretre mentek áthúзва, helyette: beszüreteltek.*
850. *Hisz' most is elég nyilván van az (K.) áthúзва, helyette: Hisz' már is egész világos, mert csak te vagy a világ közös áthúzással véglegesre javitva.*
853. *... én, Athmoni Trygaios (K.) áthúzással véglegesre javitva.*
854. *Ki a szegény köznépek s a földműves csoportnak (K.) áthúzással véglegesre javitva.*
855. *... lelettem. (K.)*
858. *... miképp silány Hermes-szobornak? (K.)*
859. *... jó lesz (K.) áthúzással véglegesre javitva.*
860. *... öklelni menjünk! (K.)*
868. *Jól mondom. (K.)*
869. *... mi is szeldek (K.) szeldek áthúзва, helyette: bárányok*
870. *A társainkhoz lágyabbak legyünk. (K.) Áthúzással véglegesre javitva.*
871. *Menj hát, keríts juhok minélelőbb; (K.)*
872. *Én majd oltárt rakok áldozni rajta (K.) áthúzással így javitva: Áldozni én meg majd oltárt rakok. — rakok áthúзва, helyette: hozok*
874. *... s mind a kettő (K.)*
876. *... szél veri el (K.)*
878. *... fordítja ma jobbra (K.) ma áthúзва.*
881. *Nem futtok (K.) áthúзва, helyette: Lódultok*
882. *Bizony, ha (K.)*
890. *... újaid' hamar; (K.) áthúzással véglegesre javitva.*
894. *... kinek paszúlya nincsen. (K.) Áthúzással így javitva: kinél nincsen paszúlya.*
895. *Nem kaptak a nők? (K.)*
902. *De már imádkozzunk, imádkozzunk tehát! (K.) Áthúzással véglegesre javitva.*
906. *... vedd hegyesen át (K.) az át áthúзва.*
908. *... mint amolyan (K.)*
917. *Széli alakban (K.)*
918. *Tizennegyedik évig (K.) a -ik áthúзва.*
919. *Epedő kedveseidnek; (K.) epedő áthúзва.*
922. *És (olvashatatlan szó áthúзва) helyette: oltsd ki (K.)*
926. *... jó ízével, (K.) jó áthúзва, helyette: nemes áthúзва, helyette: jó*
929. *Megteljék (K.)*
932. *Kurta subákkal (K.)*
936. *... hogy körülöttök (K.)*
939. *... Melanthios, ő (K.)*
947. *Vedd, ime a kést, (K.)*
950. *Sem vér (K.) áthúзва, helyette: Oltára vért nem tűr.*
951. *S megölte, (K.)*
954. *... gyorsan, és telyesítsd, valamit kell ilyen esetben (K.) Áthúzással véglegesre javitva.*
957. *Bölcs férjünak? (K.) Áthúzással véglegesre javitva.*
961. *... hozok ki, és nincs szükség (K.) Áthúzással véglegesre javitva.*
965. *... e combokat; (K.)*
972. *Val (K.) áthúзва, helyette: Afféle*
974. *Mit mond vajon? Trygaios: Hát ellenvetést tesz (K.) áthúзва, helyette: Nyilván a béke ellen*
975. *A béke ellen, (K.) áthúзва, helyette: Van kifogása,*
976. *... jön. (K.)*
981. *Szolga: Jót, hála legyen a (K.)*

984. Hierokles: *Meg van sülve már.*^r (K.) Áthúzással véglegesre javítva
 990. ... *együgyűek* (K.) áthúzással így javítva: *esztelenek* majd áthúzással: *együgyűek*
 994. ... *hív* (K.) áthúzva, helyette: *meghívén*
 998. ... *se' Bakist viszontag a Nymphák* (K.) *viszontag* áthúzva, helyette: *ismétlen*
 A *viszontag* vagy *ismétlen* a helyes, mert a görögben ez van: *αὐ* (*viszont*). Az I. kiad.-ban talán sajtóhiba folytán van *ismétlen*
 1006. ... *kopó* (K.) áthúzva, helyette: *növizsia*
 1011. ... *soha nem jár.* (K.)
 1012. ... *többé* (K.) áthúzva, helyette: *soha már*
 1017. ... *hajdanta Homéros:* (K.)
 1018. *Ők pedig, elhajtván* (K.)
 1019. *A Békéi ölelék, és annak* (K.)
 1021. ... *az úti vezérök;* (K.)
 1022. ... *borral teli kancsót.* (K.) *borral* áthúzva, helyette: *fényes*
 1023. *Azzal semmi közöm,* (K.) *Azzal* áthúzva, helyette: *Ahhoz*
 1025. „*Nincs hona, nemzete, nincs joga és nincs tűzhelye annak,* (K.)
 1028. Trygaios: *A peccenyén legyen a szemed:* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1038. Trygaios: *Nesze hát, meg* (K.) *meg* áthúzva, helyette: *neked ezt is*
 1039. ... *hájat* (?) (*áthúzva, helyette:*) *májat* ... Trygaios: *Azt lehetetlen,* (K.) *A t* áthúzva.
 10 40. *Adni elébb neked, mielőtt farkas* ... (K.), áthúzással így javítva: *Adni neked, valamíg farkas* ...
 1041. *Térded kulcsolom át!* (K.)
 1046. *Mert elkapom* (K.) áthúzva, helyette: *Erővel elkapom, hiszen közös.*
 1051. *E birkabőrből* (K.) *birkabőrből* áthúzva, helyette: *kacagányból*
 1052. *Veled le, hé pap, azt a kacagányt?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1056. ... *és a turó;* (K.)
 1057. *Mert a csatán nem kapok.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1061. ... *és ennivaló* (K.) áthúzva, helyette: *pírltva makk szemet* — *makk szemet* áthúzással így javítva: *makkot*, ez is áthúzva és így javítva: *cserfamákkot*
 1062. *Csókot lopva a thrák leánytól,* (K.) áthúzással így javítva: *Megcsókolva a thrák leányt* áthúzással véglegesre javítva.
 1064. ... *szomszédom beszél:* (K.) *beszól* átjavítva: *kiszól*
 1070. ... *sem kapálni, sem gyomlálni nem lehet,* (K.)
 1071. ... *pocskolódni:* (K.) áthúzva, helyette: *ott taposni:*
 1073. ... *tennap* (K.)
 1075. *Mert csörömpölt* (K.) *csörömpölt* áthúzva, helyette: *zörömbölt*
 1080. ... *bő áldása hull alá.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1095. ... *én meg állok,* (K.)
 1101. *S fut szegény a nyavalyába, a nézése búzaszat.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 A *nézése búzaszat*, ennek görög megfelelője: *βλέπων ὄπῳ.*” ezt Bothe így magyarázza: *laserpitium tuens: búzaszatként tekintgetve. De mivel ez nyilván azt akarja mondani, hogy: savanyúan tekintgetve, — ezért választotta A. végül a sokkal érthetőbb képet: vachor a tekintete. Itt is a szószerinti fordítástól a magyar számára kifejezőbb felé haladt.*
 1105. ... *bántottak engem,* (K.)
 1106. ... *harc* (K.) áthúzva, helyette: *gyáva róka harcmezőn.*
 1109. ... *asztalom törölni,* (K.) -om áthúzva.

1111. ... *vidd* (áthúzva, helyette:) *add fel, s a* (K.) *s* áthúzva.
 1112. *Meg ny* (a *ny* áthúzva, helyette:) *a sok nyulat és hozzá cipót.* (K.)
 1113. Trygaios: *Itt, fenyűmadárt süt.* (K.) *Itt* áthúzva.
 1122. *Hoztuk néked, mint nászajándokot.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1123. *Tegyétek hát le.* (K.) Áthúzva, helyette: *Nohát, letelén,*
 1124. *Nászlakomára;* (K.)
 1125. ... *havagszik.* (K.) Áthúzással így javítva: *dühös.*
 1126. *Megölt* (K.) áthúzva, helyette: *Trygaios* ...
 1131. *Adj, a mit adsz.* (K.) Áthúzással így javítva: *Mit adsz magadtól?*
 Ez az utóbbi fordítás a hí, mert a görög szöveg ez: *αδρό; σὸ τὶ δίδω;*
 1145. *Alkalmatos lesz félrejárni ebbe.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1145. ... *drága műveimmel?* (K.) *műveimmel* áthúzva, helyette: *drummal?* (K.)
 1146. ... *a törlő itten áll* ... (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1147. *S hol nyúlsz magad' törülni eszetelen?* (K.) Áthúzással így javítva:
S hol nyúlsz be majd, törülni, eszetelen, magad? (K.) *magad* áthúzva
 1148. ... *e karöltön át,* (K.)
 Ehhez rajzot is mellékelte A.
 1152. *No, istenuccse;* (K.)
 1153. ... *ülepem?* (K.) Áthúzva, helyette: *a lyukam?*
 1159. ... *hosszúka vesszőt* (K.)
 1161. *Jaj, még* ... (K.)
 1162. ... *mint előbb javaslam,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1164. ... *mértéked leszen,* (K.) áthúzva, helyette: *kész a mér tege,*
 1165. ... *a szolgálknak vele.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 Az 1166. sor előtt beszélő személy gyanánt a kéziratban ez van:
Sisakműves. Bothe szövegében is ez áll: *KPANOIIIOΣ* (sisakműves).
 Az 1. kiad.-ban ellenben ez van: *Trombitaúr.*
 1166. ... *hát tönkretevéll,* (K.) *hát* áthúzva, helyette: *oh be*
 1176. Trygaios: *Ne még, maradjon.* (K.)
 1180. Dárdányélvonó: *Csufolnak: gyerünk.* (K.)
 1183. ... *énekelni majd.* (K.)
 Az 1186—1188. sorok két (a, b) fogalmazásban maradtak fenn.
 1186. a) „*Most fogom énekeket fiatalról kezdeni.*” (Áthúzással véglegesre javítva.) Trygaios: *Elhagyd* (K.)
 b) „*Kezdem most fiatal hősekről énekeket*” ... Trygaios: *Elmenj* (K.)
 1187. a) *A viadalt, te szerencsétlen kölök, és pedig ilyen* (K.)
 b) *A viadallal, te kölök* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1188. a) *Békeidön, de tudatlan vagy* (K.) áthúzva,
 b) *Végleges.*
 1190. ... *és a domborköldökü pajzsot* ... (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1192. *Férfi jajongás ott elegyült és férfi könyörgés.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva. A végleges fordításban *könyörgés* helyett *diadalmi rivalgás* van: a görög *εὐχολή* imádságot is, diadaléneket is jelent.
 1193. *Férfi jajongás, te?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1195. ... *hát mondd,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1197. ... *melyhez öröm vala nyulni.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1199. ... *miután harccal betelének.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1200. *Úgy, fiam: „harccal betelének, s ettének aztán:”* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1201. ... *ettek, míg beteltek.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1202—1203. Trygaios: *Úgy, úgy:* (K.) áthúzva, helyette: *Azt, azt:*
 ... *aztán örömmel benyakkalták.* (K.) Áthúzva, helyette: *és gondolom, édes örömmel,* áthúzva, helyette a végleges.

1205. *Vessz el, fiacskám, harcaiddal egyben* (K.) *harcaiddal egyben* áthúzva, helyette: *harcostul, hiszen te*
1209. *... csodáldm is, ha te nem,* (K.) *ha te nem* áthúzva, helyette: *hallván. ha te nem...*
1210. *Harcra* (K.) áthúzva, helyette: *Hadba* —
1211. *... dalolj a dárdások között.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1213. *... te nem énekelj* (K.)
1214. *Harcot, tudom, mert ildomos apád van.* (K.) Mindkét sor áthúzva és véglegesre javítva.
1219. *... mert bölcsen tudom,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1223. *... és ráinni tell pohárral.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1230. *Mézeskaláccsal* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
A végleges: *Tyúkkal-kaláccsal* — a magyarosság kedvéért került a fordításba, a görögben csak ez van: *πλακοῦσω*, ami lepényt, kalácsot jelent.
1232. *... az arát, menjen, valamelyik hozza ki tüstént,* (K.) *menjen* áthúzva, helyette: *legelebb, tüstént* áthúzva, helyette: *menjen*;
1233. *Fáklya kísérettel mind az egész nép* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1234. *Azután a földművelő eszközt vigyük ünnepileg* (K.) áthúzva s helyette: *S vigyük ki megint* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1240. *És fűge termett;* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
1245. *Jer, jer ki mezőre nőm* (K.) áthúzással így javítva: *Jer nőm, jer ki mezőre, jer,*
1247. *... hanem érdemes.* (K.) *érdemes* áthúzással véglegesre javítva.
1253. *... mi a hiszemellek.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1255. *Jól éljetez és vigan, ritkán veszekedjetez* (K.) *ritkán veszekedjetez* áthúzva, helyette: *nem kell civakodni, csak,* az egész áthúzva, helyette: *Lakozatok* áthúzva, helyette: *Vár békelak...*
1257. *... s ennek édes a fűgéje.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
1258. *Hát majd, ha eszel s iszol* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.

5. AZ ACHARNAEBELIEK.

P. Thewrewk bevezetése:

E vígjáték Kr. e. 425. januárius havában a Lenaea ünnepen került színpadra. Az első díjjal jutalmazták meg; a másodikat Kratinosznak *Cheimazomenoi* című, a harmadikat Eupolisnak *Numeniai* című darabja nyerte el.

Az *Acharnaiak* Aristophanesnek időrend szerint harmadik vígjátéka. Az elsőt, a *Lakmározókai*, Kr. e. 427-ben Philonidessal, a másodikat, a *Babyloniaikat*, 426-ban Kallistratossal, s ezt a harmadikat szintén Kallistratossal adatta elő. A hatóság és közönséggel szembe Kallistratos volt az *Acharnaiak* szerzője, a mit azért kell különösen megemlítenünk, nehogy azt, a mit a költő a parabasisban önmagáról mond, Kallistratos helyett Aristophanesre vonatkoztassuk.

Valamint a *Békének* s a *Lysistraténak*, úgy ennek a darabnak is témája és tendenciája a lacedaemoniakkal való béke.

431 óta dühöngött a peloponnesusi háború. Az attikai községek kénytelenek voltak mindenüket odahagyni s a város falai közé menekülni. Az ellenség szemük láttára dúlta házaikat és földjeiket. Nevezetesen az acharnaiaknak keserves volt látniuk mindenük pusztulását.

tulását. Acharnae Attika legnagyobb községe, Athentől északra, a hol ma Menidi falu van. Egymaga képes volt 300 nehéz fegyverzetű katonát (hoplitát) állítani. Erős derék nép lakta, mely szénetéssel és szőlőműveléssel foglalkodott.

A háború sanyarúságaihoz még a dögvész is járult, mely a városba zsúfolt népet szörnyű mód irtotta s csak kevéssel az *Acharnaiak* előadása előtt szűnt meg. Nem csoda, ha e nép megsokalta volt a szenvedést és békét óhajtott. Hogy miért választotta Aristophanes épen az acharniakat vígjátéka személyeiül, azt az elmondottakból könnyű megérteni.

Dikaiopolis, acharnai polgár, ki a háború alatt a városba menekült, azt látja, hogy az athéni tanács a népet reményekkel kecsegteti, a háború folytatására sarkalja s a béke helyreállítását ellenzi. Azért ő maga személyére külön békét köt a spártaiakkal, a miért földieit földözöbe veszik s majdnem megkövezik. De ő cselhez fogott. Elmegy szomszédjához Euripides költőhöz s kölcsön kéri mindazt a koldusholmit, a mivel ez tragikus hőseit föl szokta ruházni, hogy szánalmat keltsenek s azután megható beszédet mond a karnak, melyben a háború minden okát (a már meghalt) Periklesre s a megariaikra tolja. A kar egyik része helyesli nézetét, de a többi még jobban megharagszik rá és segítségül hívja Lamachost, ki testestül-lekkestül a háború embere.

A vígjáték másik fele lazán egymáshoz függesztett jelenetekből áll, melyek komikusnál komikusabb módon mutatják Dikaiopolisban és Lamachosban a béke áldásait s a háború átkát.

Végül megemlíti azok kedvéért, a kiket érdekel, hogy a 100. és 104. vers eredeti szövegének eddigi összes magyarázatait dr. Pozder Károly az *Egyetemes Philologiai Közöny* IV. 296–7. lapjain kritikailag ismerteti.

- K.: Az MTA kéziratárában K 508. II. köteg 114–138. hasáb. (K.).
Az Egyetemi Ktár kéziratárában. H. 96. II. köt. 1–42. l. (T.)
M.: I. kiad. 2. köt. 1–80. l.
Szv. sorok szerint:

1. ... *ett már életemben!* (K.) Így javítva: ... *ette már szívem!*
2. *Öröm kevés ért, egy csepp csak* (K.) áthúzással így javítva: *Öröm csak egy csepp ért, s négyezer csupán:*
- 5–6. ... *hogy Kleon*
Kihányta volt (K.) áthúzással véglegesre javítva.
7. *Ujjongtam ennek,* (K.) *ennek áthúzva.*
10. ... *szájtátva vártam* (K.) *vártam áthúzva,* helyette: *várom*
Ez a fordítás hívebb volt, mint a végleges: *lihegve várom,* mert a görög szövegben ez van: *νεχήμη προσδοκῶν.*
12. ... *megzavarta* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
14. *Dalolni kezdé borjuversenyen:* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
A végleges fordítás a hívebb: *Bejött dalolni,* mert a görög szöveg ez: *εισήλθ' ἀσόμενος...*
15. *De kén, halál vala hallanom minap* (K.) *minap áthúzva,* helyette: *taivaly áthúzással így javítva: De megpukhadtam, hallván, hogy foga a három utolsó így áthúzva,* helyette: *hallva, hogy veszen*
16. A. fordítása ez: *mint veszen Chairis, kemény helyt, mind lágy harmadot.* (Vö. A. jegyzetét a *Felhők* 930. sorához.) A görög szöveg ez: *στε δη*

παρέκλυε Χαιρίς ἐπὶ τὸν ὄρθιον. Ennek több értelmezése lehetséges. Bothe így érti: Midőn belopódzott Chairis, hogy a csatadalt énekelje. Így érti Droysen is, nemkülönben a francia fordító: „mikor láttam, hogy Chairis feje fölbukkan...” A görög szöveg pontosan ezt jelenti: „Midőn Chairis félrehajolt,” — azonban átvitt értelemben azt is jelentheti: Midőn Chairis csak könnyelműen foglalkozott a csatadallal... s ebből némi fantáziával ki lehetett hozni, hogy, holott a csatadalhoz a kemény hangnem illik, és a kemény harmad — a felületes Chairis „félrefogott”, és kemény helyett lágy harmadot vett a lantján. Abból ui., hogy félrehajolt, egy kis fantáziával ki lehet érteni azt, hogy félrefogott.

17. ... úgy soha (K.)
18. ... a szemöldököm (K.) áthúzva, helyette: *szemhéjamat*, áthúzva, helyette: *szemem körül* (K.) áthúzva, helyette: *pilláimat*;
20. *És ime puszta még a Pnyx*: (K.) *puszta* áthúzva, helyette: *üres*, az egész áthúzva és véglegesre javítva.
A 22. sorhoz való jegyzet eredetileg így szólt: *Vörös festékbe mártott kötelek vittek keresztibe a piacon, s azzal hajtották gyűlésbe a fehérruhás görögöket.* (K.)
26. *Hogyan lehetne*: (K.) áthúzással véglegesre javítva.
29. *Nyögők* (áthúzva, helyette:) *Nyujlózom, ásítok, köpök, sóhajtozom, f-gom,* (K.) *sóhajtozom* áthúzva, helyette a sor végére: *sohajtok.* Az egész áthúzva, és véglegesre javítva.
31. *Unom magam,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
32. *Orrom piszkálom, és a mezőre nézek* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
33. ... *gyűlölve*, (K.)
37. *Most hát egész feltett céllal jövök* (K.) áthúzva, helyette: *El is tőkhéltém,* ...
38. ... *összeszidni,* (K.) *össze* áthúzva.
40. *De ime végre, délben jönnek a prylánok.* (K.) *Ime* áthúzva.
44. ... *a szentelt helyen belől.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
49. ... *ez meg nőül veszi* (K.) *meg* áthúzva.
50. *Az én dajkámat* (K.) áthúzva, helyette: *A nagyanyámat.* A végleges fordítás a helyes, hiszen a görög *τήθη* nagyanyát jelent. A első látásra a *τιθήνη*-vel téveszthette össze, ami dajkát jelent.
53. ... *az istenek.* (K.)
58. *Prylánok, a gyűlést megsértitek* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
59. *Ez emb* (K.) áthúzva.
60. *Békét szerezni,* (K.)
62. *Ha nem béke lesz minden tárgyalás.* (K.) Áthúzással így javítva: *Ha béke nem lesz itt a tárgyalás.*
70. *Azóta ott sanyargánk,* (K.) *sanyargánk* áthúzással véglegesre javítva.
72. *Hintón törődvé, sanyarú ülésben* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
73. *Dikaiopolis: Nos ki voltam én,* (K.)
74. ... *a mellvéd mögött!* (K.)
75. *Vendégelének unitalan* (K.)
76. *Arany s üveg p* (K.) áthúzva és véglegesre javítva.
79. *Ember* (áthúzva) *No* (áthúzva, helyette:) *Mert a barbárnak...* (K.)
81. *Meg a bujálkodó...* (K.)
85. *S...* *vontá ismét* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
86. *Holdtöltekor jött; (jött áthúzva) s úgy jött aztán haza.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
90. *Zeusz uccse, három oly* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
91. *Madarat rakott élénk,* (K.)

105. *Mondd hangosabban nekik az aranyt.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
107. *Jaj, már értem nagyon!* (K.) Áthúzással így javítva:
Jaj, beh megértem most!
108. ... *táglíkú a Jón,* (K.)
113. *No, mondd meg* (K.)
114. *Vagy bíbor színre meg ne fesselek:* (K.) vagy áthúzva, helyette: *Hogy Ehhez A. jegyzete: Vérig ne verjelek.*
127. ... *töltöm az időt, s óket meg sehol* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
129. *Hanem csinálók egy* (K.), áthúzással véglegesre javítva.
130. *Amphitheos: Ihol vagyok.* (K.)
131. *Fogd a nyolc* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
132. ... *egymagamnak csupán,* (K.) a *-nak -ra* javítva, aztán a *-ra* és a *csupán* is áthúzva.
133. *Meg a nőm s gyermekimnek* (K.) nek áthúzva, helyette: *részére tüstént.* Majd ez az egész áthúzva és véglegesre javítva.
134. *Ti meg szajátatva gyűléskedjete!* A.-nak ez a fordítása nem egész pontos. A görög szöveg: *ὑμεῖς δὲ προσβέβηθε καὶ κερήνετε!* azt jelenti: Ti csak küldjeteleket követéseket (járjatok követésbe) és tátsátok a szátokat. Persze a gyűléskedő hajlam épp oly jellemző volt az athéniekre, mint a követésbe járás.
140. ... *akkor, a midőn* (K.)
142. *Sitalkes* (K.) áthúzva, helyette: *Mi ezalatt...*
149. ... *segíteni oly* (K.) *oly* áthúzva, helyette: *fogja, -ja* áthúzva.
150. *Roppant sereggel,* (K.) *Roppant* áthúzva, helyette: *Oly nagy*
155. *Elküldte néktek* (K.)
156. *Elő ti mind, Theóros-hozta thrákok!* (K.) Áthúzással így javítva: *Theóros thrákjai!* Az egész áthúzva és véglegesre javítva.
165. *Megrabla* (K.) áthúzva, helyette: *Ellopta hagymám,* ez is áthúzva, helyette: *A thrák sereg hagy,* áthúzva, és véglegesre javítva.
166. *Theoros: Közel, szegény, ne menj* (K.) áthúzva, helyette: *Közel*
175. *Jaj, mekkora* (K.)
182. ... *e nyakas, szívós,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
191. *Ajbaj!* (K.) A kérdőjelet a K. után javítottuk felkiáltójelre.
197. *Mind szárazon s vizen* (K.)
199. *Nem olyan „élelemmel”* (K.) áthúzással véglegesre javítva
200. ... „*Menj, a hová szeretsz.*” (K.) Áthúzással így javítva: *. a merre tetszik.”*
203. ... *bajtól, háborútól* (K.)
210. *Elszökött? Eltűnt világra? jaj, én lassu vén korom!* (K.) Az egész áthúzva és véglegesre javítva.
214. ... *összefonnyadt* (K.) *s merő* az és helyett *s-t* irtunk a hibajegyzék alapján.
216. ... *csúfosan* (K.)
222. *Dob felé álljon szemünk;* A „Dob” helyénv a görög Palléné helyett van, ami a *βάλλω* = „dobok” ígére emlékeztet.
240. *A harminc-éveset, jól töltenem.* (K.)
242. ... *Boldog lesz, ki téged* (K.)
247. *Hé, Xanthias, merőbben azt a Phallust,* (K.) áthúzással így javítva: ... *jobban meresz fel a* (K.)
251. ... *Bacchus barátja,* (K.)
257. ... *thrák leányát* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
258. ... *elfogom, s kapom* (K.) *s kapom* áthúzva.
259. *Derékon és földhöz csap* (K.) áthúzással véglegesre javítva.

262. *Míg a paizs füstön* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
A 265. sor elé a következő ütemképlet van írva: — u —
A 266. sor elé a következő ütemképlet van írva: — u — u
266. ... *mi ez már?* (K.)
A 267. sor elé a következő ütemképlet van írva: u u —
268. ... *bölcs és tisztos* (K.)
269. ... *szemtelen, utálatos vagy* (K.) utálatos áthúzva.
270. ... *a ki miután egyedül úttad a* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
271. ... *szembe mer ...* (K.)
272. *Nem tudjátok, mér' áldoztam: hallgassatok meg előbb!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
273. *Tégedet hallanunk?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
276. *Mert haragszom reád,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
277. *Még szíjat hasga* (K.) áthúzással így javítva: *A Lovagoknak én még saruszíjat hasgatok. — hasgatok áthúzva, helyette: szabok.*
278. ... *hosszas beszédet meg se hallgatok ...* (K.)
279. *De lakolj!* (K.) Áthúzással lakolsz-ra javítva.
281. ... *hogy jól* (K.) *hogy áthúzva, helyette: ha*
285. *Még sem ők itt minden bajnak a szerzői egyedül.* (K.) Áthúzással így javítva: *Nem minden bajnak mi köztünk ők a szerző okai.*
288. ... *meg tudnám mutatni én,* (K.) (Az 1. kiad.-ban sajtóhiba: megtudnám ...)
289. *Csak beszédet tarthatnék, hogy rajtok is esett sérelem.* (K.)
293. *Ime, a hűsvágó tőkére felteszem rá a nyakam.* (K.) *Ime-ből az e áthúzva.*
E sorhoz A. e jegyzetet fűzte: *Kephalos, fordíthatatlan szójáték.*
Ugyanis az ő görög szövege ez: *ὄπερ ἐπιξήνου θελήσω τὸν κεφαλον ἔχων λέγειν.* ami ezt jelenti: A hűsvágó tőkére föltéve Kephalost, akarok szólani. Kephalos demagóg volt. Eszerint a humor abban áll, hogy „ráteszem a fejemet a tőkére” — helyett azt mondja, hogy „ráteszem Kephalost”, akinek neve nagyon hasonlít *κεφαλή*-hez, ami fejet jelent. A francia kiadás szövege egyszerűen *τὴν κεφαλήν*-t ír.
294. *Nosza, édes polgártársak,* (K.)
295. ... *kallózni* (K.) áthúzva, helyette: *kalolni*
296. ... *forrt föl bennet ...* (K.) az utolsó szó áthúzva, helyette: *ismét bennetek!*
297. ... *nem hát,* (K.)
298. *Nem bizony, (bizony áthúzva) ... Dikaiopolis: Szörnyűség ezt hallanom!* (K.)
302. ... *a kezemben, fogom azt, s legyilkolom.* (K.)
305. *Zárva tartja odabent? Vagy mitől nyílt* (K.) *nyílt áthúzva, helyette: vett ...*
306. ... *mindjárt semmivé teszem.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
309. ... *a mit beszélél, semmikép se, semmikép* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
311. *Jó barátom, szénpajtásom' veszed el, ha me* (K.) áthúzással így javítva: *Megfőd velem együtt nőit szerető szenesem!*
312. *Mert ti sem hallgattatok rám,* (K.) *rám áthúzva, helyette: meg*
313. *Jó, tehát most beszélj, a mi kell,* (K.) áthúzva, helyette: *Szólj, ha tetszik áthúzással véglegesre javítva.*
314. *Hátha* (K.) áthúzva, helyette: *Még ha*
315. *Nem hagyom a szénkosaram'* (áthúzással így javítva:) *Még se' hagyom a kosaramat soha, árulóként* (K.) *soha áthúzva és a sor végére írva.*
317. *Im kiráztuk mind a földre, dugd be kardodat te is.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.

318. ... *kő is maradjon* (K.) *maradjon* áthúзва, helyette: *kutlogjon*
322. .. *vón' is* (K.)
327. *Mert szörnyűség* (K.)
 A 332. sor végén a következő ütemképlet van: $\sigma - - \sigma -$
 A 333. sor végén a következő ütemképlet van: $\sigma - - \sigma -$
334. *nyomorú boldogtalan?* (K.) Áthúzással így javítva: .. *unalomig, szegény?*
335. ... *mire sül* (K.) *sül* áthúзва, helyette: *lyukad*
336. *Hanem mi* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
338. ... *tőke ez,* (K.) *ez* áthúзва, helyette: *itt van* (K.)
339. ... *ember, a ki szólni kezd.* (K.)
341. *Elmondom a lakómról, a mi tetszik.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
349. .. *én Kleonnal magam* (K.) *Kleonnal* áthúзва.
351. ... *és rágalmazott,* (K.)
352. *Minden hazugságot nyelvelni redm,* (K.) *minden* áthúзва, *redm* áthúзва, és az egész sor véglegesre javítva.
353. *Szólt és szapult* (K.) áthúзва, helyette: *Csávába tett; kicsinybe* áthúзва, helyette a végleges szöveg.
354. *Hogy a piszok s húslás közt nem veszék.* A. eredeti jegyzete (a húsláshoz): *a bőrről vakart szennyest, nyálkás rész. Én ezt a kedvenc bőrmetaforát sejtem Aristophanes szavaiban a Kykloboros patak és „mosás” alatt.*
357. .. *miattunk akár* (K.) áthúзва, helyette: *s lopod a napot?* (K.)
358. *A Hieronymos Aideszi* (K.) áthúзва, helyette: *Nekem akár vedd Hieronymos Hádészi*
359. ... *vagy* (K.) áthúзва, helyette: *avagy* áthúзва, helyette: *akár*
360. *A Sisyphos fortélyit vedd elő:* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
366. *Hogy' „itthon, még sem itthon?”*
367. *Elméje künn jár, verseket szedeget,* (K.) áthúzással így javítva: ... *künn, eszmét böngészni jár, áthúzással így javítva: ... eszmeácske-szedni jár, tulajdonképpen az első fordítás a hűvebb, mert a görögben ez van: συλλέγων ἐπιλλάα (versecskéket szedegetvén).*
369. *Tragoediát ír.* (K.)
372. *Mert el nem távoz* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
375. ... *a Chollis községbeli.* (K.) *községbeli* áthúзва, helyette: *neméből.*
376. *De nincs* (K.) áthúзва, helyette: *Nem érkezem.*
379. *Hah, mit riadsz?* (K.)
380. ... *nem hiába, hogy* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
381. *Oly sok sán...* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
382. ... *nem csoda, hogy holdust...* (K.)
383. .. *adj nekem* (K.)
384. *Avult arámáidból némi rongyokat,* (K.) *Avult* áthúзва, helyette: *ó*
385. ... *kell elmondanom* (K.)
387. ... *Vajh azt-é,* (K.)
388. *„Oineus dühöngte...”* Kissé túlszabad fordítás; a görögben ez van: ἦγανίστεο: küzködött.
390. *Dikaiopolis: Nem, nem azé, nem az volt,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
391. *Más volt, nyomorultabb Phoixnál, az ember.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
393. ... *ohajtod?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
403. *Kephisophon: Ne, fogjad, itt van.* (K.) *fogjad* áthúзва, helyette: *vidd el,*
409. *S az leszek bár,* (K.) áthúзва, helyette: *S maradván, a ki voltam,*

413. ...mert finom ésszel szőtt cseled van. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
415. ...Ejnye, no (K.) áthúzva, helyette: *Lám, ejnye no*: áthúzással véglegesre javítva.
417. *De még a holdusbot is kellene.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
423. *Még ezt a méctől álljukadt kosárt.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
428. j. *Csak pletyka, hogy Euripides anyja zöldségkófa volt.*
429. *Elmenj nekem most!* (K.)
430. *Lecsorbult ajjakú csészét* (K.)
434. *Ezt a lyukas* (K.) *lyukas* áthúzva, helyette: *befoldott*
436. *Fogd hát,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
437. *Bár, mit csinálsz még egy kellene,* (K.)
438. *Mi nélkül végem.* (K.)
442. *Nem még! ... ,mert im nagyon* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
443. *Tolárd* (K.) áthúzva, helyette: *Vagyok*
(Tolárd: terhes, alkalmatlan. Ez felel meg a görög *δχληρός*-nak.)
447. *Ha kérek ennél többet,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
448. *Csupán ez egyet, csak még egyet, csak egyet:* (K.) *ez* áthúzva. (a vers kedvéért.) — Ez a sor benne van a kéziratban, de az 1. kiad.-ból már kimaradt, holott a görög szövegben ott van: *πλὴν ἐν μόνον, τοῦτι μόνον, τοῦτι μόνον.*
450. „*csukd be 'házam ajkát!'*” A.-nak ez a fordítása nyilván tudatosan a dráma fennkölt stílusát akarja parodizálva visszaadni. A görögben ez áll: *κλειε πικρὰ θυμάτων*, ami ezt jelenti: csukd be házam szilárd, erős ajtaját. Ebben homéroszi reminiscencia van, de A. színe-sebberre érezte az általa adott fordítást.
451. ... *tárkány nélkül!* (K.)
452. ... *kiállnod,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
453. ... *szólami szót?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
457. ... *és tartsd a fejed,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
A 464. sor mellé ez az ütemképlet van írva: *υ — — υ — ||*
467. *Ha szólni Athénae előtt merek* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
468. ... *vigjáték alatt,* (K.) áthúzással így javítva: ... *vigjátékot írván* ez is áthúzva és véglegesre javítva.
472. ... *szólom meg városom:* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
492. *De mind csekélység ez, és nálunk honi:* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
496. *Aspasia két kéjhölgyét* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
502. ... *sem földön, sem vizen,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
506. *Felkér Spártá ..* (K.) áthúzva, helyette: *Könyörge Spár ...* áthúzással véglegesre javítva.
518. *Bérosztalék,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
520. ... *hordóvevés.* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
521. ... *szatyorban,* (K.)
522. *Virág* (K.) áthúzva, helyette: *Koszorú, cseplesz hal.*
523. ... *lapát gyalulás,* (K.) tulajdonképpen összetett szó, tehát semmi esetre sem szabad vonást tenni közéjük, ahogyan az 1. kiad. teszi. A görög szövegben ez van: *καπέων πλατουμένων.*
524. ... *szegverés zaj,* (K.)
527. *Mi föl se vesszük.* (K.) Áthúzással a *Mi Am*-ra javítva. A fordítása: *De Telephost mi föl se vesszük.,* megfelel a görög szövegnek: „*τὸν δὲ Τηλεφῶν οὐκ ολόμειθα.*”, amely jelentheti ezt: Telephossal nem gondolunk, nem törődünk. Amellett az összefüggésbe is illik,

hiszen Dikaiopolis Telephos rongyaiban lép fel s azt akarja mondani, hogy az athéniek föl sem veszik az ő intelmeit.

529. ... *ezt mered nekünk* (K.)
Az 537. sor mellé a következő ütemképlet van írva: $\sigma - - \sigma - |$
538. *Segítségre jöjj*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
542. ... *keményen*. (K.) Áthúzva, helyette: *de nagyon!* (K.)
547. ... *lecsepülő* (K.)
548. ... *városunk!* (K.)
557. *Ne, itt van a toll*. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
559. *Hé, mit csinálsz?* (K.)
562. Dikaiopolis: *Jaj, ne bánts Lamachos*; (K.) áthúzással véglegesre javítva.
563. ... *Ha oly erős vagy*, (K.)
564. ... *Sok fegyvered van*. (K.) Áthúzva, helyette: *Fegyverben állsz*.
565. ... *a vezérrel?* (K.)
567. ... *egy jó polgár, nem tisztkereső*, (K.) *egy jó áthúzva*, helyette: *helyre*
568. ... *hadkereső*; (K.)
569. ... *zsoldkereső*. (K.)
570. *Mert* (áthúzva, helyette:) *De ... Dikaiopolis: ... három füles*. (K.)
Áthúzással véglegesre javítva.
574. ... *zsoldért*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
575. ... *Hipparchidákat*, (K.) áthúzással véglegesre javítva.
578. ... *istennyilába!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
579. *De rájok szavaztak*. (K.) *De* áthúzva.
587. *S Lamachos* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
593. *De én* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
597. *Boeotidának*, (K.) áthúzva, helyette: *Hadd jöjjön*
598. ... *adni-venni mind*; (K.)
599. ... *egy is*. (K.)
600. *Már győztes* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
601. *Mi tehát mostan* (K.)
602. ... *feje lett a költő, a mi tanítónk*, (K.)
603. ... *megmondani, minő jeles író*; (K.) *megmondani* áthúzva, helyette: *hirdetni*, áthúzva, helyette: *dicselkedni*, *jeles* áthúzva, helyette: *ügyes* (δεισιός) Érdemes megfigyelni, hogy az első fordítás: *megmondani* volt a szó szerinti (λέγων), de mivel az színtelen, egy jellegzetesebb, kifejezőbb szót választott A.
604. *De mivel sok irigy* (K.) áthúzva, helyette: *De mivel rágják az irigyek Athén ... ez is* áthúzva, helyette: *De mivel sok irigy vádolja gyorsan-túl népi Athénben, gyorsan* áthúzva, helyette: *korán*
605. *Hogy csúffá teszi a várost és a népet, s a várost játssza ki színen*: (K.) *várost és a népet* áthúzva, helyette: *hözséget, színen* áthúzva, helyette: *nyilván*
606. ... *a hamar megbánó* .. (K.) *hamar* áthúzva, helyette: *későn*. A végleges fordítás a helyes, hiszen a görögben μεταβοίλους van, ami utólag megmondoló-t, későn megbánó-t jelent. Az 1. kiad. *későn*-jét *későn*-re javítottuk a K. és a hibajegyzék alapján.
608. *vidéki követség*, — helyesebb volna: idegen követség (ξενικοῖσι λόγοις). És Arisztophanésznel többször van arról szó, hogy külföldi (perzsa stb.) követségekkel ámtíják az athéni népet.
609. ... *közügyek pipogyái maradván*. (K.) A végleges fordítás sokkal jobb és hívebb: *pipogyán szájlátva közügyben*. (μήτ' εἶναι χωνοπολλίας)
612. ... *s koszorús szóbert farhegyre kelétek*. (K.) *szóbert* áthúzva, helyette: *névért*

613. ... *kövére Athénnek* (K.) betoldással véglegesre javítva.
614. *Nyert pere volt a k ö v é r szóbért, mely halva dicséret.* (K.) volt áthúзва, helyette: *lön, mely halva dicsérei* áthúзва, helyette: *hogy ponty díszét biggyeszté reátok, hogy áthúзва, biggyeszté így javítva: biggyesztve, az egész áthúзва, helyette: hogy dicsért mint valami pontyot* áthúzás-sal véglegesre javítva. A görögben ez van: *ἀπὸν τιμῆν περιάψας*, ami azt jelenti: szardellák díszét aggatva reátok. A itt nyilván azért fordít „ponty”-ot, mert a magyar közönség számára ennek a kövérsége közmondásos.
615. ... *lett okozója,* (K.)
617. *Most hát, mikor a küldöttek adót szállítanak...* (K.)
618. *Mind vágnak elő, a legderekből köllöt meglátni ohajtván,* (K.)
624. *Mert azok, úgymond ő, derekabbakká fognak majd válni az által* (K.) áthúzás-sal így javítva: *derekabbak lesznek majd, az által* áthúзва, helyette: *sokkal*
627. ... *habár őh* (K.)
629. *De ne adjátok, a világeret se!* (Áthúzás-sal véglegesre javítva.) *mert igazat mond* (K.) *mond áthúзва, helyette: szól*
630. ... *s jóva tanít, igéri, mely boldoggá tesz, úgymond.* (K.) Áthúzás-sal véglegesre javítva.
631. ... *és nem ígéret díjjat; nem szed rá holmi cselekkel,* (K.) Áthúzás-sal véglegesre javítva.
632. *Sok fából sem farag, és* (áthúзва, helyette:) *Nem is ármányoskodik, és nem főz le, hanem mind jobbra tanítgat.* (K.) *hanem mind* áthúзва, helyette: *de a — és nem főz le, helyesebb fordítása ez volna: nem áraszt el dicséretekkel, mert a görög κατάρδων ezt jelenti: elönt, eláraszt.*
634. *Ellenem újfent ám hadd* (K.) áthúzás-sal véglegesre javítva.
635. *Velem a jó, és ... út* (K.) *út-ből a v áthúзва.*
637. *Mint rá* (K.) áthúзва, helyette: *Bizonyulni*
638. *Hülye voltam,* (K.) áthúzás-sal véglegesre javítva. A végleges fordítás: *Pulya voltam, jobb, mert a görögben δειλός van, ami félnék-et, pulyát jelent.*
- A 639. sor elé a következő ütemképlet van írva: — o — — o o o
640. ... *fuvó szélrohamtól dühösen, a szikra* (K.) áthúzás-sal véglegesre javítva.
641. ... *a hal ott pírul* (K.) *ott* áthúзва.
643. ... *oly sebesen jövel, hozva hangzatos népi dalt* (K.) Áthúzás-sal véglegesre javítva.
644. ... *nép emberének,* (K.) *emberének* áthúзва és véglegesre javítva.
650. ... *semmi se,* (K.) áthúzás-sal így javítva: *semmi más*
651. ... *Poseidona;* (K.) áthúzás-sal így javítva: *Poseidonunk;*
653. *Hol a jobból ... árnyék-oldalát.* (K.) Áthúzás-sal így javítva: *árny-oldalát.*
654. ... *őnjavára* (K.)
655. ... *kacsakaringós, hőrmönfont* (K.) *kacsakaringós* áthúзва, helyette: *megrohanva*
657. *sorban Tithónoshoz e jegyzetet fűzte A.: Auróra ismert kedvese.* (K.)
659. ... *így szól odakünn barátinak:* (K.)
660. ... *íme azzal tartozom.* (K.)
664. *Ámde mi valánk Marathón körül az üldözők;* (K.) Áthúzás-sal véglegesre javítva.
669. ... *Kephisodemosz* (K.)
670. *Úgy hogy én könnyet* (K.) áthúzás-sal véglegesre javítva, azzal az eltéréssel, hogy a sor végén ez van: *dörzsöltem el,*

- 674 . legelőbb is (K.)
A 616 sorhoz A a következő jegyzetet fűzte. *Kephisodemosnak valameivik őse skýtha nőt vett el. azért csúfolta így az athéni poroszló nevét adván rá (K.)*
- 611 *Am. ha (K.)*
- 678 *elkülönlítlessék, (K.)*
- 680 *Itjúnak meg (K.) áthúzással véglegesre javítva és a Kleinidsz . . . (K.)*
683. *Árúneivemnek (K.) áthúzással véglegesre javítva*
684. *Adjon-vegven (K.) áthúzással véglegesre javítva*
- 686 *Bármí nekem Lamachosnak pedig nem. (K.) Áthúzással véglegesre javítva*
- 688 *Kérges fogásu (K.)*
- 689 *ide be ne jöjjön, (K.)*
690. *Mert itt nem árulhat árulkodó. A. nagyszerűen adja vissza a görög szövegben rejlő szójátékot: Phasianos azt is jelentí: Phasisvidéki. de az is benne rejlik: jeljelentő, árulkodó. (φάσις = vásároskodás, árulkodás.)*
- 692 *a vásár-teren. (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
- 693 *földeent (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
- 694 *voa'talak így javítva a hibajegyzék alapján.*
- 695 *ehehnhótt (K.) áthúzással így javítva: . hautt*
- 698 *Eladjalak? (K.) Áthúzással véglegesre javítva.*
A 693—698. mellé a margóra ceruzával: *Az au, oa helyett lehet ű-t nyomtatni. az eű helyett é-t vagy ee-t, mint a Nyelvőrben. (T.)*
- 701 *pénzt, (K.)*
- 702 *segeet (K.)*
705. *Osztang (K.)*
- 707 *Kereültök (K.)*
714. *Megarai: Voasoarra (K.)*
715. *Hogy' vagytok? Megarai: a jau tús köröű'. (K.)*
718. *hazúroul (K.)*
719. *izeű'teek mellé a margóra ceruzával: izélték (T.)*
720. *Hogy hogy lehetnek tönkre leginkább. (K.) Áthúzással így javítva: Minee' előbb hogy' vesszünk eű' . (K.)*
721. *Hamar menekültök a bajból. Megarai: Hamau haat. (K.)*
723. *Naalonk imoadik, mint istent, nagyon. (K.)*
724. *tijeetek . . . (K.)*
725. *... tyi nem (K.)*
730. *... hogy köveerek. (K.)*
737. *Hellen szokas . (K.)*
738. *Ember malacca. (K.)*
743. *.. uttárcseek mellé ceruzával a margón: uttartsék (ugy tartson) (T.)*
748. *Megarai: Hogy' ne vauna? (K.)*
749. *... vauna jau? (K.)*
750. *... síldeű (K.)*
751. *Lesz neeki farka, (K.)*
755. *... messzőürösödnek, (K.)*
762. *Poteidan uccse . . . mellé a margóra ceruzával: sic : Poteidan, dóriasan. (T.)*
770. *... hogy mily csámcsogva . . . (K.) hogy áthúzva.*
772. *... ettek meg (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
775. *No monda hát, (K.) No áthúzva.*
784. *... ebbeű eredt . . . (K.)*

785. ... *Ádász a szakodat!* (K.) -at áthúzva.
789. *Hogy' mersz itt árulkodni, áruló* A. szójátéka kitűnő, a magyarban vissza nem adható következő görög szójáték helyett: *τιη μαθων φατνεις εινε θουαλλιδος*; *Mi jut eszedbe, hogy „világítasz”* (denunciálsz) mécs nélkül? A „φατνεις” = „világítasz”, és „feljelentesz”.
792. ... *Athanoában ez!* (K.)
795. *Megarai: De naatunk nem szokas.* (K.)
798. ... *ha kaptok.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
799. *Mily boldog már* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
802. ... *másik,* (K.) áthúzva, helyette: *bárki más,* (K.) áthúzva, helyette: *bármelyik,*
nem találkozik örökhé (K.) *örökhé* áthúzva, helyette: *veled*
807. ... *megborotvált.* (K.) áthúzással így javítva: *megsikárolt;* (K.)
808. ... *oly bűzös* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
810. *A sorhoz (S hónalja oly bak bűző, mint Bakonbeli apja.)* A. a kéziratban e jegyzetet fűzte: *Hol helynévre van szójáték, kénytelen az ember magyar helynevet tenni.*
811. ... *a gaz ember* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
813. *Ez a gonoszba mártott csont* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
814. *Többet minden hónap ...* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
819. *Hagyd a pokolba!* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
824. *Mögöttem a ménidk vírdagait.* (K.)
830. ... *bibic* (K.) áthúzva, helyette: *szárcsa* áthúzva, helyette: *libuc*
831. *Ökorszem bibic* (K.) betoldással és áthúzással véglegesre javítva.
832. ... *te!* (K.)
833. *Lúdat hozok még, nyulat, rókaftit,* (K.) áthúzással így javítva: *Van a kosárba még, a kosárba* áthúzva, helyette: *ketrecembe* áthúzva, helyette: *a kosárba, még* áthúzva.
837. *Hadd lám,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
838. ... *vezére, te!* (K.)
A görögben *ηγεοβεια* van, amely koránál vagy helyzeténél fogva tiszteletreméltót jelent, ezért fordította A. később *anyjd*-nak.
844. ... *fiúk,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
A görögben *παιδες* van, ami fiúk-at is, leányok-at is jelent. Mivel főzsről van szó, fordítja A. véglegesen *leányok*-nak.
845. *Hat évre csak most jött meg, nagy nehezen.* (K.) nagy áthúzva.
846. *No,* (K.) áthúzva, és véglegesre javítva.
852. *A többiből, szólj,* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
855. *Athénait, mi nincs Boeotiában.* (K.) Áthúzással így javítva: *Nem bánom : ami itt van s nincs mindálunk.* Áthúzással így javítva: . : *ami nálunk nincs, de itt van.*
856. *Sárdella jó less hát, Phalérumi,* (K) áthúzással így javítva: *Phaléri sardellát vinnél tehát, vagy*
862. ... *mely gonosszággal tejes,* (K.) (sic!)
863. ... *tönnék vele szört.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
865. *Dikaopolis: De mervő gonosszág.* (K.)
871. ... *a körülállókra nézvést:* (K.)
877. ... *a csatornán bébocsátná* (K.) *bébocsátná* áthúzva, helyette: *a hajógyár*
883. *Adsz' ekötelet, hadd* (K.)
884. ... *gazdánk* (K.) áthúzva, helyette: *árúját neki* (K.)
885. *Szépen s jól megkötozd, hogy össze ne törjék,* (K.) áthúzással véglegesre javítva, de a mondat vége így: *a míg viszed, viszed* áthúzva, helyette: *hátán viszi*
886. ... *tm repedt* (K.)

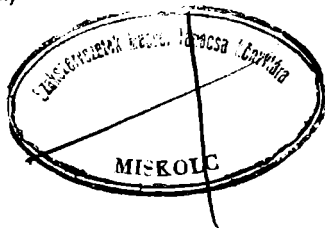
892. *Dehát . . . hogy ily edényt megtűrjön a házndl, (K.) megtűrjön a házndl áthúzva és véglegesre javítva.*
 903. *Vedd (K.) áthúzva, helyette: Kapd fel*
 907. *Ha portékádon (K.)*
 911. *Drachméért neki az ünnepre húrost, (K.) áthúzással így javítva: . . . a Choa-ünnepre áthúzással így javítva: a korsó-ünnepre fenyvest*
 914. *. . . rettentő vitéz, (K.) áthúzással véglegesre javítva.*
 919. *Én meg (K.)*
 A 921. sorral kezdődő karének elé a következő ütemképlet van írva:

— u u u — u —

921. *. . . ez esz . . . (K.) áthúzva, helyette: . . . ezen ildomos . . .*
 922. *Mennyi eladó vagyona van neki, hogy a frigyét megköté. (K.) Áthúzással így javítva: Mily szabadon adja-veszi áruiat azóta, hogy — áruiat azóta, hogy áthúzva, helyette: — a békepoharat megiván — áruiat:*
 923. *. . . amely melegen dicsó enni (K.) melegen áthúzva és véglegesre javítva.*
 927. *. . . én be soha lakomára (K.), soha áthúzva és lakomára után írva.*
 933. *. . . nesze, igyál; (K.) nesze áthúzva.*
 A 936. sorral kezdődő kardal elé ez az ütemképlet van írva:
 — u u u — u —
 A 936—943. sorokat kétszer (a, b) fogalmazta A.
 936. a) *Óh te gyönyörű Kyprisz és szeretett Charisok társrokona, Békelány, (K.) áthúzva, helyette: Oh te deli Kyprisz és a deli kellemek társrokona, Békelány, — deli áthúzva a Kyprisz előtt, helyette: gyönyörű*
 b) Végleges.
 938. a) *Vajha veled engem egyesítne valamely Eros, (K.) valamely áthúzva, helyette: olyatén, áthúzva, helyette: valamely*
 b) Végleges.
 939. *Mint ama virágkoszorús írva van a képeken. (K.)*
 b) Végleges.
 940. a) *Vagy nagyon öreg vagyok előtted (K.) áthúzva, helyette: Vagy nagyon öregnek ítélsz talán engemet? Áthúzva, helyette: Vagy nagyon öregszerű vagyok szemed előtt talán? Ez is áthúzva.*
 b) Végleges.
 941. a) *Ámde teszek rajtad azért három ölelést bizony: (K.)*
 b) *Ám (áthúzva, helyette:) Még kitélik tőlem ez a három ölelés azért: (K.) ez áthúzva, és helyette: is*
 942. a) *Egyszer a szálló sorait messzire kinyújtani, (K.) áthúzva,*
 b) Végleges.
 943. a) *Másikat az uj fügehajtás (K.) áthúzva,*
 b) *Másika, hogy ápolom az uj fügehajtásokat; (K.) az utolsó szó áthúzással a véglegesre javítva.*
 946. *Lesz nekem s neked mivel kenődni . . . (K.) nekem s neked áthúzva, és a sor véglegesre javítva.*
 947. *. . . Korsó-ünnepet (K.)*
 953. *. . . főzni, sütni (K.)*
 956. *Csuddalom jó tanácsodat, (K.)*
 959. *Bölcsen felettél, azt mondom. (K.)*
 965. *Mérj (áthúzva, helyette:) Juttass belőle, csak őt évit is! (K.)*
 969. *. . . fülig vala (K.) áthúzva, helyette: hogy úsztam (K.)*
 970. *Nyakig trágýában. (K.) Áthúzva, helyette: A trágýalében.*
 972. *Hanem ha (K.) áthúzva, helyette: Ha szánsz*

979. *Oh, jaj nekem.* (K.)
 985. *A sercegéssel* (K.) áthúзва, helyette: *A sült szagával* (K.)
 986. ... *szép pirosra, hé!* (K.)
 1002. *Tartsd az edényed, asszony.* (K.)
 1012. *Indülj ma rögtön, a vezér parancsa.* (K.)
 1017. ... *több mint jó, vezérek, ugyan* (K.) *vezérek* áthúзва, ugyan áthúзва, helyette: *nohát,*
 1028. ... *miattad várakoznak éhen,* (K.) *várakoznak* áthúzással így javítva: *várnak* (K.)
 1030. ... *matrác és nyugágy* (K.) áthúzással véglegesre javítva.
 1031. *Koszorú, kenet* (K.) áthúзва, helyette: *Virág, kendőcs,*
 1033. ... *asszonyok.* (K.) Áthúзва, helyette: *szép lednyok.*
 1043. ... *a sisaktollaim.* (K.)
 1044. ... *hozzon egyik* (K.)
 1047. *Tokját e hármass forgótollnak addsa hamar!* (K.) *toll* és *addsa* áthúзва.
 1048. ... *a sülleknek* (K.) *az -ek* áthúзва.
 1050. ... *ezt a hurkát* (K.) *hurkát* áthúзва, helyette: *vérest* (K.)
 1052. *Ember, minek kacsingatsz fenyves* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1056. ... *jobb a sáska, mint a húros rigó?* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1057. *Dikaiopolis: A szöcske jobb, szerinte.* (K.)
 1058. ... *s hozd ki, no fiú.* (K.) Áthúzással véglegesre javítva.
 1061. *Tokját, fiú.* (K.)
 1063. *Hozd a kemencében kisült kenyért.* (K.) *kisült* áthúзва, helyette: *ma sült*
 1064. ... *körpaizsomat is.* (K.) *-at* áthúзва.
 1065. ... *kerek lepényt* (K.)
 E két sor végleges fogalmazása: *Paizsom körét és lepény körét,* még jobban érezteti a tragédiastílus parodizálását.
 1066. *Nem csúfság* (áthúзва, helyette:) ... *kész neveltség az emberre ez?* (K.) *emberre* áthúзва, helyette: *embernek*
 1068. *Tölts a paizsra,* (K.)
 1070. *Tölts mézet ...* (K.)
 1079. *Költőzd ebédem ...* (K.)
 1081. ... *és menj elől, fiú.* (K.)
 1082. ... *ilyen télies világ van!* (K.) *ilyen* áthúзва, helyette: *beh*
 1084. *Hát menjetek* (K.) áthúзва, helyette: *Induljatok*
 1088. ... *s diéregi, fagyosan* (K.) *fagyosan* áthúзва, helyette: *sanyarogj*
 A 1091. sor előtt a következő ütemképlet van: —00—
 1091. ... *a dalköltőt,* (K.) *költőt* áthúзва, helyette: *író!*, *a Psakas cudar* áthúзва, helyette: *egyik* áthúзва, helyette: *dicső,* áthúзва, helyette: *fukar fiát.* A görögben egyik jelző sincs ott, a fukarság az összefüggésből kiviláglik.
 1095. *Mely sutorog már,* (K.) *mely* áthúзва, helyette: *Ott*
 1096. *S mikor felé már ...* (K.)
 1097. *Hát kapja el egy eb és szaladjon el* (K.) *hát* áthúзва, *szaladjon el* áthúзва, és véglegesre javítva.
 1098. ... *mikor éjtszaka* (K.) *mikor* áthúзва, helyette: *majd ha*
 1100. ... *a fej* (K.) *fej* áthúзва, helyette: *koponyáját*
 Az 1101—1102. soroknak két (a, b) változata van.
 1101. a) *Ő meg sötétben egy követ akarván kapni fel, legyen* (K.) áthúзва, b) *Ő pedig önvédelemre egy kő után a földre hajolván, markoljon fel egy* (K.) áthúзва, majd a végleges.
 1102. a) *Ott egy frissen rakott csomó* (K.) *frissen rakott csomó* áthúзва, helyette: *halom friss ember-micsoda.*

- b) Végleges a következő eltéréssel: *Marok* (K.) áthúzva. helyette: *Rahás*
1104. ... *s találja meg Kratinost.* (K.)
1105. ... *házi nőcseléd!* (K.) áthúzva, helyette: *szolga népe mind,*
Az 1105. sor javításán is érezni A. gondosságát, ui. észrevette, hogy a *δμῶες* (szolgák) után *ol* áll, vagyis hímnemű vonatkozó névmás.
1106. ... *bögrékben* (K.) egyesszámra javítva.
1109. ... *egy karóba* (K.)
1112. *S pajzsából a Gorgont kihullatá;* (K.)
1113. ... *góg-laréja is szí ...* (szí áthúzva) *lehulla a mély* (K.)
1114. ... *úgyhogy* (K.) áthúzva, helyette: *miért* (K.)
1122. *Iszonyu dolog ez,* (K.) *dolog* áthúzva, helyette: *eset,* az egész áthúzva és véglegesre javítva.
1123. ... *megsebbe* (K.) áthúzva, helyette: *kit harci dárda sebze meg!*
1124. *S az volna még a keserves,* (K.)
1128. *A csecset, be* (K.) áthúzva, helyette: *Ezt a cicit,*
1129. ... *így puhácskán, aranyim,* (K.)
1130. *Azzal* (K.) áthúzva, helyette: *Édes,* áthúzva, helyette: *Amaz*
1133. *Juj, juj,* (K.)
1134. ... *légy víg,* (K.)
1136. *Szomorú eset!* (K.)
1137. ... *e napom!* (K.)
1145. *Beh szédül* (K.) *szédül* áthúzva, helyette: *kábult*
1147. ... *s feszít, hevít* (K.) áthúzva, helyette: *tüzel, feszít*
1149. *Vigyetek be* (K.)
1156. *Színbort is töltöttem belé,* (K.)

KÉPEK JEGYZÉKE

1. Arany János arcképe. 1863. Acélmetszet.
2. Részlet *A Lovagok* kéziratából.
3. *A Felhők* bemutató előadásának színlapja.
4. Részlet *A Darázsok* kéziratából.

TARTALOM

(Az első szám a főszövegre, a második a jegyzetre utal)

1. A Lovagok	3	380
2. A Felhők	77	395
3. A Darázsok	157	410
4. A Béke	231	435
5. Az Acharnaebelik	299	448
Jegyzetek	361	
Rövidítések	362	
Bevezetés	363	
Jegyzetek az egyes művekhez	380	
Képek jegyzéke	462	

